

**Ἡ ποιμαντική μέριμνα τοῦ Μητροπολίτου Αἰνίου Λουκᾶ Πετρίδου διά τὰ Τμήματα Δεδέ-
Ἀγάτς καί Φερρών (1888-1899)**

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΕΪΜΑΡΗΣ

Μητροπολίτης Σελευκείας

Καθηγητής τῆς Πατριαρχικῆς Ἀνωτάτης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας Κρήτης

Ἡ παροῦσα μελέτη, ἐστιάζουσα εἰς τήν ποιμαντικήν μέριμναν τοῦ Μητροπολίτου Αἰνίου Λουκᾶ Πετρίδου διά τὰ Τμήματα Δεδέ-Ἀγάτς¹ καί Φερρών κατά τήν περίοδον 1888-1899, μέσῳ τοῦ φυλασσομένου ἀρχιερακοῦ ὑλικοῦ εἰς τε τό Πατριαρχικόν Ἀρχιεπισκοπικόν (Συνοδικά Πρακτικά, Κώδικες Πατριαρχικῆς Ἀλληλογραφίας, Κώδικες Ὑπομνημάτων Ἀρχιερατικῶν Ἐκλογῶν) καί τό Ἱστορικόν Ἀρχεῖον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου², φιλοδοξεῖ νά ἀναδείξῃ τόν ἀρχιερακόν

¹ Βλ. σχετικῶς Μαρία Βραχιονίδου, «Τό τοπωνύμιον Δεδέαγατς καί οἱ παραδόσεις γιά ἱερά δένδρα καί δενδρίτες ἀσκητές», *Θρακικά*, τ. ΙΘ', Εὐρασία, Αθήνα 2023, σσ. 119-142.

² Βλ. ἐνδεικτικῶς Γεννάδιος Ἀραμπατζόγλου (Μητροπολίτης Ἡλιουπόλεως καί Θεΐρων), *Ἱστορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου*, Α', Αθήνα 1953· Βασίλειος Σταυρίδης, *Ἱστορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου*, Αθήνα 1967· Μάξιμος Χρηστόπουλος (Μητροπολίτης Σάρδεων), *Τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ*, Πατριαρχικόν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσσαλονίκη 1972· Χαράλαμπος Παπαστάθης, *Οἱ Κανονισμοί τῶν Ὁρθοδόξων Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων τοῦ Ὁθωμανικοῦ Κράτους καί τῆς Διασποράς*, Κυριακίδης, Θεσσαλονίκη 1984· Σία Ἀναγνωστοπούλου, *Μικρά Ἀσία, 19^{ος} αἰ.-1919, οἱ ἐλληνορθόδοξοι κοινότητες, ἀπό τό Μιλλέτ τῶν Ρωμίων στό Ἑλληνικό Γένος*, Ἑλληνικά Γράμματα, Αθήνα 2019· Χαράλαμπος Παπαστάθης, «Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί ἡ ἐσωτερική διοίκηση τοῦ Γένους κατά τήν περίοδον τοῦ Τανζιμάτ», στό: *Ὁρθοδοξία καί Οἰκουμένη (Χαριστήριος Τόμος πρὸς τιμὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου Α')*, Ἀρμός, Αθήνα 2000, σσ. 439-453· Δημήτριος Σταματόπουλος, *Μεταρρύθμιση καί Ἐκκοσμίκευση (Πρὸς μία ἀνασύνθεσιν τῆς ἱστορίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τόν 19^{ον} αἰῶνα)*, Ἀλεξάνδρεια, Αθήνα 2003· Ἀνδρέας Νανάκης (Μητροπολίτης Ἀρκαλοχωρίου), «Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο: ἀπό τόν Γερωντισμό στούς Γενικούς Κανονισμούς», στό: *Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί ἡ Οἰκονομία τοῦ Γένους*, Ἀδελφότης Ὁφικιαλίων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου «Παναγία ἡ Παμμακάριστος», Αθήνα 2007, σσ. 115-124· Δημήτριος Σταματόπουλος, «Ὁ νόμος τοῦ Μιλλέτ: ὁ ρόλος τοῦ Διαρκοῦς Ἐθνικοῦ Μικτοῦ Συμβουλίου στήν διαχείριση τῶν ὑλικῶν ὑποθέσεων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (1860-1922)», στό: *Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί ἡ Οἰκονομία τοῦ Γένους*, ὅ.π., σσ. 135-153· Ἰβάν Σοκολόφ, *Ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως κατά τόν 19^{ον} αἰῶνα*, μτφρ. Β. Παπαθανασίου, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2011· Θεόδωρος Μεϊμάρης (Μητροπολίτης Σελευκείας), «Διεργασίαι διά τήν διαδοχὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρου κατά τό 1970», *Νομοκανονικά* 2, 2025, σσ. 35-68· Θεόδωρος Μεϊμάρης (Μητροπολίτης Σελευκείας), «Τό ζήτημα τῶν διαγραφῶν κατά τήν πατριαρχικὴν ἐκλογὴν τοῦ 1972», *Νομοκανονικά* 1, 2026, σσ. 19-46· Θεόδωρος Μεϊμάρης (Μητροπολίτης Σελευκείας), «Ἡ συνάντησις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρου μετὰ τοῦ Πάπα Παύλου ΣΤ' εἰς Ἱεροσόλυμα τό 1964 καί ἡ μεταβλητὴ τοῦ Κυπριακοῦ Ζητήματος», *Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Πατριαρχικῆς Ἀνωτάτης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας Κρήτης* 7, 2025, σσ. 73-104· Θεόδωρος Μεϊμάρης

πλουτόν τοῦ σεπτοῦ τῆς Ὁρθοδοξίας Κέντρου ἐφ' ενός ζητήματος τό ὅποιον ἀπετέλει προστάδιον διά τήν δημιουργίαν τῆς Μητροπόλεως Ἀλεξανδρουπόλεως, τόν Νοέμβριον τοῦ 1922, καί ἐκ τῶν πραγμάτων καί εἰς βάθος χρόνου συνεπλέκετο μετά τῆς εὐρυτέρας ἀτμοσφαίρας τῆς προσωρινῆς διαρρυθμίσεως τοῦ καθεστώτος τῶν Ἐπαρχιῶν τοῦ Θρόνου εἰς τās Νέας Χώρας κατά τήν περίοδον 1922-1924³ –ὀλίγα, δηλονότι, ἔτη πρό τῆς ἱεροκανονικῆς ρυθμίσεως τοῦ εἰρημένου ἐκκλησιαστικοῦ θέματος διά τῆς Πατριαρχικῆς καί Συνοδικῆς Πράξεως τοῦ 1928⁴– καί δὴ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νέων δεδομένων, τῶν ἀνακυψάντων ἐκ τῆς ἀναγκαστικῆς μετατοπίσεως⁵ τοῦ ἐλληνοφώνου –καί οὐχί μόνον– ὀρθοδόξου ποιμνίου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐκ τῶν πατρογονικῶν του ἐστίων συνεπείᾳ τόσον τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος (1904-1908)⁶, τῶν Βαλκανικῶν Πολέμων (1912-1913)⁷ καί τοῦ Α' Παγκοσμίου Πολέμου (1914-1918)⁸ ὅσον καί τῆς Μικρασιατικῆς Καταστροφῆς (1922)⁹ καί τῆς ἐπακολουθησάσης Συνθήκης τῆς Λωζάννης (1923)¹⁰.

(Μητροπολίτης Σελευκείας), «Ἡ ἄρσις τῶν ἀναθεμάτων μεταξύ Ἀνατολῆς καί Δύσεως τό 1965 διά τῶν ἀρχείων τοῦ Βρετανικοῦ Foreign Office» (ὑπό ἐκδοσιν εἰς τό περιοδικόν *Ὁρθοδοξία*)· Θεόδωρος Μεϊμάρης (Μητροπολίτης Σελευκείας), «Ὁ θάνατος τοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρου καί ὁ διεθνὴς διπλωματικός ἀντίκτυπος» (ὑπό δημοσίευσιν εἰς τόν τιμητικόν τόμον τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης πρὸς τιμὴν τοῦ ἀειμνήστου Καθηγητοῦ Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας Ἰωάννου Μπάκα)· Θεόδωρος Μεϊμάρης (Μητροπολίτης Σελευκείας), «Ἡ ἀνέκδοτος ἀλληλογραφία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρου καί τοῦ Μητροπολίτου Κρήτης Εὐγενίου Ψαλιδάκη διά τήν ἐπανακομιδὴν τῆς Κάρας τοῦ ἀγίου Τίτου, Πρώτου Ἐπισκόπου Κρήτης», *Πρακτικά τοῦ Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου τῆς Πατριαρχικῆς Ἀνωτάτης Ἐκκλησιαστικῆς Ακαδημίας Κρήτης, ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἅγιος Ἀπόστολος Τίτος, Πρῶτος Ἐπίσκοπος Κρήτης - 60 χρόνια ἀπὸ τὴν ἐπανακομιδὴ τῆς Τιμίας του Κάρας (1966-2026)» (18-19 Μαΐου 2026)* (ὑπό ἐκδοσιν).

³ Βλ. ἐνδεικτικῶς Θεόδωρος Μεϊμάρης (Μητροπολίτης Σελευκείας), «Ἡ διαρρύθμισις τῶν ἐν ταῖς Νέαις Χώραις Ἐπαρχιῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καί ἡ ἀνύψωσις τῆς Ἐπισκοπῆς Πολυανῆς εἰς Μητρόπολιν διά τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχείου (1922-1924)», στό: *Φιλόθεος Πορεία. Ἱστορία καί μαρτυρία τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πολυανῆς καί Κιλικισίου (1924-2024)*, Ἱερὰ Μητρόπολις Πολυανῆς καί Κιλικισίου, Κιλίκις 2025, σσ. 199-224.

⁴ Βλ. ἐνδεικτικῶς Δημήτριος Κομματᾶς (Μητροπολίτης Σεβαστείας), *Ἡ Πατριαρχικὴ καί Συνοδικὴ Πρᾶξις τοῦ 1928 παρακωλυομένη τοῖς ὅροις*, Φωτομέθεξις, Θεσσαλονίκη 2006.

⁵ Βλ. ἐνδεικτικῶς Βασιλικὴ Φίλιου, «Ἡ ἐγκατάστασις τῶν προσφύγων στὴν περιφέρεια τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως τό 1923, σύμφωνα μὲ τό ἀρχεῖο τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν», *Θρακικά*, ὅ.π., σσ. 503-514.

⁶ Βλ. ἐνδεικτικῶς Douglas Dakin, *Ὁ ἐλληνικὸς ἀγῶνας στὴ Μακεδονία 1897-1913*, μτφρ. Γιάννης Στεφανίδης - Ξένια Κοτζαγεώργη, Ἴδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου Αἴμου, Θεσσαλονίκη 1996.

⁷ Βλ. σχετικῶς Σπυρίδων Μαρκεζίνης, *Πολιτικὴ Ἱστορία τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος 1828-1964 (ἡ μεγάλη ἐξόρμησις 1909-1922)*, Πάπυρος, Αθήνα 1966, σσ. 172-229· Γαβριήλ Συντομόρου, *Βαλκανικοὶ Πόλεμοι 1912-1913, Σαραντάπορο, Κιλίκις, Λαχανᾶς. Οἱ πρῶτες μας νίκες*, Κυριακίδης, Θεσσαλονίκη 2002· Χρήστος Ἴντου, *Βαλκανικοὶ Πόλεμοι (1912-1913), Ἀπὸ τό Κιλίκις στὴ Δοϊράνη καί στὴ Στρώμνιτσα*, Παρασκήνιο, Αθήνα 2013· Στέφανος Τζάνος, *Ἡμερολόγιον Βαλκανικῶν Πολέμων 1912-1913*, [Φιλολογική, Ἱστορική, Ἀρχαιολογική, Λαογραφικὴ Ἑταιρεία Θεσσαλίας (ΦΙΑΛΕΘ), Κείμενα καί Μελέτες 1], Κ. & Μ. Σταμούλη, Θεσσαλονίκη 2016.

⁸ Βλ. σχετικῶς Δημήτριος Λιανόπουλος, *Ἡ Ἱστορία τοῦ Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου (εἰκονογραφημένη), ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γαλλικῶν καί τῶν γερμανικῶν ἐπισήμων ἐγγράφων διαφόρων ἀπομνημονευμάτων καί μονογραφιῶν*,

Ὡς γνωστόν, τό χρονικόν τοῦ Δεδέ-Αγάτς, ἰδρυθέντος¹¹, κατά τόν Τάσον Γριτσόπουλον, τό 1876 καί λαβόντος τήν τρέχουσαν ὀνομασίαν του «Ἀλεξανδρούπολις»¹² πρός τιμήν τοῦ

Φιλολογική, 1962· Σέργιος Γυαλίστρας, *Ἐθνικοί Ἀγῶνες, 1909-1959*, Βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἑστίας», Ἀθῆναι 1963, σσ. 77-227· Γεώργιος Λεονταρίτης, *Ἡ Ἑλλάδα στόν Πρῶτο Παγκόσμιον Πόλεμον 1917-1918*, Μορφωτικόν Ἰδρυμα Ἑθνικῆς Τραπεζίης, Ἀθήνα 2005· «Ἡ Ἑλλάς καί ὁ Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος», *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους*, τ. ΙΕ΄, Ἐκδοτική Ἀθηνῶν, 2008, σσ. 15-74.

⁹ Βλ. σχετικῶς Ἀρίστος Κάτσης, *Μικρασιατική ἐκστρατεία καί καταστροφή*, Ἐμπειρία Ἐκδοτική, 2008· Διονύσιος Τσιριγώτης, *Ἡ ἑλληνική στρατηγική στή Μικρά Ἀσία 1919-1922. Σύγχρονη ἑλληνική ἱστορία καί ἐξωτερική πολιτική*, Ποιότητα, Ἀθήνα 2010· Ἀνδρέας Νανάκης (Μητροπολίτης Ἀρκαλοχωρίου), *Μικρά Ἀσία. Προσφυγικά ἀτελεύτητα*, Ἀντ. Σταμούλης, Θεσσαλονίκη 2012· G. Milton, *Χαμένος παράδεισος: Σμύρνη 1922. Ἡ καταστροφή τῆς μητρόπολης τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ*, Μίνωας, Ἀθήνα 2012· Πέτρος Σιουσιούρας, *Γεωπολιτική καί ζωτικός χῶρος. Ἡ Μικρασιατική ἐκστρατεία καί ὁ ἀνταγωνισμός τῶν Μεγάλων Δυνάμεων*, Ἰ. Σιδέρης, Ἀθήνα 2012· Ἰωάννης Γκλαβίνας, *Οἱ μουσουλμανικοί πληθυσμοί στήν Ἑλλάδα (1921-1923). Ἀπό τήν ἐνσωμάτωση στήν ἀνταλλαγή*, Ἀντ. Σταμούλης, Θεσσαλονίκη 2013· Βασίλειος Κάρτσιος, *Οἱ ἀρχιτέκτονες τοῦ Μικρασιατικοῦ ὁλοκαυτώματος 1912-1922*, Ἐρωδιός, Θεσσαλονίκη 2015· Μίκης Πρωτοπαπαδάκης (ἐπιμ.), *Μικρασιατικός πόλεμος: ἡ ἀνάμιξη τῶν ξένων δυνάμεων*, Πελασγός, Ἀθήνα 2017· Ἰάκωβος Μιχαηλίδης, *Μικρασιατική Καταστροφή*, Παπαδόπουλος, Ἀθήνα 2018· Βλάσιος Ἀγτζίδης, *Μικρασιατική Καταστροφή. Ἀπό τή Λούξεμπουργκ καί τόν Γληνό, στήν ἡττα καί τό τραῦμα*, Historical Quest, Ἀθήνα 2019· Πασχάλης Κιτρομηλίδης (ἐπιμ.), *Μικρασιατική Καταστροφή καί ἑλληνική κοινωνία*, Τά Νέα/Alter-Ego MME A. E., Ἀθήνα 2019· Hasan İzzettin Dinamo, *Kutsal İsyân Milli Kurtuluş Savaşının Gerçek Hikayesi*, 8 Cilt, May Yayınları, İstanbul 1969· Salâhi R. Sonyel, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika*, 2 Cilt, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1995· İsmail Habib Sevük, *Kurtuluş Savaşında Yunanlılar Ve Anadolu Rumları Üzerine Makaleler - Açıksoz Gazetesi*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1999.

¹⁰ Περί τῆς Συνθήκης τῆς Λωζάννης, ἡ ὁποία ὑπεγράφη τήν 24^{ην} Ἰουλίου 1923 καί ἔθεσε τά ὅρια τῆς συγχρόνου Τουρκίας βλ. ἐνδεικτικῶς Κωνσταντῖνος Παπαρηγόπουλος, *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους*, τ. ΣΤ΄, Ἐλευθερουδάκης, Ἀθήνα 1932, σσ. 351-354· Ἀλέξης Ἀλεξανδρῆς, «Ἡ Συνδιάσκεψη τῆς Λωζάννης, 1922-1923: Ἡ διευθέτηση τοῦ θέματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί τῶν Ἑλλήνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως», *Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καί Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος*, 24, 1981, σσ. 303-338· Ἀντώνιος Σπετσέρης, *Ἡ Συνθήκη τῆς Λωζάννης. Τό πᾶν κείμενο, προσθήκες - ἐρμηνευτικοί νόμοι, οἱ τουρκικές παραβιάσεις ἀπό τό 1923 μέχρι σήμερα*, Παπαζήσης, Θεσσαλονίκη 1990· Ἀλέξης Ἀλεξανδρῆς, «Ἡ Συνδιάσκεψη τῆς Λωζάννης καί ἡ οἰκουμενική διάσταση τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως: Ἡ σημασία τοῦ Πρακτικοῦ τῆς 10^{ης} Ἰανουαρίου 1923», στό: *Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί ἡ Οἰκονομία τοῦ Γένους*, ὅ.π., σσ. 253-294· Εὐάγγελος Ὑφαντίδης (Ἀρχιμανδρίτης), *Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί Πολιτικές Δυνάμεις. Ἀπό τή Συνδιάσκεψη τῆς Λωζάννης ἕως τήν ἐκλογή τοῦ Πατριάρχου Βασιλείου Γ΄*, Πατριαρχικόν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Καβάλα-Βενετία 2014· Γιώργος Γεωργῆς, Χρῆστος Κυριακίδης, Χαράλαμπος Χαραλάμπους (ἐπιμ.), *Λωζάννη 1923, Διαχρονικές προσεγγίσεις καί ἐκτιμήσεις*, Καστανιώτης, Ἀθήνα 2017· Cemil Bilsel, *Lozan*, 2 Cilt, Ahmet İhsan Matbası, İstanbul 1994· İsmet İnönü, *İsmet İnönü'nün Hatıraları Lozan Antlaşması*, 2 Cilt, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul 1998.

¹¹ Κατά τόν Μιχαήλ Πατέλην, ἡ ἱδρυσις τοῦ Δεδέ-Αγάτς θά πρέπει νά τοποθετηθῇ εἰς τό ἔτος 1870, ἀμέσως συνδεδεμένη μέ τήν 30^{ην} Ἰουνίου 1870, ἡμερομηνίαν ἐπιλογῆς τοῦ χώρου κατασκευῆς τοῦ τερματικοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Ἀδριανούπολις-Αἰγάιον Πέλαγος, πού κατά τόν εἰρημένον «εἶναι τό ἔναυσμα γιά νά ἀρχίσει σιγά σιγά νά δημιουργεῖται τό τότε Δεδέ ἀγάτς, ἡ σημερινή Ἀλεξανδρούπολη». Μιχαήλ Ε. Πατέλης, *Ἀλεξανδρούπολη: Οἰκονομίας πανόραμα 1870-1970*, Πέλη, Ἀλεξανδρούπολη 2007, σ. 24. Πρός τήν αὐτήν κατεύθυνσιν, κατά τήν ἐκτίμησιν τοῦ Μιχαήλ Πατέλη, συνηγοροῦν καί αἱ σχετικαί περιγραφαί τοῦ πολυγραφοτάτου καί ἐγκρίτου συγγραφέως Μητροπολίτου Μαρωνείας Μελισσηνοῦ Χριστοδούλου (1914-1920). Εἰς τό ἔργον του *Ἡ Θράκη καί αἱ Σαράντα Ἐκκλησίαι* ὁ συγγραφεύς ἀναφέρει ὅτι ἐνθ' εἰς τήν Αἴνον ὁ πληθυσμός ἀνῆρχετο εἰς 2.500 ἐκ Τούρκων καί Ὁμογενῶν, εἰς τό Δεδέ-Αγάτς ἔφθανε τάς 5.000 ἐξ Ὁμογενῶν, Τούρκων, Βουλγάρων καί Ἀρμενίων: «Ἡ πόλις αὕτη οὕσα ἐπίνειον τῆς Ἀδριανουπόλεως καί τῆς κοιλάδος τοῦ Ἑβρου ἐστίν ἐμπορική καί αὐξάνει καθ'

Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων, Ἀλεξάνδρου¹³, τέσσαρας καί πλέον δεκαετίας ἀργότερον –καί δὴ τό 1920– συνεπεία τῶν πολιτικῶν ἀνακατατάξεων καί τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς περιοχῆς ἐκ τῆς βουλγαρικῆς κατοχῆς (1912-1918)¹⁴, ἔχει καταγραφεῖ χάρις εἰς τόν πρῶτον ποιμενάρχη τῆς Μητροπόλεως Ἀλεξανδρουπόλεως, τόν ἀπό Ροδοπόλεως, εἴτα Κορυτσᾶς καί μετέπειτα Ἀγκύρας Μητροπολίτην Ἀλεξανδρουπόλεως Γερβάσιον Σαρασίτην¹⁵.

ἐκάστην [...]. *Ἦδη διά νέας σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἀρχομένης ἀπό τοῦ σταθμοῦ τῶν Φερρῶν, τό Δεδέ-Ἀγάτς ἐνοῦται καί μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης*». Μελισσηνός Χριστοδούλου (Ἀρχιμανδρίτης), *Ἡ Θράκη καί αἱ Σαράντα Ἐκκλησίαι μετὰ τινων διοικητικῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων*, Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον, Κωνσταντινούπολις 1897, σ. 39.

¹² Βλ. ἐνδεικτικῶς Στίλπον Κυριακίδης, *Ἡ Δυτική Θράκη καί οἱ Βούλγαροι*, Σύλλογος πρὸς διάδοσιν Ὠφελίμων Βιβλίων, Ἀθῆναι 1919· Νικηφόρος Μοσχόπουλος, *Ἡ Ἑλληνικὴ Θράκη*, Ἀθῆναι 1949· Καλλιόπη Παπαθανάση-Μουσιοπούλου, *Ἀλεξανδρούπολη καί Θρακικὸς Ἑλληνισμός*, Πιτσιλός, Ἀθήνα 1986· Ἀθανάσιος Αποστολίδης, *Ἀλεξανδρούπολη: μορφές, γεγονότα, ἀναμνήσεις*, Ἀλεξανδρούπολη 1977· Στ. Ζίβελη, *Ἀλεξανδρούπολη, στὰ μονοπάτια τῆς μνήμης*, Ἐνδοχώρα, Ἀλεξανδρούπολη 1992· Ἀθανάσιος Κρίτος, *Ἀλεξανδρούπολη: Ἡ Ἐκατοντάχρονη ἱστορία τῆς 1878-1978*, Ἐνδοχώρα, Ἀλεξανδρούπολη 1995· Ἀλέκα Καραδήμου-Γερολύμπου, *Μεταξὺ Ἀνατολῆς καί Δύσης, Βορειοελλαδικές πόλεις στὴν περίοδο τῶν Ὀθωμανικῶν μεταρρυθμίσεων*, Τροχαλία, Ἀθήνα 1997· Σαράντος Καργάκος, *Ἀλεξανδρούπολη: μία νέα πόλη μέ παλιά ἱστορία*, Ἀθήνα 2000· Ἀθ. Μανιάς, *Τὰ λιμάνια τοῦ νομοῦ Ἑβρου*, Ἐνδοχώρα, Ἀλεξανδρούπολη, Δεκέμβριος 2002-Μάρτιος 2003· Ἀντώνιος Τερζῆς, *Ἀλεξανδρούπολη. Ἱστορικά Ἀνάλεκτα*, Ἐπιχείρηση Πολιτιστικῆς Ἀνάπτυξης Δήμου Ἀλεξανδρούπολης (Ε. Π.Α.Δ.Α.), Ἀλεξανδρούπολη 2004.

¹³ Βλ. Τάσος Γριτσόπουλος, «Ἀλεξανδρούπολις», *Θρησκευτικὴ καί Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία*, τ. Β', Ἀθῆναι 1963, σσ. 128-129.

¹⁴ Βλ. Δήμητρα Ἰωακειμίδου, *Ὁ Μητροπολίτης Ἀλεξανδρουπόλεως Γερβάσιος Σαρασίτης καί ἡ ἐκκλησιαστικὴ του πολιτικὴ*, διπλωματικὴ ἐργασία, Ἀριστοτέλειον Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης - Ἑθνικὸν καί Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, Θεσσαλονίκη 2019 (DOI: 10.26262/heal.auth.ir.309768), σ. 52. Παρά τό γεγονὸς ὅτι ὁ Ἀλεξανδρουπόλεως Γερβάσιος τοποθετεῖ τὴν βουλγαρικὴν κατοχὴν τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως κατὰ τὴν περίοδον 1912-1918, ὁ Τάσος Γριτσόπουλος σημειοῖ ὅτι «ἡ Ἀλεξανδρούπολις μετὰ τῆς Δυτικῆς Θράκης περιῆλθεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν ἀπὸ τό 1913 διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου, παρεχωρήθη ὅμως διὰ τῆς συνθήκης εἰρήνης τοῦ Νεϊγύ τὴν 27^{ην} Νοεμβρίου 1919 εἰς τὰς Δυνάμεις, ὑφ' ὧν ἀνελήφθη ἡ ὑποχρέωσις παραχωρήσεως πρὸς τὴν Βουλγαρίαν οἰκονομικῆς διεξόδου πρὸς τό Αἰγαῖον διὰ τοῦ λιμένος τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως». Γριτσόπουλος, ὁ.π., σ. 128. Πρβλ. Βλάσιος Βλασίδης - Δήμητρα Πατρωνίδου, «Ἡ βουλγαρικὴ παρουσία στὴν Ἀλεξανδρούπολη κατὰ τὴν περίοδον 1912-1918: μία πρώτη προσέγγιση μέσα ἀπὸ τὰ βουλγαρικὰ κρατικά ἀρχεῖα», *Θρακικά*, ὁ.π., σσ. 73-89· Βλάσιος Βλασίδης - Δήμητρα Πατρωνίδου, «Ἐπίθεση ἢ Ἄμυνα: ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς στὴ Δυτικὴ Θράκη, 1915-1918», *Θρακικά*, ὁ.π., σσ. 91-118.

¹⁵ Ὁ κατὰ κόσμον Γεώργιος Σαρασίτης, ἐξ Ἀργυρουπόλεως τοῦ Πόντου ὁρμώμενος (1867-1934), ἀπόφοιτος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης (1893), διετέλεσε Διευθυντὴς τοῦ Φροντιστηρίου Ἀργυρουπόλεως (1893-1895), τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς ἐν Ζιντί Ντερέ τῆς Καισαρείας (1895-1900) καί τῆς Σχολῆς Ἀμισοῦ (1900-1901). Ἐξελέγη τό μὲν 1901 Ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ, ἀρχικῶς ὡς Βοηθὸς Ἐπίσκοπος τῆς Μητροπόλεως Καισαρείας, εἴτα δέ Βοηθὸς Ἐπίσκοπος τῆς Μητροπόλεως Χαλδίας, τό δέ 1902 Μητροπολίτης Ροδοπόλεως, ἐνῶ κατεστάθη τό μὲν 1906 Μητροπολίτης Κορυτσᾶς, τό δέ 1910 Μητροπολίτης Ἀγκύρας. Τόν Νοέμβριον τοῦ 1922 ἀνέλαβε τὴν νεοσύστατον Μητρόπολιν Ἀλεξανδρουπόλεως. Βλ. «Θάνατος Μητροπολίτου Ἀλεξανδρουπόλεως», *Ὁρθοδοξία*, ἔτ. Θ', τ. 102, Ἰούνιος 1934, σσ. 273-274.

Ἡ ἀρτισύστατος πόλις τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς ἱδρύεται κατὰ τὴν περίοδον πού χαρακτηρίζεται ἐκ τῆς συντάξεως καὶ τῆς προσπαθείας λειτουργίας τῶν Γενικῶν Κανονισμῶν¹⁶. Πρόκειται διὰ τὴν περίοδον 1860-1923, ὅπου κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς Ὄθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας τὸ ὀρθόδοξον μιλέτ εἰς τὸ πλαίσιον τῶν μεταρρυθμίσεων (τανζιμάτων) διοικεῖται εἰς μὲν τὰ θρησκευτικὰ καὶ πνευματικὰ ζητήματα ὑπὸ τῆς Πατριαρχικῆς Συνόδου, εἰς δὲ τὰς ὑλικὰς καὶ διαχειριστικὰς ὑποθέσεις ὑπὸ τοῦ Διαρκοῦς Ἐθνικοῦ Μικτοῦ Συμβουλίου, τὸ ὅποιον ἀπετέλει κληρικολαϊκὸν σῶμα, τὴν πλειοψηφίαν τοῦ ὁποίου κατεῖχον τὰ λαϊκὰ μέλη. Οἱ Γενικοὶ Κανονισμοὶ –οἱ ὅποιοι ἀπετέλουν τὸ διάδοχον διοικητικὸν σχῆμα τοῦ Γερωντισμοῦ¹⁷– συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀπομείωσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας ἐπὶ τοῦ ὀρθοδόξου μιλέτ καὶ καθιέρωσαν τὴν συνδιοίκησιν τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου ἐπὶ διαφόρων πτυχῶν τοῦ βίου τοῦ Ὄρθοδόξου Γένους.

Α. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ πορεία τοῦ Λουκᾶ Πετρίδου

Τὸ 1888, τρία μόλις ἔτη ἐκ τῆς δι' ἐπισήμου ἐκκλησιαστικῆς πράξεως ἀποσπάσεως τῶν Τμημάτων Δεδέ-Ἀγάτς καὶ Φερρῶν ἐκ τῆς Μητροπόλεως Μαρωνείας καὶ τῆς προσαρτήσεώς των εἰς τὴν Μητρόπολιν ΑἼνου¹⁸, ἀποτελεῖ ἔτος μεταβατικὸν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Μητροπόλεως

¹⁶ Βλ. σχετικῶς Σοκολόφ, ὁ.π., σσ. 715-820· Χρυσόστομος Καλαϊτζῆς (Μητροπολίτης Μύρων), *Καὶ ὁ λόγος περὶ Κανονισμῶν. Βυζαντινὰ κατάλοιπα, Βυζαντινὲς ἐπιβιώσεις*, τ. Α', Ἰ. Μητρόπολις Μύρων & Ἰ. Μ. Μ. Βατοπαιδίου, Κωνσταντινούπολις 2019, σσ. 97-150· Νανάκης, «Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο: ἀπὸ τὸν Γερωντισμὸν στοὺς Γενικοὺς Κανονισμοὺς», ὁ.π., σσ. 115-124.

¹⁷ Ὁ Γερωντισμός, ὁ ὅποιος ἀντικατεστάθη ὑπὸ τῶν Γενικῶν Κανονισμῶν, ἦτο τὸ διοικητικὸν σύστημα τὸ ὅποιον ἐφηρμόσθη εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον κατὰ τὸ β' ἡμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐπὶ τῆς α' πατριαρχίας τοῦ Σαμουήλ Χαντζερῆ (1763-1768), ὅτε καί, συμφώνως πρὸς σχετικὸν Χάττι σερίφ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἡ πατριαρχικὴ σφραγὶς ἐχωρίσθη εἰς τέσσαρα μέρη: ἓν ἐκ τῶν μερῶν ἐκράτει ὁ Πατριάρχης καὶ τὰ ὑπόλοιπα τρεῖς ἐκ τῶν Γερόντων Ἱεραρχῶν τοῦ Θρόνου. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἡ πατριαρχικὴ ἐξουσία περιορίζεται διὰ τῆς ἐνισχύσεως τῆς θέσεως τῶν Γερόντων Ἀρχιερέων, τῶν λοιπῶν ἀρχιερέων ἀποκλειομένων ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ τῆς κοινοτικῆς διοικήσεως. Πρόκειται περὶ ἐνός ἀριστοκρατικοῦ διοικητικοῦ συστήματος, τὸ ὅποιον, διὰ τῶν Γενικῶν Κανονισμῶν, θά παραχωρήσῃ τὴν θέσιν τοῦ εἰς ἓν πλέον δημοκρατικὸν σύστημα διοικήσεως, κατὰ τὸ ὅποιον ἅπαντες οἱ ἐν ἐνεργείᾳ Ἱεράρχαι τοῦ Θρόνου μετέχουν περιοδικῶς εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν καὶ τὸ λαϊκὸν στοιχεῖον ἐνισχύει τὴν θέσιν του, ἀποκτῶν διὰ τοῦ Διαρκοῦς Ἐθνικοῦ Μικτοῦ Συμβουλίου οὐσιαστικὰς ἀρμοδιότητας εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν κοινῶν. Βλ. Ἀνδρέας Νανάκης (Μητροπολίτης Ἀρκαλοχωρίου), *Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο στὴν ὕστερη Ὄθωμανικὴ Αὐτοκρατορία, Ἀπὸ τὸ Γένος καὶ τὴν Ἐθναρχία στό ἔθνος*, Μπαρμπουνάκης, Θεσσαλονίκη 2013, σσ. 283-347.

¹⁸ Βλ. Θεόδωρος Μεϊμάρης (Μητροπολίτης Σελευκείας), «Ἡ ἱεροκανονικὴ καὶ ποιμαντικὴ μέριμνα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου διὰ τὰ Τμήματα Δεδέ-Ἀγάτς καὶ Φερρῶν (1875-1887)», *Δωδεκάνησος* 34, 2025, σσ. 221-269.

Αΐνου¹⁹, καθώς θά υπάρξει ἀλλαγὴ σελίδος εἰς τὴν διοικητικὴν πυραμίδα αὐτῆς, κατόπιν τῆς ἐκλογῆς τοῦ Σερρῶν Λουκᾶ Πετρίδου²⁰ ὡς Μητροπολίτου Αΐνου²¹, ἐπὶ τῆς πατριαρχίας, δηλονότι, τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Διονυσίου Ε΄ (23 Ἰανουαρίου 1887-13 Αὐγούστου 1891)²², τοῦ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως.

Ὁ εἰρημένος Ἱεράρχης, τοῦπικλὴν Πετρίδης (1850-1912), ἐκ Μαδύτου τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ὁρμώμενος, κατὰ τὴν ἀρχικὴν φάσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς του σταδιοδρομίας ἐδραστηριοποιήθη μακρὰν τῶν αὐλῶν τοῦ Φαναρίου, καθὼς ἐκάρη μοναχὸς ἐν Καρυαῖς Ἀγίου Ὅρους καὶ συνεδέθη μετὰ τοῦ μετέπειτα Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ Γ΄ (α΄ πατριαρχία: 4 Ὀκτωβρίου 1878-30 Μαρτίου 1884, β΄ πατριαρχία: 25 Μαΐου 1901-13 Νοεμβρίου 1912)²³, τόν

¹⁹ Ἡ Αἶνος (Enez) πολὺ ἐνωρὶς κατέστη Ἐπισκοπὴ καὶ εἶχε τὴν πρώτην ἢ τὴν τετάρτην θέσιν μεταξύ τῶν Ἐπισκοπῶν τῆς Ἐπαρχίας Ροδόπης. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α΄ (527-565 μ.Χ.) ἡ Αἶνος προήχθη εἰς Ἀρχιεπισκοπὴν καὶ ἐπὶ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ (1081-1118 μ.Χ.) εἰς Μητρόπολιν. Ἀρχικῶς κατεῖχε τὴν 62^{αν} θέσιν μεταξύ τῶν Μητροπόλεων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ἀργότερον ὑπεβιβάσθη εἰς τὴν 73^{ην} καὶ κατὰ τὴν Ὀθωμανικὴν περίοδον προεβιβάσθη εἰς τὴν 38^{ην} θέσιν. Περί τὰ τέλη τοῦ 19^{ου} αἰῶνος, εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Μητροπόλεως Αΐνου ὑπῆρχον δύο Πατριαρχικαὶ καὶ Σταυροπηγιακαὶ Μοναί: α) τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου Σκαλωτῆς καὶ β) τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου Τζαδῆρι. Βλ. σχετικῶς Βασίλειος Σταυρίδης, *Ἐπισκοπικὴ Ἱστορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου*, Κυριακίδης, Θεσσαλονίκη 1996, σσ. 368-380.

²⁰ Βλ. Πατριαρχικὸν Ἀρχιεποφύλακion (Π.Α.), *Πατριαρχικὴ Ἀλληλογραφία καὶ Ὑπομνήματα*, Κῶδιξ Α΄68 (27 Ἰανουαρίου 1886, Ἐπινεμήσεως ιζ΄), σ. 322· Π.Α., *Συνδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β΄34, §6 (27 Ἰανουαρίου 1886), σ. 39.

²¹ Βλ. Π.Α., *Πατριαρχικὴ Ἀλληλογραφία καὶ Ὑπομνήματα*, Κῶδιξ Α΄ 68 (15 Ὀκτωβρίου 1888, Ἐπινεμήσεως β΄), σ. 366· Π.Α., *Συνδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β΄36, §1 (15 Ὀκτωβρίου 1888), σ. 616.

²² Ὁ Διονύσιος Χαριτωνίδης (1820-1891), ἐξ Ἀδριανουπόλεως ὁρμώμενος, διετέλεσε Μ. Ἀρχιδιάκονος καὶ Μ. Πρωτοσύγκελλος τῶν Πατριαρχείων. Ἐξελέγη τὸ μὲν 1858 Μητροπολίτης Κρήτης, τὸ δὲ 1868 Μητροπολίτης Διδυμοτείχου, ἐνῶ τὸ 1873 κατεστάθη Μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως. Τὸ 1880 ἐξελέγη «Προεδρικῶς» Μητροπολίτης Νικαίας, ἀποκατασταθεὶς εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἀδριανουπόλεως τὸ 1886. Ἀνῆλθεν εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον τὴν 23^{ην} Ἰανουαρίου 1887 καὶ ἐκοιμήθη τὴν 13^{ην} Αὐγούστου 1891. Βλ. Σοκολόφ, *Ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸν 19^ο αἰῶνα*, ὅ.π., σσ. 691-695· Δημήτριος Μαυρόπουλος, *Πατριαρχικαὶ σελίδες-Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀπὸ 1878-1949*, ἐν Ἀθήναις 1960, σσ. 13-22· Βασίλειος Σταυρίδης, *Οἱ Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι: 1860-σήμερον, Ἱστορία καὶ Κείμενα*, Θεσσαλονίκη 2004², σσ. 341-365.

²³ Ὁ κατὰ κόσμον Χρῆστος Δεβετζῆς ἢ Δημητριάδης (1834-1912), ἐκ Βαφεοχωρίου Βοσπόρου ὁρμώμενος, ἐξελέγη Μητροπολίτης Βάρνης (1864), μετατεθεὶς τὸ 1874 εἰς τὴν Μητρόπολιν Θεσσαλονίκης. Τὸ 1878 ἐξελέγη Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, παραιτηθεὶς τὸ 1884 λόγῳ τοῦ Προνομιακοῦ Ζητήματος. Τὸ 1901 ἐπανῆλθεν εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον μέχρι τῆς ἐκδημίας αὐτοῦ τὸ 1912, ταφεὶς ἐν τῷ Κοιμητηρίῳ τοῦ Βαλουκλῆ. Βλ. Τάσος Γριτσόπουλος, «Ἰωακείμ. Ὁ Γ΄. Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (1878-1884, 1901-1912)», *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία*, τ. ΣΤ΄, Ἀθῆναι 1965, σσ. 1102-1104. Πρβλ. Μαυρόπουλος, *Πατριαρχικαὶ σελίδες...*, ὅ.π., σσ. 7-63· Σταῦρος Ἀνεστίδης, «Ἰωακείμ Γ΄: Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης (1878-1884, 1901-1912)», *Δελτίον Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν* 6, 1986-1987, σσ. 391-411· *Οἱ Πατριάρχες τοῦ Γένους. Ἀπὸ τὴν ἄλωση τῆς Πόλης ἕως σήμερον*, Ἐκκλησιαστικὴ Βιβλιοθήκη Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριάδος, Βόλος 1995, σσ. 123-126· *Ἀπόστολος Γλαβίνας*, «Ἐπιστολὴς ἀφοσίωσης πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἰωακείμ Γ΄», στί: *Ἀνθηφόρος Μητροπολίτου Δέρκων Κωνσταντίνου: πενηνταετία προσφοράς στὴν Ἐκκλησίαν 1950-2000*, Ἀθήνα 2001, σσ. 199-201· Σταυρίδης, *Οἱ Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι: 1860-σήμερον...*, ὅ.π., σσ. 228-307· Χρυσόστομος

όποιον υπηρέτησεν ἐν Θεσσαλονίκη κατά τήν ἐκεῖσε ποιμαντορίαν του (1874-1878)²⁴ ὡς διάκονός του. Ὁ Λουκάς Πετρίδης ἀπεφοίτησεν ἐκ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης²⁵ τό 1878, ἔτος ἐκλογῆς τοῦ Θεσσαλονίκης Ἰωακείμ εἰς τόν Οἰκουμενικόν Θρόνον, ἀφοῦ ὑπέβαλεν ἐναίσιμον διατριβήν μέ θέμα: «Ἡ ἐν Φλωρεντία Σύνοδος καί τό κῦρος αὐτῆς».

Μέ τήν ἄνοδον τοῦ ἀπό Θεσσαλονίκης Ἰωακείμ εἰς τόν Οἰκουμενικόν Θρόνον τήν 4^η Ὀκτωβρίου 1878 ὁ διάκονος Λουκάς Πετρίδης προσεκλήθη εἰς τήν Κωνσταντινούπολιν καί διορίσθη Α΄ Γραμματεὺς τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου²⁶ καί τῆς Μ. Πρωτοσυγκελλίας, τῆς ὁποίας, μάλιστα, θά διατελέσῃ Τοποτηρητής κατά τήν περίοδον μεταξύ Ἰανουαρίου καί Ἰουνίου 1885²⁷, ἐπὶ τῆς πατριαρχίας τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Ἰωακείμ Δ΄²⁸ (1 Ὀκτωβρίου 1884-14

Καλαϊτζῆς (Μητροπολίτης Μύρων), *Γεγονότα ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν δύο πατριαρχιῶν τοῦ Ἰωακείμ Γ΄. Τριακονταετῆς Περίοδος 1880-1912*, 3, Μητρόπολις Μύρων, 2005· Σοκολόφ, *Ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως κατά τόν 19^ο αἰῶνα*, ὅ.π., σσ. 669-681· *Πρακτικά Συνεδρίου «Ἰωακείμ Γ΄ ὁ Μεγαλοπρεπής, ὁ ἀπὸ Θεσσαλονίκης Οἰκουμενικός Πατριάρχης καί ἡ ἐποχή του»*, ἐπιμ. Θ. Ἰ. Δαρδαβέσης, Φιλόπτωχος Ἀδελφότης Ἀνδρῶν Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 2012· Νανάκης, *Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο στήν ὕστερη Ὀθωμανική Αὐτοκρατορία...*, ὅ.π., σσ. 25-78· Ἀνδρέας Νανάκης (Μητροπολίτης Ἀρκαλοχωρίου), *Πτυχές σχέσεων Ἐκκλησίας-Πολιτείας στόν 20^ό αἰῶνα*, Μπαρμπουνάκης, Θεσσαλονίκη 2017, σσ. 47-65· «Ὁ ἀπὸ Θεσσαλονίκης Οἰκουμενικός Πατριάρχης Ἰωακείμ Γ΄ ὁ Μεγαλοπρεπής», *Ἐπιστημονικόν Συμπόσιον: «Χριστιανική Μακεδονία, Δημήτρια ΚΖ΄»*, Ἱερά Μητρόπολις Θεσσαλονίκης & Ἱδρυμα Ἐθνικοῦ καί Ὁρησκευτικοῦ Προβληματισμοῦ, Θεσσαλονίκη 1994· Θεόδωρος Μεϊμάρης (Μητροπολίτης Σελευκείας), «Τό Μητροπολιτικόν Ζήτημα τῆς Χαλκηδόνος (Μάρτιος-Ἰούνιος 1910): ὕστεραι ἐπιβιώσεις τοῦ Γερωντισμοῦ περί τὰς ἀρχάς τοῦ 20^{οῦ} αἰῶνος», *Θεολογία*, τ. 96, τεύχ. 3, 2025, σσ. 17-64.

²⁴ Βλ. Π.Α., *Πατριαρχική Ἀλληλογραφία καί Ὑπομνήματα*, Κῶδιξ Α΄68 (9 Ἰανουαρίου 1874, Ἐπινεμήσεως α΄), σ. 143· Π.Α., *Συνοδικά Πρακτικά*, Κῶδιξ Β΄16, §38, 40 (9 Ἰανουαρίου 1874), σσ. 213-214.

²⁵ Πρβλ. ἐνδεικτικῶς Γερμανός Γρηγοράς (Ἀρχιμανδρίτης), *Ἡ ἐν Χάλκῃ Θεολογική Σχολή (1844-1898)*, Ἀλεξάνδρεια 1907· Ἀπόστολος Μέξης, *Ἡ ἐν Χάλκῃ Ἱερά Θεολογική Σχολή. Ἱστορικά Σημειώματα (1844-1935)*, ἐν Κωνσταντινουπόλει· Βασίλειος Σταυρίδης, *Ἡ Ἱερά Θεολογική Σχολή τῆς Χάλκης*, Κυριακίδης, Θεσσαλονίκη ²1988· Βασίλειος Σταυρίδης, *Ἡ Ἱερά Θεολογική Σχολή τῆς Χάλκης, Συμπλήρωμα, 1985-2000*, Κυριακίδης, Θεσσαλονίκη 2001· Χρυσόστομος Καλαϊτζῆς (Μητροπολίτης Μύρων), *Χρewisτική ἱστορική ἀνασκόπηση γιά τήν Ἱερά Θεολογική Σχολή τῆς Χάλκης. Ξεφυλλίζοντας τά βοτρυδοφαγωμένα καί σκονισμένα χαρτιά τῆς Ἱστορίας*, Ἱερά Μητρόπολις Μύρων – Ἰστός, Πόλη 2013· Θεόδωρος Μεϊμάρης (Μητροπολίτης Σελευκείας), «Ὁ Κρής λόγιος Εὐμένιος Ξηρουδάκης εἰς τήν Θεολογικήν Σχολήν τῆς Χάλκης: ἀνέκδοτα αὐτοβιογραφικά στοιχεῖα τῆς περιόδου 1850-1875», *Δωδεκάνησος* 35, 2025, σσ. 65-126.

²⁶ Βλ. σχετικῶς «Κανονισμός τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου, 1867», Καλαϊτζῆς, *Καί ὁ λόγος περί Κανονισμῶν. Βυζαντινά κατάλοιπα, Βυζαντινές ἐπιβιώσεις*, τ. Α΄, ὅ.π., σσ. 241-243.

²⁷ Βλ. «Εἰδήσεις», *Ἐκκλησιαστική Ἀλήθεια*, ἔτ. Ε΄, τεύχ. ΙΓ΄, ἐν Κωνσταντινουπόλει, 31 Ἰανουαρίου 1885, σ. 197.

²⁸ Ὁ κατά κόσμον Νικόλαος Κρουσουλούδης (1837-1887), ἐκ Καλλιμασιᾶς τῆς Χίου ὁρμώμενος, ἀπεφοίτησεν ἐκ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης τό 1860. Ὑπηρέτησεν ὡς Ὑπογραμματεὺς (1860-1863) καί κατόπιν ὡς Ἀρχιγραμματεὺς (1863-1870) τῆς Ἀγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου. Ἐξελέγη τό μέν 1870 Μητροπολίτης Λαρίσης, τό δέ 1875 Μητροπολίτης Δέρκων. Τήν 1^η Ὀκτωβρίου 1884 ἀνῆλθεν εἰς τόν Οἰκουμενικόν Θρόνον, παραιτηθεὶς τήν 14^η Νοεμβρίου 1886 διὰ λόγους ὑγείας. Ἐκοιμήθη ἐν Χίῳ τήν 15^η Φεβρουαρίου 1887. Βλ. Σοκολόφ, *Ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως κατά τόν 19^ο αἰῶνα*, ὅ.π., σσ. 688-690· Σταυρίδης, *Οἱ Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι, 1860-σήμερον...*, ὅ.π., σσ. 308-340· Μαυρόπουλος, *Πατριαρχικά σελίδες...*, ὅ.π., σ. 12.

Νοεμβρίου 1886), ἐνῶ ἀπὸ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1885 θά ἀναλάβῃ τὰ καθήκοντα τοῦ Μ. Ἀρχιδιακόνου μέχρι τῆς ἐκλογῆς του εἰς Μητροπολίτην Σερρών τὴν 27^{ην} Ἰανουαρίου 1886, χειροτονηθεὶς εἰς μὲν Πρεσβύτερον τὴν 30^{ην} Ἰανουαρίου 1886 ἐν τῷ Ἱ. Ναῷ τῆς Παναγίας Μουχλίου Φαναρίου ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Αἴνου Ἀνθίμου Τσάτσου²⁹, τοῦ μετέπειτα Κωνσταντινουπόλεως Ἀνθίμου Ζ΄ (20 Ἰανουαρίου 1895-29 Ἰανουαρίου 1897), τοῦ ἀπὸ Λέρου, εἰς δὲ ἐπίσκοπον τὴν 2^{αν} Φεβρουαρίου 1886 ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Φαναρίου ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Γέροντος Κυζίκου Νικοδήμου Κωνσταντινίδου³⁰, συλλειτουργησάντων τῶν Μητροπολιτῶν Προύσης Ναθαναήλ³¹ καὶ Μελενίκου Προκοπίου³².

²⁹ Ὁ κατὰ κόσμον Ἄγγελος Τσάτσος (1832-1913), ἐκ τῆς κώμης Πλησιβίτσα τῆς Ἐπαρχίας Φυλιατῶν τῆς Ἠπείρου ὁρμώμενος, ἀπόφοιτος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης (1861), διετέλεσε Καθηγητὴς τῆς ἐν Ἰωαννίνοις Ζωσιμαίας Σχολῆς. Ἐξελέγη τὸ μὲν 1869 Ἐπίσκοπος Παραμυθίας, τὸ δὲ 1877 Μητροπολίτης Αἴνου, ἐνῶ τὸ 1888 κατεστάθη Μητροπολίτης Ἀγχιάλου, μὴ ἀποδεχθεὶς τὴν ἐκλογὴν. Τὸ μὲν 1893 ἐξελέγη Μητροπολίτης Κορυτσᾶς, τὸ δὲ 1894 Μητροπολίτης Λέρου. Τὸ 1895 ἀνῆλθεν εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον, ἐπικρατήσας τοῦ πρῶην Κωνσταντινουπόλεως Ἰωακείμ Γ΄, ὅπου καὶ παρέμεινε μέχρι τὸ 1897, ιδιωτεύσας ἔκτοτε ἐν Σιολῇ ἕως καὶ τῆς ἐκδημίας του. Βλ. Σοκολόφ, *Ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸν 19^ο αἰῶνα*, ὅ.π., σσ. 701-702· Μαυρόπουλος, *Πατριαρχικαὶ σελίδες...*, ὅ.π., σσ. 27-31· Σταυρίδης, *Οἱ Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι: 1860-σήμερον...*, ὅ.π., σσ. 389-403.

³⁰ Γεννηθεὶς εἰς τὸ Σταυροδρόμιον τῆς Πόλεως τὸ 1826, ὁ Νικόδημος Κωνσταντινίδης, συνεδέθη ἐξ ἀρχῆς τῆς ἱερατικῆς του σταδιοδρομίας μετὰ τὴν Γεροντικὴν Μητρόπολιν Κυζίκου, καθὼς ἐχειροτονήθη διάκονος ὑπὸ τοῦ Κυζίκου Ἰωακείμ Κοκκῶδη, τοῦ μετέπειτα Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ Β΄, συγγενοῦς ἐκ μητρὸς, μετὰ καταγωγὴν ἀπὸ τὴν Καλιμασσιᾶν τῆς Χίου, καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ μίαν διετίαν (1848-1850) εἰς τὴν Μητρόπολιν Κυζίκου, πρὸ τῆς μεταβάσεώς του διὰ σπουδὰς εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης, ἐξ ἧς ἀπεφοίτησεν τὸ 1855. Ἀλλὰ καὶ ὡς Ἐπίσκοπος Λαμψάκου, χειροτονηθεὶς τὴν 21^{ην} Σεπτεμβρίου 1858 –μετὰ τὴν ἐπὶ διετίαν παραμονὴν του εἰς Ἱεροσόλυμα διὰ νὰ διευθύνῃ τὴν ἐκεῖσε Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ–, ὁ Νικόδημος θά διακονήσῃ ὡς Βοηθὸς Ἐπίσκοπος τῆς Μητροπόλεως Κυζίκου ἐπὶ διετίαν, καθὼς, ἀμέσως μετὰ τὴν ἄνοδον εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον τοῦ συγγενοῦς του Ἰωακείμ Β΄, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1860 θά ἐκλεγῇ Μητροπολίτης Σερρών, εἰς διαδοχὴν τοῦ Ἰακώβου Παγκώστα, τὸν ὁποῖον καὶ διεδέχθη ἐκ νέου εἰς τὴν Μητρόπολιν Κυζίκου κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος (1861). Ἀδελφός τοῦ Κυζίκου Νικοδήμου ὑπῆρξεν ὁ Ἀμβρόσιος Κωνσταντινίδης, πρῶτος Μητροπολίτης Νικοπόλεως. Μετὰ ἀπὸ τέσσαρας σχεδὸν δεκαετίαις εἰς τὸν διακεκριμένον θρόνον τῆς Ἐπαρχίας Κυζίκου, ὁ μουσικοτραφὴς καὶ γλωσσομαθὴς Νικόδημος Κωνσταντινίδης, μετὰ συνεισφορὰν εἰς τὴν ἐπίλυσιν σημαντικῶν ζητημάτων ποῦ ἀπασχόλησαν τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, εὕρισκόμενος ἐν Δαρδανελλίοις, θά ἐκδημήσῃ τὴν 11^{ην} Ἰανουαρίου 1900. Βλ. σχετικῶς Θεόδωρος Μεϊμάρης (Μητροπολίτης Σελευκείας), «Ἡ ἐκδημία τῶν Μητροπολιτῶν Κυζίκου Νικοδήμου Κωνσταντινίδου (1900) καὶ Κωνσταντίνου Ἀλεξανδρίδου (1903) καὶ ἡ μέριμνα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου», *Ἀχιλλίου Πόλις* 15, 2026, σσ. 281-314.

³¹ Ὁ κατὰ κόσμον Νικόλαος Παπανίκας (1838-1910), ἐκ τῆς κώμης Πόβλα τῆς Θεσπρωτίας ὁρμώμενος, διετέλεσε Πρωτοσύγκελλος τῆς Μητροπόλεως Δέρκων (1873-1879). Ἐξελέγη τὸ μὲν 1879 Μητροπολίτης Σερρών, τὸ δὲ 1886 Μητροπολίτης Προύσης, ἐνῶ τὸ 1908 κατεστάθη Μητροπολίτης Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης. Βλ. «Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης Ναθαναήλ», *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια*, ἔτ. Α΄, ἀριθμ. 3, ἐν Κωνσταντινουπόλει, 29 Ἰανουαρίου 1910, σ. 20.

³² Ὁ Προκόπιος Σερραῖος (Βογιατζῆς ἢ Δεσποτιδῆς) (-1891), ἐκ τῆς κώμης Μελενικίτσι τῶν Σερρών ὁρμώμενος, διετέλεσεν Ἀρχιδιάκονος τῆς Μητροπόλεως Δέρκων. Ἐξελέγη τὸ μὲν 1849 Ἐπίσκοπος Τρίκκης, παυθεὶς τὸ 1854, τὸ δὲ 1863 Μητροπολίτης Ἑρσεκίου, ἐνῶ τὸ 1875 κατεστάθη Μητροπολίτης Μελενίκου. Βλ.

Σημειωτέον ὅτι οἱ δύο ἐκ τῶν τριῶν χειροτονησάντων εἰς ἐπίσκοπον τόν Λουκᾶν Πετρίδην, τουτέστιν οἱ Κυζίκου Νικόδημος καί Προύσης Ναθαναήλ, διετέλεσαν προκάτοχοι τοῦ χειροτονηθέντος εἰς τόν θρόνον τῆς Μητροπόλεως Σερρῶν³³, ὁ μὲν Νικόδημος Κωνσταντινίδης μεταξύ τῶν ἐτῶν 1860-1861, ὁ δὲ Ναθαναήλ Παπανίκας, ἄμεσος προκάτοχος τοῦ Λουκᾶ Πετρίδου, κατὰ τὴν περίοδον 1879-1886, ἐνῶ ὁ χειροτονήσας τόν Λουκᾶν Πετρίδην εἰς πρεσβύτερον, Αἴνου Ἀνθιμος Τσάτσος, ὑπῆρξεν ὁ ἄμεσος προκάτοχός του εἰς τὴν Μητρόπολιν Αἴνου³⁴.

Ἡ ἐπὶ δέκα ἔτη καὶ ἐπτὰ μῆνας (15 Ὀκτωβρίου 1888-22 Μαΐου 1899) θητεία τοῦ Λουκᾶ Πετρίδου εἰς τὴν Μητρόπολιν Αἴνου³⁵ ὑπῆρξε καὶ ἡ ἐκτενεστέρα ἐκ τῶν πέντε ποιμαντοριῶν τὰς ὁποίας ὁ εἰρημένος Ἱεράρχης ἥσκησε, δεδομένου ὅτι ὡς Μητροπολίτης Σερρῶν δὲν ὑπερέβη τὰ δύο ἔτη καὶ τούς ὀκτώ μῆνας (27 Ἰανουαρίου 1886-15 Ὀκτωβρίου 1888), ἐνῶ εἰς μὲν τὴν Μητρόπολιν Δρυινουπόλεως³⁶ –μετατεθείς ἐξ Αἴνου³⁷– παρέμεινεν ἐπὶ δέκα ἔτη καὶ τρεῖς μῆνας (22 Μαΐου 1899-27 Ἰουνίου 1909)³⁸, εἰς δὲ τὴν Μητρόπολιν Βεροίας ὀλιγώτερον δύο ἐτῶν (27 Αὐγούστου 1909-23 Ἰουνίου 1911)³⁹, ἐνῶ διετέλεσε Μητροπολίτης Φιλαδελφείας ἐπὶ ἓνα καὶ

σχετικῶς Ἰωάννης Μπάκας, «Ὁ Μητροπολίτης Μελενίκου Προκόπιος ὁ Σερραῖος. Περίπτωση ὀρθοδόξου ἀρχιερέα στὴ δίνη τῶν ἐθνοφυλετικῶν ἀνταγωνισμῶν καὶ τῆς διαμάχης Ἀθηνῶν-Φαναρίου», *Μακεδονικά* 31, 1997-1998, σσ. 259-280.

³³ Περί τῶν κοινοτικῶν διενέξεων πού ἐταλάνισαν τὴν Μητρόπολιν Σερρῶν περί τὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος βλ. σχετικῶς Ἀνδρέας Νανάκης (Ἀρχιμανδρίτης, νῦν Μητροπολίτης Ἀρκαλοχωρίου), «Κοινοτικές διενέξεις. Ἡ διαμάχη στὶς Σέρρες (1891-1892)», *Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Νεώτερα Ἱστορικά Α'*, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2000, σσ. 83-114.

³⁴ Βλ. σχετικῶς Βασιλική Καρρᾶ, «Ἡ Ἐπαρχία Αἴνου ἀπὸ τόν 18^ο αἰῶνα ἕως τὸ 1922. Συμβολὴ στὴν ἱστορία της, τὴν πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ της», Μεταπτυχιακὴ Ἔργασία, Δημοκρίτειον Πανεπιστήμιον Θράκης, Κομοτηνὴ 2020 (DOI: [dx.doi.org/10.26257/heal.duth.12406](https://doi.org/10.26257/heal.duth.12406)).

³⁵ Πρβλ. σχετικῶς Θεόδωρος Ὁρδομποζάνης, *Μητροπολίτες Αἴνου, Τραϊανουπόλεως, Δεδεαγάτς, Ἀλεξανδρουπόλεως καὶ Σαμοθράκης (1870-2010)*, Ἀλεξανδρούπολις 2013.

³⁶ Βλ. σχετικῶς Εὐτυχία Παπᾶ, «Ἡ Ἐπαρχία Δρυϊνουπόλεως τῆς Β. Ἠπείρου κατὰ τὴ νεώτερη περίοδο (Τουρκοκρατία, 20^{ός} αἰώνας)», Διδακτορικὴ Διατριβή, Ἀριστοτέλειον Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 2009 (DOI: [10.26262/heal.auth.ir.122863](https://doi.org/10.26262/heal.auth.ir.122863)).

³⁷ «Ἡ μικρὰ αὕτη Μητρόπολις κατέχει τό πρὸς τό Αἰγαῖον τεῖνον Νότιον μέρος τῆς Θράκης, τό περί τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου, ἐπεκτείνεται δὲ ἐπὶ τοῦ καζᾶ Αἴνου, μέρους τοῦ καζᾶ Δεδεαγάτς καὶ μέρους τοῦ καζᾶ Σουλφίου». Στ. Β. Ψάλτη, *Ἡ Θράκη καὶ ἡ δύναμις τοῦ ἐν αὐτῇ ἐλληνικοῦ στοιχείου. Α' Στατιστικά καὶ περί τοῦ ἑλλήν. Πληθυσμοῦ πληροφορίες*, Βιβλιοπωλεῖον Ἰ. Ν. Σιδέρη, ἐν Ἀθήναις 1919 (ἀνατύπωσις 1997), σ. 127.

³⁸ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ὑπομνημάτων Ἀρχιερατικῶν Ἐκλογῶν*, Κῶδιξ Α'β1 (22 Μαΐου 1899, Ἐπινεμήσεως ιβ'), σ. 34· Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'47, §9 (22 Μαΐου 1899), σσ. 386-387.

³⁹ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ὑπομνημάτων Ἀρχιερατικῶν Ἐκλογῶν*, Κῶδιξ Α'β1 (27 Αὐγούστου 1909, Ἐπινεμήσεως ζ'), σ. 197· Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'57, §2 (27 Αὐγούστου 1909), σ. 801.

ἡμισυ ἔτη (23 Ἰουνίου 1911-19 Δεκεμβρίου 1912)⁴⁰, ὅτε καί ἐκοιμήθη τήν 19^{ην} Δεκεμβρίου 1912 εἰς ἡλικίαν ἐξήκοντα καί δύο ἐτῶν.

Ὁ Λουκάς Πετρίδης, συμφώνως πρός τήν ἀπό 3^{ης} Φεβρουαρίου 1889 ἔκθεσιν τοῦ Ἑλλήνος Ὑποπροξένου⁴¹ ἐν Δεδέ-Ἀγάτς Μ. Νικολάου, ὁ ὁποῖος ἐνεθρονίσθη περί τά τέλη Ἰανουαρίου 1889, ὅτε καί ἐγένετο δεκτός μετ' ἐκδηλώσεων ἐνθουσιασμοῦ ἐκ μέρους τοῦ νέου του ποιμνίου, περιγράφεται ὡς ἐμπορούμενος ὑπό καλῶν φρονημάτων καί ὡς συνεργάσιμος⁴². Οἱ βασικοὶ ἄξονες τῆς ποιμαντορίας τοῦ Λουκά Πετρίδου ἐν σχέσει πρός τὰ Τμήματα Δεδέ-Ἀγάτς καί Φερρῶν κατά τήν ἀρχιερατικήν διακονίαν του ὡς Μητροπολίτου Αἴνου (1888-1899) σχετίζονται μέ: α) τὰ κοινοτικά ζητήματα καί τὰς διενέξεις πού προεκλήθησαν εἰς ἐνδορθόδοξον τοπικόν ἐπίπεδον, β) τὰς πολυκυμάντους σχέσεις του μέ τήν ὀθωμανικήν διοίκησιν, τόσον εἰς τοπικόν, ὅσον καί εἰς κεντρικόν ἐπίπεδον, γ) τό ἐν Δεδέ-Ἀγάτς διπλωματικόν περί ἐκκλησιαστικῆς ἐθιμοτυπίας ἐπεισόδιον τήν Μ. Ἑβδομάδα τοῦ 1898, δ) τὰ ἐκπαιδευτικά καί φορολογικά ζητήματα περί τῶν Σχολῶν τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς, ε) τήν ἀνέγερσιν τοῦ ἐν Δεδέ-Ἀγάτς ναοῦ τοῦ Ἀγίου Νικολάου⁴³ καί στ) τήν ἀντιμετώπισιν τῆς δράσεως τῶν Βουλγάρων σχισματικῶν εἰς τήν περιοχήν.

Διευκρινιστέον ὅτι ἡ ποιμαντορική δρᾶσις τοῦ Αἴνου Λουκά ἐξεδιπλώθη κατά τήν διάρκειαν τεσσάρων πατριαρχιῶν, ἥτοι τῶν Κωνσταντινουπόλεως Διονυσίου Ε' τοῦ Χαριτωνίδου (1887-1891), καθὼς ἐξελέγη Μητροπολίτης Αἴνου κατά τό β' ἔτος τῆς πατριαρχίας τοῦ εἰρημένου Πατριάρχου, Νεοφύτου Η' τοῦ Παπακωνσταντίνου (1891-1894), Ἀνθίμου Ζ' τοῦ Τσάτσου (1895-1897) καί Κωνσταντίνου Ε' τοῦ Βαλιάδου (1897-1901), περί τὰ μέσα τῆς πατριαρχίας τοῦ ὁποίου μετετέθη εἰς τήν Μητρόπολιν Δρυϊνουπόλεως.

⁴⁰ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ὑπομνημάτων Ἀρχιερατικῶν Ἐκλογῶν*, Κῶδιξ Α'β1 (23 Ἰουνίου 1911, Ἐπινεμήσεως θ'), σ. 247· Π.Α., *Συνοδικά Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'59, §2 (23 Ἰουνίου 1911), σ. 639.

⁴¹ Τό ἐν Δεδέ-Ἀγάτς Ἑλληνικόν Προξενικόν Πρακτορεῖον, μέ πρῶτον Προξενικόν Πράκτορα τόν Νικόλαον Βαφειάδην, Πρόεδρον τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς, ιδρύθη τήν 11^{ην} Φεβρουαρίου 1875 κατόπιν ἀνταποκρίσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν εἰς τό ἀπό 24^{ης} Δεκεμβρίου 1873 σχετικόν αἶτημα τῶν Ἑλλήνων ὑπηκόων τῆς περιοχῆς. Παραμονάς τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου, ἡ Ἑλληνική Κυβέρνησις προέβη εἰς τήν ἱδρυσιν Ὑποπροξενείου μέ πρῶτον Ὑποπρόξενον τόν Ἰωάννην Καραγιαννόπουλον, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε καθήκοντα τήν 16^{ην} Μαΐου 1877. Βλ. Θεόδωρος Κ. Ὁρδουμποζάνης, *Ἀλεξανδρούπολη 1870-2020... σάν παραμῦθι*, Βαταμίδης, Ἀλεξανδρούπολη 2021, σ. 29.

⁴² Βλ. Ἰωάννης Μπακιρτζής, «"...Μετά πολλῆς τάξεως διεξήχθησαν τήν παρελθοῦσαν Κυριακὴν αἱ ἐκλογαὶ τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος". Ἑλληνική ἐξωτερικὴ πολιτικὴ καί ζητήματα τῆς Ρωμείκης κοινότητος τοῦ Δεδεαγάτς (1889-1890)», *Θρακικά*, ὅ.π., σ. 352.

⁴³ Βλ. ἐνδεικτικῶς Σαπφώ Ἀγγελούδη-Ζαρκάδα, «Ὁ Ναός Ἀγ. Νικολάου Δεδεαγάτς (Ἀλεξανδρούπολης). Διερεύνηση τοῦ "φανταστικοῦ" του ρυθμοῦ», *Θρακικά*, ὅ.π., σσ. 23-42.

Β. Κοινοτικά διενέξεις κατά την ποιμαντορίαν τοῦ Αἵνου Λουκᾶ

Ζητήματα κοινοτικά θά ἐνσκήψουν εἰς τήν Κοινότητα Δεδέ-Αγάτς κατά τό 1889, πρό τῆς συμπληρώσεως, μάλιστα, τοῦ πρώτου ἔτους τῆς ποιμαντορίας τοῦ Αἵνου Λουκᾶ Πετρίδου, ὁ ὁποῖος διεδέχθη εἰς τήν Μητρόπολιν Αἵνου τόν χειροτονήσαντα αὐτόν εἰς πρεσβύτερον Ἄνθιμον Τσάτσον, ὁ ὁποῖος τόν Ὀκτώβριον τοῦ 1888 ἐξελέγη Μητροπολίτης Ἀγχιάλου⁴⁴ χωρίς νά ἀποδεχθῇ τήν ἐκλογήν. Τό ζήτημα θά τεθῇ διά τοῦ ἀπό 18^{ης} Αὐγούστου 1889 πατριαρχικοῦ γράμματος τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Διονυσίου Ε΄ τῷ Αἵνου Λουκᾶ, ἐξ αἰτίας τῆς ἀποφάσεως τῆς Α. Σεβασμιότητος νά προβῇ «εἰς ἐκλογήν Ἐφοροεπιτροπῆς τῆς αὐτῶν Κοινότητος οὐ μόνον ἐκ ξένων ὁλως ὑπηκόων, ἀλλά καί ἐκ διερμηνέων καί δῆ καί ἐκ Προξένων συνισταμένης, ἀποκλείουσα οὕτω τοὺς φυσικῶς καί νομίμως δικαιουμένους ἐκλέγειν καί ἐκλέγεσθαι»⁴⁵. Ἡ πρωτοβουλία αὕτη τοῦ Αἵνου Λουκᾶ θά προκαλέσῃ τήν ἀντίδρασιν τῆς Ἐφοροεπιτροπῆς τῶν ἐν Δεδέ-Αγάτς ἐκπαιδευτικῶν καί φιланθρωπικῶν καταστημάτων, ἡ ὁποία, διά τῆς ἀπό 8^{ης} Αὐγούστου 1889 σχετικῆς ἀναφορᾶς⁴⁶, ἀναγνωσθείσης κατά τήν συνοδικήν συνεδρίαν τῆς 12^{ης} Αὐγούστου 1889⁴⁷, θά ἐκφράσῃ παράπονα ἐναντίον τοῦ Ποιμενάρχου της, ἐνῶ καί ὁ Γ. Καραγιάννης, μέλος τῆς τέως Ἐφοροεπιτροπῆς τοῦ Δεδέ-Αγάτς, διά τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 3550 γράμματός του πού ἀνεγνώσθη κατά τήν συνοδικήν συνεδρίαν τῆς 22^{ας} Αὐγούστου 1889⁴⁸, θά ἐπιβεβαιώσῃ «τὴν ἐκλογήν τῆς ἐνεστώσης Ἐφοροεπιτροπῆς, ἀπαρτιζομένης ἐκ Προξένων καί Διερμηνέων»⁴⁹.

Ἐν τῷ προμνημονευθέντι πατριαρχικῷ γράμματι (18 Αὐγούστου 1889), ἐπειδὴ ἡ ἀκολουθηθεῖσα ὑπὸ τοῦ εἰρημένου Ἱεράρχου πρακτικὴ τῆς ἐκλογῆς δι' ὀνομαστικῶν ψηφοδελτίων, διανεμηθέντων, μάλιστα, ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ Αἵνου Λουκᾶ, ἐξελήφθη ὡς ξενόφερτος καί πρωτοφανής, θά προτραπῇ ἐκκλησιαστικῶς –δίκην ἐντολῆς– ὁ παραλήπτης τῆς πατριαρχικῆς ἐπιστολῆς Ἱεράρχης ὅπως, συνοδικῇ ἀποφάσει, «ἀντικαταστήσῃ τοὺς ὑπηκόους ξένων δυνάμεων δι' ἐπιτοπίων Ὀθωμανῶν συνωδᾷ τῷ νόμῳ καί τοῖς καθεστῶσι»⁵⁰.

⁴⁴ Βλ. Π.Α., *Πατριαρχικὴ Ἀλληλογραφία καί Ὑπομνήματα*, Κῶδιξ Α΄68 (15 Ὀκτωβρίου 1888, Ἐπινεμήσεως β΄), σ. 365· Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β΄36, §1 (15 Ὀκτωβρίου 1888), σ. 616.

⁴⁵ Π.Α., *Πατριαρχικὴ Ἀλληλογραφία*, Κῶδιξ Α΄59, ἀριθμ. Πρωτ. 3369 (18 Αὐγούστου 1889), σ. 223.

⁴⁶ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β΄37, §4 (12 Αὐγούστου 1889), σ. 321.

⁴⁷ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β΄37 (12 Αὐγούστου 1889), σ. 321.

⁴⁸ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β΄37 (22 Αὐγούστου 1889), σ. 328.

⁴⁹ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β΄37, §13 (22 Αὐγούστου 1889), σ. 330.

⁵⁰ Π.Α., *Πατριαρχικὴ Ἀλληλογραφία*, Κῶδιξ Α΄59, ἀριθμ. Πρωτ. 3369 (18 Αὐγούστου 1889), σ. 55.

Τό ζήτημα θά θεωρηθῇ λήξαν, καθώς αἱ παρασχεσθεῖσαι παρά τοῦ Αἵνου Λουκά γραπταί, μάλιστα δέ ἐκτενεῖς, ἐξηγήσεις, διά τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 4040 γράμματός του πού ἀνεγνώσθη κατά τήν συνοδικήν συνεδρίαν τῆς 28^{ης} Σεπτεμβρίου 1889⁵¹, ἐθεωρήθησαν ἐπαρκεῖς, συνηγοροῦντος πρὸς τοῦτο καί τοῦ Μητροπολίτου Νικοπόλεως Ἱερωνύμου Γοργία⁵², ὅστις, ὡς συνοδικός πάρεδρος, παρέσχε πληροφορίας περί τῶν ἐκλεγέντων ἐν Δεδέ-Ἀγάτς ἐφόρων⁵³ πού ἔσχον καθησυχαστικόν ἀντίκτυπον σχετικῶς πρὸς τὰς ἐν προκειμένῳ ἀνησυχίας τοῦ συνοδικοῦ σώματος.

Τό ἐνδιαφέρον, ἐν προκειμένῳ, ἐστιάζεται εἰς τήν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν κοινοτικῶν ἐκλογῶν τοῦ 1889 τοποθέτησιν τοῦ Ἑλλήνος Ὑποπροξένου ἐν Δεδέ-Ἀγάτς Μ. Νικολάου, ὁ ὁποῖος διά τοῦ ἀπό 9^{ης} Ἰουνίου 1889 ἐγγράφου του πρὸς τό Ἑλληνικόν Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν ἐνημεροῖ ὅτι «μετά πολλῆς τάξεως διεξήχθησαν τήν παρελθοῦσαν Κυριακὴν αἱ ἐκλογαί τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος, καθ' ἃς ἐξελέγησαν Δημογέροντες»⁵⁴, μετὰ τῆς παρατηρήσεως ὅτι αἱ σχετικά διαδικασίαι ἔλαβον χώραν ἄνευ θορύβου καί πατάγου καί ὑπὸ συνθήκας ὁμαλότητος.

Ἡ πλέον σημαντική, ὡστόσο, κρίσις, ἡ ὁποία ἀφεώρα εἰς τὰς σχέσεις τοῦ Αἵνου Λουκά μετὰ τὰ Κοινοτικά Σωματεῖα τῆς Ἐπαρχίας του, θά παρουσιασθῇ κατά τήν πατριαρχίαν τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Νεοφύτου Η' ⁵⁵, λόγῳ τῆς ἀποφάσεως τῶν ἐκεῖ Ἐπιτρόπων, ὡς

⁵¹ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 37 (28 Σεπτεμβρίου 1889), σ. 381.

⁵² Ὁ κατὰ κόσμον Ἰωάννης Γοργίας ἢ Γιούργας (1837-1910), ἐκ Χίου ὁρμώμενος, ἀπόφοιτος τῆς Ἐμπορικῆς Σχολῆς Χάλκης (1858), ἐξελέγη ἀπὸ Μ. Αρχιεπισκόπων Μητροπολίτης Μαρωνείας τό 1877, μετατεθεὶς τό 1885 εἰς τήν Μητρόπολιν Νικοπόλεως καί Πρεβέζης. Τό μὲν 1890 ἐξελέγη Μητροπολίτης Νικαίας, τό δέ 1897 Μητροπολίτης Ἡρακλείας, ἐνῶ τό 1902 ἀποκατεστάθη εἰς τήν Μητρόπολιν Νικαίας. Βλ. «Ἐκκλησιαστικά Χρονικά», *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια*, ἔτ. Α', ἀριθμ. 13, ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1 Ἀπριλίου 1910, σ. 100.

⁵³ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 37, §24 (28 Σεπτεμβρίου 1889), σ. 391.

⁵⁴ Μπακιρτζῆς, «...Μετά πολλῆς τάξεως διεξήχθησαν τήν παρελθοῦσαν Κυριακὴν αἱ ἐκλογαί τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος»..., ὁ.π., σ. 353.

⁵⁵ Ὁ κατὰ κόσμον Ἰωακείμ Παπακωνσταντίνου (1832-1909), γεννηθεὶς εἰς τήν κώμην Κιούπκιοι τῆς Ἐπαρχίας Δράμας (σημερινή Πρώτη Σερρών), ἀπεφοίτησεν ἐκ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης τό 1858. Ἐξελέγη τό μὲν 1867 Ἐπίσκοπος Ἐλευθερουπόλεως (ὑπὸ τὸν Μητροπολίτην Δράμας), τό δέ 1872 Μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως. Ὑπῆρξεν ὑποψήφιος Οἰκουμενικός Πατριάρχης εἰς τό τριπρόσωπον τῆς πατριαρχικῆς ἐκλογῆς τοῦ 1878. Ἐξελέγη τό μὲν 1880 Μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως, παραιτηθεὶς τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1886, τό δέ 1887 Μητροπολίτης Πελαγονείας. Τήν 1^{ην} Αὐγούστου 1891 ἐξελέγη Μητροπολίτης Νικοπόλεως καί Πρεβέζης. Πρὶν ἀκόμη τελέσῃ τό Μέγα Μήνυμα τῆς ἐκλογῆς του εἰς τήν Μητρόπολιν Νικοπόλεως ἐξελέγη Οἰκουμενικός Πατριάρχης τήν 27^{ην} Ὀκτωβρίου 1891. Τήν 26^{ην} Ὀκτωβρίου 1894 ἐξηναγκάσθη ὑπὸ τῆς ἰωακειμικῆς παρατάξεως εἰς παραίτησιν. Ἐκοιμήθη εἰς τήν Ἀντιγόνην τῶν Πριγκηποννήσων τήν 5^{ην} Ἰουλίου 1909 καί ἐνεταφιάσθη εἰς τό κοιμητήριον τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης. Βλ. Σοκολόφ, *Ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸν 19^ο*

ἀναφέρεται σχετικῶς ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 7161 γράμματι τοῦ Αἵνου Λουκά, ἀναγνωσθέντι κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 22^{ας} Δεκεμβρίου 1892⁵⁶, νά κλείσουν ὅλους τοὺς ναοὺς κατ' αὐτάς, «ἐνεκεν ἐπιχορηγήσεως δυσαναλόγου ὀρισθείσης ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως καὶ μὴ δυναμένης νά εἰσπραχθῇ»⁵⁷.

Εἰρήσθω ἐν παρόδῳ ὅτι τό ἐν λόγῳ ζήτημα ἐτέθη διὰ πρώτην φοράν κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 20^{ης} Ἰουνίου 1891⁵⁸, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἐπιτροπεύοντος Μητροπολίτου Γέροντος Ἡρακλείας Γερμανοῦ Καβακοπούλου⁵⁹, ὅτε καὶ ἀνεγνώσθη τό ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 3057 γράμμα τοῦ Αἵνου Λουκά, ἀναφερομένου μὲν εἰς τὴν δυσχερῆ οἰκονομικὴν του θέσιν «ἐκ τῆς μὴ εἰσπράξεως τῆς ἐπιχορηγήσεως αὐτοῦ μηδὲ κατὰ τό ἥμισυ τῆς ἐν τοῖς Ἐθνικοῖς Κανονισμοῖς ἀναγεγραμμένης»⁶⁰, αἰτουμένου δέ τὴν κατάταξιν τῆς Ἐπαρχίας αὐτοῦ Αἵνου μεταξύ τῶν ἐμπεριστάτων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου Ἐπαρχιῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ ὀρισμοῦ αὐτῷ ἐπιδόματος ἐπαρκοῦς εἰς ἀξιοπρεπῆ συντήρησίν του.

Ὁ Αἵνου Λουκάς, διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 7259 καὶ ἀπὸ 23^{ης} Δεκεμβρίου 1892 νέου γράμματός του⁶¹, ἀναγνωσθέντος κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 12^{ης} Ἰανουαρίου 1893⁶², θά ἀναφερθῇ εἰς τό ποσόν τῶν 14.563 γροσίων πού ὤφειλον πρὸς αὐτόν οἱ ἐν Αἴνῳ χριστιανοὶ ἐκ καθυστερημάτων ἀρχιερατικῆς ἐπιχορηγήσεως μέχρι τέλους τοῦ 1892, ἀνελθούσης μετὰ τὴν πάροδον τριετίας, συμφώνως πρὸς τό ἀπὸ 17^{ης} Φεβρουαρίου 1896 γράμμα του, εἰς 26.582

αἰῶνα, ὁ.π., σσ. 696-700· Σταυρίδης, *Οἱ Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι, 1860-σήμερον...*, ὁ.π., σσ. 366-388· Μαυρόπουλος, *Πατριαρχικαὶ σελίδες...*, σσ. ὁ.π., 23-26.

⁵⁶ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 40 (22 Δεκεμβρίου 1892), σ. 56.

⁵⁷ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 40, §3 (22 Δεκεμβρίου 1892), σ. 57.

⁵⁸ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 39 (20 Ἰουνίου 1891), σ. 415.

⁵⁹ Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γερμανὸς Ε', τοῦτίκλην Καβακόπουλος ἢ Καββακόπουλος (1835-1920), γεννηθεὶς ἐν Μπαλατᾷ Φαναρίου τὸ 1835, διετέλεσε Μητροπολίτης Κῶου (1867-1876), Ρόδου (1876-1888), Ἡρακλείας (1888-1897) καὶ Χαλκηδόνος (1897-1913), ὅτε καὶ ἐξελέγη εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον, ἐπικρατήσας τοῦ Ἀμασειᾶς Γερμανοῦ Καραβαγγέλη, τοῦ καὶ Τοποτηρητοῦ, καὶ τοῦ Ἀδριανουπόλεως Πολυκάρπου, καὶ ἐπατριάρχευσεν ἐπὶ μίαν πενταετίαν, ἄχρι τοῦ 1918, ὅτε καὶ ἠναγκάσθη εἰς παραίτησιν. Ἐκοιμήθη τὸ 1920. Βλ. Μαυρόπουλος, *Πατριαρχικαὶ σελίδες...*, ὁ.π., σσ. 64-96· Σταυρίδης, *Οἱ Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι, 1860-σήμερον...*, ὁ.π., σσ. 448-465· Μειμάρης, «Τὸ Μητροπολιτικὸν Ζήτημα τῆς Χαλκηδόνος (Μάρτιος-Ἰούνιος 1910)..., ὁ.π., σσ. 17-64.

⁶⁰ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 39, §14 (20 Ἰουνίου 1891), σ. 419.

⁶¹ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἵνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ' 49 (23 Δεκεμβρίου 1892), σσ. 247-249.

⁶² Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 41 (12 Ἰανουαρίου 1893), σ. 74. Πρβλ. σχετικῶς Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἵνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ' 49 (26 Μαΐου 1892), σσ. 109-110.

γρόσια⁶³, ὡς καί εἰς τὴν ἀπερίσκεπτον καὶ ἄνευ ἐκκλησιαστικῆς τοῦ ἐντολῆς ἀπόφασιν τοῦ Ἐπιτρόπου αὐτοῦ ὅπως ἐπιβάλῃ τοῖς ἱερεῦσι τῆς περιοχῆς τὴν ποινὴν τῆς ἀργίας ἀπὸ πάσης ἱεροπραξίας, ἀπόφασιν τὴν ὁποίαν ἀμέσως ὡς ἐπληροφορήθη ἤρην ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης.

Δεδομένης τῆς δυσκολίας ἣν ἀντιμετώπιζε μέ τὴν συλλογὴν τῆς ἐπιχορηγήσεώς του τόσον ἐκ τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς⁶⁴ ὅσον καὶ ἐκ τῆς Αἵνου, ὁ Λουκάς Πετρίδης, ἐκτιμῶν ὅτι ὀπισθεν τῶν ἐναντίον του τηλεγραφημάτων εὐρίσκετο ὁ ἀνεψιὸς τοῦ προκατόχου του, Ὀδυσσεύς Παπακωστῆς, θά αἰτηθῇ ὅπως γένηται πατριαρχικὴ ἐπιστολὴ «*τοῖς χριστιανοῖς τῶν πόλεων Δεδέ-Ἀγάτς καὶ Αἵνου εἰς ἀπότισιν τῆς καθυστερούσης ἀρχιερατικῆς ἐπιχορηγήσεως, ἐνεργηθῇ δέ ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ καὶ ἡ ἔκδοσις Βεζυρικῆς διαταγῆς πρὸς τὰς ἀρμοδίους ἐπιτοπίους ἀρχάς*»⁶⁵. Ἡ Πατριαρχικὴ Σύνοδος, μὴ ἐπιθυμοῦσα τὴν ἐπὶ τοῦ ζητήματος ἐμπλοκὴν τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν καὶ στοχεύουσα εἰς τὴν ἐκ τῶν ἔνδον ἐπίλυσιν τοῦ ζητήματος, θά ἀποφασίσῃ ὅπως ἱκανοποιήσῃ μόνον τὸ σκέλος ἐκεῖνο τῆς προτάσεως τοῦ Αἵνου Λουκά, τὸ ὁποῖον ἀφεῶρα εἰς τὴν ἀποστολὴν πατριαρχικῆς ἐπιστολῆς τοῖς χριστιανοῖς τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς καὶ τῆς Αἵνου, διὰ τὰ κατ' αὐτοῖς περαιτέρω.

Διὰ τῆς ἀπὸ 29^{ης} Ἰανουαρίου 1893 πατριαρχικῆς παραινετικῆς ἐπιστολῆς, οἱ παραλῆπται αὐτῆς –χριστιανοὶ τῶν πόλεων Αἵνου καὶ Δεδέ-Ἀγάτς καὶ τῶν πέριξ χωρίων– προτρέπονται ἐκκλησιαστικῶς ὅπως ἐγκαταλείψωσι τὴν ἀδικαιολόγητον ἀδιαφορίαν καὶ ἐπανεύρωσι τὴν προτέραν ἀγόγγυστον προθυμίαν καὶ τὸν ἀείποτε ἐπιδειχθέντα ζῆλον εἰς τὸ ζήτημα τῆς τακτικῆς καταβολῆς τῆς νενομισμένης ἀρχιερατικῆς ἐπιχορηγήσεως, μετὰ τῆς ἐπισημάνσεως ὅτι «*ὁ κανονικὸς ὕμῶν ἀρχιερεὺς μετ' ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως ἐπαγρυπνῶν καὶ ἐπιμελούμενος τῆς προστασίας τῶν πνευματικῶν ὕμῶν συμφερόντων οὐ δύναται συντηρηθῆναι ἄνευ τῶν καθωρισμένων δικαιωμάτων τῆς ἐπιχορηγήσεως*»⁶⁶.

⁶³ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἵνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 (17 Φεβρουαρίου 1896), σ. 359.

⁶⁴ Χαρακτηριστικὴ περίπτωσις, ἰδιωτικῆς, μάλιστα, φύσεως, ἀποτελεῖ ἐκείνη τοῦ Δημητρίου Καραμάρη ἐκ Δεδέ-Ἀγάτς, ὅστις διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 305 γράμματός του, ἀναγνωσθέντος κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 23^{ης} Ἰανουαρίου 1893, ἀναφέρει ὅτι «*τῆς συζύγου αὐτοῦ τεκούσης τέκνον κινδυνεῦον ἠθέλησεν ἵνα βαπτίσῃ τοῦτο, ὅτι δέ ὁ μητρ. Αἵνου δὲν χορηγεῖ τὴν ἄδειαν προφασίζόμενος ὅτι δὲν ἐπλήρωσε τὰ ἀρχιερατικά αὐτοῦ δικαιώματα, ἐνῶ εἶχε ταῦτα πληρωμένα*». Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'41, §1 (23 Ἰανουαρίου 1893), σ. 94.

⁶⁵ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'41, §18 (12 Ἰανουαρίου 1893), σ. 78.

⁶⁶ Π.Α., *Πατριαρχικὴ Ἀλληλογραφία*, Κῶδιξ Α'63, ἀριθμ. Πρωτ. 553 (29 Ἰανουαρίου 1893), σ. 31. Ἡ ἐν λόγῳ πατριαρχικὴ παραινετικὴ ἐπιστολὴ ἀπεστάλη τοῖς εἰρημμένοις χριστιανοῖς διὰ τοῦ ἀπὸ 29^{ης} Ἰανουαρίου 1893 πατριαρχικοῦ γράμματος τῷ Αἵνου Λουκά. Βλ. Π.Α., *Πατριαρχικὴ Ἀλληλογραφία*, Κῶδιξ Α'63, ἀριθμ. Πρωτ. 553 (29 Ἰανουαρίου 1893), σ. 31.

Σημειωτέον ὅτι ὁ Αἴνου Λουκάς δέν ἀντεμετώπιζεν ιδιαίτερα προβλήματα μέ τήν συλλογήν τῆς ἀρχιερατικῆς ἐπιχορηγήσεως ἐκ Φερρών. Ἐκτός τοῦ γεγονότος ὅτι δέν ὑφίστατο ιδιαίτερα ἀλληλογραφία πρὸς ἔκφρασιν παραπόνων ἀπό μέρους τοῦ Λουκά Πετρίδου διά τό εἰρημένον Τμήμα, ὁ Αἴνου Λουκάς, διά τῆς ἀπό 12^{ης} Μαρτίου 1893 ἐπιστολῆς του τοῖς ἐφοροεπιτρόποις τῆς ἐν Φέρραις ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Νικολάου, θά ἐκφράσῃ τήν εὐαρέσκειάν του διά τήν ἀπό μέρους τῶν παραληπτῶν τῆς ἐπιστολῆς τακτικήν συλλογήν τῆς ἐπιχορηγήσεώς του⁶⁷. Ἡ μόνη ἐπὶ τοῦ ζητήματος παραφωνία ἐντοπίζεται εἰς τό ἀπό 22^{ας} Ὀκτωβρίου 1897 τακρίριον τοῦ Αἴνου Λουκά τῷ Μουτεσαρίφῃ Δεδέ-Ἀγάτς Ebubekir Hazım Bey⁶⁸, αἰτουμένου τήν παρέμβασιν τοῦ τελευταίου πρὸς τόν Μουδέρην Φερρών, λόγῳ τῆς ἀπροθυμίας τινῶν χριστιανῶν ἐν Φέρραις, Ὁθωμανῶν ὑπηκόων παρασυρθέντων παρά ἱερέως τινός Βουλγάρου, νά ἀποδώσουν τῷ ἐπιστέλλοντι Ἱεράρχῃ τήν ἀρχιερατικήν του ἐπιχορήγησιν⁶⁹.

Ἐν ὧν, μάλιστα, τῆς ἀναχωρήσεώς του πρὸς ἀνάληψιν τῶν συνοδικῶν του καθηκόντων κατὰ τήν διετίαν 1893-1895, ὁ Αἴνου Λουκάς, διά τοῦ ἀπό 13^{ης} Μαρτίου 1893 γράμματός του πρὸς τοὺς Ἐφοροεπιτρόπους τῆς Αἴνου, θά ἐπαναλάβῃ τό καθήκον των πρὸς περισυλλογήν τῆς ὀφειλομένης αὐτῷ ἀρχιερατικῆς ἐπιχορηγήσεως καί θά δώσῃ κατευθύνσεις περὶ τοῦ τρόπου πραγματοποιήσεως τοῦ ποθουμένου⁷⁰.

Ἦδη κατὰ τήν συνοδικήν συνεδρίαν τῆς 2^{ας} Σεπτεμβρίου 1893⁷¹ θά ἀναγνωσθῇ τό ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 4821 γράμμα τοῦ Αἴνου Λουκά⁷², ἀναφερομένου εἰς τήν ἀπό 23^{ης} Δεκεμβρίου 1892 σχετικήν αἵτησίν του καί εἰς τήν διαβιβασθεῖσαν τοῖς Δημογέροσι καί τοῖς προκρίτοις τῶν πόλεων Δεδέ-Ἀγάτς καί Αἴνου⁷³ πατριαρχικήν ἐπιστολήν, προτρεπομένους εἰς τακτικήν ἀπότισιν

⁶⁷ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 (12 Μαρτίου 1893), σ. 300.

⁶⁸ Ὁ Ὁθωμανὸς ἀξιωματοῦχος Ebubekir Hazım Bey διετέλεσε μουτεσαρίφης τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς κατὰ τήν περίοδον μεταξύ Σεπτεμβρίου 1896 καί Δεκεμβρίου 1898. Βλ. σχετικῶς Α. Demir, "Bir Jurnal Hikâyesi: Ebubekir Hazır Bey'in Dedeâğaç Mutasarrıfı ve Azli", *Türk Dünyası Araştırmaları*, cilt 133, sayı 262, Ocak-Şubat 2023, σσ. 69-82.

⁶⁹ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἴνου Λουκά 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (22 Ὀκτωβρίου 1897), σσ. 159-160.

⁷⁰ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 (13 Μαρτίου 1893), σσ. 306-307.

⁷¹ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'41 (2 Σεπτεμβρίου 1893), σ. 586.

⁷² Σημειωτέον ὅτι ὁ Αἴνου Λουκάς θά ἀποστείλῃ, μεταξύ ἄλλων, καί τό ἀπό 8^{ης} Ἰουνίου 1892 γράμμα του, σχετικῶς πρὸς τὰς ὀφειλάς του πρὸς τήν Θεολογικήν Σχολήν τῆς Χάλκης, διεκτραγωδῶν ἐν αὐτῷ τήν οἰκτρὰν οἰκονομικήν κατάστασιν τῆς Ἐπαρχίας του. Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 (8 Ἰουνίου 1892), σ. 132.

⁷³ Ἐν τῷ Κώδικι Ἀλληλογραφίας τῆς Μητροπόλεως Αἴνου (1891-1896) διασώζεται ἡ ἀπό 7^{ης} Μαρτίου 1892 ἐπιστολή τοῦ Αἴνου Λουκά τοῖς εὐλαβεστάτοις ἱερεῦσι καί ἐντιμωτάτοις προκρίτοις τῶν ἐν Αἴνῳ ἐνοριῶν καί τῶν

τῆς καθυστέρουσης τῷ εἰρημένῳ Ἱεράρχῃ ἀρχιερατικῆς ἐπιχορηγήσεως. Δεδομένου ὅτι οἱ παραλῆπται, μετὰ τὴν παρέλευσιν ἀρκετοῦ διαστήματος δὲν ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς παραινέσεις καὶ συμβουλὰς, ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης θὰ αἰτηθῇ «τὴν τῶν δεόντων ἐνέργειαν πρὸς ἔκδοσιν Βεζυρικῆς διαταγῆς, ἐντελλομένης ἀρμοδίως τὴν εἴσπραξιν τῶν ἐξ ἐπιχορηγήσεως καθυστερουμένων, διενεργουμένην ὑπὸ τοῦ εἰσπράκτορος τῶν κυβερνητικῶν φόρων, βοηθουμένου ὑπὸ τῆς ἐπιτοπίου ἀρχῆς, καθὼς ἀρχήθεν, ὡς λέγει, καθιερώθη ὑπὸ τῆς Σεβ. Κυβερνήσεως»⁷⁴, τῆς Πατριαρχικῆς Συνόδου ἀποδεξαμένης, μετὰ καὶ τὴν παρέλευσιν ἱκανοῦ χρονικοῦ διαστήματος ἄνευ τῆς συμμορφώσεως τῶν ἰθυνόντων τῶν προμνημονευθεῖσων πόλεων πρὸς τὰς σχετικὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποδείξεις, τὸ ἐν λόγῳ αἴτημα καὶ ἀποφασισάσης τὴν ἀποστολὴν τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ τοῦ σχετικοῦ τακριρίου.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ α' τρίμηνου τοῦ 1894 ὁ Αἵνου Λουκᾶς δι' ἐκθέσεώς του θὰ θέσῃ ἐκ νέου πρὸς τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν τὸ ζήτημα τῆς καθυστέρησεως τῆς ἀρχιερατικῆς αὐτοῦ ἐπιχορηγήσεως ἐκ τῶν Τμημάτων Δεδέ-Αγάτς καὶ Αἵνου, ὡς ἄλλως τε εἶχε καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ 1890 πράξει περὶ τῆς καθυστερουμένης ἐπιχορηγήσεώς του ἐκ τῆς Ἐπαρχίας Σερρών⁷⁵, τὴν ὁποίαν ἐποίμανε κατὰ τὴν περίοδον 1886-1888.

χωρίων τῆς Μητροπόλεως Αἵνου, προτρεπομένοις ἵνα ἀποτίσουν τὰς ὀφειλάς των σχετικῶς πρὸς τὴν ἐξόφλησιν τῆς ἀρχιερατικῆς ἐπιχορηγήσεως τοῦ ἐπιστέλλοντος Ἱεράρχου. Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἵνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ' 49 (7 Μαρτίου 1892), σσ. 49-50.

⁷⁴ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 41, § 4 (2 Σεπτεμβρίου 1893), σ. 587.

⁷⁵ Κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 7^{ης} Φεβρουαρίου 1891 ἀνεγνώσθη τὸ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 3143/90 γράμμα τοῦ Αἵνου Λουκᾶ, ἀφ' ἐνός μὲν ἐπισυνάψαντος ἀναλυτικὸν κατάλογον τῶν ὀφειλομένων αὐτῷ, ἀφ' ἑτέρου δέ αἰτηθέντος τὸν ὀρισμὸν ἐξάρχου πρὸς εἴσπραξιν τῆς καθυστερουμένης ἀρχιερατικῆς του ἐπιχορηγήσεως ἐκ τῆς προτέρας του Ἐπαρχίας, ὅτε διετέλεσε Μητροπολίτης Σερρών (1886-1888), μέ σκοπὸν τὴν ἀπότισιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ ὀφειλομένων πρὸς τὸ Ἐθνικὸν Ταμεῖον καὶ τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης. Ἡ Πατριαρχικὴ Σύνοδος, δι' ἀπαντητικῆς πατριαρχικῆς ἐπιστολῆς, ἀφοῦ ἐπισημάνῃ ὅτι τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος χρέη τοῦ ἐπιστέλλοντος Ἱεράρχου ἐτύγχανον ἀνεξάρτητα καὶ ἄσχετα πρὸς τὰ καθυστερούμενα αὐτῷ ἐκ τῆς Ἐπαρχίας Σερρών, θὰ ὑποδείξῃ τῷ Αἵνου Λουκᾶ τὴν ὑποχρέωσίν του «ἵνα ἀποστείλῃ τὰ ὡς ἄνω ὀφειλόμενα αὐτοῦ, συνάμα δέ ὑποδείξῃ τὸ κατάλληλον διὰ τὴν ὑποδεικνυμένην ἐξάρχίαν πρόσωπον καὶ καταβάλλῃ τὸ ἀπαιτούμενον χρηματικὸν ποσόν, διὰ τὰ περαιτέρω». Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 39, § 9 (7 Φεβρουαρίου 1891), σ. 37. Ἐξ ἀφορμῆς, μάλιστα, τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 935 γράμματος τοῦ Αἵνου Λουκᾶ, ἀναγνωσθέντος κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 13^{ης} Φεβρουαρίου 1892, δι' οὗ ἀναφέρεται εἰς τὸ αὐτὸν ζήτημα καὶ αἰτεῖται τὸν συμψηφισμόν τῶν ὀφειλῶν του πρὸς τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν ἐκ τῶν εἰσπραχθησομένων ἐκ Σερρών καθυστερήσεων, ὁ ἐκ τῶν συνοδικῶν παρέδρων Ἡρακλείας Γερμανός θὰ παρατηρήσῃ «ὅτι οὐδόλως δικαιοῦται ὁ μητρ. Αἵνου ἵνα ποιῇται τῇ Ἐκκλησίᾳ παρατηρήσεις καὶ ὑπαιτιγμούς δι' ὧν νὰ κατακρίνονται αἱ πράξεις τῆς Ἐκκλησίας». Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 40, § 11 (13 Φεβρουαρίου 1892), σ. 109. Κατὰ δέ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 12^{ης} Μαρτίου 1892 θὰ ἀναγνωσθῇ τὸ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 1438 καὶ ἀπὸ 26^{ης} Φεβρουαρίου 1892 γράμμα τοῦ Αἵνου Λουκᾶ (βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἵνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ' 49 [26 Φεβρουαρίου 1892], σ. 47), ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ὑπομνήσῃ ὅτι ἀνετέθη –κατόπιν ἐκκλησιαστικῆς ἀποφάσεως– εἰς τὸν Μητροπολίτην Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης Κωνσταντῖνον Βαφεΐδην –τόν καὶ ἄμεσον διάδοχον

Ἡ κωλυσιεργία ἀπό μέρους τῶν χριστιανῶν τῶν ὡς ἄνω πόλεων νά ἀνταποκριθοῦν εἰς τὰς πρὸς τὸν Ποιμενάρχην των οἰκονομικὰς των ὑποχρεώσεις θά ὤθήσῃ τὸν Αἵνου Λουκᾶν, νά ἐπανέλθῃ ἐπὶ τοῦ θέματος διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 1475 γράμματός του, τὸ ὁποῖον ἀνεγνώσθη κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 22^{ας} Μαρτίου 1894⁷⁶. Δεδομένης, μάλιστα, τῆς δυσχεροῦς οἰκονομικῆς θέσεως⁷⁷ τοῦ εἰρημένου Ἱεράρχου, εἰσπράξαντος ἐντὸς διαστήματος ἐνός ἔτους

τοῦ Λουκᾶ Πετρίδου εἰς τὴν Μητρόπολιν Σερρῶν (15 Ὀκτωβρίου 1888-1 Φεβρουαρίου 1892)– ἡ εἰσπραξις τῶν ὀφειλομένων τῷ ἐπιστέλλοντι Ἱεράρχῃ ἐκ τῆς ποιμαντορίας του εἰς Σέρρας, θά αἰτηθῇ ὅπως προτραπῇ ἐκκλησιαστικῶς ὁ Νικοπόλεως Κωνσταντῖνος, εἰσπράξας, κατὰ πληροφῶριαν τοῦ ἐπιστέλλοντος Ἱεράρχου, ἥδη τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ὀφειλομένων, ἵνα προβῇ εἰς καταμέτρησιν τοῦ ποσοῦ πρὸς ἐξόφλησιν τῶν χρεῶν τοῦ Αἵνου Λουκᾶ. Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'40, §7 (12 Μαρτίου 1892), σ. 187. Πρβλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἵνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 (31 Ἰανουαρίου 1896), σσ. 344-346. Ἡ συνέχισις τῶν ὀφειλῶν τοῦ Αἵνου Λουκᾶ πρὸς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης πιστοποιεῖται ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 3360 γράμματός του, ἀναγνωσθέντος κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 18^{ης} Ἰουνίου 1892, δι' οὗ αἰτεῖται ἐκ νέου τὴν ἐνέργειαν τῶν ἀπὸ μέρους τῆς Μητροπόλεως Ἐκκλησίας δεόντων πρὸς εἰσπραξίν των ἐκ τῆς Ἐπαρχίας Σερρῶν ὀφειλομένων αὐτῷ δι' ἀπότισιν τῶν ὀφειλομένων ὑπ' αὐτοῦ ἐκκλησιαστικῶν δόσεων, τῆς Πατριαρχικῆς Συνόδου παραπεμπάσης τὸ γράμμα εἰς τὴν Ἐφορείαν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς. Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'40, §23 (18 Ἰουνίου 1892), σ. 424. Πρβλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἵνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 (23 Μαΐου 1892), σσ. 114-116. Σημειωτέον ὅτι ὁ Αἵνου Λουκᾶς, διὰ τοῦ ἀπὸ 11^{ης} Μαρτίου 1892 γράμματός του, θά συγχαρῇ τὸν νεοεκλεγέντα, κατὰ τὴν 1^{ην} Φεβρουαρίου 1892, Μητροπολίτην Σερρῶν Γρηγόριον Ζερβουδάκην ἢ Παπαδοσταυρινόν, τὸν ἀπὸ Μυρέων. Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἵνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 (11 Μαρτίου 1892), σ. 54. Ὁ Αἵνου Λουκᾶς, μάλιστα, διὰ τοῦ ἀπὸ 30^{ης} Μαΐου 1892 γράμματός του, θά αἰτηθῇ τὴν συνδρομὴν τοῦ Σερρῶν Γρηγορίου πρὸς εἰσπραξίν των ἐκ Σερρῶν ὀφειλομένων τῷ ἐπιστέλλοντι Ἱεράρχῃ. Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἵνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 (30 Μαΐου 1892), σ. 127. Σημειωτέον ὅτι ἐξ ἀφορμῆς τοῦ συνοδικοῦ ὁρισμοῦ ὡς Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου τοῦ Αρχιμανδρίτου Τιμοθέου Καπλάνη πρὸς εἰσπραξίν τῆς ἀρχιερατικῆς ὀφειλῆς τοῦ Αἵνου Λουκᾶ πρὸς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης, ἀνερχομένης εἰς 16.470 γρόσια, ὁ ποιμενάρχης τῆς Μητροπόλεως Αἵνου, διὰ τοῦ ἀπὸ 14^{ης} Ἰουνίου 1897 γράμματός του, θά ἐπαναφέρῃ εἰς τὸ προσκῆνιον τὸ ζήτημα τῆς εἰσπράξεως τῆς καθυστερουμένης ἀρχιερατικῆς του ἐπιχορηγήσεως ἐκ τῆς Ἐπαρχίας Σερρῶν, ὡς καὶ ἐκ τῶν Τμημάτων Δεδέ-Αγάτς καὶ Αἵνου, ποῦ εἰς τὴν τελευταίαν περίπτωσιν προέκυψαν λόγῳ τῶν συνοδικῶν του καθηκόντων κατὰ τὴν περίοδον 1893-1895, τῶν συνολικῶν εἰσπράξεων ὑπολογιζομένων ὑπὲρ τὰς 70.000 γρόσια. Διό καὶ θά αἰτηθῇ, πρὸς ἀπόσβεσιν τοῦ χρέους του, ἀπὸ τὸν Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντῖνον Ε' ὅπως «προκαλέσῃ διὰ Πατριαρχικοῦ τακριρίου τὴν ἔκδοσιν ὑψηλῆς Βεζυρικῆς διαταγῆς διὰ τῆς Νομαρχίας Ἀδριανουπόλεως πρὸς τὴν ἐκεῖσε καὶ ἐν Αἴνῳ Διοίκησιν προτρεπομένης ἵνα χορηγήσῃ τὴν νόμιμον ἰσχυράν προστασίαν καὶ συνδρομὴν πρὸς εἰσπραξίν των καθυστερουμένων ἐν ταῖς εἰρημέναις πόλεσι Δεδέ-Αγάτς καὶ Αἵνου». Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (14 Ἰουνίου 1897), σσ. 75-76.

⁷⁶ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'42 (22 Μαρτίου 1894), σ. 184.

⁷⁷ Ὁ Αἵνου Λουκᾶς, διὰ τοῦ ἀπὸ 21^{ης} Φεβρουαρίου 1892 ἀπαντητικοῦ γράμματός του, θά ἐπισημάνῃ τοῖς ὑπευθύνοις ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια», οἱ ὅποιοι ἀπηύθυνον τῷ εἰρημένῳ Ἱεράρχῃ τὴν ἀπὸ 15^{ης} Ἰανουαρίου 1892 ἐπιστολὴν πρὸς εἰσπραξίν των ὑπὲρ τοῦ περιοδικοῦ ὀφειλομένων εἰσφορῶν τοῦ τε ἰδίου καὶ τοῦ κλήρου τῆς Αἵνου, τὴν οἰκονομικὴν δυσπραγίαν τῆς κατ' αὐτόν Μητροπόλεως καὶ τῶν ἱερέων τῆς Αἵνου, οἵτινες, κατὰ τὸν ἐπιστέλλοντα Ἱεράρχην, χαρακτηρίζονται διὰ τὴν μεγίστην ἀγραμματοσύνην καὶ τὴν μεγίστην ἀνέχειαν καὶ πτωχείαν. Διό καὶ ὁ Αἵνου Λουκᾶς θά ἀντιπροτείνῃ τὴν ἀποστολὴν τοῦ εἰρημένου ἐντύπου, ἀντὶ τοῖς κληρικοῖς τῆς Αἵνου, τοῖς ἱερεῦσι τοῦ Δεδέ-Αγάτς καὶ τὴν ἐπὶ τινι χρονικῷ διαστήματι διακοπὴν τῆς ἀποστολῆς τοῦ

μόνον ὀκτώ χιλιάδας περίπου γροσίων, ἡ Πατριαρχική Σύνοδος, ἀποδεξαμένη σχετικήν εἰσήγησιν τοῦ ἐπιστέλλοντος Ἱεράρχου, θά ἀποφασίσῃ τήν ἐκ νέου ἀποστολήν τοῖς Δημογέροσι προκρίτοις καί τοῖς λοιποῖς χριστιανοῖς τῶν προρηθεισῶν πόλεων ἐτέρας, ἀπό 31^{ης} Μαρτίου 1894, πατριαρχικῆς ἐπιστολῆς, προτρεπομένοις ὅπως καταβάλλουν τά νενομισμένα κατά τό πρότυπον τῶν ἄλλων φιλοτιμουμένων χριστιανῶν⁷⁸. Διά τῆς ἐν λόγῳ ἐπιστολῆς, διαβιβασθείσης διά πιττακίου καί τῷ Αἵνου Λουκᾶ, ἀφοῦ ἐπισημαίνεται τό ἐπεῖγον τῆς ἀνάγκης καί τό δίκαιον ὡς νομίμου ἱκανοποιήσεως τοῦ κανονικοῦ των ἀρχιερέως, προτρέπονται εἰς β' πληθυντικόν πρόσωπον οἱ παραλήπται τῶν γραμμάτων, ὅπως ἀποτίσουν τά ὀφειλόμενα: «*προθυμηθεῖτε ἵνα ἀποτίσητε τά ὀφειλόμενα καθυστερήματα τῷ ὑμετέρῳ Ἀρχιερεῖ καί ἐφεξῆς καταβάλλετε ἐγκαίρως καί τακτικῶς τὰς δόσεις ὑμῶν ἵνα μὴ ἐπισωρεύωνται καί δυσχεραίνουσι τήν τε εἴσπραξιν αὐτῶν καί τήν θέσιν τῆς αὐτοῦ Ἱερότητος*»⁷⁹. Ἀναλόγου περιεχομένου γράμμα, σχετικῶς πρός τὰς ἐνεργείας τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας, θά ἀποσταλῇ καί τῷ Αἵνου Λουκᾶ ὑπό τήν αὐτήν ἡμερομηνίαν (31 Μαρτίου 1894)⁸⁰.

Τά ἔτη 1896-1897 ἀποτελοῦν περίοδον κατά τήν ὁποίαν θά ἀνακύψουν καί πάλιν κοινοτικά διενέξεις εἰς τήν Μητρόπολιν Αἵνου⁸¹ καί πλέον συγκεκριμένως μεταξύ τοῦ Αἵνου

εἰρημένου φύλλου ἕως τῆς εἰσπράξεως τῶν ὀφειλομένων. Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἵνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ' 49 (21 Φεβρουαρίου 1892), σ. 43.

⁷⁸ Βλ. Π.Α., *Συνδικά Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 42, §13 (22 Μαρτίου 1894), σ. 189.

⁷⁹ Π.Α., *Πατριαρχική Ἀλληλογραφία*, Κῶδιξ Α' 65, ἀριθμ. Πρωτ. 1475 (31 Μαρτίου 1894), σ. 98.

⁸⁰ Βλ. Π.Α., *Πατριαρχική Ἀλληλογραφία*, Κῶδιξ Α' 65, ἀριθμ. Πρωτ. 1475 (31 Μαρτίου 1894), σ. 98.

⁸¹ Ἡ ἔκρυθμος κατάστασις κατά τήν ἰδίαν χρονικήν περίοδον (1896-1897) εἰς τὰς σχέσεις τοῦ Αἵνου Λουκᾶ μετά τοῦ ποιμνίου του δέν ἀφεώρα μόνον εἰς τό Τμήμα τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς ἀλλά καί εἰς τήν περιοχὴν τῆς Αἵνου. Ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀποστολῆς ἐξ Αἵνου τηλεγραφήματος, διαλαμβάνοντος ὅτι ὁ Λουκᾶς Πετρίδης προέβη εἰς τό κλείσιμον τῶν ἐκεῖσε ναῶν τοῦ Χριστοῦ καί τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἔνεκα τῆς καθυστερουμένης ἀρχιερατικῆς ἐπιχορηγήσεως, θά ἀποσταλῇ, κατόπιν σχετικῆς συνοδικῆς ἀποφάσεως, πρός τόν εἰρημένον Ἱεράρχην τό ἀπό 17^{ης} Φεβρουαρίου 1897 γράμμα τοῦ Τοποτηρητοῦ Ἐφέσου Κωνσταντίνου Βαλιάδου, δι' οὗ ὁ παραλήπτης Αἵνου Λουκᾶς ἐκαλεῖτο ὅπως τοποθετηθῇ σχετικῶς. Βλ. Π.Α., *Πατριαρχική Ἀλληλογραφία*, Κῶδιξ Α' 69, ἀριθμ. Πρωτ. 695 (17 Φεβρουαρίου 1897), σ. 29. Πρβλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ' 45 (25 Μαρτίου 1897), σσ. 20-21. Ὁ Αἵνου Λουκᾶς, διά τοῦ ἀπό 28^{ης} Φεβρουαρίου 1897 ἀπαντητικοῦ γράμματός του, θά ἀποδώσῃ τὰς ὑπ' αὐτοῦ ληφθείσας ἐκκλησιαστικάς ἀποφάσεις, μεταξύ τῶν ὁποίων καί ἡ ἀπαγόρευσις τοῖς ἐφημερίοις τῶν δύο προμνημονευθέντων ναῶν τοῦ ἱεροπράττειν ἐν αὐταῖς, εἰς τήν πληθυσμακὴν ἐρήμωσιν τῆς Αἵνου καί εἰς τήν οἰκονομικὴν δυστοκίαν ἀναφορικῶς πρός τήν συντήρησιν ἐπὶ πλέον ναῶν. Κατά τόν ἐπιστέλλοντα Ἱεράρχην, κατά τήν δεδομένην χρονικὴν στιγμήν ἐν Αἴνῳ διέμενον μόνον 250 ὀρθόδοξοι οἰκογένειαι. Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ' 45 (28 Φεβρουαρίου 1897), σ. 9. Ὁ Αἵνου Λουκᾶς, διά τῆς ἀπό 30^{ης} Ἀπριλίου 1897 ἐπιστολῆς του, θά ἐνημερώσῃ τήν Μητέρα Ἐκκλησίαν περὶ τῆς ἀπό μέρους του ἄρσεως τοῦ ἐν λόγῳ μέτρου, «*μηδόλους ἐπιθυμῶν ἐν ταῖς οὕτω χαλεπαῖς τῆς Ἐκκλησίας ἡμέραις νά γένηται Αὐτῇ ἐνόχλησις, ἣν συνεπάγεται οἰαδήποτε τῶν μὴ καλῶς ἐχόντων μεταρρύθμισις καί διόρθωσις*». Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ' 45 (30 Ἀπριλίου 1897), σσ. 42-43.

Λουκά καί τῆς Ἐφοροδημογεροντίας καί τῶν Ἀντιπροσώπων τῶν συντεχνιῶν τῆς Κοινότητος Δεδέ-Ἀγάτς. Τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τῆς ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 5315 καί ἀπό 29^{ης} Αὐγούστου 1896 ἀναφορᾶς τῶν τελευταίων πρὸς τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν, ἀναγνωσθείσης μετὰ τὴν πάροδον ἀρκετῶν μηνῶν, κατὰ τὴν συνοδικήν, δηλονότι, συνεδρίαν τῆς 6^{ης} Μαΐου 1897⁸², προκαθημένου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντίνου Ε΄⁸³.

Τὰ συσσωρευμένα, ἀπὸ τῆς μεταθέσεως ἐκ Σερρῶν εἰς Αἶνον τοῦ Λουκά Πετρίδου, παράπονα τῶν ἐπιστελλόντων κοινοτικῶν παραγόντων κατὰ τοῦ Ποιμενάρχου τῶν συνίσταντο εἰς: α) τὴν παραποίησιν τοῦ πρακτικοῦ ἐκλογῆς τῆς Ἐφοροδημογεροντίας διὰ τῆς εἰσαγωγῆς ἐν αὐτῷ ἐτέρων προσώπων ἀντὶ τῶν ἐκλεγέντων, β) τὴν ἀπομάκρυνσιν ἐκ τῆς Ἐπαρχίας Αἶνου ἐναρέτων ἱερέων καί τὴν παροχὴν προστασίας εἰς ἀναξίους θρησκευτικούς λειτουργούς, γ) τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ διὰ τὴν διαγωγὴν τῶν κληρικῶν τοῦ καί τοῦ Ἡγουμένου τῆς Μονῆς Σκαλωτῆς, δ) τὴν ἔκδοσιν διαζυγίων γάμων καί διαλυτηρίων ἀρραβόνων ἄνευ τῆς γνώσεως καί τῆς συμπράξεως τῶν ἐκασταχοῦ ἐκκλησιαστικῶν συμβουλίων καί ε) τὴν ἀποκλειστικὴν μέριμνάν του διὰ τὴν συλλογὴν τῆς ἀρχιερατικῆς του ἐπιχορηγήσεως⁸⁴.

Ἡ ἀπορριπτικὴ στάσις τοῦ συνοδικοῦ σώματος ἔναντι τῶν ὡς ἄνω καταγγελιῶν ἐβασίσθη εἰς τὴν ἀοριστολογίαν τῶν. Παρά ταῦτα, ἡ Πατριαρχικὴ Σύνοδος, ἀποδεχθεῖσα, κατ' οὐσίαν, τὸ περιεχόμενον τῶν καταγγελιῶν, θὰ ἀποφασίσῃ –κατόπιν προτάσεως τοῦ Ἡρακλείας Γερμανοῦ– ὅπως διαβιβασθῇ πατριαρχικὴ ἐπιστολὴ τῇ Α. Σεβασμιότητι, τῷ Αἶνου Λουκά, μετὰ σαφῶν ὑποδείξεων, «*προτρεπομένη ἵνα διατελῇ ἐν ἁρμονίᾳ μετὰ τῶν Χριστιανῶν αὐτοῦ, ἐν ταῖς γενομέναις ἐκλογαῖς διαφόρων σωματείων συμμορφοῦται πρὸς τὸν Κανονισμόν*⁸⁵ *τῆς Κοινότητος,*

⁸² Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β΄45 (6 Μαΐου 1897), σ. 294.

⁸³ Ὁ Κωνσταντῖνος Βαλιάδης γεννηθεὶς τὸ 1833 εἰς τὴν κώμην Βέσσα τῆς νήσου Χίου, ἀπεφοίτησεν ἐκ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης τὸ 1857. Διετέλεσεν Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἀγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου ἐπὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ Β΄. Τὸ 1876 ἐξελέγη Μητροπολίτης Μυτιλήνης. Τὸ 1893 μετετέθη εἰς τὴν Γεροντικὴν Μητρόπολιν Ἐφέσου. Τὸ 1897 ἐξελέγη Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, παραιτηθεὶς κατὰ τὴν Μεγάλην Ἑβδομάδα τοῦ 1901. Ἐκοιμήθη τὸ 1914. Βλ. Τάσος Γριτσόπουλος, «Κωνσταντῖνος. Ὁ Ε΄. Βαλιάδης», *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία*, τ. Ζ΄, Ἀθῆναι 1965, σ. 1246· *Οἱ Πατριάρχες τοῦ Γένους. Ἀπὸ τὴν Ἀλωση τῆς Πόλης ἕως σήμερα*, ὅ.π., σσ. 130-131· Σταυρίδης, *Οἱ Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι, 1860-σήμερον...*, ὅ.π., σσ. 404-447· Μαυρόπουλος, *Πατριαρχικαὶ σελίδες...*, ὅ.π., σσ. 32-44· Σοκολόφ, *Ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸν 19^ο αἰῶνα*, ὅ.π., σσ. 703-711.

⁸⁴ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β΄45, §16 (6 Μαΐου 1897), σ. 300.

⁸⁵ Ὁ Κανονισμὸς τῆς Κοινότητος Δεδέ-Ἀγάτς, ἐπικυρωθεὶς παρὰ τοῦ Μητροπολίτου Αἶνου Ἰωακείμ Γεωργιάδου ἢ Γαλάκη, ἀποτελεῖται ἐκ δέκα καὶ πέντε Κεφαλαίων καὶ ἐξ ἑκατὸν καὶ ἑξ ἄρθρων καὶ φέρει ἡμερομηνίαν ἐπιψηφίσεως παρὰ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς τὴν 8^{ην} Ἰουλίου 1912. Βλ. Χρ. Καλαϊτζῆς (Μητροπολίτης Μύρων), *Καὶ ὁ λόγος περὶ Κανονισμῶν. Βυζαντινὰ κατάλοιπα, Βυζαντινὲς ἐπιβιώσεις*, τ. Γ΄, Ἱ. Μητρόπολις Μύρων & Ἱ. Μ. Μ. Βατοπαιδίου, Κωνσταντινούπολις 2019, σσ. 391-413.

ἂν ὑπάρχη τοιοῦτος, εἰ δ' ἄλλως πρὸς τὰ κρατοῦντα ἐπιτοπίως, συστήσῃ ἐν τῇ Μητροπόλει αὐτοῦ τὰ ἀρμόδια δικαστήρια, εἴ γε μέχρι τοῦδε δέν συνέστησεν, ἐν οἷς νὰ ἐκδικάζωνται αἱ σχετικαὶ διαφοραὶ τῶν Χριστιανῶν, καὶ ἐπιβλέπῃ συντόνως ἐπὶ τῆς διαγωγῆς τῶν ἱερέων αὐτοῦ»⁸⁶.

Τό ἐνδιαφέρον σχετικῶς πρὸς τό περιεχόμενον τῆς προμνημονευθείσης, ἀπὸ 16^{ης} Μαΐου 1897, πατριαρχικῆς ἐπιστολῆς ἔγκειται εἰς τὰς διαπιστωτικὰς κρίσεις τῶν συνοδικῶν μελῶν περὶ τῶν διοικητικῆς καὶ ἐκλογικῆς φύσεως ζητημάτων πού διετάραζαν τὴν σχέσιν ποιμένος καὶ ποιμαινομένων ἐν Δεδέ-Αγάτς, τῶν τελευταίων καταθεσάντων μακρὰν ἀναφορὰν καὶ διατυπωσάντων μομφὰς καὶ παράπονα ἐναντίον τοῦ Ποιμενάρχου των. Διό καὶ διὰ τῆς ἐν λόγω ἐπιστολῆς ὁ Αἵνου Λουκᾶς προτρέπεται «ὅπως πᾶσαν καταβάλλῃ προσοχὴν ἵνα ἄρῃ τὰς ἀφορμὰς τῶν παραπόνων, εἴ γε ὄντως, τοιαῦτα ὑπάρχουσι καὶ ἀποκαταστήσῃ ἐντελῶς δι' ὧν οἶδε καταλλήλων τρόπων τὴν μεταξύ ποιμένος καὶ ποιμαινομένων ἁρμονίαν, ἣν προσήκει τηρεῖν ἀείποτε ἀδιάστατον ἐπ' ἀγαθῷ ἀμφοτέρων»⁸⁷.

Ἡ τοποθέτησις τοῦ Αἵνου Λουκᾶ ἐπὶ τῶν ἀνωτέρων παραπόνων καταγράφεται ἐν τῷ ἀπὸ 31^{ης} Μαΐου 1897 τετρασελίδῳ γράμματί του⁸⁸, δι' οὗ ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης θά ἐκφράσῃ τὴν ἔκπληξιν καὶ τὴν ἀπορίαν του ἐν προκειμένῳ, λόγῳ τῆς ἁρμονίας καὶ τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης οἱ ὁποῖες, κατ' αὐτόν, ὑφίσταντο μεταξύ ποιμένος καὶ ποιμαινομένων ἐν Δεδέ-Αγάτς. Διὰ τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν γράμματος, ἀναγνωσθέντος κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 14^{ης} Ἰουνίου 1897⁸⁹, ἐπισημαίνεται ὅτι τὰ κατ' αὐτοῦ παράπονα ὑπεβλήθησαν πιθανῶς ὑπὸ τῶν τέως ἐφοροεπιτρόπων, οἵτινες, κατὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Ποιμενάρχου των εἰς τὴν Πόλιν πρὸς ἐξάσκησιν τῶν συνοδικῶν του καθηκόντων «ἐπιτυχόντες εἰς τὰς ἐκλογὰς παρὰ τὰ ἐν ἰσχύϊ καθεστῶτα αὐτοβούλως διεχειρίζοντο τὰ τῆς Κοινότητος καὶ νῦν δυνάμει τοῦ ἐν ἰσχύϊ Κανονισμοῦ ἀποκλεισθέντες τῆς διαχειρίσεως τῶν κοινοτικῶν ἐκηρύχθησαν ἐχθροὶ τῆς Μητροπόλεως καὶ προσπαθοῦσι νὰ διαταράξωσι τὴν μεταξύ ποιμένος καὶ ποιμαινομένων ἁρμονίαν, καὶ τέλος, ὅτι αἱ διατυπωθεῖσαι κατὰ τῶν ἐκεῖ ἱερέων κατηγορίαι⁹⁰ ὡς παρεκτρεπομένων εἰσὶν ὅλως ἀνυπόστατοι»⁹¹.

⁸⁶ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 45, §16 (6 Μαΐου 1897), σ. 300.

⁸⁷ Π.Α., *Πατριαρχικὴ Ἀλληλογραφία*, Κῶδιξ Α' 69, ἀριθμ. Πρωτ. 2240 (16 Μαΐου 1897), σ. 119.

⁸⁸ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ' 45 (31 Μαΐου 1897), σσ. 67-70.

⁸⁹ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 45 (14 Ἰουνίου 1897), σ. 428.

⁹⁰ Ἄκρως κατατοπιστικά, ἐν προκειμένῳ, τυγχάνουν τὰ ὅσα ὑπὸ τοῦ Αἵνου Λουκᾶ ἀναφέρονται ἐν σχέσει πρὸς τὸ σεβάσιμον πρόσωπον τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Ἀνθίμου, ἐκ τῶν ἐφημερίων τοῦ Δεδέ-Αγάτς καὶ προϋσταμένου, ὁ ὁποῖος ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν τὴν 22^{αν} Ἀπριλίου 1897: «ἐξ Ἡρακλείτσας καταγόμενος τῆς Ἐπισκοπῆς Μυριοφύτου καὶ

Ἡ δυσχερὴς θέσις τοῦ Αἵνου Λουκά κατὰ τὴν εἰρημένην περίοδον θά προκαλέσῃ μεγίστην ψυχικὴν ἀναστάτῳσιν εἰς τὸν εἰρημένον Ἱεράρχην, ὁ ὁποῖος, μὴ ἱκανοποιημένος ἐκ τῆς ἐπαρχίας τὴν ὁποίαν ἐποίμεινεν, ἐσκέπτετο ὡς διέξοδον τὴν λύσιν τῆς μεταθέσεως εἰς ἑτέραν ἐκκλησιαστικὴν θέσιν. Τοῦτο ἐξάγεται σαφῶς ἐξ ὧσων ἀναφέρονται ἐν τῷ ἀπὸ 24^{ης} Ἀπριλίου 1897 συγχαρητηρίῳ γράμματί του τῷ Χαλκηδόνος Ἰωακείμ Εὐθυβούλῃ⁹², ἐπὶ τῷ διορισμῷ τοῦ τελευταίου ὡς συνοδικοῦ παρέδρου. Ὁ Λουκάς Πετρίδης, προσβλέπων εἰς τὴν συνδρομὴν τοῦ παραλήπτου Ἱεράρχου, θά ἐκφράσῃ τὴν ἐπιθυμίαν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν του εἰς Ἑπαρχίαν ὑπὸ ἠθικὴν καὶ ὕλικὴν ἄποψιν ἐπαξίαν τῆς εἰκοσαετοῦς ὑπηρεσίας του τῇ Μητρὶ Ἐκκλησίᾳ, ἐκφράσας ρητῶς τὴν ἐπιθυμίαν του διὰ τὴν μετάθεσιν του εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Θρόνον τῆς Μυτιλήνης πού ἐτέλει κατὰ τὴν δεδομένην χρονικὴν στιγμὴν ἐν χρεΐᾳ, μετὰ τὴν ἐκδημίαν τοῦ Μυτιλήνης Μεθοδίου Ἀρώνη⁹³, τὴν 18^{ην} Φεβρουαρίου 1897.

Διεκτραγωδῶν τὴν κακοδαίμονα κατάστασιν καὶ τὴν λυπηρὰν θέσιν εἰς ἣν ἀπὸ ἐννέα ἐτῶν εὕρισκετο⁹⁴, ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς του, δηλονότι, εἰς τὴν Μητρόπολιν Αἵνου, ὁ ἐπιστέλλων Λουκάς

Περιστάσεως ἦν ὑποτακτικὸς καὶ ἀνάστημα τοῦ ἀειμνήστου Μαρωνείας Ἀνθίμου παρ' ᾧ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐχρημάτισεν ὡς διάκονος καὶ εἶτα παρὰ τῷ Σεβασμιωτάτῳ ἐν Χριστῷ ἀδελφῷ ἀγίῳ Ἡρακλείᾳ κ. Ἱερωνύμῳ παρ' οὗ καὶ προεχειρίσθη πρεσβύτερος· οὗτος ἦν ἱερεὺς ἐγκρατὴς, ἠθικός, σεβάσμιος, ἀκαταπόνητος εἰς τὰ τῆς ἱερωσύνης αὐτοῦ καθήκοντα καίπερ ἀρκούντως προβεβηκώς· ὑπὸ τὸν εἰρημένον προϊστάμενον ἱερατικῶς διετέλει βοηθὸς ἐφημερεύων ἱερεὺς ἔργαμος, Θεοφάνης, καὶ αὐτὸς ἐπίσης τακτικὸς εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἱερατικῶν αὐτοῦ καθηκόντων, σεμνοπρεπὴς καὶ γενικῆς ἀπολαύων ἐνταῦθα ἀγάπης καὶ ἐκτιμήσεως». Π.Α., Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκά 1897-1901, Κῶδιξ ΙΗ' 45 (31 Μαΐου 1897), σ. 69.

⁹¹ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 45, §15 (14 Ἰουνίου 1897), σ. 433.

⁹² Ὁ Ἰωακείμ Εὐθυβούλης (1855-1920) ἐτέλει κατὰ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν αὐτοῦ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ Β' (1860-1863, 1873-1878), ὑπηρετήσας τὸν διάδοχόν του, Ἰωακείμ Γ', ἐκ τῶν θέσεων τοῦ Μ. Ἀρχidiaκόνου καὶ τοῦ Μ. Πρωτοσυγγέλλου. Διετέλεσε Μητροπολίτης Φιλίππουπόλεως (1884-1889), Γέρον Χαλκηδόνος (1889-1897) καὶ Γέρον Ἐφέσου (1897-1920). Διεκρίθη διὰ τὰς διοικητικὰς αὐτοῦ ἱκανότητας, τὸ πατριωτικὸν αὐτοῦ φρόνημα, τὴν μετὰ ζήλου φροντίδα διὰ τὴν προαγωγὴν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ τὴν μετὰ σθένους ἀντίστασιν αὐτοῦ ἔναντι τῆς καταδιώξεως τοῦ ἐλληνοχριστιανικοῦ στοιχείου ἐκ τῆς μικρασιατικῆς ἐπικρατείας. Βλ. Νικόλαος Α. Φορόπουλος, «Ἰωακείμ. Ὁ Εὐθυβούλης (1855-1920)», *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία*, τ. ΣΤ', ὅ.π., σσ. 1107-1108. Περὶ τῆς ἐμπλοκῆς τοῦ Ἰωακείμ Εὐθυβούλη εἰς τὸ Ἐφεσιακὸν ἢ Κυδωνιακὸν Μητροπολιτικὸν Ζήτημα βλ. Θεόδωρος Μειμάρης (Μ. Πρωτοσύγκελλος, νῦν Μητροπολίτης Σελευκείας), *Ἡ ἀναδιοργάνωσις τῆς Γερροντικῆς Μητροπόλεως Ἐφέσου. Τὸ Ἐφεσιακὸν ἢ Κυδωνιακὸν Μητροπολιτικὸν Ζήτημα (1905-1908)*, Κ. & Μ. Σταμούλη, Θεσσαλονίκη 2023.

⁹³ Ὁ Μεθόδιος Ἀρώνης (;-1897) ἐκ Σμύρνης ὁρμώμενος, διετέλεσε Πρωτοσύγκελλος τῆς Μητροπόλεως Σμύρνης καὶ Μ. Πρωτοσύγκελλος τῶν Πατριαρχείων (1864-1867). Ἐξελέγη τὸ μὲν 1867 Μητροπολίτης Μυτιλήνης, τὸ δὲ 1876 Μητροπολίτης Καισαρείας, ἐνῶ τὸ 1878 κατεστάθη Μητροπολίτης Διδυμοτείχου, ἀποκατασταθεὶς εἰς τὴν Μητρόπολιν Μυτιλήνης τὸ 1893. Βλ. «Ὁ Μητροπολίτης Μυτιλήνης Μεθόδιος», *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια*, ἔτ. ΙΣΤ', ἀριθμ. 52, Ἐν Κωνσταντινουπόλει, 21 Φεβρουαρίου 1897, σ. 424.

⁹⁴ Λεκτέον ὅτι ἀναλόγου περιεχομένου γράμμα, ἀπὸ 28^{ης} Αὐγούστου 1898, διασώζεται ἐν τῷ Κώδικι Ἀλληλογραφίας τοῦ Αἵνου Λουκά (1897-1901), χωρὶς ὥστόσο νά δηλοῦται τὸ ὄνομα τοῦ παραλήπτου Ἱεράρχου, τὸν ὁποῖον ὁ Λουκάς Πετρίδης συνέχαιρεν ἐπὶ τῷ διορισμῷ του ὡς συνοδικοῦ παρέδρου. Ἐν αὐτῷ τονίζεται ὅτι, ἂν

Πετρίδης θά παραδεχθῇ ἐξομολογητικῶς τῷ Χαλκηδόνος Ἰωακείμ «μετά πόνου ψυχῆς ὅτι ἀπέκαμον πλέον ταλαιπωρούμενος ἐν τῇ ἐσχάτῃ ταύτῃ καταδίκη, εἰς ἣν ἀδίκως ὅλως ἐρρίφθην. Εὐρίσκομαι, περισπούδαστέ μοι φίλε, εἰς μεγίστην ἀμηχανίαν ἀγνοῶν τί νά πράξω· πολλάκις ἐπῆλθε μοι νά παραιτηθῶ ἐκτιθεῖς τῇ Μητρί Ἐκκλησίᾳ τοὺς λόγους, διότι τῇ ἀληθείᾳ μυριάκις προτιμότερόν μοι φαίνεται ἡ παραίτησις τοῦ ἐνταῦθα ἡθικοῦ μαρασμοῦ καὶ θανάτου»⁹⁵.

Λεκτέον ὅτι ἡ ἰδιαίτερα σχέσις μεταξύ τοῦ Λουκᾶ Πετρίδου καὶ τοῦ Ἰωακείμ Εὐθυβούλη ἐσφυρηλατήθη κατὰ τὴν κοινὴν πορείαν ἀμφοτέρων τόσο ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τῆς Χάλκης, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπεφοίτησαν τὸ ἴδιον ἔτος (1878)⁹⁶, ὅσον καὶ ἐν τῇ Πατριαρχικῇ Αὐλῇ, καθὼς συνυπηρέτησαν ἐν αὐτῇ ἐπὶ τῆς α' πατριαρχίας τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Ἰωακείμ Γ', ἐνῶ ὁ Λουκᾶς Πετρίδης διεδέχθη τὸν Ἰωακείμ Εὐθυβούλην, ὡς Τοποτηρητῆς, εἰς τὴν Μ. Πρωτοσυγκελλίαν περὶ τὰς ἀρχάς τοῦ 1885, ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκλογήν τοῦ Ἰωακείμ Εὐθυβούλη εἰς Μητροπολίτην Φιλίππουπόλεως τὴν 29^{ην} Δεκεμβρίου 1894⁹⁷. Ἐξ οὗ καὶ ἡ προσφώνησις τοῦ Αἵνου Λουκᾶ⁹⁸ πρὸς ἓνα Γέροντα Μητροπολίτην, τὸν ὁποῖον ἀποκαλεῖ ὡς περισπούδαστον φίλον του. Θά πρέπη, βεβαίως, νά ἐπισημανθῇ ἐν ἐπὶ πλέον κοινόν γνώρισμα μεταξύ τοῦ Λουκᾶ Πετρίδου καὶ τοῦ Ἰωακείμ Εὐθυβούλη, καθὼς ἀμφότεροι, ὁ μὲν εἰς τὴν Μητρόπολιν

καὶ ἐκ τῶν δεκαετῶν ταλαιπωριῶν, ἀφ' ἧς, δηλονότι, στιγμῆς ἀνέλαβε τὴν διαποίμανσιν τῆς Μητροπόλεως Αἵνου, δοκιμάζεται ἡ καρτερία του, δι' ἐλπίδος εἶχεν ὅτι «ἡ εὐθυδικία τῆς Α. Θ. Π. τοῦ πανσεβάστου ἡμῶν Πατριάρχου ἀδελφικῶς ὑπὸ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης στηριζομένη καὶ τῶν λοιπῶν φίλων ἀδελφῶν θέλει ἀπαλλάξει με ἀδίκου καταδίκης, εἰ μὴ τὰ πλεονάσαντα δεινὰ προλαβόντα ὠθήσουσί με εἰς παραίτησιν σαφῶς ἐκτεθεῖσαι τοὺς λόγους τῆς ἀποχωρήσεώς μου ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας ταύτης». Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ' 45 (28 Αὐγούστου 1898), σ. 386. Ἐκ τῆς ἐρεύνης τῶν συνοδικῶν πρακτικῶν, ἡ μοναδικὴ ἀλλαγὴ εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ συνοδικοῦ σώματος κατὰ τὸν Αὐγούστου 1898 ἀφορᾷ εἰς τὴν κλήσιν τοῦ Μητροπολίτου Σερβίων καὶ Κοζάνης Κωνσταντίου ὡς συνοδικοῦ παρέδρου, ὡς πιστοποιεῖται ἐκ τῶν μελῶν τῆς συνοδικῆς συνεδρίας τῆς 28^{ης} Αὐγούστου 1898. Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 46 (28 Αὐγούστου 1898), σ. 806.

⁹⁵ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ' 45 (24 Ἀπριλίου 1897), σ. 33. Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἐπιθυμία τοῦ Λουκᾶ Πετρίδου νά μετατεθῇ εἰς Μυτιλήνην δέν θά εὐοδώθῃ λόγῳ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Κυρίλλου Μουμτζῆ εἰς τὸν Μητροπολιτικόν Θρόνον τῆς Μυτιλήνης κατὰ τὴν 13^{ην} Μαΐου 1897, ὁ Αἵνου Λουκᾶς, διὰ τοῦ ἀπὸ 20^{ης} Μαΐου 1897 γράμματός του, θά συγχαρῇ τὸν νέον Μητροπολίτην Μυτιλήνης. Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ' 45 (20 Μαΐου 1897), σ. 54. Πρβλ. Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ὑπομνημάτων Ἀρχιερατικῶν Ἐκλογῶν*, Κῶδιξ Α' β1 (13 Μαΐου 1897, Ἐπινεμήσεως ι'), σ. 8. Περὶ τῆς ἐξαρχικῆς ἀποστολῆς τοῦ Μυτιλήνης Κυρίλλου εἰς τὸ Τμήμα Κυδωνιῶν τῆς Ἐπαρχίας Ἐφέσου βλ. Μεϊμάρης, *Ἡ ἀναδιοργάνωσις τῆς Γερροντικῆς Μητροπόλεως Ἐφέσου...*, ὅ.π., σσ. 164-170.

⁹⁶ Βλ. Σταυρίδης, *Ἡ Ἱερά Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης*, ὅ.π., σ. 260.

⁹⁷ Βλ. Π.Α., *Πατριαρχικὴ Ἀλληλογραφία καὶ Ὑπομνήματα*, Κῶδιξ Α' 68 (29 Δεκεμβρίου 1884, Ἐπινεμήσεως ιγ'), σ. 303· Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 31, §9 (29 Δεκεμβρίου 1884), σσ. 349-351.

⁹⁸ Κατὰ τὴν περίοδον 1906-1908 μεταξύ τῶν συνοδικῶν παρέδρων τῶν θεωρησάντων τὸ Ἐφεσιακόν ἢ Κυδωνιακόν Ζήτημα συγκατελέγετο καὶ ὁ Λουκᾶς Πετρίδης ὡς Μητροπολίτης Δρυινουπόλεως. Βλ. σχετικῶς Μεϊμάρης, *Ἡ ἀναδιοργάνωσις τῆς Γερροντικῆς Μητροπόλεως Ἐφέσου...*, ὅ.π., σσ. 89-90, 122-123, 127, 131-132, 142, 152, 155-156, 175, 181-182, 188, 192, 195, 205, 243.

Φιλαδελφείας, ὁ δέ εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἐφέσου, εἶχον ὡς ἄμεσον διάδοχόν των, τὸν Χρυσόστομον Χατζησταύρου, τὸν ἀπὸ Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος⁹⁹ (14 Φεβρουαρίου 1962-11 Μαΐου 1967).

Τὸ ζήτημα τῆς καθυστερουμένης ἐκ Δεδέ-Ἀγάτς ἀρχιερατικῆς ἐπιχορηγήσεως θά τεθῇ ἐκ νέου ἀπὸ μέρους τοῦ Αἵνου Λουκά, διὰ τοῦ ἀπὸ 9^{ης} Αὐγούστου 1897 ἀπαντητικοῦ γράμματός του πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 3636 καὶ ἀπὸ 23^{ης} Ἰουλίου 1897 πατριαρχικὴν ἐπιστολήν, δι' ἧς ὁ Λουκάς Πετρίδης ἐκαλεῖτο νὰ τοποθετηθῇ σχετικῶς πρὸς τὸ περιεχόμενον τινῶν δημοσιεύσεων εἰς ἐφημερίδας τῆς Πόλεως περὶ ἀπαγορεύσεως πού ἐπέβαλε δῆθεν πρὸς τοὺς ἐν Δεδέ-Ἀγάτς ἱερεῖς του νὰ ἐξυπηρετοῦν τὰς θρησκευτικὰς ἀνάγκας τῶν ἐκεῖσε χριστιανῶν λόγῳ τῆς παρατηρουμένης καθυστέρησεως περὶ τῆς ἐπιχορηγήσεώς του, συνεπεῖα δέ τούτου «πολλοὶ τῶν ὀρθοδόξων ἀναγκάζονται ἵνα καταφύγωσιν εἰς τὴν συνδρομὴν τῶν Βουλγάρων σχισματικῶν ἱερέων»¹⁰⁰.

Ὁ Λουκάς Πετρίδης, ἀπαντητικῶς, θά ἀναφερθῇ εἰς τὸ ἱστορικόν τῆς καθιερώσεως τῆς ἐπιχορηγήσεώς του κατόπιν ἀποφάσεως τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῆς Κοινότητος Δεδέ-Ἀγάτς περὶ τὸν Μάιον τοῦ 1889, δεδομένου ὅτι πρὸ τῆς ἀναλήψεως ὑπὸ τοῦ ἐπιστέλλοντος Ἱεράρχου τῶν οἰάκων τῆς Μητροπόλεως Αἵνου δέν ὑφίστατο τοιαύτη πρόβλεψις. Ἡ μὴ ἀνταπόκρισις τῶν κατοίκων τῆς εἰρηνένης περιοχῆς εἰς τὰ κοινοτικῶς ἀποφασισθέντα συνδέεται μὲ τὴν ἀπουσίαν σχετικῆς συνηθείας κατὰ τὸ παρελθόν, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀπροθυμίαν των ὅπως καταβάλουν τὸ ἀναλογοῦν εἰς ἐκάστην οἰκογένειαν εὐτελέστατον, ὡς λέγεται, ἐτήσιον δικαίωμα τοῦ

⁹⁹ Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Β' Χατζησταύρου (1880-1968), μικρασιατικῆς καταγωγῆς, πρὸ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ εἰς τὸν Ἀρχιεπισκοπικὸν Θρόνον τῆς Ἑλληνικῆς Πρωτευούσης (1962), διετέλεσεν Ἐπίσκοπος Τράλλεων (1910-1913), Βοηθὸς τοῦ Σμύρνης Χρυσοστόμου Καλαφάτη, Μητροπολίτης Φιλαδελφείας (1913-1922), Μητροπολίτης Ἐφέσου (1922-1924), Μητροπολίτης Ρόδου (1924), Μητροπολίτης Βεροίας (1924) καὶ Μητροπολίτης Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου (1924-1962). Τὸ 1967 ἐξεδιώχθη πραξικοπηματικῶς ἐκ τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ Θρόνου ὑπὸ τῆς Δικτατορίας τῶν Συνταγματαρχῶν. Βλ. σχετικῶς *Τιμητικὸς Τόμος ἐπὶ τῷ Ἰωβηλαίῳ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Φιλίππων-Νεαπόλεως-Θάσου Χρυσοστόμου*, Καβάλα 1960· Γεώργιος Πρίντζιπας, *Χρυσόστομος Β' ὁ Χατζησταύρου, ὁ ἀπὸ Φιλίππων, Νεαπόλεως, Θάσου Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν*, Παρουσία, Καβάλα 1982· Δημοσθένης Κούκουνας, *Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὸν Δαμασκηνὸν στὸν Χριστόδουλο, 1941-2007*, Μέτρον, Ἀθήνα 2007· Ἠλίας Ζιάγκος, *Χρυσόστομος Β' (ὁ Χατζησταύρου), Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος (1880-1968)*, Διδακτορικὴ Διατριβή, Ἀριστοτέλειον Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 2008 (DOI: 10.12681/eadd/27090)· Χάρης Ἀνδρέουπουλος, *Ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὴν Ἑπταετία 1967-1974. Ἱστορικὴ καὶ νομοκανονικὴ προσέγγιση*, Ἐπίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2017, σσ. 94-101· Χρῆστος Μπαλόγλου, *Ἡ διαδοχὴ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Χρυσοστόμου Χατζησταύρου: διορθώσεις καὶ ἐπικαιρὲς ἐπισημάνσεις*, Βυζαντινὸς Δόμος, Θεσσαλονίκη 2017· Μεϊμάρης, «Ἡ ἀνέκδοτος ἀλληλογραφία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρου καὶ τοῦ Μητροπολίτου Κρήτης Εὐγενίου Ψαλιδάκη...», ὅ.π.

¹⁰⁰ Π.Α., *Πατριαρχικὴ Ἀλληλογραφία*, Κῶδιξ Α' 69, ἀριθμ. Πρωτ. 3636 (23 Ἰουλίου 1897), σ. 219.

πνευματικοῦ αὐτῶν πατρός. Ἡ ἀνάθεσις τῆς εὐθύνης εἰσπράξεως τῆς ἀρχιερατικῆς ἐπιχορηγήσεως εἰς τοὺς ἱερεῖς τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς ὑπῆρξεν ἀπόφασις τῶν Δημογερόντων καὶ τῶν προκρίτων, ἐδραιωθείσα, μάλιστα, ἀφ' ἑνός μὲν εἰς τὸ ἀναξιοπρεπές τῆς ὀχλήσεως τῶν οἰκογενειῶν παρὰ τοῦ Μουχτάρη τῆς Κοινότητος ἢ παρ' ἄλλου εἰδικοῦ εἰσπράκτορος, ἀφ' ἑτέρου δέ εἰς τὴν ἐγγύτητα τῶν ἱερέων μετὰ τῶν οἰκογενειῶν, ὅπερ ἐξησφάλιζε τὴν διακριτικότητα καὶ τὸ ἀξιοπρεπές τῆς σχετικῆς διαδικασίας καὶ τὴν παραινετικὴν ἀπὸ μέρους τῶν κληρικῶν δραστηριοποίησιν μόνον εἰς ἰδιωτικούς χώρους καὶ περιστάσεις καὶ ἐπ' οὐδενὶ κατὰ τὴν τέλεσιν παντοειδῶν μυστηρίων ἐντὸς τῶν ναῶν τῆς εἰρημένης περιοχῆς.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω, ὁ Αἵνου Λουκᾶς θά ἀπορρίψη ὡς συκοφαντικά τὰ δημοσιεύματα τοῦ ἡμερησίου ὁμογενειακοῦ τύπου τῆς Πόλεως, θεωρῶν ὅτι καὶ ταῦτα ἐντάσσονται ἐντὸς τῆς πολεμικῆς τὴν ὁποίαν ὑφίστατο ὁ Ποιμενάρχης ἐκ διαφόρων δυσηρεστημένων κύκλων τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς, καὶ θά διαβεβαιώσῃ μετ' ἐμφάσεως ὅτι «οὐδεὶς τῶν ἐν Δεδέ-Ἀγάτς χριστιανῶν οὔτε ἐστερήθη τῆς ἀπὸ τῶν ἱερέων ἱκανοποιήσεως τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ ἀναγκῶν οὔτε περιῆλθε τὸ παράπαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ προσφύγῃ εἰς τοὺς σχισματικούς ἱερεῖς»¹⁰¹.

Ἡ τελευταία ἀναφορά τοῦ Αἵνου Λουκᾶ εἰς τὸ ζήτημα τῆς καθυστερουμένης ἀρχιερατικῆς ἐπιχορηγήσεώς του ἐκ τοῦ Τμήματος Δεδέ-Ἀγάτς ἐντοπίζεται εἰς τὸ ἀπὸ 18^{ης} Σεπτεμβρίου 1898 γράμμα του μὲ παραλήπτας τοὺς προκρίτους τῆς ἐκεῖσε Ὁρθοδόξου Ἑλληνικῆς Κοινότητος. Ἐν αὐτῷ σημειοῦται ὅτι τὸ χρεωστούμενον ποσόν, βάσει τῶν τηρουμένων καταστίχων, ὑπερέβαινε τὰς 40.000 χιλιάδας γροσίων καὶ ἀφεώρα τόσον εἰς τὸ προβλεπόμενον ἀρχιερατικόν δικαίωμα τοῦ ἐπιστέλλοντος Ἱεράρχου διὰ τὴν περίοδον 1896-1898 ὅσον καὶ εἰς τὴν καθυστερουμένην ὑπὸ τῆς εἰρημένης Κοινότητος ἀρχιερατικὴν ἐπιχορήγησιν τῆς περιόδου 1889-1895. Διὰ τοῦ ἐν λόγω γράμματος προετρέποντο οἱ παραλήπται ὅπως καταθέσουν τὴν συνδρομὴν των εἰς τὸν Μουχτάρην τῆς Κοινότητος, πρὸς ἄρσιν τῆς πενίας τοῦ ἐπιστέλλοντος Ποιμενάρχου των¹⁰².

¹⁰¹ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (9 Αὐγούστου 1897), σσ. 133-134.

¹⁰² Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (18 Σεπτεμβρίου 1898), σσ. 411-412.

Γ. Αἱ σχέσεις τοῦ Αἵνου Λουκᾶ μετά τῶν ὀθωμανικῶν ἀρχῶν

Κατά τήν διάρκειαν τῆς πατριαρχίας τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Διονυσίου Ε΄, καί δὴ κατὰ τό 1890, θά ἔλθῃ εἰς τό προσκλήνιον καί ἕτερον ζήτημα, ἀπτόμενον τῆς συμμετοχῆς τοῦ Αἵνου Λουκᾶ ὡς παρέδρου εἰς τό ἐν Δεδέ-Άγάτς Διοικητικόν Συμβούλιον¹⁰³. Κατά τήν συνοδικήν συνεδρίαν τῆς 27^{ης} Φεβρουαρίου 1890¹⁰⁴ ὑπό τήν προεδρίαν τοῦ Μητροπολίτου Γέροντος Ἡρακλείας Γερμανοῦ Καβακοπούλου, θά ἀναγνωσθῇ τό ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 891 γράμμα τοῦ Αἵνου Λουκᾶ. Ἐν αὐτῷ σημειοῦται ὅτι τόν πλεῖστον χρόνον του ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης ὑποχρεωτικῶς –πρός διευθέτησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων τῆς κατ' αὐτόν Μητροπόλεως– διατρίβει ἐν Δεδέ-Άγάτς, δεδομένου ὅτι ἡ ἐπαρχία του ἐν τῷ συνόλῳ ὑπήγετο πολιτικῶς εἰς τό ἐν Δεδέ-Άγάτς μουντεσαριφλίκιον¹⁰⁵, πρακτική ἡ ὁποία εὕρισκετο εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τά ὑπό τοῦ προκατόχου του, Αἵνου Ἀνθίμου Τσάτσου, ἀκολουθηθέντα, δεδομένης τῆς ἀπροθυμίας τοῦ τελευταίου ὅπως ἐπισκέπτεται τακτικῶς τό Δεδέ-Άγάτς, παρά τήν πολιτικήν σημασίαν πού ἡ εἰρημένη ἀρτισύστατος πόλις ἔσχε καί ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του.

Ἡ ἄρνησις τοῦ μουντεσαρίφη τοῦ Δεδέ-Άγάτς Yūsuf Bahâeddîn bey¹⁰⁶ (1851-1916) νά δεχθῇ τόν Αἵνου Λουκᾶν ὡς πάρεδρον τοῦ ἐκεῖσε Διοικητικοῦ Συμβουλίου, ἐπὶ τῷ σκεπτικῷ ὅτι ἡ ἔδρα τῆς Μητροπόλεως Αἵνου ὑφίστατο ἐν Αἴνῳ καί ὡς ἐκ τούτου ὁ Ποιμενάρχης αὐτῆς θά ἔδει ὅπως ἀναφέρηται εἰς τόν μουντεσαρίφην τοῦ Δεδέ-Άγάτς διὰ τοῦ ἐν Αἴνῳ Καϊμακάμη¹⁰⁷, θά κινητοποιήσῃ τόν εἰρημένον Ἱεράρχην νά αἰτηθῇ τήν βοήθειαν τῆς Μητροπόλεως Ἐκκλησίας πρὸς τήν προοπτικήν ὅπως ἐκδοθῇ παρά τῆς Ὑψηλῆς Πύλης σχετική διαταγή πρὸς τόν ἐνιστάμενον

¹⁰³ Τά θεσμικά ὄργανα τῆς αὐτοδιοικητικῆς διοργανώσεως τῶν ἐπὶ μέρος περιοχῶν εἰς τήν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν ἦσαν τὰ ἑξῆς: α) ἡ *Δημογεροντία*, ἐκ τῶν προεστώτων τῆς Κοινότητος ὑπὸ τήν προεδρίαν τοῦ Μητροπολίτου ἢ τοῦ Ἐπιτρόπου αὐτοῦ μέ διετῇ θητείαν, ἐκλεγομένη ὑπὸ τῶν ἐγκρίτων πολιτῶν καί ἔχουσα ὡς ἀρμοδιότηας τὸν καταρτισμὸν τῶν λοιπῶν κοινοτικῶν σωματείων, τῶν ἐφορειῶν, δηλονότι, τῶν ἐκπαιδευτικῶν καί τῶν φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων· β) ἡ *Δημοτική Ἀρχή*, μέ τετραετῇ θητείαν, τῆς μὲν ἐκλογῆς τῶν δημοτικῶν συμβούλων γινομένης ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κτηματικοῦ φόρου καί οὐχὶ πανδήμως, τοῦ δὲ Δημάρχου ἀναδεικνυομένου ὑπὸ τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως· γ) τό *Διοικητικόν Συμβούλιον*, ὑπὸ τήν προεδρίαν τοῦ ἐκάστοτε διοικητοῦ (*καϊμακάμη*) τῆς πόλεως, μικτῆς συνθέσεως, ἀπαρτιζόμενον ἐξ Ἑλλήνων, ἐν οἷς καί ὁ Μητροπολίτης ἢ ὁ Ἐπίτροπός του, καί Μουσουλμάνων (τοῦ διοικητοῦ, τοῦ καδῆ, τοῦ μουφτῆ, τοῦ οικονομικοῦ ἐφόρου καί τοῦ ἀρχιγραμματέως τῆς διοικήσεως). Βλ. Γεώργιος Σάκκαρης, *Ἱστορία τῶν Κυδωνιῶν*, Ἀθῆναι 1920, σσ. 177-178.

¹⁰⁴ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β΄38 (27 Φεβρουαρίου 1890), σ. 104.

¹⁰⁵ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β΄38, §5 (27 Φεβρουαρίου 1890), σ. 105.

¹⁰⁶ Βλ. Henry Fanshawe Tozer, *The islands of the Aegean*, Oxford 1890, σ. 312.

¹⁰⁷ Πρόκειται διὰ τὸν διοικητὴν - ὑποδιοικητὴν ὑποδιοικήσεως (*καζᾶ* ἢ ἄλλως *καϊμακαμλικίου*).

μουτεσαρίφη, της διαταγής «*συνιστώσης τό δικαίωμα τοῦ παρεδρεύειν τόν μητρ. Αἴνου ἐν τῷ Διοικητικῷ Συμβουλίῳ Δεδέ-Αγάτς καί ἀναφέρεσθαι κατ' εὐθεΐαν εἰς αὐτόν*»¹⁰⁸.

Ὑπέρ τῆς ἀναγκαιότητος τῆς συμμετοχῆς τοῦ Αἴνου Λουκᾶ εἰς τό ἐκεῖσε Διοικητικόν Συμβούλιον ἐτάχθη, ἄλλωστε, εὐθύς ἐξ ἀρχῆς καί ὁ ἐν Δεδέ-Αγάτς Ἑλλήν Ὑποπρόξενος Μ. Νικολάου διά τοῦ ἀπό 3^{ης} Φεβρουαρίου 1889 γράμματός του πρὸς τό Ἑλληνικόν Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, θεωρῶν, ἐκ παραλλήλου, ὡς ἀπαραίτητον τήν μεταφοράν τῆς ἔδρας τῆς Μητροπόλεως Αἴνου ἐξ Αἴνου εἰς Δεδέ-Αγάτς, ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐκεῖσε Ρωμαϊκῆς κοινότητος, ἀφ' ἑτέρου δέ πρὸς ἀποτελεσματικότεραν ἀντιμετώπισιν τῆς βουλγαρικῆς προπαγάνδας¹⁰⁹.

Ὁ προεδρεύων τῆς συνοδικῆς συνεδρίας τῆς 27^{ης} Φεβρουαρίου 1890 Ἡρακλείας Γερμανός, ἐπικαλούμενος τό περιεχόμενον τῶν ἀρχιερατικῶν βερατίων¹¹⁰ καί τήν κρατικὴν νομοθεσίαν, θά θέσῃ σαφῶς τήν διαδικασίαν διεκδικήσεως, ἀπὸ μέρους τοῦ Αἴνου Λουκᾶ, τοῦ ὕφισταμένου δικαϊώματός του νά παρεδρεύῃ εἰς τὰ Διοικητικά Συμβούλια ὅλων τῶν τμημάτων τῆς Ἐπαρχίας του, εἴτε ἐπρόκειτο διὰ καϊμακαμλίκια εἴτε διὰ μουτεσαριφλίκια¹¹¹. Ἡ ἀπὸ μέρους τοῦ διακεκριμένου τούτου Ἱεράρχου τοῦ Θρόνου προταθεῖσα διαδικασία, ἡ ὁποία, μάλιστα, ἔτυχε τῆς ἀποδοχῆς τοῦ συνοδικοῦ σώματος καί ἐκοινοποιήθη τῷ Αἴνου Λουκᾶ διά τοῦ ἀπὸ 5^{ης} Μαρτίου 1890 πατριαρχικοῦ γράμματος¹¹², συνίστατο ἀρχικῶς μὲν εἰς τήν ἀπὸ μέρους τοῦ Αἴνου Λουκᾶ προσφυγὴν τῷ Νομάρχη Ἀδριανουπόλεως Mustafa Alyanak Paşa¹¹³, ἀκολούθως

¹⁰⁸ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'38, §5 (27 Φεβρουαρίου 1890), σ. 106.

¹⁰⁹ Βλ. Μπακιρτζής, «...Μετά πολλῆς τάξεως διεξήχθησαν τήν παρελθοῦσαν Κυριακὴν αἱ ἐκλογαὶ τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος"...», ὁ.π., σ. 352.

¹¹⁰ Σουλτανικὸν διάταγμα, δι' οὗ ἀνεγνωρίζετο ἡ ἐκλογή καί τὰ προνόμια ἐπὶ τῆς δικαιοδοσίας ἑνὸς νεοεκλεγέντος Πατριάρχου ἢ Μητροπολίτου. Ἡ ἀνάρρησις εἰς τὸν θρόνον νέου σουλτάνου ὠδήγει, κατ' ἀνάγκην, εἰς τὴν ἀνανέωσιν τοῦ βερατίου. Τόσον κατὰ τὴν ἀρχικὴν ἐκδοσιν ὅσον καί κατὰ τὴν ἀνανέωσιν τοῦ βερατίου ὁ νεοεκλεγείς Πατριάρχης ἢ Μητροπολίτης κατέβαλεν εἰς τὸν σουλτᾶνον χρηματικὸν ποσόν (χαράτσι) μέ τὴν διαφορὰν ὅτι τό τῆς ἀνανέώσεως ἦτο κατὰ τι μικρότερον τοῦ ἀρχικοῦ. Γενικώτερον, *βεράτιον* ἢ *μπεράτ* ἐσήμαινε τό σουλτανικὸν ἔγγραφον διορισμοῦ.

¹¹¹ Ὁθωμανικὴ διοικητικὴ μονάς μεσαίου μεγέθους ποῦ ἀντικατέστησε τό *σαντζάκι* κατὰ τὴν Ὑστέραν Ὁθωμανικὴν περίοδον, μετὰ τὴν διοικητικὴν μεταρρύθμισιν τοῦ 1864. Ὁ μουτεσαρίφης ἦτο Ὁθωμανὸς ἀξιωματοῦχος τῆς ἐπαρχιακῆς διοικήσεως, ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν εὐθύνην ἑνὸς *μουτεσαριφλικίου*.

¹¹² Βλ. Π.Α., *Πατριαρχικὴ Ἀλληλογραφία*, Κῶδιξ Α'60, ἀριθμ. Πρωτ. 891 (5 Μαρτίου 1890), σσ. 55-56.

¹¹³ Ὁ Ὁθωμανὸς ἀξιωματοῦχος Mustafa Alyanak Paşa διετέλεσε Νομάρχης Ἀδριανουπόλεως κατὰ τὴν περίοδον 1884-1892. Βλ. «Görev Yapmış Valilerimiz», <https://www.edirne.gov.tr/gorev-yapmis-valilerimiz> (τελευταία πρόσβαση: 19/03/2026).

δέ, καί μόνον ἐν περιπτώσει καθ' ἣν δέν θά ἐπετυγχάνετο τό ποθούμενον, εἰς τήν κινητοποίησιν τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας πρός τήν Ὑψηλὴν Πύλιν, διά τὰ περαιτέρω¹¹⁴.

Ἡ ἐνόχλησις τῶν ὁθωμανικῶν ἀρχῶν σχετικῶς πρός τήν παρατεταμένην διαμονήν τοῦ Αἵνου Λουκᾶ ἐν Δεδέ-Ἀγάτς ἀντί ἐν τῇ ἐν Αἴνῳ ἔδρᾳ τῆς Ἐπαρχίας του τίθεται διά τοῦ ἀπό 21^{ης} Μαρτίου 1890 πατριαρχικοῦ γράμματος τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Διονυσίου Ε' τῷ εἰρημένῳ Ἱεράρχῃ¹¹⁵, δεδομένης τῆς ἀποστολῆς σχετικοῦ, ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 1201, τεσκερέ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης καί τῶν Θρησκευμάτων, ἀναγνωσθέντος κατά τήν συνοδικήν συνεδρίαν τῆς 20^{ης} Μαρτίου 1890¹¹⁶. Ἐν τῷ εἰρημένῳ τεσκερέ γίνεται ἀναφορά εἰς καταγγελλομένας ὑπό τῆς Νομαρχίας Ἀδριανουπόλεως παρεκτροπᾶς τοῦ Αἵνου Λουκᾶ καί ὑποβάλλεται ἡ ἀξίωσις τῆς ἐπανακάμψεώς του εἰς τήν ἔδραν τῆς Μητροπόλεώς του διά τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς διαμονῆς του ἐν Δεδέ-Ἀγάτς.

Πλέον συγκεκριμένως, ὁ εἰρημένος Ἱεράρχης διά τοῦ προμνημονευθέντος τεσκερέ ἐγκαλεῖται ὅτι προβαίνει εἰς ἐνεργείας οἱ ὁποῖες δυσχεραίνουν τὰς κυβερνητικάς πράξεις, *«ἐμπιστευθεὶς εἰς τὰς χεῖρας ξένων τινῶν καί κακοβούλων τὰ πράγματα τῆς Κοινότητος Αἵνου, ἐνσπείρει τήν διαίρεσιν μεταξύ τῶν ἐκεῖ κατοίκων καί ὅτι ἐγκαταλείψας τήν κωμόπολιν Αἵνου, ἥτις, ὡς λέγει, εἶναι διαρκὲς τῶν μητροπολιτῶν κατοικία, ἐγκατέστη καί διαμένει ἀπὸ τινος ἐν Δεδέ-Ἀγάτς»*¹¹⁷.

Ἡ κυβερνητικὴ ἀπαίτησις συνίστατο εἰς τήν διαβίβασιν τῷ Αἵνου Λουκᾶ τῆς ἐντόνου κυβερνητικῆς διαταγῆς ὅπως ἐπανακάμψῃ εἰς τήν ἔδραν τῆς ἐπαρχίας του καί ἀπέχῃ ἐκ τῶν ὡς ἄνω ἀτοπημάτων, τὰ ὁποῖα ὑπεμίμησκον τήν πολιτείαν του ὡς Μητροπολίτου Σερρῶν καί ἀπετέλεσαν τήν αἰτίαν τῆς μεταθέσεώς του ἐκ Σερρῶν εἰς Αἶνον, δεδομένου ὅτι οὗτος δέν κατέστη δυνατόν νά παραμείνῃ εἰς τήν ἀρχικῶς λαχοῦσαν αὐτῷ ἐπαρχίαν πέραν τῶν δύο ἐτῶν καί ὀκτώ μηνῶν (27 Ἰανουαρίου 1886-15 Ὀκτωβρίου 1888), μεταφυτευθεὶς ἀπὸ τὰ μέσα Ὀκτωβρίου τοῦ 1888 εἰς τήν Μητρόπολιν Αἵνου, συνεπεία τοῦ ἀπὸ τὰ μέσα Μαρτίου 1888 τεσκερέ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης καί τῶν Θρησκευμάτων, διά τοῦ ὁποίου ἐζητεῖτο ἐπιμόνως ἡ ἀπὸ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μετάθεσις τοῦ εἰρημένου Ἱεράρχου εἰς

¹¹⁴ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'38, §5 (27 Φεβρουαρίου 1890), σ. 106.

¹¹⁵ Π.Α., *Πατριαρχικὴ Ἀλληλογραφία*, Κῶδιξ Α'60, ἀριθμ. Πρωτ. 1201 (21 Μαρτίου 1890), σσ. 69-70.

¹¹⁶ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'38 (20 Μαρτίου 1890), σ. 175.

¹¹⁷ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'38, §6 (20 Μαρτίου 1890), σ. 177.

έτέραν Ἐπαρχίαν τοῦ Θρόνου, δεδομένης τῆς δι' αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος παύσεώς του ἐκ τῆς θέσεως τοῦ Μητροπολίτου Σερρών¹¹⁸.

Ὁ Αἶνου Λουκάς, ἀπαντητικῶς πρὸς σχετικὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐντολήν, θά τοποθετηθῇ ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω κατ' αὐτοῦ αἰτιάσεων διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 1646 καί ἀπὸ 11^{ης} Ἀπριλίου 1890 ἀναφορᾶς του, ἀναγνωσθείσης κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 19^{ης} Ἀπριλίου 1890¹¹⁹, ἀντικρούων πάσας τὰς ἐναντίον αὐτοῦ κατηγορίας, αἱ ὁποῖαι ἤπτοντο ζητημάτων ὡς ἦσαν τό περί ἐκλογῆς Ἐφοροεπιτρόπων τῆς Κοινότητος τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς, τό περί παρεδρεύσεως ἐν τῷ ἐκεῖ Διοικητικῷ Συμβουλίῳ καί τό περί ἐκεῖσε σχολείων καί διδασκάλων. Διασαφηνίζων ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ τελευταίου ζητήματος ἔνστασις «*ἐννεργήθη ἐπὶ προστασία παραβιαζομένων ἐκκλησιαστικῶν δικαιωμάτων δι' ἐνέργειας νομίμου καί κανονικῆς*»¹²⁰, ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης θά αἰτηθῇ, χάριν τῆς προστασίας τῶν ἐπαρχιακῶν αὐτοῦ συμφερόντων, τὴν μεταφορὰν τῆς ἑδρας τῆς Μητροπόλεως του ἐξ Αἶνου εἰς Δεδέ-Ἀγάτς.

Ἐνδιαφέρουσα τυγχάνει ἡ ἐπὶ συνόδου τοποθέτησις τοῦ Ἡρακλείας Γερμανοῦ, ὅστις, ἀφοῦ ἐπισημάνῃ ὅτι ὁ ὑπὸ κατηγορίαν εὐρισκόμενος Αἶνου Λουκάς ἀρκούντως ἐργάζεται διὰ τὴν προάσπισιν τῶν δικαιωμάτων τῆς ἐπαρχίας του, θά ἐπισημάνῃ τὴν ἀοριστολογίαν τῶν κατὰ τοῦ εἰρημένου Ἱεράρχου πολιτικῶν κατηγοριῶν, ὡς αὗται διατυπῶνται ἐν τῷ προμνημονευθέντι τεσκερέ. Διό καί ὁ Γέρον Ἀρχιερεὺς τοῦ Θρόνου, ἀναδεικνύων τὸν ἡγετικόν του ρόλον εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά καί κοινοτικά ζητήματα τῆς Ρωμηοσύνης, θά προτείνῃ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀπάντησιν εἰς τό περιεχόμενον τοῦ ἐν λόγῳ τεσκερέ, δι' ἧς νά δηλῶται τοῖς ἀρμοδίοις ὅτι «ὁ

¹¹⁸ Συμφώνως πρὸς τὰ διαλαμβανόμενα ἐν τῷ σχετικῷ πρακτικῷ τῆς συνοδικῆς συνεδρίας τῆς 15^{ης} Ὀκτωβρίου 1888, ἡ ἀντίδρασις τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας εἰς τὰ ἐν τῷ ἐν λόγῳ τεσκερέ διαλαμβανόμενα συνίστατο εἰς τό γεγονός ὅτι δέν ἀνεφέροντο ἐν αὐτῷ οἱ λόγοι παύσεως τοῦ Σερρῶν Λουκά ἐκ τῶν ποιμαντορικῶν του καθηκόντων, οὔτε ἐπεσυνάπτετο σχετικόν τι κατηγορητήριον ἐναντίον τοῦ ἐν λόγῳ Ἱεράρχου, πλὴν τῆς γενικολόγου αἰτιολογήσεως ὅτι ἦρθη ἡ κυβερνητικὴ ἐμπιστοσύνη πρὸς τό πρόσωπόν του. Θά πρέπει, βεβαίως, νά λεχθῇ ὅτι ἀρνητικὰς περὶ τοῦ Σερρῶν Λουκά, καί δὴ ὑπογεγραμμένας, ἀναφοράς ἔλαβε τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον παρὰ τῆς Ἐφορείας καί τῆς Δημογεροντίας Σερρῶν, συνιστασῶν τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ εἰρημένου Ἱεράρχου ἐκ τῆς θέσεώς του. Σημειωτέον ὅτι κατὰ τὴν διαδικασίαν πληρώσεως τῆς θέσεως τοῦ Μητροπολίτου Αἶνου, ἔνεκα τῆς μεταθέσεως τοῦ Ἀγχιάλου Γρηγορίου Δρακοπούλου εἰς τὴν Μητρόπολιν Καστορίας καί τῆς ἐκλογῆς τοῦ Αἶνου Ἀνθίμου Τσάτσου εἰς τὸν κενωθέντα Μητροπολιτικόν Θρόνον τῆς Ἀγχιάλου, ὁ Κωνσταντινουπόλεως Διονύσιος Ε΄ θά ἀναφέρῃ τὴν κατὰ τὴν 2^{αν} Σεπτεμβρίου 1885 συνοδικῶς ἀποφασισθεῖσαν αὐξήσιν τῆς Μητροπόλεως Αἶνου «*διὰ τῆς προσαρτίσεως εἰς αὐτὴν 16 χωρίων τῶν Τμημάτων Δεδέ-Ἀγάτς καί Φερρῶν τῆς ἐπαρχίας Μαρωνείας*». Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 36, §1 (15 Ὀκτωβρίου 1888), σ. 616.

¹¹⁹ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 38 (19 Ἀπριλίου 1890), σ. 237.

¹²⁰ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 38, §14 (19 Ἀπριλίου 1890), σ. 245.

μητρ. Αΐνου νομοταγῶς ἐργαζόμενος ἐν τῷ κύκλῳ τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ, οὐδεμίαν δυσχέρειαν προσεπιφέρει εἰς τὰς ἐκεῖ Κυβερνητικάς πράξεις»¹²¹.

Αναφορικῶς δέ πρός τό ἕτερον σκέλος τῆς παρατεταμένης διαμονῆς τοῦ Αΐνου Λουκᾶ ἐν Δεδέ-Άγάτς καί τῆς παρεδρεύσεώς του ἐν τῷ ἐκεῖσε Διοικητικῷ Συμβουλίῳ, ὁ Ἡρακλείας Γερμανός θά ἐπαναλάβῃ τὰς ἀπόψεις καί τήν ἐπιχειρηματολογία πού ἤδη ἐξέθεσε κατά τήν συνοδικήν συνεδρίαν τῆς 27^{ης} Φεβρουαρίου 1890 σχετικῶς πρός τὰς ἐπὶ τοῦ θέματος προνοίας τοῦ νόμου καί τῶν ἀρχιερατικῶν βερατίων, θεμελιώσας τήν δικαιολογητικήν του βάσιν ἰδιαίτέρως εἰς τό γεγονός τῆς συγκεντρώσεως πασῶν τῶν ὀθωμανικῶν πολιτικῶν ἀρχῶν εἰς τό Δεδέ-Άγάτς μέ ἀποτέλεσμα ἡ Αἶνος νά μείνῃ πλέον ἀπομεμονωμένη. Ἡ Πατριαρχική, μάλιστα, Σύνοδος, ἀποδεξαμένη σχετικήν πρότασιν τοῦ Ἡρακλείας Γερμανοῦ, θά ἀποφασίσῃ ὅπως διά τοῦ ἀπό 28^{ης} Ἀπριλίου 1890 πατριαρχικοῦ γράμματος¹²² πληροφορηθῇ ὁ Αΐνου Λουκᾶς διά πάσας τὰς ἐκκλησιαστικάς πρός τοὺς ἀρμοδίους ἐνεργείας ἐπὶ τῶν ζητημάτων πού τόν ἀφεώρων.

Χαρακτηριστικόν τῆς ἀπηχίσεως τῶν ἀπόψεων τοῦ Ἡρακλείας Γερμανοῦ κατά τήν δεδομένην χρονικήν περίοδον τυγχάνει ἡ διαπίστωσις ἡ ὁποία ἐν εἵδει κατακλείδους καταγράφεται εἰς τήν ἀκροτελεύτιον πρότασιν τοῦ ἐν λόγῳ συνοδικοῦ πρακτικοῦ ὅτι καί τὰ λοιπά συνοδικά μέλη¹²³, ἀποφανθέντα, παρεδέχθησαν τὰ ὑπό τοῦ Μητροπολίτου Ἡρακλείας λεχθέντα. Τοῦτο ἔρχεται νά ἐνισχύσῃ ὄχι μόνον τήν ἐγνωσμένην ἱστορικήν διαπίστωσιν διά τήν πρωταγωνιστικήν θέσιν τοῦ τελευταίου εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά καί κοινοτικά ζητήματα τῆς ἐποχῆς, καθότι «ἀπό τῆς ἐκλογῆς τοῦ Διονυσίου Ε΄ καί ἐξῆς εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά παρασκήνια διεφάνῃ ὁ ἡγετικός ρόλος τοῦ τότε Ρόδου καί μετέπειτα Ἡρακλείας καί Χαλκηδόνης Γερμανοῦ, ὅστις καθ' ὅλας τὰς ἀπό τοῦ Διονυσίου καί ἐξῆς πατριαρχικάς ἐκλογάς κατηύθυνε, μετά πολλῆς τῆς δεξιότητος, τόν κατά τῶν ἰωακειμιστῶν ἀγῶνα»¹²⁴, ἀλλά καί τόν σημαντικόν ρόλον τόν ὁποῖον κατεῖχεν ὁ Γερμανός Καβακόπουλος ὡς συνοδικός πάρεδρος εἰς τήν προώθησιν τῶν περί ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως ἀπόψεών του, ὅπερ ἐπιστοποιεῖτο ἐκ τῆς ἀπηχίσεως τῶν ἐπὶ συνόδου τοποθετήσεών του εἰς τὰ λοιπά μέλη τοῦ βουλευτηρίου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας.

¹²¹ Ὁ.π.

¹²² Βλ. Π.Α., *Πατριαρχική Ἀλληλογραφία*, Κῶδιξ Α΄60, ἀριθμ. Πρωτ. 1646 (28 Ἀπριλίου 1890), σ. 97· Ἱστορικόν Ἀρχεῖον Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (Ι.Α.Ο.Π.), *Ε. Μητροπόλεως Αΐνου 1885-1891*, Υ7/3.4, «Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Διονύσιος, τῇ 28 Ἀπριλίου 1890 (ὑπ. ἀριθμ. Πρωτ. 1646), Τῷ Αΐνου Λουκᾶ», σσ. 1-3.

¹²³ Πρόκειται διά τοὺς Μητροπολίτας Δέρκων Καλλίνικον, Σηλυβρίας Γερμανόν, Βοδενῶν Ἱερόθεον, Σισανίου Ἀθανάσιον, Μογλενῶν Καλλίνικον, Προικοννήσου Νικόδημον καί Λιτίτσης Ἰγνάτιον.

¹²⁴ Σταυρίδης, *Οἱ Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι: 1860-σήμερον...*, ὁ.π., σ. 344.

Ἡ παρατηρουμένη καθυστέρησις εἰς τὴν κοινοποίησιν τῶν συνοδικῶν ἀποφάσεων τῆς 19^{ης} Ἀπριλίου 1890 τῷ Αἵνου Λουκᾶ διὰ τοῦ μετὰ τὴν παρέλευσιν δεκαημέρου ἀποσταλέντος αὐτῷ πατριαρχικοῦ γράμματος τῆς 28^{ης} Ἀπριλίου 1890 συνδέεται μετὰ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ Πατριαρχικὴ Σύνοδος ἡσχολήθη ἐκ νέου μετὰ τοῦ ζητήματος, κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 21^{ης} Ἀπριλίου 1890¹²⁵, καθ’ ἣν ἡ κεντρικὴ ὀθωμανικὴ διοίκησις, διὰ τοῦ ὑπ’ ἀριθμ. Πρωτ. 1713 καὶ ἀπὸ 16^{ης} Ἀπριλίου 1890 τεσκερέ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῶν Θρησκευμάτων, θά ἀναφερθῇ εἰς πληροφορίας ἐκ τῆς Νομαρχίας Ἀδριανουπόλεως, συμφώνως πρὸς τὰς ὁποίας ὁ Αἵνου Λουκᾶς «*ἀρνεῖται ἐπισήμως διὰ τακิริοῦ αὐτοῦ τό ἐπὶ τῶν σχολείων δικαίωμα τῆς ἐξετάσεως καὶ ἐποπτείας τῆς Κυβερνήσεως καὶ ὅτι ἐπιχειρήσας ἐν Δεδέ-Ἀγάτς τὴν ἀνέγερσιν Μητροπόλεως, ἐπιβαρύνει τὴν Κοινότητα διὰ τῆς εἰσπράξεως βοηθειῶν*»¹²⁶. Ἐπὶ τῇ βάσει τούτων, καὶ δεδομένης τῆς –κατὰ τὰς νομαρχιακὰς ἀρχάς– ἀναμίξεως εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά καὶ σχολικά πράγματα τῆς περιοχῆς ξένων τινῶν, ὁ ἐπιστέλλων Ὑπουργὸς θά ἐπισημάνῃ ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ἡ αὐτόθι ἐξακολουθήσις τῆς ὑπηρεσίας τοῦ εἰρημένου Ἱεράρχου.

Ἡ Πατριαρχικὴ Σύνοδος, πρό πάσης ἄλλης ἐνεργείας, θά ἀποφασίσῃ τὴν ἀποστολὴν τῷ Αἵνου Λουκᾶ τῆς ἀπὸ 21^{ης} Ἀπριλίου 1890 πατριαρχικῆς ἐπιστολῆς, ἐντελλομένῳ ὅπως προβῇ ἀνυπερθέτως εἰς τὴν ἀντικατάστασιν τυχόν ξένων ὑπηκόων εἰς τὰ διάφορα ἐν Δεδέ-Ἀγάτς Κοινοτικά Σωματεῖα καὶ πληροφόρησιν περὶ τούτου πάραυτα τὴν Ἐκκλησίαν¹²⁷.

Ἡ πίεσις τῶν ὀθωμανικῶν ἀρχῶν διὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Αἵνου Λουκᾶ ἐκ τῆς Ἐπαρχίας του διὰ τῆς μεταθέσεώς του εἰς ἑτέραν θά ἐνταθῇ, καθὼς εἰς διάστημα ὀλιγότερον τοῦ διμήνου θά ἀποσταλῇ νέος τεσκερές, ὑπ’ ἀριθμ. Πρωτ. 1938 καὶ ἀπὸ 26^{ης} Ἀπριλίου 1890, ὁ ὁποῖος ἀνεγνώσθη κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 5^{ης} Μαΐου 1890¹²⁸. Ἡ κεντρικὴ ὀθωμανικὴ διοίκησις διὰ πρώτην φοράν θά θέσῃ κατὰ τρόπον σαφῆ καὶ ἀπερίφραστον τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ὡς τάχος μεταθέσεως τοῦ Λουκᾶ Πετρίδου ἐκ τῆς Μητροπόλεως Αἵνου μέ τό αἰτιολογικόν ὅτι, συμφώνως πρὸς τὰς σχετικὰς πληροφορίας τῆς Νομαρχίας Ἀδριανουπόλεως, «*ἡ διαγωγὴ τοῦ ἐν Δεδέ-Ἀγάτς διαμένοντος μητρ. Αἵνου ἐξακολουθεῖ ἡ αὐτὴ καὶ ὅτι τό τοιοῦτον πολιτικῶς καὶ ἐκ τῶν περιστάσεων δὲν ἐπιτρέπεται*»¹²⁹.

¹²⁵ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β’38 (21 Ἀπριλίου 1890), σ. 247.

¹²⁶ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β’38, §6 (21 Ἀπριλίου 1890), σ. 249.

¹²⁷ Βλ. Π.Α., *Πατριαρχικὴ Ἀλληλογραφία*, Κῶδιξ Α’60, ἀριθμ. Πρωτ. 1713 (21 Ἀπριλίου 1890), σ. 90.

¹²⁸ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β’38 (5 Μαΐου 1890), σ. 290.

¹²⁹ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β’38, §4 (5 Μαΐου 1890), σ. 291.

Ἐξ ἴσου ἐνδιαφέρουσα πρὸς τὴν ἐπίμονον ἀπαίτησιν τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν διὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Αἵνου Λουκᾶ τυγχάνει καὶ ἡ διαπίστωσις τοῦ Συνοδικοῦ Γραφείου ὅτι ὁ εἰρημένος Ἱεράρχης οὕτω ἀπήντησεν εἰς τὴν ἀπὸ 21^{ης} Ἀπριλίου 1890 πατριαρχικὴν ἐπιστολὴν περὶ τυχόν ξένων ὑπηκόων ἐν τοῖς ἐν Δεδέ-Ἀγάτς Κοινοτικοῖς Σωματείοις, τῆς Πατριαρχικῆς Συνόδου ἀποφασισάσης τὴν ἀποστολὴν τῷ Λουκᾶ Πετρίδῃ κατεπεύγοντος τηλεγραφήματος, ἔχοντος ἐπὶ λέξει ὧδε: «*Ἀπάντησον ἐν τάχει εἰς τὴν ὑπὸ ἡμερ. 21 Ἀπριλίου ἐπιστολήν*»¹³⁰.

Ἡ πολυαναμενομένη ἀπάντησις τοῦ Αἵνου Λουκᾶ θά ἔλθῃ διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 2127 γράμματός του, ἀναγνωσθέντος κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 19^{ης} Μαΐου 1890¹³¹, συνελθούσης ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἡρακλείας Γερμανοῦ. Ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης, ἀφοῦ παραδεχθῇ ὅτι δύο μόνον ἐκ τῶν Ἐφοροεπιτρόπων τῆς Κοινότητος τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς ἐτύγχανον ἑλληνικῆς ὑπηκοότητος, θά ἐκφράσῃ τὴν ὀλοπρόθυμον δέσμευσίν του ὅπως συμμορφωθῇ πρὸς τὰς σχετικὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποδείξεις καὶ ἀντικαταστήσῃ αὐτοὺς κατὰ τὴν προσεχῇ μετάβασίν του εἰς τὴν περιοχὴν¹³².

Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν σύσκεψιν, μετὰ καὶ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τῶν τριῶν προμνημονευθέντων τεσκερέδων τῆς ἐπιστελλούσης ὀθωμανικῆς ἀρχῆς, ὁ ἐκ τῶν συνοδικῶν παρέδρων Μητροπολίτης Δέρκων Καλλίνικος Φωτιάδης¹³³ θά προτείνῃ τὴν ἀπάντησιν εἰς τὸν τελευταῖον κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν τεσκερέ τῆς 26^{ης} Ἀπριλίου 1890 διὰ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν ὧσων καὶ κατὰ τὸ παρελθόν σχετικῶς ἐδηλώθησαν τοῖς ἀρμοδίοις διὰ πατριαρχικῶν τακριρίων, μετὰ τῆς ἐπισημάνσεως ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Αἵνου Λουκᾶς ἐνεργεῖ νομοταγῶς, δεσμευθέντος ἵνα ἀντικαταστήσῃ τοὺς ξένους ὑπηκόους, δέν συντρέχει οὐδεὶς λόγος περὶ τῆς ἐκ τῆς Ἐπαρχίας του ἄρσεώς του¹³⁴.

¹³⁰ Ὁ.π.

¹³¹ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'38 (19 Μαΐου 1890), σ. 321.

¹³² Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'38, §3 (19 Μαΐου 1890), σσ. 321-322.

¹³³ Ὁ Καλλίνικος Φωτιάδης (1841-1926), ἐκ Δαρδανελλίων ὁρμώμενος, ἀπόφοιτος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης (1863), διετέλεσε Πρωτοσύγκελλος τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας (1870-1873) καὶ Μέγας Πρωτοσύγκελλος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (1874-1878). Τό μὲν 1878 ἐξελέγη Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης, τό δέ 1884 Μητροπολίτης Δέρκων, ἐνῶ τό 1924 μετετέθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἐφέσου. Βλ. Νανάκης, *Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Νεώτερα Ἱστορικά Α'*, ὁ.π., σσ. 39-82. Περὶ τῆς νεοτέρας ἱστορίας τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ Θρόνου βλ. ἐνδεικτικῶς Θεόδωρος Μεϊμάρης (Δευτερεύων τῶν Πατριαρχικῶν Διακόνων, νῦν Μητροπολίτης Σελευκείας), *Ἡ ἐκλογή καὶ ἡ ἀναγνώρισις τοῦ Μελετίου Μεταξάκη ὡς Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας (1925-1927)*, Ἀντ. Σταμούλης, Θεσσαλονίκη 2016· Θεόδωρος Μεϊμάρης (Μ. Ἀρχιδιάκονος, νῦν Μητροπολίτης Σελευκείας), *Ἡ ἀναδιοργάνωσις τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ Θρόνου ἐπὶ Μελετίου Μεταξάκη (1926-1935)*, Ἀντ. Σταμούλης, Θεσσαλονίκη 2019.

¹³⁴ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'38, §3 (19 Μαΐου 1890), σ. 322.

Ἡ τοποθέτησις τοῦ Δέρκων Καλλινίκου θά προκαλέσῃ τήν ἀντιπρότασιν τοῦ Ἡρακλείας Γερμανοῦ, ὁ ὁποῖος θά τονίσῃ μετ' ἐμφάσεως ὅτι δέν θά ἔδει εἰς τό ἀπαντητικόν πατριαρχικόν τακρίριον νά γίνῃ οἰαδήτις μνεΐα εἰς τήν μετάθεσιν τοῦ εἰρημένου Ἱεράρχου. Ἀφοῦ ἐπαναλάβῃ τās ἀπόψεις πού καί κατά τήν συνοδικήν συνεδρίαν τῆς 27^{ης} Φεβρουαρίου 1890 διετύπωσε περί τῆς αὐτοδικαίας συμμετοχῆς τῶν ἐκασταχοῦ Ἱεραρχῶν τοῦ Θρόνου εἰς τά διοικητικά συμβούλια τῆς Ἐπαρχίας των βάσει τῶν προνοιῶν τῆς κρατικῆς νομοθεσίας καί τῶν ἀρχιερατικῶν βερατίων, ὁ Γερμανός Καβακόπουλος, θά ἐπισημάνῃ ὅτι ἐξέλιπε καί τό ἐπιχείρημα περί τῆς συμμετοχῆς ξένων ὑπηκόων εἰς τά ἐν Δεδέ-Ἀγάτς Κοινοτικά Σωματεῖα καί θά κατακλείσῃ τήν εἰσήγησίν του διά τῆς προτάσεως ὅπως διά τοῦ ὑπό σύνταξιν πατριαρχικοῦ τακριρίου παρακληθῇ ἐν τέλει «*ή Α. Ἐξοχότης ὁ Ὑπουργός, ὅπως δώσῃ ἐντόνους διαταγὰς οἷς δεῖ, ἵνα δέχωνται τοῦ λοιποῦ τόν μητρ. Αἴνου ἐν τῷ ἐν Δεδέ-Ἀγάτς διοικητικῷ συμβουλίῳ, ἀφοῦ ἄλλως τε μέχρι τοῦδε ἐδέχοντο τόν ἐπίτροπον αὐτοῦ*»¹³⁵.

Ἡ Πατριαρχική Σύνοδος, μεταξὺ τῶν δύο προτάσεων¹³⁶, θά ἀποδεχθῇ τήν εἰσήγησιν τοῦ προεδρεύοντος Ἡρακλείας Γερμανοῦ καί θά ἀποφασίσῃ ὅπως γένηται τῷ ἐπιστέλλοντι Ὑπουργῷ τῆς Δικαιοσύνης καί τῶν Θρησκευμάτων ἡ προσήκουσα ἀπάντησις, «*μηδεμιᾶς μέντοιγε μνεΐας γιγνομένης περί τοῦ σημείου τοῦ ἐν λόγῳ τεσκερέ διά τήν ἐκεῖθεν ἄρσιν τοῦ μητρ. Αἴνου*»¹³⁷.

Τό ὑπό ἐξέτασιν ζήτημα θά πρέπῃ νά ἐνταχθῇ εἰς τό εὐρύτερον πλαίσιον τῆς ἐποχῆς πού χαρακτηρίζεται ἀπό τοὺς ἱστορικούς ὡς ἡ β' φάσις τοῦ προνομιακοῦ ζητήματος (Ἰούνιος 1890-Ἰανουάριος 1891). Ὡς γνωστόν, «*ὁ Διονύσιος ὁ Ε', στίς ἀρχές τοῦ 1890, ὑπέβαλε τήν πρώτη παραίτησή του καί τόν Αὐγουστο τοῦ 1890 ὑπέβαλε τή δεύτερη. Στή δεύτερη φάση τοῦ προνομιακοῦ*

¹³⁵ Ὁ.π., σσ. 322-323.

¹³⁶ Αἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν Γερμανοῦ Καβακοπούλου καί Καλλινίκου Φωτιάδου ὑπῆρξαν, ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον, ἀδιατάρακτοι, σφυρηλατηθεῖσαι κατά τήν κοινήν ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τῆς Χάλκης πορείαν των, ἀποφοιτήσαντες ἀμφότεροι τό 1863, καί τήν ὁμόθυμον σύμπραξιν των κατά τήν β' φάσιν τοῦ προνομιακοῦ ζητήματος, ἐπὶ τῆς πατριαρχίας τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Διονυσίου Ε'. Βλ. Μαυρόπουλος, *Πατριαρχικαὶ σελίδες...*, ὁ.π., σ. 15. Ἡ κυρία ἀφορμή, ὡστόσον, διά τήν διατάραξιν τῶν μεταξὺ των σχέσεων ἐνεφανίσθη λόγῳ τοῦ Σκοπιανοῦ ζητήματος, τοῦ μέν Γερμανοῦ Καβακοπούλου ἀκολουθήσαντος ἀμιγῶς ἐλληνοκεντρικὴν πολιτικὴν, τοῦ δέ Καλλινίκου Φωτιάδου φρονούντος ὅτι ἡ ἐξυπηρέτησις τῶν ἐκκλησιαστικῶν καί ἐθνικῶν συμφερόντων τοῦ δούλου καί ἐλευθέρου Ἑλληνισμοῦ διήρχετο ἐκ τῆς συμπαραστάσεως πρὸς αὐτόν ἀπὸ μέρους τῆς Ρωσικῆς διπλωματίας. Βλ. Νανάκης, *Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Νεώτερα Ἱστορικά Α'*, ὁ.π., σσ. 64-65.

¹³⁷ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'38, §3 (19 Μαΐου 1890), σ. 323· Ι. Α. Ο. Π., *Ἡ Μητροπόλεως Αἴνου 1885-1891*, Υ7/6.1, «Ἀρχιμ. Κωνστ. Ἀλεξανδρίδης», σ. 1.

ζητήματος¹³⁸, σέ κοινή συνέλευση, οί κληρικοί καί λαϊκοί τοῦ ὀρθόδοξου μιλετιοῦ ἀποφάσισαν τό κλείσιμο τῶν ἱερῶν ναῶν, οἱ ὅποιοι ἄνοιγαν μόνο γιά τήν τέλεση τῶν κηδειῶν. Ἐμπροσθεν αὐτῆς τῆς δυναμικῆς ἀντίδρασης, ὁ Σουλτᾶνος ὑποχώρησε, μέ παρέμβαση τοῦ Τσάρου καί τῶν ἄλλων μεγάλων δυνάμεων. Οἱ Χριστιανοί θά συνέχιζαν νά ὀργανώνουν καί νά ρυθμίζουν σέ κοινοτικό πλαίσιο, μέ τά προνόμιά τους, τήν πνευματική καί κοινωνική ζωή τους. Οἱ ναοί ἄνοιξαν κι ἔτσι ἐόρτασαν τελικά τά Χριστούγεννα τοῦ 1890»¹³⁹.

Σημειωτέον ὅτι καί ὁ ἐν Δεδέ-Αγάτς Ἑλλήν Ὑποπρόξενος Μ. Νικολάου, διά νέου, ἀπό 5^{ης} Ἰουνίου 1890, γράμματός του πρὸς τό Ἑλληνικόν Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, θά ὑποστηρίξη ἐκ νέου τήν προοπτικήν μεταφορᾶς τῆς ἔδρας τῆς Μητροπόλεως Αἴνου εἰς Δεδέ-Αγάτς, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς καλλιτέρας προασπίσεως τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων καί τῆς προστασίας τῆς ἐκεῖσε Ἑλληνορθόδοξου Κοινότητος ἔναντι τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν¹⁴⁰.

Ἡ κατ' ἐξακολούθησιν ἄρνησις τοῦ ἐν Δεδέ-Αγάτς Διοικητοῦ σχετικῶς πρὸς τήν συμμετοχήν τοῦ Αἴνου Λουκᾶ ἐν τῷ ἐκεῖσε Διοικητικῷ Συμβουλίῳ, ἡ ὁποία, κατὰ τόν Καθηγητήν Ἰωάννην Μπακιρτζήν, ὠφείλετο εἰς τόν φόβον τοῦ μουτεσαρίφη ὅτι ἡ μόνιμος καί αὐτοπρόσωπος παρουσία τοῦ Αἴνου Λουκᾶ ἐν Δεδέ-Αγάτς θά ἀπετέλει «πηγὴ διεκδικητικῆς φύσεως ὀχλήσεων καί αἰτία πολιτικῶν ὀξύνσεων»¹⁴¹, καταγράφεται ἐν τῷ ἀπὸ 11^{ης} Ἰουλίου 1890 γράμματι τοῦ Αἴνου Λουκᾶ, ὅπου ἐπισημαίνεται ἀπὸ μέρους τῶν ἐπιτοπίων ὁθωμανικῶν ἀρχῶν ἡ ἀξιωματική διακήρυξις ὅτι «ἕκαστος Μητροπολίτης δικαιούται παρεδρεῦν μόνον ἐν τῷ τῆς Μητροπολιτικῆς ἔδρας αὐτοῦ διοικητικῷ συμβουλίῳ»¹⁴². Διό καί ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης, ὡς βάσιν ἐπιλύσεως τοῦ χρονίζοντος ζητήματος θά θέσῃ ἐκ νέου ὑπὸ τήν ἐκκλησιαστικὴν κρίσιν τό

¹³⁸ «Ὡστόσο, ἐπὶ Διονυσίου Ε' παρατηρήθηκε ἐκ νέου παραβίαση τῶν πατριαρχικῶν προνομίων. Ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, ἡ Πύλη ἔπασσε τό 1888 τοὺς μητροπολίτες Σερρών καί Καστοριᾶς χωρὶς νά τό γνωρίζει ὁ Πατριάρχης, ἐξέδωσε μερᾶτια γιά Βούλγαρους ἐπισκόπους στήν Ὀχρίδα καί τά Σκόπια (1890) καί ἀπαίτησε τά ἐκκλησιαστικά δικαστήρια νά πάψουν νά δικάζουν ὑποθέσεις διαθηκῶν καί κληρονομιῶν». Βλ. «Διονύσιος Ε' Κωνσταντινουπόλεως», <http://constantinople.ehw.gr/Forms/fLemmaBody.aspx?lemmaid=4108> (τελευταία πρόσβαση: 18/03/2026).

¹³⁹ Ἀνδρέας Νανάκης (Μητροπολίτης Ἀρκαλοχωρίου), «Τό Προνομιακὸ ζήτημα τὸν 19^ο αἰῶνα καί ἡ ἀναστολή τοῦ διορισμοῦ τῶν κληρικῶν τὸν 21^ο αἰῶνα», <https://www.imakb.gr/Pronomiako%20Zitima%20kai%20mis8odosia%202011.htm> (τελευταία πρόσβαση: 28/02/2026).

¹⁴⁰ Βλ. Μπακιρτζῆς, «...Μετά πολλῆς τάξεως διεξήχθησαν τήν παρελθοῦσαν Κυριακὴν αἱ ἐκλογαὶ τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος...», ὁ.π., σ. 354.

¹⁴¹ Ὁ.π.

¹⁴² Ι.Α.Ο.Π., *Ἡ Μητροπολεὺς Αἴνου 1885-1891*, Υ7/7, «Ὁ Αἴνου Λουκᾶς, Ἐν Αἴνῳ, τῇ 11 Ἰουλίου 1890 (ὑπ. ἀριθμ. Πρωτ. 3142), Τῷ Κωνσταντινουπόλεως Διονυσίῳ», σ. 1.

ἀπό 26^{ης} Μαρτίου 1890 αίτημα τῶν κατοίκων τοῦ Δεδέ-Άγάτς διά τήν ἐκεῖσε μεταφοράν τῆς ἔδρας τῆς Μητροπόλεως Αἴνου.

Τό ζήτημα τῆς συμμετοχῆς τοῦ Αἴνου Λουκᾶ εἰς τό ἐν Δεδέ-Άγάτς Διοικητικόν Συμβούλιον θά ἐπανέλθῃ εἰς τό προσκίνηιον κατά τήν συνοδικήν συνεδρίαν τῆς 21^{ης} Μαρτίου 1891¹⁴³, ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιμόνου ἀρνήσεως τῶν τοπικῶν ὀθωμανικῶν ἀρχῶν, παρά τὰς σχετικὰς ἐνεργείας τοῦ ἐπιστέλλοντος Ἱεράρχου καί πρὸς τήν Νομαρχίαν Ἀδριανουπόλεως, οὐχί μόνον νά δεχθοῦν τήν παρέδρευσιν τοῦ τελευταίου, ἀλλά ἀκόμη καί νά ἀπαντήσουν εἰς τὰς σχετικὰς ὀχλήσεις αὐτοῦ. Συμφώνως πρὸς τὰ διαλαμβανόμενα ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 1262 γράμματι τόν Αἴνου Λουκᾶ, τοιοῦτοτρόπως ἐβλάπτοντο τὰ συμφέροντα τῶν χριστιανῶν τῆς περιοχῆς «καί διά τῶν ραδιουργιῶν τῶν ἐκεῖ Βουλγάρων»¹⁴⁴, τῆς Πατριαρχικῆς Συνόδου ἀποφασισάσης τήν ἐξέτασιν πάντων τῶν συναφῶν περὶ τοῦ θέματος ἐγγράφων εἰς προσεχῆ συνεδρίαν, πρὸς ἀξιολόγησιν καί ἀπόφασιν διά τήν ἀνάλογον ἀπό μέρους τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας ἐνέργειαν τῶν δεόντων.

Ἡ συνοδική συνεδρία τῆς 23^{ης} Μαρτίου 1891¹⁴⁵ ὑπὸ τήν προεδρίαν τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Διονυσίου Ε' τυγχάνει ἰδιαίτερας σημασίας καί σπουδαιότητος σχετικῶς πρὸς τήν ἀνύψωσιν τοῦ Δεδέ-Άγάτς εἰς ἐκκλησιαστικὴν περιωπὴν. Ἀφορμὴν διά τὰ κατ' αὐτήν συνοδικῶς ἀποφασισθέντα θά δώσῃ ἡ ἀνάγνωσις τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 3335 καί ἀπὸ 2^{ας} Αὐγούστου 1890 τεσκερέ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης καί τῶν Θρησκευμάτων, διά τοῦ ὁποίου διαφωτίζεται ἐπαρκῶς ἡ ἀρνητικὴ στάσις τῆς κεντρικῆς ὀθωμανικῆς διοικήσεως ἐναντίον τοῦ Αἴνου Λουκᾶ. Ἐν αὐτῷ σημειοῦται χαρακτηριστικῶς ἡ τοποθέτησις τοῦ ἐπιστέλλοντος Ὑπουργοῦ, συμφώνως πρὸς τήν ὁποίαν «ἐπειδὴ οἱ πνευματικοὶ ἀρχηγοὶ δεόν νά ἀπέχωσι φρονημάτων καί συμπεριφορᾶς, ἀφαιρούσης τήν ἐμπιστοσύνην τῆς ἐπιτοπίου διοικήσεως, ὁ δὲ μητρ. Αἴνου ἐξαναγκάζει ταύτην διά τῆς συμπεριφορᾶς αὐτοῦ εἰς παράπονα κατ' αὐτοῦ, αἰτεῖται ἵνα εἰς τήν θέσιν τοῦ εἰρημένου ἐκλεγῇ ἕτερος κεκτημένος τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα»¹⁴⁶.

Ἡ σαφὴς πρὸς τό πρόσωπον τοῦ Αἴνου Λουκᾶ ἀποδοκιμασία τῶν ὀθωμανικῶν ἀρχῶν καί ἡ ἀπώλεια τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν κυβερνώντων πρὸς τό πρόσωπόν του τυγχάνει καί ὁ λόγος πού κατά τὰ ἀνωτέρω δέν ἐπετράπη αὐτῷ ὅπως συμμετάσχῃ εἰς τό ἐν Δεδέ-Άγάτς Διοικητικόν

¹⁴³ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'39 (21 Μαρτίου 1891), σ. 175.

¹⁴⁴ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'39, §29 (21 Μαρτίου 1891), σ. 188.

¹⁴⁵ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'39 (23 Μαρτίου 1891), σ. 189.

¹⁴⁶ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'39, §7 (23 Μαρτίου 1891), σ. 192.

Συμβούλιον ὡς πάρεδρος αὐτοῦ. Δέν εἶναι ἄλλως τε τυχαῖον τό γεγονός ὅτι καί ὑπό τήν ιδιότητα τοῦ Μητροπολίτου Σερρών, ὁ Λουκάς Πετρίδης, δέν ηὑδοκίμησε, καθώς τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον, πρό τῆς συμπληρώσεως τριετίας ὑπό τοῦ εἰρημένου Ἱεράρχου (27 Ἰανουαρίου 1886-15 Ὀκτωβρίου 1888) εἰς τόν θρόνον τῶν Σερρών, κατ' ἀπαίτησιν τῶν ὀθωμανικῶν ἀρχῶν, ὑπεχρεώθη νά προβῇ εἰς μετάθεσίν του εἰς τήν Μητρόπολιν Αἴνου.

Ἡ ὥμή παρέμβασις τῶν τελευταίων θά ὀδηγήσῃ τά πράγματα εἰς μίαν ἀναπάντεχον ἐξέλιξιν. Ἡ Πατριαρχική Σύνοδος, ἀντί τῆς ἐκ νέου μεταθέσεως τοῦ εἰρημένου Ἱεράρχου, θά προκρίνῃ ὡς λύσιν τήν ἐκκλησιαστικήν νομιμοποίησιν τῆς παρατεταμένης διαμονῆς τοῦ Αἴνου Λουκά ἐν Δεδέ-Ἀγάτς, ἀποφασίσασα ἵνα ἱκανοποιήσῃ τό ἀπό καιροῦ ὑποβληθέν ὑπό τοῦ τελευταίου σχετικόν αἶτημα διά τήν μεταφοράν τῆς ἑδρας τῆς Μητροπόλεως του ἐξ Αἴνου εἰς Δεδέ-Ἀγάτς¹⁴⁷. Πρός τούτοις, θά ἀποφασισθῇ συνοδικῶς ἡ ἀποστολή τακριτίου τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ, δι' οὗ θά δηλοῦται ἡ ἐμμονή τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, βασιζομένου εἰς τά αὐτοκρατορικά βεράτια καί τούς κρατικούς νόμους, εἰς τήν ἀναγκαιότητα τῆς συμμετοχῆς τοῦ Αἴνου Λουκά ἐν τῷ ἐν Δεδέ-Ἀγάτς Διοικητικῷ Συμβουλίῳ καί διά τόν πρόσθετον λόγον, «καθόσον ἀποφάσει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἀντί τῆς ἄχρι τοῦδε πόλεως Αἴνου ὡς ἑδρα τοῦ μητρ. Αἴνου ἀνεδείχθη τό Δεδέ-Ἀγάτς»¹⁴⁸.

Ἡ ἀνακοίνωσις τῶν ὡς ἄνω ἐκκλησιαστικῶν ἀποφάσεων θά γνωστοποιηθοῦν τῷ Αἴνου Λουκᾷ διά τοῦ ἀπό 30^{ης} Μαρτίου 1891 πατριαρχικοῦ γράμματος, τό ὅποιον ἐνεκρίθη¹⁴⁹ κατά τήν συνεδρίαν τῆς 30^{ης} Μαρτίου 1891¹⁵⁰ ὑπό τήν προεδρίαν τοῦ Ἡρακλείας Γερμανοῦ. Τό ὑπό ἐξέτασιν γράμμα παρέχει ἐνδιαφέρουσας πληροφορίας περί τοῦ αἰτήματος τοῦ Αἴνου Λουκά διά τήν μεταφοράν τῆς ἑδρας τῆς Μητροπόλεως του ἐξ Αἴνου εἰς Δεδέ-Ἀγάτς, ὑποβληθέντος τό πρῶτον κατά τήν 11^{ην} Ἀπριλίου 1890 καί ἱκανοποιηθέντος ἐκκλησιαστικῶς μετά τήν πάροδον ἐνός περίπου ἔτους (23 Μαρτίου 1891). Εἰς τό πατριαρχικόν γράμμα σημειοῦται, ἐν εἵδει ἐπεξηγήσεως σχετικῶς πρός τήν αἰτιολογικήν βάσιν τῆς ληφθείσης ἐκκλησιαστικῆς ἀποφάσεως, ὅτι τό αἶτημα τοῦ εἰρημένου Ἱεράρχου ὑπεβλήθη «*συνεπεία τῆς ὑπό τῆς κυβερνήσεως ἀνακηρύξεως τῆς τελευταίας αὐτῆς πόλεως ἑδρας Μοντεσαρφυλικίου, εἰς ὃ ἤδη ὑπάγονται διοικητικῶς τά Τμήματα Αἴνου καί Φερρών*»¹⁵¹, ἐνῶ ὑπέρ τῆς μεταφορᾶς τῆς ἑδρας τῆς

¹⁴⁷ Βλ. ὁ.π., σσ. 192-193.

¹⁴⁸ Ὁ.π., σ. 193.

¹⁴⁹ Βλ. Π.Α., *Συνοδικά Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'39, §1 (30 Μαρτίου 1891), σ. 216.

¹⁵⁰ Βλ. Π.Α., *Συνοδικά Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'39 (30 Μαρτίου 1891), σ. 216.

¹⁵¹ Π.Α., *Πατριαρχική Ἀλληλογραφία*, Κῶδιξ Α'61, ἀριθμ. Πρωτ. 1262 (30 Μαρτίου 1891), σ. 123.

Μητροπόλεως Αΐνου συνηγόρησε καί ἡ ὑπό τῶν χριστιανῶν τῆς εἰρημένης Ἐπαρχίας ἔγγραφος παράκλησις ὑπέρ τῆς μεταθέσεως τῆς ἑδρας πρὸς ἀποτελεσματικότεραν ἀπὸ μέρους τῆς Μητροπόλεως προστασίαν καί ὑπεράσπισιν τῶν πνευματικῶν καί κοινοτικῶν αὐτῶν συμφερόντων.

Ἐκτός τῆς προτροπῆς πρὸς τὸν παραλήπτην Ἱεράρχην ὅπως δι' ἐγκυκλίου αὐτοῦ γνωστοποιήσῃ τοῖς χριστιανοῖς τῆς Ἐπαρχίας του τὰς ἐν λόγῳ ἐκκλησιαστικὰς ἀποφάσεις, ἐν τῷ ἀνωτέρῳ πατριαρχικῷ γράμματι σημειοῦται, ἐν εἵδει γνωστοποιήσεως πρὸς τὴν Α. Σεβασμιότητα, τὸν Αἵνου Λουκᾶν, ὅτι, πέραν τῆς ἐνημερώσεως τῶν ἀρμοδίων ὁθωμανικῶν ἀρχῶν περὶ τῆς μεταβολῆς τῆς ἑδρας τῆς Μητροπόλεως Αἵνου, ὑπεβλήθη τῇ κεντρικῇ διοικήσει αἶτημα διὰ τὴν «*παρά τῆς Α. Κυβερνήσεως ἔκδοσιν διαταγῆς πρὸς τὴν Νομαρχίαν Ἀδριανουπόλεως ὅπως μὴ παρακωλυθῇ ἡ ἐν τῷ Διοικητικῷ Συμβουλίῳ τοῦ Μουτεσαριφλικίου Δεδέ-Ἀγάτς ἀνήκουσα αὐτῇ θέσις συμφώνως πρὸς τοὺς σχετικούς νόμους τοῦ Κράτους*»¹⁵². Λεκτέον ὅτι ὁ Αἵνου Λουκᾶς, διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 2018 γράμματός του, τὸ ὁποῖον ἀνεγνώσθη κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 2^{ας} Μαΐου 1891¹⁵³, θά ἐκφράσῃ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν εὐγνωμοσύνην του διὰ τὴν μετάθεσιν τῆς ἑδρας τῆς κατ' αὐτὸν Μητροπόλεως¹⁵⁴.

Εἰρήσθω ἐν παρόδῳ ὅτι διὰ τῶν ἀνωτέρω καταρρίπτεται ἡ ἀπὸ μέρους τοῦ D. Quartet θέσις, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν ἡ μετάθεσις τῆς ἑδρας τῆς Μητροπόλεως Αἵνου ἐξ Αἵνου εἰς Δεδέ-Ἀγάτς ἐπραγματοποιήθη τὸ 1889¹⁵⁵, μίαν διετίαν, δηλονότι, ἐνωρίτερον ἐκ τῆς συνοδικῆς ἀποφάσεως τῆς 23^{ης} Μαρτίου 1891.

Ἡ προμνημονευθεῖσα παρέμβασις τῶν χριστιανῶν τοῦ Τμήματος Δεδέ-Ἀγάτς, ἡ ὁποία ἀπετέλει τὴν τρίτην κατὰ σειράν σχετικὴν τοιαύτην, ἐγένετο διὰ τοῦ ἀπὸ 22^{ας} Μαρτίου 1891 τρισελίδου γράμματος πρὸς τὸν Κωνσταντινουπόλεως Διονύσιον Ε', ὑπογραφέντος παρὰ τῶν Ἐφοροεπιτρόπων καί τῶν Δημογερόντων τῆς εἰρημένης πόλεως. Δι' αὐτοῦ ἐπιχειρεῖται εὐσύνοπτος ἀναδρομὴ εἰς τὴν προῖστορίαν τοῦ σχετικοῦ αἰτήματος διὰ τὴν μεταφορὰν τῆς ἑδρας τῆς Μητροπόλεως Αἵνου ἐξ Αἵνου εἰς τὸ Δεδέ-Ἀγάτς, ὑποβληθέντος, μάλιστα –ὡς σημειοῦται σχετικῶς- τῇ συμφώνῳ γνώμῃ σχεδὸν ἀπάσης τῆς Ἐπαρχίας Αἵνου, μέ ἀπώτερον σκοπὸν τὴν

¹⁵² Ὁ.π., σ. 124.

¹⁵³ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'39 (2 Μαΐου 1891), σ. 287.

¹⁵⁴ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'39, §10 (2 Μαΐου 1891), σ. 290.

¹⁵⁵ Βλ. D. Quartet, "The Zentrales Staatsarchiv of the German Democratic Republic as a source for late Ottoman and Middle East history", *International Journal of Middle East Studies*, 9, 1978, σσ. 559-571. Πρβλ. Ἀγγελούδη-Ζαρκάδα, «Ὁ Ναός Ἀγ. Νικολάου Δεδεαγάτς (Ἀλεξανδρούπολης)...», ὁ.π., σ. 25.

προστασίαν τῶν ζωτικῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἐκπαιδευτικῶν, διοικητικῶν, πνευματικῶν καί κοινοτικῶν συμφερόντων αὐτῆς.

Κατά τό ἐν λόγῳ γράμμα, ἡ προγενεστέρα –δευτέρα κατά σειράν– παρέμβασις τῶν ἐπιστελλόντων χρονολογεῖται ἐν ἔτος ἐνωρίτερον, καί δὴ κατά τήν 26^{ην} Μαρτίου 1890, δι' ἧς ἐπανελήφθη ἡ πρώτη σχετική ὀχλησις πρὸς τήν Μητέρα Ἐκκλησίαν τοῦ ἔτους 1885, ὅτε καί ἀπεφασίσθη ἡ ἀπόσπασις τῶν Τμημάτων Δεδέ-Ἀγάτς καί Φερρῶν ἐκ τῆς Μητροπόλεως Μαρωνείας καί ἡ ἔνταξις των εἰς τήν Μητρόπολιν Αἴνου, λόγῳ τῆς «τέλεον ἀτυχῶς καταστραφείσης πόλεως Αἴνου»¹⁵⁶. Ἡ ἀναγκαιότης τῆς μεταθέσεως τῆς ἑδρας τῆς Μητροπόλεως Αἴνου εἰς Δεδέ-Ἀγάτς καί τῆς κατ' ἐπέκτασιν διαρκοῦς παρουσίας τοῦ Μητροπολίτου Αἴνου ἐν τῇ νέα ἑδρᾷ, κατά τούς ἐπιστέλλοντας, ἀπετέλει συνάρτησιν καί φυσικόν ἐπακόλουθον τοῦ πρότρίτα αἰσίως διὰ τὰ συμφέροντα τῆς Μητρός Ἐκκλησίας περατωθέντος προνομιακοῦ ζητήματος.

Διό, ὡς τονίζεται δέ προσφυῶς, τυχόν συνοδική ἔγκρισις τοῦ ὑποβαλλομένου κοινοτικοῦ αἰτήματος ἡδράζετο καί ἐπὶ τῆς κάτωθι αἰτιολογήσεως: «μνημονεύοντες τήν ἡρωικὴν ὄντως αὐταπάρνησιν τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος καί τῶν σεβασμιωτάτων ἀγίων Συνοδικῶν πρὸς διάσωσιν τῶν παναρχαίων προνομίων τῆς Ἐκκλησίας καί τοῦ Ἔθνους, διακαῶς δέ ἐπιθυμοῦντες ὅπως καί οἱ Χριστιανοί τῆς ἐπαρχίας Αἴνου ἐπωφεληθῶσιν ἐκ τῶν σωτηριωδῶν ἀποτελεσμάτων τῆς αἰσίας ἐκβάσεως τοῦ προνομιακοῦ ἀγῶνος, προστατευομένης ἰσχυρῶς τῆς θρησκευτικῆς αὐτῶν ἐλευθερίας καί τῶν λοιπῶν αὐτῶν δικαιωμάτων ἐντὸς τῶν νομίμων ὁρκῶν»¹⁵⁷.

Μία ἐνδιαφέρουσα ἐξήγησις διὰ τούς λόγους καί τό χρονικόν πλαίσιον πού ἐτέθη ὑπὸ τοῦ Αἴνου Λουκᾶ καί ἀπεφασίσθη συνοδικῶς ἡ μετάθεσις τῆς ἑδρας τῆς Μητροπόλεως Αἴνου ἐξ Αἴνου εἰς Δεδέ-Ἀγάτς ἐμπεριέχεται εἰς τό ἀπὸ 23^{ης} Ἀπριλίου 1892 σημείωμα τοῦ Λουκᾶ Πετρίδου, τό ὁποῖον τυγχάνει μέρος τοῦ Κώδικος Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου (1891-1896). Ἐκτός τῶν συντόμων ἱστορικῶν στοιχείων περί τῆς ἐπαρχίας του καί τῆς ἐπικρατοῦσης τότε καταστάσεως εἰς τὰ κυρίως τμήματά της (Αἴνος, Δεδέ-Ἀγάτς Φέρραι), ὁ Ποιμενάρχης τῆς Μητροπόλεως Αἴνου, ἄλλοτε δι' ἀπολογητικοῦ καί ἄλλοτε διὰ δεικτικοῦ ὕφους, ἀποδίδει τήν ἀναγκαιότητα τῆς μετεγκαταστάσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως ἐξ Αἴνου εἰς Δεδέ-Ἀγάτς,

¹⁵⁶ Ι.Α.Ο.Π., *Ε. Μητροπόλεως Αἴνου 1885-1891*, Υ7/11, «Οἱ Ἐφοροεπίτροποι - Οἱ Δημογέροντες, Ἐν Δεδέ-Ἀγάτς, τῇ 22 Μαρτίου 1891 (ὑπ. ἀριθμ. Πρωτ. 1732), Πρὸς τήν Αὐτοῦ Θειοτάτην Παναγιότητα, τόν Οἰκουμενικόν Πατριάρχην κύριον κύριον Διονύσιον», σ. 1.

¹⁵⁷ Ὁ.π., σσ. 2-3.

τήν ὁποίαν, μάλιστα, χαρακτηρίζει ὡς πρᾶξιν ἐθνωφελῆ¹⁵⁸, εἰς τὰς προκλήσεις τὰς ὁποίας ἀντεμετώπιζεν ἡ Ἐπαρχία του ἐκ τῆς δράσεως τῆς βουλγαρικῆς προπαγάνδας¹⁵⁹, συνδέων, μάλιστα, τήν ληφθεῖσαν περί μετεγκαταστάσεώς του ἐν Δεδέ-Άγάτς ἐκκλησιαστικὴν ἀπόφασιν μετὰ τῶν παρενεργειῶν αἱ ὁποῖαι συνέβησαν λόγω τῆς β' φάσεως τοῦ προνομιακοῦ ζητήματος καί τῆς ἀναστολῆς λειτουργίας τῶν ἐλληνορθοδόξων ναῶν καί ἐν τῇ εἰρημένῃ περιοχῇ, μέ ἀποτέλεσμα τήν περαιτέρω δραστηριοποίησιν τῶν σχισματικῶν Βουλγάρων πρὸς λειτουργίαν χώρων λατρείας καί σχολείων ἐν αὐτῇ.

Ἡ σχετικὴ τοποθέτησις τοῦ Αἵνου Λουκᾶ, διακρινομένη διὰ τό ηὑξημένον αἶσθημα τῆς ποιμαντικῆς του εὐαισθησίας μέ ἔκδηλα, ὡστόσον, τὰ ψήγματα τῆς ἐθνικῆς αὐτοσυνειδησίας του ἀλλὰ καί ἐμμέσους μομφάς ἀκόμη καί πρὸς τήν κεντρικὴν ἐκκλησιαστικὴν διοικητικὴν πυραμίδα δι' ἐπίδειξιν ἐτεροχρονισμένων ἀνταντακλαστικῶν καί ἔσωθεν πολεμικῆν, καθὼς καί διὰ τό πενιχρόν, κατ' αὐτόν, βοήθημα τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας ἀναφορικῶς πρὸς τὰς ποιμαντικὰς ἀνάγκας τῆς Ἐπαρχίας του, τυγχάνει εὐγλωττος καί ἀποκαλυπτικῇ: *«Ἡ παμβουλγαρικὴ προπαγάνδα ἢ πολλαχῶς καί μυριοτρόπως τὰς προγονικὰς ἡμῶν ταύτας χώρας ἐποφθαλμιῶσα καί ἐπιβουλευομένη, τρία ἀγωνίζεται νὰ στήσῃ κατὰ τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων κέντρα ἐνεργείας ἀποσκοπούσης εἰς τὴν ἐπὶ ζημίαν τοῦ ὀρθοδόξου ἐλληνισμοῦ πραγμάτων τῶν ἐποφθαλμιάσεων αὐτῆς, τό μὲν ἐν Δεδέ-Άγάτς, τό δὲ ἐν Φέρραις καί τό τρίτον ἐν Αἴνῳ [...]. Οὗτοι εἰσὶν οἱ λόγοι, δι' οὓς διενεργήθη καί ἐπετεύχθη ἡ μετάθεσις τῆς Μητροπολιτικῆς ἑδρας ἀπὸ τῆς Αἵνου εἰς Δεδέ-Άγάτς, ἢ ἀπὸ ἐτῶν ἐπιδιωκομένη ἐπὶ τῷ μόνῳ σκοπῷ, ὅπως τύχωσιν ἀγρύπνου προστασίας καί προασπίσεως τὰ πολλαχῶς πολεμούμενα ὕψιστα συμφέροντα τοῦ Ὄρθοδόξου Ἑλληνισμοῦ ἀνά τὰς προγονικὰς ἡμῶν ταύτας χώρας σχηματιζομένου ἰσχυροῦ ἐν τῇ ἀρτισυστάτῳ ταύτῃ πόλει ἐκκλησιαστικοῦ κέντρου πρὸς τὴν εὐκταίαν δρᾶσιν. Ἡ τῆς Μητροπόλεως Αἵνου μετάθεσις καί ὕπαρξις ἐν Δεδέ-Άγάτς ἔσωθεν καί ἔξωθεν ἐπολεμήθη καί πολεμεῖται, ἀλλ' αὕτη καρτερικῶς ἀγωνίζεται τὰς μὲν τῶν τέκνων αὐτῆς μικροψυχίας, μικροφιλοτιμίας ἢ ἰδιοτελείας ρυθμίζουσα καί*

¹⁵⁸ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἵνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ' 49 (10 Ἰουλίου 1892), σ. 142.

¹⁵⁹ Ἀναφερόμενος εἰς συστηματικόν ὑπὸ τῶν ὀργάνων τῆς παμβουλγαρικῆς προπαγάνδας πόλεμον, ὁ Αἵνου Λουκᾶς θά ἐπισημάνῃ χαρακτηριστικῶς ὅτι «ταύτης τὰ ὄργανα διὰ τῶν συνήθων αὐτοῦ μέσων συκοφαντίας καί δωροδοκίας διενεργοῦντες οὐ παύονται πάντα λίθον κινοῦντες κατὰ τῶν ἡμετέρων ὁμογενῶν τὴν θρησκευτικὴν καί ἐθνικὴν αὐτῶν ἀπώλειαν ἐπιδιώκοντες. Πρὸς τόν σκοπὸν συστηματικωτέρας καταπολεμήσεως ἀγωνίζονται νὰ ἰδρύσωσι κέντρα δράσεως ἐν τρισὶ μέρεσι τῆς ἐπαρχίας ἐν Αἴνῳ, Δεδέ-Άγάτς καί Φέρραις, συνιστῶντες ἐν αὐτοῖς σχολεῖα καί ἀποκαθιστῶντες ἱερεῖς φανατικώτατα ἐργαζομένους». Ὁ.π. Κατὰ τόν ἐπιστέλλοντα Αἵνου Λουκᾶν, κρίσιμος παράμετρος πρὸς ἀποτροπὴν τῆς βουλγαρικῆς προπαγάνδας ἦτο ἡ ἱδρυσις σχολείων, καθὼς ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ του δέν ὑφίστατο –ὡς σημειοῖ– οὐδεμία πλήρης ἀστικὴ σχολή, ἐνῶ ὑφιστάμενά τινα τριτοβάθμια καί δευτεροβάθμια σχολεῖα ἐλειτούργουν ἀνωμάλως.

ἐξαγιαζούσα ἐν τῇ πίστει, ἀγάπῃ καὶ φιλοπατρία τῶν ἐνδόξων ἡμῶν προγόνων νά ἐξεγείρῃ καὶ ἀναπτύσῃ ἐν αὐτοῖς ὠρισμένα συναισθήματα, δυνάμενα ν' ἀναχθῶσιν εἰς τὰ δύο ταῦτα, τό θρησκευτικόν καὶ τό ἐθνικόν»¹⁶⁰.

Ἐνδιαφέρουσα τυγχάνει καί ἡ ἀποτίμησις τοῦ Αἵνου Λουκά, ὡς αὕτη καταγράφεται εἰς τὴν ἀπό 10^{ης} Ἰουλίου 1892 ἐξασέλιδον ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν Ἑλληνα Πρωθυπουργὸν Χαρίλαον Τρικούπην¹⁶¹, ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ποιμαντικὴν δρᾶσιν τοῦ προκατόχου του, Αἵνου Ἀνθίμου Τσάτσου, ἐν σχέσει πρὸς τὴν κατὰ τὴν 2^{αν} Σεπτεμβρίου 1885 ληφθεῖσαν συνοδικὴν ἀπόφασιν περὶ τῆς ἀποκοπῆς τῶν Τμημάτων Δεδέ-Ἀγάτς καὶ Φερρῶν ἐκ τῆς Μητροπόλεως Μαρωνείας καὶ τῆς ἐνσωματώσεώς των εἰς τὴν Μητρόπολιν Αἵνου¹⁶².

Ὡς ἐπισημαίνεται σχετικῶς, «ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐπαρχία Αἵνου ἀποτελεῖται ἐκ τῶν δύο πόλεων Αἵνου καὶ Δεδέ-Ἀγάτς καὶ ἐκ τῶν περὶ ταύτας εἴκοσι καὶ ἑννέα χωρίων. Ἐκ τούτων ἡ πόλις Δεδέ-Ἀγάτς, τρία καθαρῶς ἑλληνικά χωρία, μία μικτὴ ἐξ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων Κοινότης ἐν Φέρραις καὶ δώδεκα χωρία βουλγαρικά κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1885 διὰ πράξεως τῆς Συνόδου τῶν Πατριαρχείων ἀπεκόπησαν ἀπὸ τῆς Μητροπόλεως Μαρωνείας, διότι εἰκοσάωρον ἀπ' αὐτῆς ἀπέχοντα ἐστεροῦντο τῆς ἀναγκαίας ἀρχιερατικῆς προστασίας καὶ προσηρτίθησαν τῇ ἐπαρχίᾳ Αἵνου»¹⁶³. Παρά ταῦτα, καὶ μετὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀναδιάρθρωσιν τοῦ Ὀκτωβρίου 1885, κατὰ τὸν ἐπιστέλλοντα Ἱεράρχην, τό πρόβλημα συνεχίζετο λόγῳ τῆς ποιμαντικῆς ἀδιαφορίας του προκατόχου τοῦ Ἀνθίμου Τσάτσου, καθὼς «τῶν τοῦ προσαρτηθέντος Τμήματος βουλγαρικῶν χωρίων τινὰ μὲν πρὸ τῆς προσαρτήσεώς των τῇ ἐπαρχίᾳ Αἵνου εἶχον ἀποσκιρτήσῃ, τινὰ δὲ ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας τοῦ πρῶην Αἵνου κ. Ἀνθίμου Τσάτσου, ἀφέντος ὡς καὶ πρότερον ἄνευ προστασίας τὰ τοῦ Τμήματος Δεδέ-Ἀγάτς ἔνθα τὰ τῆς παμβουλγαρικῆς προπαγάνδας ὄργανα δραστηρίως ἀπὸ ἐτῶν ἐργάζονται»¹⁶⁴.

¹⁶⁰ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἵνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ' 49 (23 Ἀπριλίου 1892), σσ. 74-76.

¹⁶¹ Βλ. σχετικῶς Χρῆστος Καρδαῖς, *Ἰωακείμ Γ' - Χαρ. Τρικούπης, ἡ ἀντιπαράθεσις: ἀπὸ ἀνέκδοτη ἀλληλογραφία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου (1878-1884)*, Ἀθήνα 1998.

¹⁶² Μεϊμάρης, «Ἡ ἱεροκανονικὴ καὶ ποιμαντικὴ μέριμνα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου διὰ τὰ Τμήματα Δεδέ-Ἀγάτς καὶ Φερρῶν (1875-1887)», ὁ.π., σσ. 221-269.

¹⁶³ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἵνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ' 49 (10 Ἰουλίου 1892), σ. 141.

¹⁶⁴ Ὁ.π. Αἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν Αἵνου Λουκά καὶ τοῦ πρῶην Ἀρχιεπισκόπου Ἀνθίμου Τσάτσου, τοῦ καὶ ἀμέσου προκατόχου του ἐν τῇ Μητροπόλει Αἵνου, δὲν ἦσαν καὶ αἱ καλλίτεροι. Πρὸς τοῦτο συνηγορεῖ τό ἀπὸ 23^{ης} Δεκεμβρίου 1892 τετρασέλιδον γράμμα τοῦ Λουκά Πετρίδου πρὸς ἀρχιερέα τινα, τοῦ ὁποῦ ἡ ταυτοτης δὲν ἀποκαλύπτεται. Διὰ τοῦ ἐν λόγῳ γράμματος, ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης μέμφεται τὸν προκατόχον του ὡς σπείραντα ἐν τῇ ἐν λόγῳ Ἐπαρχίᾳ ἀρκετὰ ζιζάνια καὶ ὡς στήσαντα οὐκ ὀλίγας παγίδας διὰ τὸν διάδοχόν του. Ὁ Ἀνθιμος

Τό ζήτημα τῆς συμμετοχῆς τοῦ Αἵνου Λουκᾶ εἰς τό Διοικητικόν Συμβούλιον τοῦ Δεδέ-Αγάτς θά ἐπανέλθῃ εἰς τό προσκήνιον διά τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 2280 καί ἀπό 2^{ας} Μαΐου 1891 γράμματος τοῦ Αἵνου Λουκᾶ, ἀναγνωσθέντος κατὰ τήν συνοδικήν συνεδρίαν τῆς 9^{ης} Μαΐου 1891¹⁶⁵. Ὁ ἐπιστέλλον Ἱεράρχης, ἀφοῦ ἐνημερώσῃ τήν Μητέρα Ἐκκλησίαν περί τῆς ἐπιμόνου ἀρνήσεως τοῦ μουτεσαρίφη τοῦ Δεδέ-Αγάτς ὅπως δεχθῇ αὐτόν ὡς πάρεδρον τοῦ ἐκεῖσε Διοικητικοῦ Συμβουλίου, θά αἰτηθῇ ὅπως λάβῃ *«ἀντίγραφον τῆς σχετικῆς διαταγῆς τῆς ἀνακοινούσης διά τῆς Νομαρχίας Ἀδριανουπόλεως τῇ ἐν Δεδέ-Αγάτς διοικήσει τήν γενομένην ὑπό τῆς Ἐκκλησίας μετάθεσιν τῆς μητροπολιτικῆς ἑδρας ἀπό Αἵνου εἰς Δεδέ-Αγάτς»*¹⁶⁶, τοῦ συνοδικοῦ σώματος ἀναθέσαντος τῷ Καποῦ Κεχαγιᾶ¹⁶⁷ τήν διενέργειαν τῶν δεόντων πρὸς ἀναζήτησιν τῆς σχετικῆς κυβερνητικῆς διαταγῆς.

Τό σχετικόν σημείωμα τοῦ Καποῦ Κεχαγιᾶ ἐπὶ τοῦ προμνημονευθέντος γράμματος τοῦ εἰρημένου Ἱεράρχου, θά ἀναγνωσθῇ κατὰ τήν συνοδικήν συνεδρίαν τῆς 20^{ης} Ἰουνίου 1891¹⁶⁸, προεδρεύοντος τοῦ α' τῇ τάξει τῶν συνοδικῶν παρέδρων Ἡρακλείας Γερμανοῦ. Ἐν αὐτῷ διευκρινίζεται ὅτι τό ἀπό 8^{ης} Ἰουνίου 1891 καί ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 94 γράμμα τοῦ Ὑπουργείου Ἑσωτερικῶν πρὸς τήν Νομαρχίαν Ἀδριανουπόλεως ἦτο ἐνημερωτικῆς φύσεως, καθὼς δι' αὐτοῦ ἠρωτᾶτο ἡ Διοίκησις Δεδέ-Αγάτς διὰ τούς λόγους πού δέν ἐπέτρεπε τήν παρεδρίαν τῷ Αἵνου Λουκᾶ καί, συνεπῶς, δέν διεβίβαζεν, ὡς ἠτήθη σχετικῶς ἀπό μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, κυβερνητικὴν τινά ἐντολήν περί τοῦ πρακτέου.

Ἐπὶ πλεόν, ἐν τῷ σημειώματι τονίζεται ὅτι προφορικῶς ὁ Ὑφυπουργὸς Ἑσωτερικῶν ἐδήλωσε τῷ ἐπιστέλλοντι Καποῦ Κεχαγιᾶ ὅτι *«αἱ γενόμεναι ἐν τῷ γράμματι συστάσεις θέλουσι*

Τσάτσος, ἔχων μετὰ τήν μετάθεσίν του ἀπολέσει πᾶσαν ἀρμοδιότητα ἐπὶ τῆς πρῶν Ἐπαρχίας του, ἐγκαλεῖται ὑπὸ τοῦ διαδόχου του διὰ τήν κατοχήν τῶν ἀρχείων τῆς τε Μητροπόλεως καί τῶν σχολῶν Αἵνου, τῶν τραπεζικῶν ὁμολόγων ἐπὶ τῶν κληροδοτημάτων τῶν σχολείων, ἀρχιερατικῶν στολῶν, τῆς δωρεάς τοῦ ἐκ τῶν προκατόχων του Μητροπολίτου Αἵνου Σωφρονίου καί λοιπῶν ιδιωτικῶν χρεομολόγων πρὸς τὰ σχολεῖα, ἐνῶ ἰδιαίτερα μνεῖα γίνεται διὰ τόν διαβρωτικόν καί ὑπουλον ρόλον τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ Ἀνθίμου Τσάτσου, Ὀδυσσέως Παπακωστή, ἐναντίον τοῦ Λουκᾶ Πετρίδου. Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἵνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 (23 Δεκεμβρίου 1892), σσ. 243-246.

¹⁶⁵ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'39 (9 Μαΐου 1891), σ. 307.

¹⁶⁶ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'39, §8 (9 Μαΐου 1891), σ. 311.

¹⁶⁷ Ὁ Καποῦ Κεχαγιᾶς ἦτο ἀξιωματοῦχος παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν ὑποτελῶν Ἡγεμόνων καί τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κατὰ τήν περίοδον τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Εἰς τήν περίπτωσιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀπετέλει τόν ἐμπειστευμένον εἰς τήν Πύλῃν πατριαρχικόν ὑπάλληλον, ὅστις διενήργει τὰς ὑποθέσεις τοῦ Πατριαρχείου παρ' Αὐτῇ. Βλ. Χρῖστος Γ. Πατρινέλης, «Οἱ Φαναριῶτες πρὶν ἀπὸ τό 1821», στό: *Πρακτικά Ἐπιστημονικῆς Ἡμερίδας: «Ρωμοὶ στήν ὑπηρεσία τῆς Ὑψηλῆς Πύλης»*, Ἀθήνα, 13 Ἰανουαρίου 2001, Ἑταιρεία Μελέτης τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς, Ἀθήνα 2002, σ. 19.

¹⁶⁸ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'39 (20 Ἰουνίου 1891), σ. 415.

φέρει τό ζητούμενον ἀποτέλεσμα καί ὅτι δέν ἐδόθη αὐτῷ ἀντίγραφον τοῦ ἀποσταλέντος τῇ Νομαρχία Ἀδριανουπόλεως γράμματος, ὡς μή ὑπαρχούσης τοιαύτης συνηθείας»¹⁶⁹. Ἡ Πατριαρχική Σύνοδος θά ἀποφασίσῃ τήν ἀποστολήν τῷ ΑἼνου Λουκᾶ τοῦ ἀπό 27^{ης} Ἰουνίου 1891 πατριαρχικοῦ γράμματος, τῆς Α. Σεβασμιότητος, τοῦ παραλήπτου Ἱεράρχου, ἐνημερουμένου ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω ἐνεργειῶν τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας καί προτρεπομένου ὅπως «ἐάν μετὰ βραχύν τινα χρόνον ἐξακολουθήσῃ ἡ Διοίκησις μή ἀποδεχομένην αὐτήν, δηλώσῃ τοῦτο τῇ Ἐκκλησίᾳ πρὸς ἐπανάληψιν τῆς ἐνεργείας»¹⁷⁰.

Ἐξ ἀφορμῆς, μάλιστα, τῆς ἀπροθυμίας τῆς Νομαρχίας Ἀδριανουπόλεως νά ἀπαντήσῃ ἀκόμη καί εἰς σχετικήν πρὸς αὐτήν κροῦσιν τοῦ ἐν Δεδέ-Ἀγάτς νέου Ὁθωμανοῦ Διοικητοῦ ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὁ ΑἼνου Λουκᾶς, διὰ τοῦ ἀπό 21^{ης} Φεβρουαρίου 1892 γράμματός του, θά ζητήσῃ τήν παρέμβασιν τοῦ Μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως Κυρίλλου¹⁷¹ παρά τῷ Νομάρχῃ τῆς Ἐπαρχίας του, Mustafa Alyanak Paşa, «ἵνα δοθῇ τῷ ἐνταῦθα Μουτεσαρίφῃ ἡ ἐπὶ τοῦ προκειμένου νόμιμος ἀπαντητικὴ ἔγκρισις»¹⁷² τῆς παρεδρίας τοῦ ἐπιστέλλοντος Ἱεράρχου ἐν τῷ ἐν Δεδέ-Ἀγάτς Διοικητικῷ Συμβουλίῳ.

Τό ζήτημα τῆς παρεδρεύσεως τοῦ ΑἼνου Λουκᾶ ἐν τῷ ἐν Δεδέ-Ἀγάτς Διοικητικῷ Συμβουλίῳ θά ἔχῃ αἰσίαν ἔκβασιν. Ἡ καταλυτικὴ παρέμβασις τοῦ Μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως Κυρίλλου, ὁ ὁποῖος κατὰ τήν ἰδίαν χρονικὴν στιγμὴν ἀντεμετώπιζεν ἀνάλογον πρόβλημα¹⁷³, παρά τῷ Νομάρχῃ Ἀδριανουπόλεως Mustafa Alyanak Paşa θά ἐπιφέρῃ τό

¹⁶⁹ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 39, §4 (20 Ἰουνίου 1891), σ. 416.

¹⁷⁰ Π.Α., *Πατριαρχικὴ Ἀλληλογραφία*, Κῶδιξ Α' 61, ἀριθμ. Πρωτ. 2280 (27 Ἰουνίου 1891), σ. 232.

¹⁷¹ Ὁ εἰρημένος Ἱεράρχης, τοῦπικλὴν Δημητριάδης (1845-1921), ἐκ Βλάχ Σαράι Κωνσταντινουπόλεως ὁρμώμενος, ἀπεφοίτησεν ἐκ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης τό 1867. Τό 1870 ἐχειροτονήθη Ἐπίσκοπος Μυρέων, Βοηθός Ἐπίσκοπος τῆς Μητροπόλεως Σμύρνης. Ἀπὸ τό 1873 μέχρι καί τό 1875 ὑπηρέτησεν ὡς Βοηθός Ἐπίσκοπος τῆς Μητροπόλεως Βάρνης ἕως τήν ἐκλογὴν αὐτοῦ εἰς ποιμενάρχην τῆς ἐν λόγῳ Ἐπαρχίας (1875), μετατεθεὶς τό μὲν 1882 εἰς τήν Μητρόπολιν Καστορίας, τό δέ 1888 εἰς τήν Μητρόπολιν Λήμνου. Τό 1890 ἐξελέγη παμψηφεί Μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως, παραιτηθεὶς τό 1908, ἔνθεν καί μέχρι τῆς τελευτῆς αὐτοῦ ἐφρησύχαζεν εἰς τήν νῆσον Χάλκην τῶν Πριγκηποννήσων. Βλ. Κωνσταντῖνος Σπανοῦδης, *Ἱστορικαὶ σελίδες. Ἰωακείμ ὁ Γ'*, τύποις Ἀδελφῶν Γεράρδων, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1902 (ἐπιμ. ἐπανεκδόσεως Ἀρχιμ. Ἀνδρέας Νανάκης, Π. Πουρνάρας, Θεσσαλονίκη), σσ. 427-428.

¹⁷² Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως ΑἼνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ' 49 (21 Φεβρουαρίου 1892), σ. 41.

¹⁷³ Κατὰ τήν συνοδικήν συνεδρίαν τῆς 14^{ης} Δεκεμβρίου 1891, ὁ Ἀδριανουπόλεως Κύριλλος, διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 6069 γράμματός του, θά πληροφορήσῃ τήν Μητέρα Ἐκκλησίαν, μεταξύ ἄλλων, ὅτι «ἡ τοιαύτη τῶν ἐκεῖ πραγμάτων κατάστασις ἐπετάθη ἀπὸ τῆς διαλύσεως τοῦ διοικητικοῦ Συμβουλίου, τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ, τῆς ἐξ αὐτοῦ δηλ. ἀποπομπῆς τῶν θρησκευτικῶν ἀρχηγῶν καί τῶν λαϊκῶν χριστιανῶν μελῶν τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ καί τῆς συγκροτήσεως αὐτοῦ ἐκ μόνον τῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων». Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 39, §1 (14 Δεκεμβρίου 1891), σ. 708. Κατὰ τήν συνοδικήν συνεδρίαν τῆς 28^{ης} Ἰανουαρίου 1892 θά ἀποφασισθῇ συνοδικῶς ἡ ἀποστολὴ σχετικοῦ τακριρίου τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ «ἵνα διατάξῃ τὸν Βαλὴν Ἀδριανουπόλεως ἵνα δέχεται τὸν τε ἀρχιερέα

πολυπόθητον διά τόν Αἶνου Λουκᾶν ἀποτέλεσμα. Τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἀπό 30^{ης} Μαρτίου 1892 εὐχαριστηρίου γράμματος τοῦ Αἶνου Λουκᾶ τῷ Ἀδριανουπόλεως Κυρίλλῳ, δι' οὗ τονίζεται ὅτι «σπεύδω, ἵνα ἐκφράσω τῇ φίλῃ μοι αὐτῇς Σεβασμιότῃ θερμάς εὐχαριστίας ἐπὶ ταῖς καλαῖς αὐτῇς παρά τῷ αὐτόθι Ὑψηλ. Νομάρχῃ ἐνεργείαις, αἷς ὀφείλεται ἡ τοῦ ζητήματος ταχεῖα καί αἰσία ἐπίλυσις»¹⁷⁴.

Τό β' ἡμισυ τοῦ 1892, ἐπὶ τῆς πατριαρχίας τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Νεοφύτου Η', ἀποτελεῖ περίοδον ἐντάσεως μεταξύ τοῦ Αἶνου Λουκᾶ καί τῆς ἐπιτοπίου ὀθωμανικῆς διοικήσεως. Ἀφορμὴν διὰ τὴν ἀναζωπύρωσιν τῶν τεταμένων σχέσεων τοῦ Ποιμενάρχου τῆς εἰρημένης Μητροπόλεως μετὰ τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν θά ἀποτελέσῃ σχετικὴ διαταγὴ τοῦ Καϊμακάμη τῆς περιοχῆς, ἡ ὁποία ἐγνωστοποιήθη τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 4239 καί ἀπό 28^{ης} Ἰουλίου 1892 γράμματος τοῦ Αἶνου Λουκᾶ, ἀναγνωσθέντος κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 1^{ης} Αὐγούστου 1892¹⁷⁵, δι' οὗ ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης αἰτεῖται ἐκκλησιαστικὰς ὁδηγίας περὶ τοῦ πρακτέου. Ἡ ἐν λόγῳ κυβερνητικὴ διαταγὴ ἀφεώρα εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς Ἐφορείας τῶν σχολείων «ἵνα προσαγάγωσιν αὐτῷ ἐπισήμους ἀδείας διὰ τὰς ἐκεῖ ὑπαρχούσας ἐκκλησίας καί τὰ σχολεῖα ἐάν ἔχωσι τοιαύτας, εἰ δέ μὴ προτρέπονται οὗτοι ἵνα ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἐφοδιασθῶσι μὲ τοιαύτας ἀδείας διὰ τῆς διοικήσεως, ὥς ὁ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας νόμος διατάσσει»¹⁷⁶.

Καίτοι ὁ Αἶνου Λουκᾶς κατῴρθωσε νὰ ὑπερβῇ τὸν κρατικὸν σκόπελον καί νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν Ἐπαρχίαν του μέχρι τὸ Μάιον τοῦ 1899, ἐν τούτοις ἡ ἀρνητικὴ διὰ τὸ πρόσωπόν του στάσις τῆς κεντρικῆς ὀθωμανικῆς διοικήσεως ἐξεδηλώθη διὰ τοῦ πλέον εὐγλώττου τρόπου κατὰ τὴν πατριαρχικὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1895, ὅτε καί τὸ ὄνομά του διεγράφη ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης¹⁷⁷, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μὴν δυνηθῇ ὁ Λουκᾶς Πετρίδης νὰ συγκαταλεχθῇ μετὰ τῶν ὑποψηφίων διὰ τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον, παρά τὸ γεγονὸς ὅτι κατὰ τὴν εἰρημένην περίοδον μετέσχεν αὐτοδικαίως εἰς τὴν ἐκλογικὴν συνέλευσιν διὰ τῆς ιδιότητος τοῦ συνοδικοῦ

καὶ τοὺς ἀζάδες εἰς τὸ ἐκεῖ Διοικητικὸν Συμβούλιον». Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 40, §18 (28 Ἰανουαρίου 1892), σ. 62. Σημειωτέον ὅτι καὶ προγενέστερον, καὶ δὴ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1890, εἶχε παρουσιασθῇ δυσλειτουργία εἰς τὴν συγκρότησιν τοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει Διοικητικοῦ Συμβουλίου, ὡς ἐξάγεται σχετικῶς ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 2479 γράμματος τῶν Δημογερόντων Ἀδριανουπόλεως, τῆς Πατριαρχικῆς Συνόδου ἀποφασισάσης τὴν ἀποστολὴν τοῦ προσήκοντος τακριρίου τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ, ἐξαιτουμένου «τὴν συγκρότησιν τοῦ διοικητικοῦ Συμβουλίου σύμφωνα μὲ τὸν περὶ Βερατίων νόμον τοῦ Κράτους». Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 38, §32 (16 Ἰουνίου 1890), σ. 393.

¹⁷⁴ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἶνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ' 49 (30 Μαρτίου 1892), σ. 69.

¹⁷⁵ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 40 (1 Αὐγούστου 1892), σ. 501.

¹⁷⁶ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 40, §12 (1 Αὐγούστου 1892), σ. 503.

¹⁷⁷ Βλ. Σπανοῦδης, *Ἱστορικαὶ σελίδες. Ἰωακείμ ὁ Γ'*, ὁ.π., σ. 90.

παρέδρου καί ἡ ἀντιωακειμική μερίς προσανατολίζετο εἰς τήν συμπερίληψιν τοῦ ὀνόματός του εἰς τό τριπρόσωπον ψηφοδέλτιον τῆς πατριαρχικῆς ἐκλογῆς, ἐκ τῆς ὁποίας, τελικῶς, ἀνεδείχθη Οἰκουμενικός Πατριάρχης ὁ ἀπό Λέρου καί Καλύμνου Ἀνθιμος Τσάτσος.

Δ. Ἡ ἐν Δεδέ-Ἀγάτς διπλωματική περί τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐθιμοτυπίας διένεξις κατά τήν Μ. Ἑβδομάδα τοῦ 1898

Νέον ζήτημα, ἀπτόμενον τήν φορὰν ταύτην τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐθιμοτυπίας μέ διπλωματικάς, ὡστόσον, παραμέτρους, θά ἔλθῃ εἰς τό προσκίνητον περί τά τέλη τῆς εἰς τήν Ἐπαρχίαν Αἴνου παρουσίας τοῦ Λουκά Πετρίδου, καί δὴ περί τὰς ἀρχάς Ἀπριλίου τοῦ 1898, ἐν ὧσιν τῶν ἑορτῶν τοῦ Πάσχα. Τό ζήτημα ἀφεώρα εἰς τὰ ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ τιμητικά στασίδια καί τήν θέσιν τῶν κρατικῶν καί διπλωματικῶν ἀξιωματούχων ἐν ὧρᾳ δημοσίων λατρευτικῶν ἐκδηλώσεων καί ἀνέκυψεν ἐπὶ τῆς πατριαρχίας τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντίνου Ε΄.

Τό ἀνακῶσαν ζήτημα θά θέσῃ ὁ Αἴνου Λουκάς διὰ τοῦ ἀπὸ 3^{ης} Ἀπριλίου 1898 τακριρίου του τῷ Μουτεσαρίφῃ Δεδέ-Ἀγάτς Ebubekir Hazım Bey, ἐξ αἰτίας τοῦ ἐγερθέντος ὑπὸ τοῦ ἐκεῖσε Μουαβίνῃ¹⁷⁸ Χαριλάου Καλαϊσάκη, ἐφένδῃ (*efendi*), ζητήματος, καθ' ὃ ἀπητήθη ἡ τροποποιήσις τῆς ἐπικρατοῦσης περί τιμητικῶν στασιδίων ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ τάξεως. Ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης, ὑπομνήσας τήν κρατοῦσαν ἐπὶ τοῦ θέματος ἐκκλησιαστικὴν τάξιν, θά διευκρινίσῃ ὅτι «κατὰ τήν καθιερωμένην ὑπὸ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Πατριαρχείου τάξιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπάρχουσι

¹⁷⁸ «Τόσο στόν ἀρχικό νόμο τοῦ 1864, ἰδιαίτερα ὁμως στήν ἀναθεωρημένη του ἐκδοχή πού κυκλοφόρησε τό 1871 καί ἀναφέρεται εἰδικότερα σέ ζητήματα “γενικῆς διευθύνσεως” τῶν βιλαετιῶν, περιγράφονται διεξοδικά τά καθήκοντα τῶν ἀνώτατων ὑπηρεσιακῶν στελεχῶν τοῦ βιλαετιοῦ [...]. Ἀνάλογες θέσεις εἶχαν προβλεφθεῖ καί στά κατώτερα διοικητικά κλιμάκια, τό σαντζάκι καί τόν καζά. Ὁ καϊμακάμης τοῦ κεντρικοῦ καζά ἐνός σαντζακιοῦ ἔπαιρνε τόν τίτλο τοῦ μουαβίνῃ ἢ “βοηθοῦ” τοῦ προϊσταμένου μουτεσαρίφῃ, μέ τόν ἴδιο ἀκριβῶς τρόπο πού ὁ μουτεσαρίφῃς τοῦ κεντρικοῦ σαντζακιοῦ χρησίμευε ὡς ἀναπληρωτής τοῦ βαλῆ. Εἰδικά ὁ μουαβίνῃς τοῦ κεντρικοῦ καζά τοῦ βιλαετιοῦ ἀναφερόταν κατευθεῖαν στόν βαλῆ καί ἀναλάμβανε ταυτόχρονα, ὅπως στά Γιάννενα ὁ Κώνσταντος ἐφέντης, τίς ἐξωτερικές ὑποθέσεις (ἐτζενμπιγέ) τοῦ βιλαετιοῦ ἢ ἀκριβέστερα τίς σχέσεις του μέ τους ξένους ὑπηκόους καί τοὺς τοπικούς προξένους τῶν ἄλλων δυνάμεων. Ὁ θεσμός τῶν μουαβίνῃδων καταργήθηκε γιά ὅλα τά περιφερειακά σαντζάκια κατὰ τίς ἀρχές τοῦ 1870 καί γιά τήν κεντρική διοίκηση τῶν βιλαετιῶν γύρω στό 1872· ἀλλά στό πλευρό μερικῶν βαλῆδων τοποθετήθηκαν ξανά μουαβίνῃδες μετὰ ἀπό λίγα χρόνια. Στά 1896 διορίστηκαν στά σαντζάκια ὀρισμένων βιλαετιῶν [...] καινούργιοι μουαβίνῃδες χριστιανικοῦ θρησκευματος, μέ καθήκοντα περισσότερο συμβουλευτικά, τά ὁποῖα δέν παρουσίαζαν ἄμεση σύνδεση μέ τήν διοίκηση τοῦ ὑποκείμενου κεντρικοῦ καζά. Στήν πραγματικότητα ἡ παραχώρηση αὐτή, καρπὸς ἐξωτερικῶν πιέσεων τῶν “φιλελευθέρων εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων”, εἶναι ἀμφίβολο ἂν συνοδεύτηκε ἀπό τή μεταβίβαση σοβαρῶν ἀρμοδιοτήτων στοὺς νεοδιορισμένους μουαβίνῃδες». Μιχάλης Κοκολάκης, *Τό Ὑστερο Γιαννιώτικο Πασαλίκι. Χῶρος, διοίκηση καί πληθυσμός στήν Τουρκοκρατούμενη Ἡπειρο (1820-1913)*, Διδακτορική Διατριβή, Ἑθνικόν καί Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 1993 (DOI: 10.12681/eadd/2375), σσ. 133-134.

στασίδια τιμητικά εἰς ἀμφοτέρας τὰς πλευράς τοῦ ναοῦ, ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ ὁ τοῦ Ἀρχιερέως θρόνος μετὰ τοῦ γεδεκίου Αὐτοῦ καὶ τὰ τῶν ὁμογενῶν Βαθμούχων πολιτικῶν ἢ ὑπαλλήλων τῆς Α. Σεβαστῆς Κυβερνήσεως στασίδια, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ τὰ τῶν Προξένων ἀντιπροσώπων τῶν ὁμοδόξων Κρατῶν Ρωσσίας, Ἑλλάδος, Σερβίας καὶ Μαυροβουνίου»¹⁷⁹. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω ἐγένετο καὶ ἡ ταξιθέτησις τοῦ εἰρημένου Μουαβίνη Καλαϊσάκη καὶ τοῦ Εἰσαγγελέως Ἀνανίου Καλλίνογλου¹⁸⁰, ἀμφοτέρων ὁμογενῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν καὶ κρατικῶν ἀξιωματούχων τῆς ὀθωμανικῆς διοικήσεως, κατὰ τὴν Μ. Ἑβδομάδα τοῦ 1898.

Τὸ ζήτημα ἀνέκυψεν κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τῆς 2^{ας} Ἀπριλίου 1898, ὅτε καὶ ὁ Μουαβίνης Καλαϊσάκης, ἐνώπιον τοῦ παρόντος ἐκκλησιάσματος, δημοσίως «ἀφῆκε τὴν δι' αὐτόν ἐν τῷ δεξιῷ χορῷ ὠρισμένην θέσιν τιμητικὴν καὶ κατέλαβε τὸ πρῶτον στασίδιον ἐν τῷ ἀριστερῷ χορῷ, ἔνθα εἶναι, ὡς προεῖπον, τὰ τῶν Προξένων»¹⁸¹, μέ ἀποτέλεσμα νά δημιουργηθῇ σχολιασμός καὶ ἐπικρίσις ἀπὸ μέρους τῶν ἐκκλησιαζομένων. Τὸ διάβημα τοῦ Χαριλάου Καλαϊσάκη θά ἐκκληφθῇ παρά τοῦ ἐπιστελλόντος Ἱεράρχου ὡς αὐτόβουλος κίνησις τοῦ Μουαβίνη, προσβλητικὴ τῆς δι' αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος καθεστηκυίας ἀρμοδίου ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς καὶ δυναμένη νά ἐξερεθίσῃ τὰ πνεύματα τῶν ἀπλοϊκῶν χριστιανῶν τῆς περιοχῆς. Διό καὶ ὁ Λουκάς Πετρίδης θά αἰτηθῇ τὴν παρέμβασιν τοῦ παραλήπτου Μουτεσαρίφη Ebubekir Hazım Bey ὅπως μὴ ἐπαναληφθῇ τοιοῦτον τι συμβάν, διαφοροτρόπως θά ἐξηναγκάζετο διὰ τῶν Πατριαρχείων νά θέσῃ τὸ ζήτημα εἰς τὰς ἀρμοδίας προϊσταμένας ἀρχάς τῆς κεντρικῆς ὀθωμανικῆς διοικήσεως¹⁸².

Εἰς τὸ ζήτημα θά ἐμπλακῇ τὸ ἐν Δεδέ-Ἀγάτς Ὑποπροξενεῖον τῆς Ἑλλάδος, δεδομένου ὅτι ὁ Ὑποπρόξενος Κ. Ταρσῆς, διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 5 καὶ ἀπὸ 3^{ης} Ἀπριλίου 1898 γράμματός του τῷ Μητροπολίτῃ Αἴνου, ἀφοῦ ἐκφράσῃ τὴν ἀπορίαν του διὰ τὴν προρηθεῖσαν στάσιν τοῦ Μουαβίνη, καταλαβόντος τὸ στασίδιον πού προωρίζετο διὰ τὸν ἐκπρόσωπον τῶν ἐλληνικῶν

¹⁷⁹ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἴνου Λουκά 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (3 Ἀπριλίου 1898), σ. 236.

¹⁸⁰ Ρωμῆος ὁμογενῆς βουλευτῆς, ἐξ Ἰκονίου, ὁ ὁποῖος, ὁμοῦ μετὰ τῶν λοιπῶν ὁμογενῶν βουλευτῶν, δὲν παρέσχε ψῆφον ἐμπιστοσύνης εἰς τὴν ὀθωμανικὴν κυβέρνησιν ἢ ὅποια προέκυψε μετὰ τὸ πέρας τοῦ Α' Παγκοσμίου Πολέμου κατὰ τὴν συνεδρίασιν τοῦ Κοινοβουλίου τῆς 19^{ης} Ὀκτωβρίου 1918, καθὼς ἀπεῖχεν ὁμοῦ μετὰ τῶν ὑπολοίπων ὀκτώ ὁμογενῶν βουλευτῶν –μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Γεώργιος Ἰωαννίδης– τῶν ἐπιδωσάντων πρὸς τὸ προεδρεῖον τοῦ Κοινοβουλίου σχετικὸν ἔγγραφον, διὰ τοῦ ὁποῖου ἀπεδοκίμασαν τὴν Κυβέρνησιν ὡς μὴ τηρήσασαν τὰς δεσμεύσεις δι' ἐσωτερικὰς μεταρρυθμίσεις, πού εἶχεν ἀναλάβει ἐν ὄψει τῆς συνάψεως συνθήκης εἰρήνης. Βλ. Ἐμμανουήλ Ἐμμανουηλίδης, *Τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας*, Ἀθήνα 1924, σ. 376.

¹⁸¹ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἴνου Λουκά 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (3 Ἀπριλίου 1898), σ. 237.

¹⁸² Βλ. Ὁ.π., σσ. 237-238.

διπλωματικῶν ἀρχῶν ἐν τῇ περιοχῇ, θά ἀξιῶση τήν ἐπίλυσιν τοῦ ἀνακύψαντος ζητήματος διά τῶν καταλλήλων ἐνεργειῶν τοῦ παραλήπτου Ἱεράρχου.

Ὁ Λουκᾶς Πετρίδης, διά τοῦ ἀπό 9^{ης} Ἀπριλίου 1898 ἀπαντητικοῦ γράμματός του, θά ἐνημερώσῃ τόν Ἑλληνα Ὑποπρόξενον ὅτι ἡ κατ' αὐτόν Μητρόπολις ἐπανειλημμένως, καί δὴ ἐγκαίρως πρό τοῦ συμβάντος πού ἔλαβε χώραν κατά τήν ἐσπερινήν ἀκολουθίαν τῆς Μ. Πέμπτης, ἐξέφρασε τῷ Μουαβίνῃ Χαριλάῳ Καλαϊσάκη τά δέοντα, τοῦ ἐπιστέλλοντος Ἱεράρχου χαρακτηρίσαντος τό συμβάν ὡς «*πραξικόπημα ἐπὶ παραβιάσει τῶν δυνάμει Ὑψηλοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Φιρμανίου ἀνεγνωρισμένων τῇ ἐμῇ Μητροπόλει δικαιωμάτων καί καθηκόντων καί ἐπὶ προσβολῇ τοῦ γοήτρου τῶν ἐνταῦθα Προξένων τῶν ὁμοδόξων Κρατῶν*»¹⁸³.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω, ὁ Αἴνου Λουκᾶς, ἀφοῦ ἐνημερώσῃ τόν παραλήπτην διπλωμάτην περί τῆς ἐνεργείας του νά ἀναφέρῃ τό ζήτημα τῇ Μητρί Ἐκκλησίᾳ, θά διευκρινίσῃ ὅτι ἡ θέσις τοῦ ἐκπροσώπου τοῦ ἐν Δεδέ-Ἀγάτς Ἑλληνικοῦ Ὑποπροξενείου τυγχάνει, παρά τό ἀτυχές συμβάν, ἡ αὐτή καί ἀπαράλλακτος ὡς καί ἀρχῆθεν ἀφ' ὅτου ὑπῆρξεν ἐν Δεδέ-Ἀγάτς ὀρθόδοξος ναός, ἅπουσιν τήν ὁποίαν κατέστησε γνωστήν καί πρὸς τήν ἐπιτόπιον ὀθωμανικὴν διοίκησιν, ἐκζητήσας παρά τῆς τελευταίας τήν ἐπίδειξιν πλείονος σεβασμοῦ συμφώνως πρὸς τά διαλαμβανόμενα ἐν τῷ ἀνά χειρας τοῦ ἐπιστέλλοντος Ἱεράρχου Αὐτοκρατορικῷ φιρμανίῳ¹⁸⁴.

Σημειωτέον ὅτι ὁ Αἴνου Λουκᾶς θά ἀποστείλῃ τῷ Μουτεσαρίφῃ τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς Ebubekir Hazim Bey καί νέον, ἀπό 10^{ης} Ἀπριλίου 1898, γράμμα, γνωστοποιῶν δι' αὐτοῦ τά ὡς ἄνω συμβάντα καί παρέχων ἐξηγήσεις σχετικῶς πρὸς τήν καθιερωμένην ἐκκλησιαστικὴν ἐθιμοτυπίαν. Ἡ ἀποστολὴ νέου γράμματος ἐκρίθη σκόπιμος, διότι τό ἀπό 3^{ης} Ἀπριλίου 1898 ἀποσταλὲν τακρίριον τῷ ἰδίῳ παραλήπτη ἀπεστάλη μόνον εἰς τήν ἐλληνικὴν γλῶσσαν ἕνεκα ἐλλείψεως παρά τῇ Μητροπόλει Αἴνου εἰδήμονος γραμματέως γνώστου καί τῆς τουρκικῆς, ὅπως μεταφρασθῇ καταλλήλως. Διό καί ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης, διά τοῦ ἀπό 10^{ης} Ἀπριλίου 1898 ἐπαναληπτικοῦ γράμματός του, θά αἰτηθῇ ὅπως τά ἀποσταλέντα μεταφρασθοῦν παρά τῆς ἐπιτοπίου ὀθωμανικῆς διοικήσεως¹⁸⁵.

Ὁ Αἴνου Λουκᾶς, διά τοῦ νέου γράμματός του, ἀφοῦ τονίσῃ τό νομοταγές καί φιλήσυχον τοῦ ποιμνίου του, τό ὅποῖον, παρά ταῦτα, ἐτέλει ὑπὸ καθεστῶς ἀναστατώσεως λόγῳ τοῦ

¹⁸³ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἴνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (9 Ἀπριλίου 1898), σ. 239.

¹⁸⁴ Βλ. ὁ.π., σ. 240.

¹⁸⁵ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἴνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (10 Ἀπριλίου 1898), σ. 247.

αυτοβούλου καί ἐκ προμελέτης πραγματοποιηθέντος διαβήματος τοῦ Μουαβίνη Καλαϊσάκη, ἀποσκοποῦντος εἰς τήν ἀνατροπὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν θεσμίων, θά ἐπισημάνῃ ὅτι τοῦτο ἐτελέσθη ἐν καιρῷ λειτουργικῆς συναθροίσεως πρὸς διατάραξιν τῆς κοινῆς ἡσυχίας, διό καί κατὰ τόν νόμον ἀπετέλει ἀξιόποινον πρᾶξιν. Ἐπὶ τῇ βάσει τούτων, ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης θά αἰτηθῇ τήν συνδρομὴν τοῦ παραλήπτου Ὁθωμανοῦ ἀξιωματοῦχου, ὅπως συστήσῃ τῷ ὑφισταμένῳ του Μουαβίνη ἀφ' ἑνὸς μὲν τήν παρά τοῦ τελευταίου ἀποδοχὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶς καθιερωθέντων, ἀφ' ἑτέρου δέ τήν ἀποχὴν ἐκ τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ διαπραχθέντος πραξικοπήματος, «μέχρις ὅτου τὰ σεβαστά Π/ρχεῖα ἀποφασίσωσιν ἐν τῇ ἐαυτῶν ἀρμοδιότητι περὶ τοῦ προκειμένου ὀριστικῶς καί διατάξωσι τὰ δέοντα»¹⁸⁶.

Παρά τὰ ὡς ἄνω πρὸς τόν Ἑλληνα Ὑποπρόξενον καθησυχαστικῶς λεχθέντα, ἡ ἐνημέρωσις τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας ἔλαβε χώραν εἰς μεταγενέστερον χρόνον διὰ τῆς ἀπὸ 11^{ης} Ἀπριλίου 1898 ἐπιστολῆς τοῦ Αἵνου Λουκᾶ πρὸς τόν Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντῖνον Ε΄. Τό ἐνδιαφέρον ἐν τῇ πεντασελίδῳ ταύτῃ ἐπιστολῇ ἔγκειται εἰς τήν παροχὴν ἀφ' ἑνὸς μὲν στοιχείων περὶ τῆς προΐστορίας τοῦ ζητήματος τῶν στασιδίων ἐν τῷ μοναδικῷ ἐν Δεδέ-Ἀγάτς ἑλληνορθοδόξῳ ναῷ, ἀφ' ἑτέρου δέ ἑνὸς λίαν λεπτομεροῦς ἱστορικοῦ περὶ τῶν συμβάντων κατὰ τὴν Μ. Πέμπτην, ὡς εἶναι:

- ἡ ἀπόδοσις τοῦ πρώτου ἐν τῷ ἀριστερῷ χορῷ τιμητικοῦ στασιδίου τῷ τῆς Ἑλλάδος Προξένῳ.

- ὁ Ρῶστος διπλωμάτης, ἀπὸ τοῦ 1893, ὅτε καί ἰδρύθη ἐν Δεδέ-Ἀγάτς Ρωστικόν Ὑποπροξενεῖον, καί ἐντεῦθεν, ἵσταται ἐν τῷ ἐκ δεξιῶν τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου γεδεκίῳ ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως μὴ προκληθῇ ζήτημα πρωτοκαθεδρίας μεταξύ τοῦ εἰρημένου καί τοῦ Ἑλλήνος ὁμολόγου του.

- ὁ κρητικῆς καταγωγῆς καί ὁμογενῆς Χαρίλαος Καλαϊσάκης, διορισθεὶς πρό δεκαμήνου εἰς τὴν θέσιν τοῦ Μουαβίνη, ἐξεμεταλλεύθη τὴν ἐπὶ τινα χρονικὸν διάστημα ἀπουσίαν τοῦ Ἑλλήνος Προξένου καί ὁσάκις παρίστατο εἰς τὸν ναόν ἐκάθητο εἰς τὸ πρῶτον στασίδιον πλησίον τοῦ ἀριστεροῦ χοροῦ, μέ ἀποτέλεσμα τὸ πρόβλημα νά προκύψῃ μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἑλλήνος διπλωμάτου εἰς Δεδέ-Ἀγάτς¹⁸⁷.

¹⁸⁶ Ὁ.π., σ. 249.

¹⁸⁷ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (11 Ἀπριλίου 1898), σ. 241.

- κατά τήν κατ' ἰδίαν συνάντησιν μετά τοῦ ἐπιστέλλοντος Ἱεράρχου ἐν ὧσιν τῶν ἐορτῶν τοῦ Πάσχα, ὁ Καλαϊσάκης ἠξίωσεν ὅπως, ὡς χριστιανός ὀρθόδοξος καί ὑπάλληλος τῆς ὀθωμανικῆς διοικήσεως, καταλάβῃ τιμητικωτέραν τῶν προξενικῶν ἀντιπροσώπων θέσιν προβαδίσματος ἐν τῷ ναῷ, τοῦ Αἵνου Λουκᾶ ἐξηγήσαντος μὲν τά κατὰ τήν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν κρατοῦντα, ζητήσαντος δέ χρόνον πρὸς ἀναφορὰν τοῦ ζητήματος τῇ Μητρί Ἐκκλησίᾳ διὰ νά λάβῃ τὰς δεούσας ὁδηγίας·

- ὁ Καλαϊσάκης, μὴ ἀναμείνας τήν ἐκκλησιαστικὴν ἀπάντησιν, ἔθεσε τό ζήτημα τῷ Μουτεσαρίφῃ τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς Ebubekir Hazim Bey, ὅστις διεμήνυσε τῷ Λουκᾶ Πετρίδῃ ὅπως ἱκανοποιήσῃ τό αἶτημα τοῦ Καλαϊσάκη, παρὰ τό γεγονός ὅτι ὁ εἰρημένος Ἱεράρχης δὶς ἐξήγησε τῷ Μουτεσαρίφῃ τὴν ἀδυναμίαν του νά παραβῇ αὐτοβούλως συνοδικήν ἐπὶ τοῦ ζητήματος ἀπόφασιν πού θά προεκάλει προσβολήν εἰς τὰς διπλωματικὰς ἀρχὰς τῆς Ἑλλάδος καί τῆς Ρωσσίας·

- ἡ ἀπόφασις τοῦ Αἵνου Λουκᾶ διὰ τήν τοποθέτησιν δύο τιμητικῶν θέσεων ἐκ δεξιῶν τοῦ Ἀρχιερατικοῦ Θρόνου διὰ τόν Μουαβίνην καί τόν Εἰσαγγελέα ἐλήφθη ἐν συνεννοήσῃ μετά τῶν προκρίτων τῆς περιοχῆς, ἔχων δέ ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης ὑπ' ὧσιν τά κρατοῦντα καί ἀκολουθούμενα τόσον ἐν τῷ Οἰκουμένικῳ Πατριαρχεῖῳ ὅσον καί ἐν ταῖς λοιπαῖς Ἐπαρχίαις τοῦ Θρόνου. Σημειωτέον ὅτι τήν ἐν λόγῳ ἀπόφασιν ἀνεκοίνωσεν ἐγκαίρως καί ἐκ τῶν προτέρων τοῖς ἐνδιαφερομένοις¹⁸⁸.

- ὁ μὲν Εἰσαγγελεύς Ἀνανίας Καλλίνογλου πάντοτε ἐπεδείκνυεν ὑποδειγματικὴν εὐπείθειαν, λαμβάνων τήν ὀρισθεῖσαν αὐτῷ τιμητικὴν θέσιν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τόν Μουαβίνην Χαρίλαον Καλαϊσάκην, ὅστις «ἐν συνεννοήσῃ μετά τοῦ προϋσταμένου αὐτοῦ Μουτεσαρίφῃ θέλοντος καί εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας νά ἄρχῃ καί διατάσσῃ»¹⁸⁹ προέβη εἰς τό προμνημονευθέν διάβημα τό ἐσπέρας τῆς Μ. Πέμπτης, καταλαβὼν τό στασίδιον τοῦ Ἑλλήνος Ὑποπροξένου, γεγονός τό ὅποιον προεξένησε τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ ἐκκλησιασθέντος ποιμνίου διὰ τὴν πρὸς τόν Ἑλληνα διπλωμάτην γενομένην προσβολήν καί τὴν παρ' ὀλίγον πρόκλησιν ἐπεισοδίων·

- ἡ ἀντίδρασις τοῦ Ἑλλήνος Ὑποπροξένου Κ. Ταρσῆ, σταθέντος ἐκτός τοῦ στασιδίου του πού εἶχεν ἤδη καταληφθῇ ὑπὸ τοῦ Μουαβίνῃ Καλαϊσάκη, προσελθόντος ἐν τῷ ναῷ συνοδείᾳ στρατιωτικῆς φρουρᾶς ἐτοιμῆς νά ἐπέμβῃ, περιωρίσθη εἰς τὴν ἀκρόασιν τοῦ α' Εὐαγγελίου τῆς Διαθήκης καί τὴν μετὰ ταῦτα διακριτικὴν ἀποχώρησίν του ἐκ τοῦ ναοῦ, μὴ ἀπευθύνας

¹⁸⁸ Βλ. ὁ.π., σ. 242.

¹⁸⁹ Ὁ.π., σ. 243.

παρατήρησίν τινα, καί τήν ἀπουσίαν του ἔκτοτε ἐκ τῶν ὑπολοίπων ἀκολουθιῶν τῆς Μ. Ἑβδομάδος ὡς προσβληθεῖς, γεγονός τό ὅποιον ἐπέδρασε καταλυτικῶς ὥστε τό ἐξερεθισθέν πλῆθος –καίτοι ἦτο προητοιμασμένον νά ἀντιδράσῃ ἐν περιπτώσει ἐπαναλήψεως τοιούτου ἐπεισοδίου– νά ἐπιδείξῃ αὐτοσυγκράτησιν λόγῳ καί τῆς καθησυχαστικῆς παρεμβάσεως τῶν προκρίτων¹⁹⁰.

- ὁ διαταράξας τήν ἡσυχίαν τῆς Κοινότητος Μουαβίνης Καλαϊσάκης δέν ἐτόλμησε νά προσέλθῃ ἐκ νέου εἰς τόν ναόν, φοβούμενος τόν φανατισμόν τοῦ ἀπλοῦ λαοῦ.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω, ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης θά ζητήσῃ τήν ἐπὶ τοῦ ἀνακύψαντος ζητήματος τοποθέτησιν τῆς Μητρος Ἑκκλησίας, καθὼς τό ζήτημα ἔσχε διαστάσεις πού ὑπερέβαινον τό πλαίσιον μιᾶς Ἑπαρχίας τοῦ Θρόνου, δεδομένων:

- τῆς ἐμμονῆς τοῦ Μουαβίνη Καλαϊσάκη ὅτι προηγούμενοι οἱ ἐκπρόσωποι τῆς ἀλλοθρήσκου ὀθωμανικῆς διοικήσεως, ἔστω καί ἂν οὗτοι ἐτύγχανον ὁμόδοξοι, ἔναντι τῶν διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων τῶν ὁμοδόξων κρατῶν, μέ ἀποτέλεσμα νά διεκδικῇ τήν θέσιν εἴτε τοῦ γεδεκίου ἔνθα ἴστατο ὁ Ρῶσσοι Ὑποπρόξενος εἴτε τοῦ πρώτου στασιδίου παρά τῷ ἀριστερῷ χορῷ, προηγούμενου τοιουτοτρόπως τῶν λοιπῶν διπλωματῶν καί δὴ τοῦ Ἑλλήνος τοιούτου·

- τῆς ἀνυποχωρήτου στάσεως τῶν διπλωματικῶν ἐκπροσώπων τῆς Ἑλλάδος καί τῆς Ρωσσίας, οἱ ὅποιοι ὄχι μόνον δέν προετίθεντο, θεωροῦντες ἑαυτούς προσβεβλημένους, νά ὑπαναχωρήσουν, ἀλλά ἐμερίμνησαν δι' ἐκθέσεων νά ἐνημερώσουν σχετικῶς τὰς προϊσταμένας τῶν ἀρχάς·

- τῆς πιέσεως πού ἦσκει ὁ ἀπλός θρησκευόμενος λαός πρὸς τήν ἡγεσίαν τῆς Μητροπόλεως Αἵνου, θεωρῶν ὅτι δέν ἐλήφθησαν τά κατάλληλα ἀπὸ μέρους τῆς τελευταίας μέτρα ὥστε νά ἐξασφαλισθῇ ἡ τιμητικὴ θέσις τοῦ Ἑλλήνος διπλωμάτου, ἐνῶ δέν ἐλήφθη καί σχετικὴ δρᾶσις πρὸς ἀποπομπήν τοῦ Μουεβίνη ἐκ τῆς ἐκκλησίας κατὰ τήν ἀκολουθίαν τῆς Μ. Πέμπτης¹⁹¹.

Κατακλείων τό πολυσέλιδον γράμμα του, ὁ Αἷνου Λουκᾶς θά θέσῃ τρεῖς συγκεκριμένας, πρὸς ἐκκλησιαστικὴν ἀπόφασιν, πτυχάς ἐπὶ τοῦ ἀνακύψαντος ζητήματος, ἥτοι: *«ποῖα εἰσὶ τὰ ἐν τῇ Ἑκκλησίᾳ τιμητικὰ στασίδια τῶν Προξένων τῶν ὁμοδόξων Κρατῶν, Ρωσσίας, Ἑλλάδος κτλ. καὶ ποία ἡ τηρητέα μεταξὺ τῶν εἰρημένων Προξένων σειρά· ποῖα εἰσὶ τῶν ὁμογενῶν βαθμούχων πολιτικῶν ἢ στρατιωτικῶν καὶ ὑπαλλήλων τῆς Σεβαστῆς Αὐτοκρατορικῆς Ὀθωμανικῆς*

¹⁹⁰ Βλ. ὁ.π.

¹⁹¹ Ὁ.π., σ. 244.

Κυβερνήσεως, ἂν οὗτοι δικαιοῦνται νά προΐστανται τῶν Προξένων τῶν ὁμοδόξων Κρατῶν, ὡς ἄξιοι ὁ ἐνταῦθα Μουαβίνης Ἐφένδης· καί τελευταῖον, ἂν τό οὗτω καλούμενον γεδέκι εἶναι στασίδιον Προξένου ἢ Κυβερνητικοῦ βαθμούχου ἢ ὑπαλλήλου ἢ εἶναι στασίδιον ὀφικιάλου ἐκκλησιαστικοῦ εἰς ἐπισήμους τοῦτο πάντας τελετάς»¹⁹².

Τό ἀνακῦψαν ζήτημα θά θέσῃ ὁ Αἴνου Λουκᾶς πρὸς ἀρχιερέα τοῦ Θρόνου –τοῦ ὁποίου τό ὄνομα δέν καταγράφεται– διά τῆς ἀπό 12^{ης} Ἀπριλίου 1898 πρὸς τόν τελευταῖον ἐπιστολῆς του. Τό σημαντικόν ἐν προκειμένῳ ἔγκειται εἰς τὴν ἐρμηνευτικὴν διάστασιν πού κατά τόν ἐπιστέλλοντα Ἱεράρχην ἐνεῖχε τό ζήτημα, «ὡς ἀπορρέον ἀπὸ ἀκαίρων καί χαμαιζήλων μικροφιλοτιμιῶν ἐπιτοπίων»¹⁹³, ἡ ὁποία δέ διάστασις συνίστατο εἰς «τὴν χαρακτηρίζουσιν τὸν Μουτεσαρίφην τάσιν ὅπως ἐπεμβαίνει εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ καταπτώσει τοῦ γοήτρου Μητροπόλεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου»¹⁹⁴.

Συνεχίζων τὴν συλλογιστικὴν του, ὁ Λουκᾶς Πετρίδης θά ἐκφράσῃ τὴν ἄποψίν του ὅτι τό ἡθελημένον διάβημα τοῦ Μουαβίνη Καλαῖσάκη ἦτο ἐτεροκινούμενον μέ σκοπὸν τὴν περιστολὴν τῆς αὐτεξουσιότητος τῆς τοπικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡγεσίας νά ρυθμίζῃ τὰ τοῦ οἴκου της, «τῆς μόνης ἀρμοδίας διὰ τὰ ἐκκλησιαστικῶς κεκανονισμένα»¹⁹⁵. Τὴν ἐκτίμησιν ταύτην ἐβάσιζεν ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης εἰς τό γεγονὸς τῆς μὴ ἀποδοχῆς ἀπὸ μέρους τοῦ ὁμοδόξου καί ὁμογενοῦς Μουαβίνη τῶν ἐγκαίρως διατυπωθεῖσιν πρὸς αὐτόν ἐκκλησιαστικῶν ὑποδείξεων, ὅπως ἐπιδείξῃ ὁ τελευταῖος πνεῦμα ὑπομονῆς μέχρι τῆς τελεσιδίκου ἐπὶ τοῦ ζητήματος ὁδηγίας τῆς Μητρός Ἐκκλησίας. Κατακλείων τό γράμμα, ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης θά αἰτηθῇ τὴν συνδρομὴν τοῦ παραλήπτου ὁμολόγου του ὅπως παρέμβῃ πρὸς τοὺς συνοδικοὺς παρέδρους, Ἀμασείας Ἀνθιμον Ἀλεξούδην¹⁹⁶, ὁμόπατριν, ὡς καταγόμενον ἐκ Μαδύτου, τοῦ Λουκᾶ Πετρίδου, Ξάνθης Ἰωακείμ Σγουρόν¹⁹⁷, χειροτονηθέντα εἰς διάκονον τό 1887 ὑπὸ τοῦ Δέρκων Καλλινίκου Φωτιάδου, καί

¹⁹² Ὁ.π., σσ. 244-245.

¹⁹³ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἴνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (12 Ἀπριλίου 1898), σ. 251.

¹⁹⁴ Ὁ.π.

¹⁹⁵ Ὁ.π.

¹⁹⁶ Ὁ κατὰ κόσμον Δημήτριος Ἀλεξούδης (1824-1909), ἐκ Μαδύτου τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ὁρμώμενος, ἀπόφοιτος τῆς Πατριαρχικῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς, ἐξελέγῃ τό μὲν 1855 Μητροπολίτης Βελεγράδων, τό δέ 1887 Μητροπολίτης Ἀμασείας, παυθεὶς τό 1908. Ἐκοιμήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὴν 11^{ην} Φεβρουαρίου 1909. Βλ. «Πρόην Ἀμασείας Ἀνθιμος», *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια*, τ. ΚΘ', ἀριθμ. 8, ἐν Κωνσταντινουπόλει, 25 Φεβρουαρίου 1909, σ. 64.

¹⁹⁷ Ὁ εἰρημένος Ἱεράρχης, τοῦτίκλην Σγουρός (1864-1912), μέ καταγωγὴν ἐκ Χίου, ἀπόφοιτος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης, ἐξελέγῃ ἀπὸ Μ. Πρωτοσυγκέλλων Μητροπολίτης Νικοπόλεως καί Πρεβέζης τό

τούς λοιπούς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς, «πρὸς ταχεῖαν ἐπίλυσιν τοῦ ἀναφερομένου ζητήματος, συνωδὰ τῇ καθιερωμένῃ τάξει τῆς Ἐκκλησίας περὶ τῶν τιμητικῶν στασιδίων, ὅπερ καὶ ἡ ἱκανοποίησις τοῦ προσβληθέντος γοήτρου τῆς Μητροπόλεως καὶ ἡ ἀπαλλαγή τῶν Προξένων τῶν ὁμοδόξων Κρατῶν ἀπὸ τῆς ἰδέας ὅτι ἡ ἐμὴ Μητρόπολις συνευδοκεῖ τοῖς ὑπὸ τοῦ Μουαβίνῃ Ἐφένδῃ διενεργουμένοις – πρᾶγμα ὅλως ἀδύνατον»¹⁹⁸.

Τό γεγονός ὅτι διὰ τῶν ἀνωτέρω ὁ Λουκάς Πετρίδης ἀπεσκόπει, καὶ μάλιστα ἐναγωνίως, εἰς τὴν προετοιμασίαν τοῦ συνοδικοῦ σώματος πρὸς λήψιν σχετικῆς ἀποφάσεως πού θά περιέσφζε τὸ κῦρος τῆς κατ' αὐτόν Μητροπόλεως καὶ θά διεσκέδαζε τὰς κατὰ τοῦ προσώπου του προξενικάς ὑπονοίας περὶ συνευδοκίσεώς του πρὸς τὰ πραξικοπηματικῶς διαπραχθέντα ὀδηγεῖ τὴν σκέψιν ὅτι ὁ παραλήπτης τῆς ὡς ἄνω ἐπιστολῆς πρέπει νὰ ἦτο ὁ Δέρκων Καλλίνικος Φωτιάδης, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν δεδομένην περίοδον ἦτο ὁ α' τῇ τάξει τῶν συνοδικῶν παρέδρων καὶ ὁ μόνος ἐκ τῶν Γερόντων Ἀρχιερέων πού μετέσχεν εἰς τὸ συνοδικόν βουλευτήριον· ἐπομένως, ἡ ἄποψις του ἐπὶ τοῦ ἀνακύψαντος ζητήματος θά ἠδύνατο νὰ ἐπηρεάσῃ ἀναλόγως τὸ συνοδικόν σῶμα.

Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει καὶ ἡ ἀπὸ 15^{ης} Ἀπριλίου 1898 ἐπιστολή τοῦ Αἵνου Λουκά πρὸς Ἀρχιερέα τινα, τοῦ ὁποῖου τὸ ὄνομα δέν ἀποκαλύπτεται. Συναποστείλας ἀντίγραφον ἐκθέσεως πρὸς τὸν Μουτεσαρίφην τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς Ebubekir Hazim Bey, ὁ Λουκάς Πετρίδης θά αἰτηθῇ παρὰ τοῦ παραλήπτου Ἱεράρχου τὴν εἰς τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν μετάφρασιν τῆς ἐπισυναπτομένης ἐκθέσεως διὰ τοῦ Γραμματέως τῆς Μητροπόλεως τοῦ τελευταίου ἔνεκα τῆς ἀδυναμίας νὰ πραγματοποιηθῇ αὕτη ὑπὸ τοῦ προσωπικοῦ τῆς Μητροπόλεως Αἵνου, καὶ τῆς ἀπὸ μέρους τοῦ παραλήπτου Ἱεράρχου ἐπιδόσεως ἢ διαβιβάσεως ταύτης τῷ ἐν τῇ εἰρημένῃ Ἐπαρχίᾳ διαβιοῦντι Γενικῷ Διοικητῇ.

Τό σημαντικόν, ἐν προκειμένῳ, ἔγκειται εἰς τὴν προτίμησιν τοῦ Λουκά Πετρίδου ὅπως ἡ Α. Σεβασμιότης, ὁ παραλήπτης Ἱεράρχης ἐν πάσῃ ἐχεμυθείᾳ ἐπιδώσῃ αὐτοπροσώπως τὴν μεταφρασθεῖσαν ἐπιστολήν «ἐπὶ τῷ σκοπῷ, ὅπως ἐν τῇ χαρακτηριζούσῃ Αὐτὴν ὀξυδερκεῖα ἀντιληφθῇ καὶ σημειώσῃ μοι ὁποῖαν ἡ Α. Ἐξοχότης ἔχει μορφώσει ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος γνώμην καὶ ὁποῖας ἔχει λάβει παρὰ τῆς ἐπιτοπίου Διοικήσεως περὶ τούτου πληροφορίας, ἰδίᾳ ἐν

1890, ἐνῶ τὸ μὲν 1891 μετετέθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Ξάνθης, τὸ δὲ 1910 εἰς τὴν Μητρόπολιν Θεσσαλονίκης. Ἐκοιμήθη τὸ 1912. Βλ. Νικόλαος Λ. Φορόπουλος, «Ἰωακείμ. Ὁ Σγουρός», *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία*, τ. ΣΤ', ὁ.π., σσ. 1106-1107.

¹⁹⁸ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκά 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (12 Ἀπριλίου 1898), σ. 252.

σχέσει πρὸς τὴν ἐν τῷ ζητήματι ἐπιφυλακτικὴν τῆς ἐμῆς Μητροπόλεως καὶ ἄγρυπνον στάσιν»¹⁹⁹. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω διαφαίνεται ἡ ἐκδηλὸς ἀγωνία τοῦ Λουκᾶ Πετρίδου διὰ τὴν στάσιν τῆς ὀθωμανικῆς διοικήσεως ἐπὶ τοῦ ἀνακύψαντος ζητήματος, καὶ ιδίως εἰς ποῖον βαθμὸν καὶ εὖρος τοῦτο εἶχεν ἐξέλθῃ τῶν ὁρίων τῆς Ἐπαρχίας του καὶ εἶχε κοινοποιηθῇ εἰς ἀνώτερα διοικητικά καὶ πολιτικά κλιμάκια τῆς ὀθωμανικῆς διοικητικῆς πυραμίδος.

Τό γεγονός ὅτι ὁ Αἶνου Λουκᾶς ἐνδιεφέρετο διὰ τὴν γνώμην τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὁποίου ἀνῆκε συνεπαγωγικῶς τό Τμήμα τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς ὁδηγεῖ τὴν σκέψιν ὅτι ὁ παραλήπτης τῆς εἰρημένης ἐπιστολῆς ἦτο ὁ Ἀδριανουπόλεως Κύριλλος, πρὸς τὸν ὁποῖον εἶχε καὶ κατὰ τό παρελθόν –καὶ δὴ κατὰ τὴν περίοδον μεταξύ Φεβρουαρίου - Μαρτίου 1892– ἀπευθυνθῇ, αἰτούμενος τότε τὴν βοήθειάν του ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς παρεδρεύσεώς του ἐν τῷ Διοικητικῷ Συμβουλίῳ τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς. Ἐάν ἡ εὐλογοφανὴς αὕτη ὑπόθεσις ἐργασίας ἰσχύει, τότε διὰ τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ θά ἔδει ἵνα ἐννοηθῇ, προφανῶς, ὁ Νομάρχης Ἀδριανουπόλεως τῆς ἐν λόγῳ περιόδου, Kazım Hüseyin Paşa²⁰⁰, εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὁποίου ὑπήγετο καὶ τό Μουτσαριφλίκιον τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς.

Τό ἀνακῦψαν ζήτημα θά τεθῇ ἐπὶ συνόδου κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 18^{ης} Ἀπριλίου 1898²⁰¹, καθ' ἣν θά ἀναγνωσθῇ τό προμνημονευθέν ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 1915 καὶ ἀπὸ 11^{ης} Ἀπριλίου 1898 γράμμα τοῦ Αἶνου Λουκᾶ. Σημειωτέον ὅτι κατὰ τὴν αὐτὴν συνεδρίαν ἀναλόγου περιεχομένου ζήτημα θά θέσῃ διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 1902 καὶ ἀπὸ 1^{ης} Ἀπριλίου 1898 καὶ ὁ Πελαγονείας²⁰² Κοσμάς²⁰³ λόγῳ τῆς ἐγγράφου ἀξιώσεως τοῦ Ρώσσου Προξένου ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ του ὅπως προηγηθῇ τιμητικῶς ἐναντι τοῦ Ἑλλήνου ὁμολόγου του κατὰ τὴν

¹⁹⁹ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἶνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ' 45 (15 Ἀπριλίου 1898, σ. 259).

²⁰⁰ Ὁ ὀθωμανὸς ἀξιωματοῦχος Kazım Hüseyin Paşa διετέλεσε Νομάρχης Ἀδριανουπόλεως κατὰ τὴν περίοδον 1897-1906. Βλ. «Görev Yapmış Valilerimiz», <https://www.edirne.gov.tr/gorev-yapmis-valilerimiz> (τελευταία πρόσβαση: 19/03/2026).

²⁰¹ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 46 (18 Ἀπριλίου 1898), σ. 451.

²⁰² Ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὀρθογραφίαν τῆς ἐν λόγῳ Ἐπαρχίας, προτιμᾶται ἡ διατήρησις τῆς γραφῆς ὡς αὕτη παρατίθεται εἰς τὰ ὑπὸ ἐξέτασιν πατριαρχικά ἀρχεῖα, ἀντὶ τῆς ὀρθογραφίας *Πελαγονίας*.

²⁰³ Ὁ εἰρημένος Ἱεράρχης, τούπικλιν Εὐμορφόπουλος (1860-1901), ἐκ Μαδύτου τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ὁρμώμενος, ἀπόφοιτος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης (1882) καὶ πνευματικὸν ἀνάστημα τοῦ Χαλκηδόνης Καλλινίκου, διετέλεσεν Ἀρχιδιάκονος καὶ Ἱεροκλήρυς τῆς Μητροπόλεως Χαλκηδόνης, καθὼς καὶ Μ. Ἀρχιδιάκονος (1886) καὶ Μ. Πρωτοσύγκελλος (1886-1888) τῶν Πατριαρχείων. Ἐξελέγη τό μὲν 1888 Μητροπολίτης Δρυινουπόλεως, τό δέ 1892 Μητροπολίτης Βεροίας, ἐνῶ κατεστάθη τό μὲν 1895 Μητροπολίτης Πελαγονείας, τό δέ 1899 Μητροπολίτης Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης. Ἐκομήθη τὴν 15^{ην} Σεπτεμβρίου 1901, ἐνταφιασθεὶς εἰς Κέρκυραν. Βλ. «Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης Κοσμάς», *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια*, τ. ΚΑ', ἀριθμ. 38, ἐν Κωνσταντινουπόλει, 21 Σεπτεμβρίου 1901, σσ. 373-374.

ἀνέκαθεν κρατοῦσαν, ὡς ἰσχυρίζετο, ἐκκλησιαστικὴν ἐθιμοτυπίαν. Λαμβανομένης, μάλιστα, ὑπ’ ὄψιν ἀφ’ ἑνὸς μὲν τῆς σχετικῆς παρεμβάσεως τοῦ Ἀρχιεπισκοπάρχου τῆς ἐν τῇ Πόλει Ῥωσικῆς Πρεσβείας Μανσοῦρωφ πρὸς τὰ Πατριαρχεῖα ὑπὲρ τῆς ἐν λόγῳ ἀξιώσεως, ἀφ’ ἑτέρου δὲ τῆς ἀναλόγου παρεμβάσεως τῆς ἐν τῇ Πόλει Ἑλληνικῆς Πρεσβείας, διαταξάσης τὸν ἐν Βιτωλίοις Ἑλληνα Πρόξενον ὅπως ἔπεται τοῦ Ῥώσου ὁμολόγου του, τοῦ τελευταίου ἔχοντος τὸν βαθμὸν τοῦ Γενικοῦ Προξένου, ὁ Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντῖνος Ε΄ θὰ διατάξῃ τὸν Πελαγονεῖας Κοσμάν ὅπως συμμορφωθῇ πρὸς τὴν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις κρατοῦσαν τάξιν²⁰⁴.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω, τὸ συνοδικὸν σῶμα θὰ ἀποφασίσῃ ὅπως συσταθῇ τριμελὲς Ἐπιτροπὴ, ἀπαρτιζομένη ἐκ τῶν συνοδικῶν Μητροπολιτῶν Πισιδεῖας²⁰⁵ Γερασίου²⁰⁶, Ξάνθης Ἰωακείμ καὶ Σκοπίων Ἀμβροσίου²⁰⁷, διὰ «νά μελετήσῃ τὸ ζήτημα καὶ ὑποβάλλῃ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ γνωμοδοτικὴν ἔκθεσιν πρὸς ὀριστικὴν διακανόνισιν αὐτοῦ»²⁰⁸.

Ἡ πίεσις ὑπὸ τὴν ὁποίαν εὐρίσκετο ὁ Αἵνου Λουκάς θὰ ὀδηγήσῃ αὐτόν εἰς τὴν ἀποστολὴν τῆς ἀπὸ 27^{ης} Ἀπριλίου 1898 ἐπιστολῆς του πρὸς Ἀρχιερέα τινα, μὴ κατονομαζόμενον, παρακαλῶν, ὁ Λουκάς Πετρίδης, διὰ τὴν ἀπὸ μέρους τοῦ παραλήπτου Ἱεράρχου συνδρομὴν, ὥστε νὰ ληφθῇ ὡς τάχιον ἢ ἐπὶ τοῦ ἀνακύψαντος ζητήματος συνοδικὴ ἀπόφασις. Ἡ ἐπιτάχυνσις τῆς σχετικῆς ἐκκλησιαστικῆς διαδικασίας, κατὰ τὸν ἐπιστέλλοντα Ἱεράρχην, καθίστατο ἀναγκαία λόγῳ τῆς παρατηρήσεώς του ὅτι ὁ ὑποκινητὴς τοῦ ζητήματος Μουαβίνης Καλαϊσάκης «τῆς τοῦ Πατριαρχείου σιωπῆς ἐκλαμβανομένης ὑπ’ αὐτοῦ ὡς ἐπιδοκίμασις τῆς παρανόμου ἀξιώσεώς του ἐνθαρρυνόμενος ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐπιζητεῖ σύγχυσιν νὰ ἐπιφέρῃ εἰς ἕτερα τῆς

²⁰⁴ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β΄46, §6 (18 Ἀπριλίου 1898), σ. 453.

²⁰⁵ Ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὀρθογραφίαν τῆς ἐν λόγῳ Ἐπαρχίας, προτιμᾶται ἡ διατήρησις τῆς γραφῆς ὡς αὕτη παρατίθεται εἰς τὰ ὑπὸ ἐξέτασιν πατριαρχικά ἀρχεῖα, ἀντὶ τῆς ὀρθογραφίας *Πισιδία*.

²⁰⁶ Ὁ Γεράσιμος Τανταλίδης διετέλεσε Μητροπολίτης Σερβίων καὶ Κοζάνης, Ἰωαννίνων, Ρόδου καὶ Πισιδίας (δίδς). Βλ. Νικόλαος Λ. Φορόπουλος, «Γεράσιμος. Ὁ Τανταλίδης», *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία*, τ. Δ΄, Ἀθῆναι 1964, σ. 350.

²⁰⁷ Ὁ χιακὴς καταγωγῆς κατὰ κόσμον Σταῦρος Σταυρινός (1854-1931), ἐκ τοῦ Μουχλίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὀρμώμενος, ἀπόφοιτος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης (1884), διετέλεσεν Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Σωφρονίου καὶ Πρωτοσύγκελλος τῶν Μητροπόλεων Καισαρείας (1887-1888) καὶ Τραπεζοῦντος (1888-1889). Ἐξελέγη τὸ μὲν 1893 Ἐπίσκοπος Κλαυδιουπόλεως, τὸ δὲ 1895 Μητροπολίτης Πρεσπῶν καὶ Ἀχριδῶν, ἐνῶ κατεστάθη τὸ μὲν 1896 Μητροπολίτης Σκοπίων, τὸ δὲ 1899 Μητροπολίτης Πελαγονεῖας. Τὸ 1903 ἐξελέγη Μητροπολίτης Νεοκαισαρείας καὶ τὸ 1911 Μητροπολίτης Καισαρείας, τεθείς εἰς διαθεσιμότητα τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1914 καὶ ἀποκατασταθεὶς εἰς τὴν Μητρόπολιν Νεοκαισαρείας τὸν Μάρτιον τοῦ 1924. Τὸ 1929 κατεστάθη Μητροπολίτης Δέρκων. Ἐκοιμήθη τὴν 9^{ην} Δεκεμβρίου 1931. Βλ. «Μητρόπολις Δέρκων. Α΄. Θάνατος τοῦ Μητροπολίτου Δέρκων Ἀμβροσίου», *Ὁρθοδοξία*, ἔτ. ΣΤ΄, τευχ. 72, Δεκέμβριος 1931, σσ. 661-663.

²⁰⁸ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β΄46, §6 (18 Ἀπριλίου 1898), σ. 453.

ένταῦθα Μητροπόλεως ζητήματα ἐπὶ βλάβῃ τῶν συμφερόντων τῶν Χριστιανῶν καὶ προσβολῇ τοῦ γοήτρου Μητροπόλεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου»²⁰⁹. Τυχάνει εὐλογος, καὶ πάλιν, ἡ ὑπόθεσις ὅτι ὁ παραλήπτης τῆς ἐν λόγῳ ἐπιστολῆς, ὁ ὁποῖος ἐκαλεῖτο νὰ συμβάλῃ διὰ τοῦ κύρους του εἰς τὴν ταχεῖαν ἐκκλησιαστικὴν ἀπόφασιν, θὰ πρέπη νὰ ἦτο ἀσφαλῶς συνοδικὸς τι σύνοδος, μὲ πλέον πιθανόν ἀποδέκτην τὸν α΄ ἐκ τῶν συνοδικῶν παρέδρων τῆς ἐν λόγῳ περιόδου, Δέρκων Καλλίνικον Φωτιάδην.

Ἡ ἀπάντησις εἰς τὴν ἀπὸ 15^{ης} Ἀπριλίου 1898 ἐπιστολὴν τοῦ Αἵνου Λουκᾶ πρὸς Ἀρχιερέα τινα διαλαμβάνεται ἐν τῷ ἀπὸ 12^{ης} Μαΐου 1898 γράμμα τοῦ Αἵνου Λουκᾶ πρὸς τὸν αὐτὸν Ἱεράρχην, πιθανῶς τὸν Ἀδριανουπόλεως Κύριλλον. Ἐν αὐτῷ περιλαμβάνεται ἡ ἀπάντησις τοῦ τελευταίου, διὰ τοῦ ἀπὸ 10^{ης} Μαΐου 1898 ἀπαντητικοῦ γράμματος πρὸς τὸν Λουκᾶν Πετρίδην, δι' οὗ ὁ τελευταῖος, μετὰ προφανοῦς ἱκανοποιήσεως καὶ ἀνακουφίσεως, ἐπληροφορήθη ὅτι «ὁ αὐτόθι Γενικός Διοικητής ὑποστηρίζων τὴν γνώμην τῆς ἐμῆς ταπεινῆς Μητροπόλεως [Αἵνου] ἔγραψε τῷ ένταῦθα [ἐν Δεδέ-Ἀγάτς] Διοικητῇ μετὰ τῆς ῥητῆς ἐντολῆς ὅπως ὁ Μοναβίνης Ἐφένδης ἴσταται ἐρχόμενος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐν τῷ ὑποδειχθέντι ἀρμοδίῳ στασιδίῳ»²¹⁰, τοποθέτησις ἥτις ἀπεκαθίστα τό τρωθέν κύρος τῆς Μητροπόλεως Αἵνου ἔναντι τοῦ τε ποιμνίου της καὶ τῶν ἀλλοθρήσκων κατοίκων τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς, ὡς καὶ ἔναντι τῆς ἐπιτοπίου ὀθωμανικῆς ἀρχῆς.

Ὁ Αἵνου Λουκᾶς, παρὰ ταῦτα, ἔχων ὑπ' ὄψιν τὴν καθυστέρησιν ἀπὸ μέρους τῆς Μητρός Ἐκκλησίας ὅπως ἀποφανθῇ ἐπὶ τοῦ ἀνακύψαντος ζητήματος καὶ γνωρίζων τὴν ἀπροθυμίαν τοῦ ἐν Δεδέ-Ἀγάτς Διοικητοῦ ὅπως κοινοποιήσῃ τὴν πρὸς αὐτὸν ἐντολὴν τοῦ προϊσταμένου του, θὰ αἰτηθῇ τὴν ἐκ νέου συνδρομὴν τοῦ παραλήπτου Ἱεράρχου (προφανῶς τοῦ Ἀδριανουπόλεως Κυρίλλου), ὅπως ὁ τελευταῖος διακριβώσῃ ἂν ἡ ἐν λόγῳ ἐντολὴ προῆλθεν ἐκ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει προϊσταμένης ἀρχῆς, τουτέστιν ἐκ τῆς κεντρικῆς ὀθωμανικῆς διοικήσεως, καὶ προκαλέσῃ τὴν γραπτὴν ἀπάντησιν τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ πρὸς τό σχετικόν πρὸς αὐτὸν ἀποσταλὲν τακρίριον τοῦ Αἵνου Λουκᾶ, πρὸς κατοχύρωσιν τῆς θέσεως τοῦ τελευταίου²¹¹.

Ἡ καθυστέρησις τῆς θεωρήσεως τοῦ ἀνακύψαντος ζητήματος ἀπὸ μέρους τῆς πρὸς τοῦτο ὀρισθείσης τριμελοῦς Ἐπιτροπῆς, γεγονὸς τό ὅποιον ἤδη ἐπεσήμανε καὶ ὁ ἀμέσως ἐνδιαφερόμενος Λουκᾶς Πετρίδης, θὰ προκαλέσῃ τὴν παρέμβασιν τοῦ Κωνσταντινουπόλεως

²⁰⁹ Π.Α., *Κῶδις Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδις ΙΗ'45 (27 Ἀπριλίου 1898), σ. 274.

²¹⁰ Π.Α., *Κῶδις Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδις ΙΗ'45 (12 Μαΐου 1898), σ. 276.

²¹¹ Βλ. ὁ.π., σ. 277.

Κωνσταντίνου Ε', κατά την συνοδικήν συνεδρίαν της 2^{ας} Ιουνίου 1898²¹², τοῦ Προκαθημένου τῆς Ὁρθοδοξίας ἐπισημάναντος τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπισπεύσεως τῆς μελέτης «*περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις κατὰ τὰς μεγάλας ἐορτάς καὶ τὰς ἐπισήμους τελετάς θέσεως τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Σεβ. Κυβερνήσεως καὶ τῶν ξένων ὀρθοδόξων Κρατῶν*»²¹³ καὶ τῆς ὑποβολῆς τῆς σχετικῆς γνωμοδοτικῆς ἐκθέσεως.

Περὶ τὰ τέλη Ιουνίου 1898 ἀνάλογον ζήτημα θά ἀνακύψῃ καὶ εἰς τὰ ὅρια τῆς Μητροπόλεως Ἡρακλείας ἐξ αἰτίας τῆς ἀντιδράσεως τοῦ Ἑλλήνος Ὑποπροξένου Ραιδεστοῦ «*ἐνεκα τῆς παραχωρήσεως τοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ στασιδίου αὐτοῦ εἰς τὸν Μουαβίνην τῆς Διοικήσεως Ραιδεστοῦ*»²¹⁴. Ὁ Ἡρακλείας Ἱερώνυμος, τοποθετηθεὶς ἐπὶ τοῦ ἀνακύψαντος καὶ ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ του ζητήματος διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 3595 καὶ ἀπὸ 21^{ης} Ιουνίου 1898 γράμματός του, ἀναγνωσθέντος κατὰ τὴν συνοδικήν συνεδρίαν τῆς 25^{ης} Ιουνίου 1898²¹⁵, θά τονίσῃ ὅτι οὔτε κατ' ἐλάχιστον ὑπῆρξε πρόθεσις μήτε τοῦ ἰδίου τοῦ ἐπιστέλλοντος Ἱεράρχου μήτε τῆς Δημογεροντίας τῆς περιοχῆς «*νά μειώσωσιν ἔστω καὶ εἰς ἐλάχιστον τὴν ὑπόληψιν καὶ τὸ γόητρον τοῦ ὁμογενοῦς καὶ ὁμοθρήσκου Προξένου*»²¹⁶, τῆς Πατριαρχικῆς Συνόδου παραπεμπάσης καὶ τό ἐν λόγῳ ζήτημα εἰς τὴν πρὸς τοῦτο συσταθεῖσαν τριμελῆ ἐιδικὴν Ἐπιτροπὴν.

Ἀναλόγου περιεχομένου ζήτημα, ἔχοντος, ὥστόσο, διαφορετικὴν προέκτασιν, θά ἀνακύψῃ κατὰ τὴν ἰδίαν περίοδον καὶ ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ Σερρών, τό ὅποιον θά ἀπασχολήσῃ τὴν Πατριαρχικὴν Σύνοδον κατὰ τὴν συνοδικήν συνεδρίαν τῆς 11^{ης} Ιουλίου 1898²¹⁷, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 3779 καὶ ἀπὸ 2^{ας} Ιουλίου 1898 γράμματος τοῦ Σερρῶν Γρηγορίου Ζερβουδάκη (1892-1909), τοῦ μετέπειτα Κωνσταντινουπόλεως Γρηγορίου Ζ'²¹⁸ (6 Δεκεμβρίου 1923-17

²¹² Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 46 (2 Ιουνίου 1898), σ. 548.

²¹³ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 46, §1 (2 Ιουνίου 1898), σ. 548.

²¹⁴ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 46, §19 (25 Ιουνίου 1898), σ. 637.

²¹⁵ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 46 (25 Ιουνίου 1898), σ. 626.

²¹⁶ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 46, §19 (25 Ιουνίου 1898), σ. 637.

²¹⁷ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 46 (11 Ιουλίου 1898), σ. 658.

²¹⁸ Ὁ Γρηγόριος Ζερβουδάκης ἢ Παπαδοσταυρινός (1850-1924), ἐκ Σίφνου ὁρμώμενος, ἀπόφοιτος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης (1882), διετέλεσεν Ἀρχιδιάκονος καὶ Πρωτοσύγκελλος τῆς Μητροπόλεως Ρόδου. Τό 1887 ἐξελέγη Ἐπίσκοπος Μυρέων καὶ τό 1892 Μητροπολίτης Σερρών. Τό 1909 κατεστάθῃ Μητροπολίτης Κυζίκου καὶ τό 1913 Μητροπολίτης Χαλκηδόνος. Ἐξελέγη εἰς τὸν Οἰκουμενικόν Θρόνον τὴν 6^{ην} Δεκεμβρίου 1923 καὶ ἐκοιμήθῃ τὴν 17^{ην} Νοεμβρίου 1924. Βλ. ἐνδεικτικῶς Σταυρίδης, *Οἱ Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι: 1860-σήμερον, Ἱστορία καὶ Κείμενα*, ὅ.π., σσ. 510-518· Γεώργιος-Σπυρίδων Μάμαλος, *Τό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὴν περίοδον 1918-1972. Διεθνῆς πολιτικὴ καὶ Οἰκουμενικὸς προσανατολισμός*, Ἀντ. Ν. Σάκκουλας, Ἀθήνα-Κομοτηνὴ 2011, σσ. 109-115· Ἀνδρέας Νανάκης (Μητροπολίτης Ἀρκαλοχωρίου), *Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο Νεώτερα Ἱστορικά Β'*, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2004, σσ. 71-87· Ὑφαντίδης, *Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ Πολιτικὴς Δυνάμεις...*, ὅ.π., σσ. 95-156· Μεϊμάρης, «Ἡ διαρρῦθμισις τῶν ἐν ταῖς Νέαις Χώραις Ἐπαρχιῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου...», ὅ.π., 199-224.

Νοεμβρίου 1924), τοῦ ἀπὸ Χαλκηδόνος, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε πνευματικὸν ἀνάστημα τοῦ Γερμανοῦ Καβακοπούλου.

Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἐν Σέρραις ἀνακύψαντος ζητήματος μέ τό στασιδίον τοῦ ἐκεῖσε Σέρβου Προξένου, ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης θά ἐκθέσῃ τούς λόγους διὰ τούς ὁποίους, παρὰ τήν σχετικὴν πατριαρχικὴν προτροπὴν²¹⁹, δέν ἐπετράπη ἡ κατασκευὴ ἰδιαιτέρου στασιδίου διὰ τὸν ἐν λόγῳ διπλωμάτην, καθὼς «οἱ ἡμέτεροι ἔπαυσαν τὰς σχέσεις ἔνεκα τῶν ἀντεθνικῶν διαδόσεων καὶ ἐνεργειῶν αὐτοῦ καὶ τοῦ διερμηνέως τοῦ Προξενείου, ὀνομαζόντων τὴν πόλιν Βλαχοβουλγαρικὴν, σχηματισάντων σερβικὴν προπαγάνδαν πρὸς ἐκσερβισμόν τῆς Ἐπαρχίας Σερρῶν καὶ ἐπιδιωκόντων τὴν ἴδρυσιν σερβικῆς σχολῆς, δι' ἣν ἡ Κυβέρνησις μεθ' ὅλας τὰς διαμαρτυρίας τῆς τε Μητροπόλεως καὶ τῶν Χριστιανῶν ἐκδίδωσιν, ὡς πληροφορούμεθα, λίαν προσεχῶς φερμάνιον, ἐν ᾧ ἐν Σέρραις ἔχει ἓνα καὶ μόνον Σέρβον ὑπήκοον»²²⁰. Οἱ λόγοι πού δέν κατέστη δυνατόν νά κατασκευασθῇ τό περί οὗ ὁ λόγος στασιδίον ἐσχετίζοντο πρὸς τήν ἔντονον ἀντίδρασιν τῶν Χριστιανῶν τῶν Σερρῶν, οἵτινες προειδοποίησαν τὸν ἐπιστέλλοντα Ἱεράρχην ὅτι θά προέβαινον εἰς τὴν ἀποκήρυξίν του καὶ εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ στασιδίου ἐν περιπτώσει καθ' ἣν οὗτος προέβαινεν εἰς τὴν κατασκευὴν του.

Ἡ Πατριαρχικὴ Σύνοδος, ἀφοῦ παραπέμψῃ καὶ τό ἐν λόγῳ γράμμα τῇ ἐπὶ τοῦτο συσταθείσῃ εἰδικῇ τριμελῇ Ἐπιτροπῇ, θά πραγματοποιήσῃ πρὸς τὴν τελευταίαν νέαν σύστασιν, ὅπως αὕτη ἐπισπεύσῃ τὴν γνωμοδοτικὴν ἐκθεσίν της, διὰ τὰ περαιτέρω, σύστασις ἡ ὁποία θά ἐπαναληφθῇ καὶ κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 22^{ας} Σεπτεμβρίου 1898²²¹, κατόπιν, μάλιστα, σχετικῆς ὑπομνήσεως καὶ προτάσεως τοῦ Δέρκων Καλλινίκου Φωτιάδου²²², δεδομένου ὅτι ἀπὸ τοῦ ἐξονομασμοῦ τῆς Ἐπιτροπῆς, τὴν 18^{ην} Ἀπριλίου 1898, ἕως καὶ τὴν δεδομένην χρονικὴν

²¹⁹ Ἡ εὐνοια, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξεν ὁ Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντῖνος Ε' πρὸς τὴν Σερβικὴν Κυβέρνησιν, ἐπιθυμοῦσαν –πέραν τῆς Ἐπαρχίας Ρασκοπρεσρένης– νά ἔχῃ μητροπολίτην καὶ εἰς τὰ Σκόπια, ἐξεδηλώθη διὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Πρωτοσυγκέλλου τῆς Μητροπόλεως Σκοπίων, Φιρμιλιανοῦ, εἰς Μητροπολίτην αὐτῆς –μετὰ τὴν μετάθεσιν τοῦ Ἀμβροσίου Σταυρινοῦ εἰς τὴν Μητρόπολιν Πελαγονείας– καὶ τὴν τέλεσιν τῆς χειροτονίας μακρὰν τοῦ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ, πρὸς ἀποφυγὴν ἀντιδράσεων ὑπὸ τῆς ἐξεγερθείσης κοινῆς γνώμης, εἰς τὴν ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Μητροπόλεως Αἴνου κειμένην Πατριαρχικὴν καὶ Σταυροπηγιακὴν Μονὴν τῆς Σκλατωτῆς. Ὡς σημειοῖ χαρακτηριστικῶς ὁ Δημήτριος Μαυρόπουλος: «διὰ τὴν τοιαύτην εὐνοίαν τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Ε' πρὸς τὴν Σερβικὴν Κυβέρνησιν, αὕτη πρὸ τῆς παύσεώς του τῷ ἀπένειμε τό ἀνάτατον παράσημον, τὴν μεγάλην ταινίαν τοῦ Λευκοῦ Ἄετος». Μαυρόπουλος, ὁ.π., σ. 36.

²²⁰ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 46, §13 (11 Ἰουλίου 1898), σ. 661.

²²¹ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 46 (22 Σεπτεμβρίου 1898), σ. 865.

²²² Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 46, §12 (22 Σεπτεμβρίου 1898), σ. 870.

στιγμὴν εἶχεν ἤδη παρέλθῃ διάστημα πέντε μηνῶν καὶ εἶχον προηγηθῇ μία σύστασις τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντίνου Ε΄ καὶ μία ἀνάλογος τοῦ συνοδικοῦ σώματος.

Προϊόντος ἔτι ενός μηνός καὶ ἐν συνόλῳ συμπληρουμένου ενός ἑξαμήνου ἀπὸ τῆς συγκροτήσεως τῆς συνοδικῆς ἐπιτροπῆς, ἡ εἰδικὴ τριμελὴς Ἐπιτροπὴ θὰ ὑποβάλῃ τὴν ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 6265 καὶ ἀπὸ 19^{ης} Ὀκτωβρίου 1898 πολυαναμενομένην ἔκθεσιν πρὸς μελέτην τοῦ καθορισμοῦ τῶν διὰ τοὺς Πρέσβεις, Προξένους, βοηθοὺς τῶν διοικήσεων (Μουαβίνας) στασιδίων, ἀναγνωσθεῖσαν κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 22^{ας} Ὀκτωβρίου 1898²²³. Ἡ τριμερὴς γνωμοδοτικὴ πρότασις τῆς εἰρημένης Ἐπιτροπῆς συνίστατο εἰς τὸν ὅρισμόν:

- τῆς θέσεως τῶν Πρέσβεων, εἴτε αὐτοπροσώπως παρισταμένων εἴτε δι' ἀντιπροσώπου ἐκπροσωπουμένων ἐν τῷ ναῷ, κατατασσομένων κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν ὀρθοδόξων κρατῶν, τὰ ὅποια ἀντιπροσωπεύουσιν. Ἀναφορικῶς δέ πρὸς τὴν θέσιν τῶν Πρέσβεων ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς ὑποδοχῆς, οἱ μὲν Πρέσβεις καταλαμβάνουσι καὶ αὐθις «τὴν θέσιν τὴν ὀριζομένην ὑπὸ τῶν πρεσβείων τῆς ἀνακηρύξεως τῶν Ἐκκλησιῶν ὡς αὐτοκεφάλων, οἱ ἀντιπρόσωποι ὁμῶς αὐτῶν τὴν ὑπὸ τῆς διπλωματικῆς ἐθιμοτυπίας ὀριζομένην θέσιν»²²⁴. Προφανῶς καὶ ἡ ἐν λόγῳ σαφῶς ὀριζομένη ἐπὶ αὐστηροῦ καὶ ἄκρως περικεχαρακωμένου πλαισίου πού δέν ἐπέδεχτο τὴν δυνατότητα τῆς οἰκονομίας πρόνοια ἀφεώρα εἰς τὰ διαλαμβανόμενα ἐν τε τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ καὶ τῇ ἐν τῷ Μ. Συνοδικῷ Αἰθούσῃ ὑποδοχῆς, δεδομένου ὅτι ἡ ἔδρα τῶν Πρέσβεων ἐπὶ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἦτο ἡ Κωνσταντινούπολις, ἔνθα καὶ ἡ πρωτεύουσά της·

- τῆς θέσεως τῶν ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις Προξένων διὰ τῆς διατηρήσεως τοῦ ἐν ἰσχύοντι καθεστῶτος, «καθ' ὃ ἀλλαχοῦ προηγοῦνται οἱ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλαχοῦ δέ οἱ τῆς Ρωσσίας, τὰ δέ ἐκάστοτε ἀναφύομενα ζητήματα ἐξοικονομοῦνται τῇ συνεννοήσει τῶν Πατριαρχικῶν μετὰ τῶν ἀρμοδίων»²²⁵. Ἐν προκειμένῳ, δέν προεβλέπετο μία σαφῶς προδιαγεγραμμένη πρόνοια, ἀλλ' ὑπείσχετο ὁ παράγων τῆς οἰκονομίας τῶν πραγμάτων εἰς τοπικόν ἐπίπεδον, ἀναλόγως τῶν δεδομένων ἐκάστης περιοχῆς, ἔνθα σημαντικὴν παράμετρον ἐκ τῶν πραγμάτων ἀπετέλει ἡ σχέσις τῶν ἐκασταχοῦ Ἱεραρχῶν τοῦ Θρόνου μετὰ τῶν ἐπιτοπίων διπλωματικῶν ἀρχῶν·

²²³ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 46 (22 Ὀκτωβρίου 1898), σ. 959.

²²⁴ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 46, §11 (22 Ὀκτωβρίου 1898), σ. 962.

²²⁵ Ὁ.π., σσ. 962-963.

• της θέσεως τῶν Μουαβίνων καί τῶν λοιπῶν κυβερνητικῶν προσώπων διά τῆς ἐξασφαλίσεως αὐτοῖς τοῦ ἀμέσως κάτωθεν καί ἀριστερόθεν τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου στασιδίου, καταλλήλως διασκευαζομένου καί εὐτρεπιζομένου²²⁶.

Ἡ Πατριαρχική Σύνοδος, διασκευασμένη ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω προτάσεων, θά υἱοθετήσῃ ἐπακριβῶς τήν πρώτην καί τήν τρίτην πρότασιν περί τῆς θέσεως τῶν Πρέσβων ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Ναῷ καί τῷ Μ. Συνοδικῷ καί τῶν Μουαβίνων καί τῶν λοιπῶν ἐπισήμων κυβερνητικῶν ἀξιωματούχων, προβάσα, παρά ταῦτα, εἰς τροποποίησιν τοῦ περιεχομένου τῆς δευτέρας προτάσεως, λόγω σχετικῆς παρεμβάσεως καί ἀντιπροτάσεως τοῦ Δέρκων Καλλινίκου Φωτιάδου περί τῆς θέσεως τῶν ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις τοῦ Θρόνου ἀντιπροσώπων τῶν ὀρθοδόξων Κρατῶν. Τό συνοδικόν σῶμα, θεωρήσαν ὅτι ἡ ἀνάθεσις τῆς ἐν λόγω διαστάσεως εἰς τήν διακριτικὴν εὐχέρειαν τῶν κατὰ τόπους Ποιμεναρχῶν δέν θά ἐπέλυε τό ζήτημα, θά ἀποφασίσῃ ρητῶς καί σαφῶς ὅπως οἱ εἰρημένοι διπλωμάται «ἀνεξαρτήτως τοῦ βαθμοῦ, ὃν ἔχουσι, κατατάσσονται ἐν τοῖς ἀπέναντι τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου τιμητικοῖς στασιδίοις κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν Κρατῶν, ἃ ἀντιπροσωπεύουσιν, ἥτοι πρῶτος ὁ τῆς Ρωσσίας, δεύτερος ὁ τῆς Ἑλλάδος, τρίτος ὁ τῆς Σερβίας, τέταρτος ὁ τῆς Ρουμανίας καί πέμπτος ὁ τοῦ Μαυροβουνίου»²²⁷, ἐνῶ θά ἀποφασισθῇ συναφῶς ὅπως σχετικά ἀπαντητικά γράμματα ἀποσταλῶσι τοῖς Μητροπολίταις Ἡρακλείας, Πελαγονείας καί Αἴνου.

Δέον νά σημειωθῇ ὅτι ἡ ἐν λόγω ἀπόφασις δέν ὑπῆρξεν ὁμόφωνος, καθὼς μέ τήν πρότασιν τοῦ Δέρκων Καλλινίκου θά διαφωνήσῃ ὁ ἐκ τῶν συνοδικῶν παρέδρων²²⁸ Ξάνθης Ἰωακείμ, ἐμμείνας εἰς τὰ ὑπὸ τῆς εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς προτεινόμενα καί περί τοῦ σημείου τό ὁποῖον ἀφεώρα εἰς τήν ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις τοῦ Θρόνου παρουσίαν τῶν διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων. Ἡ ἐμμονή του σχετίζεται, ἀσφαλῶς, μετὰ τοῦ γεγονότος ὅτι ὑπῆρξεν ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἐπὶ τοῦτο συσταθείσης εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς ἡ ὁποία προέτεινε, κατόπιν μελέτης, τὰ ὡς ἄνω ὑποβληθέντα. Τό ἐνδιαφέρον ἐν προκειμένῳ σχετίζεται μετὰ τῆς ἀποφασιστικότητος του νά ὑποστηρίξῃ μετὰ σθένους ἐπὶ συνόδου πάντα τὰ σημεῖα τὰ ὁποῖα συνυπέγραψεν ὡς μέλος τῆς ἐν λόγω Ἐπιτροπῆς,

²²⁶ Βλ. ὁ.π., σ. 963.

²²⁷ Ὁ.π.

²²⁸ Ἐκτός τοῦ Δέρκων Καλλινίκου καί τοῦ Ξάνθης Ἰωακείμ, οἱ συνοδικοί πάρεδροι –κατὰ τήν εἰρημένην συνεδρίαν– ἦσαν οἱ Ἀμασειᾶς Ἀνθίμος, Πισιδεῖας Γεράσιμος, Ρόδου Κωνσταντῖνος, Βιζύης Ἱερόθεος, Σφζοαγαθουπόλεως Παρθένιος, Σκοπίων Ἀμβρόσιος, Χαλδίας Γερβάσιος, Κῶου Καλλίνικος καί Σερβίων καί Κοζάνης Κωνστάντιος.

τακτικήν τήν ὁποίαν δέν ἠκολούθησαν τά ἕτερα δύο μέλη αὐτῆς, ἤτοι οἱ Μητροπολίται Πισσιδεΐας Γεράσιμος καί Σκοπίων Ἀμβρόσιος.

Ἡ ἐπί συνόδου ἐπικράτησις τῶν ἀπόψεων τοῦ Δέρκων Καλλινίκου Φωτιάδου συνδέεται μετὰ τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης τήν ὁποίαν ὁ Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντῖνος Ε΄ ἔτρεφε πρὸς τόν εἰρημένον Ἱεράρχην ἐπιχειρῶν νά στηριχθῇ ἐπὶ τοῦ θρόνου του καί νά ἀποφύγῃ κινήσεις ὑπονομεύσεως του. Χαρακτηριστική πρὸς τοῦτο τυγχάνει ἡ σχετική ἐκτίμησις τοῦ Δημητρίου Μαυροπούλου, ὁ ὁποῖος θά ἐπισημάνῃ ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος Βαλιάδης «καί πρὸς τοῦτο ἐνεκολπώθη τόν ἀπό παιδικῆς ἡλικίας ἔμπιστόν του Γέροντα Μητροπολίτην Δέρκων Καλλίνικον, τόν ὁποῖον ἐπὶ τέσσαρα ἔτη ἐκράτει μέλος Συνοδικόν, διευθετοῦντα ὅλας τὰς δυσχερεΐας καί λειαινόντα τὰ δύσβατα ἐκκλησιαστικά ἐδάφη»²²⁹.

Ἡ παρεμβατικότητα, τό ὀξύδερκές καί τό διεκδικητικόν τοῦ χαρακτηῖρος, μάλιστα, τοῦ Ξάνθης Ἰωακείμ θά ἐκδιπλωθοῦν κατὰ τήν συνοδικήν συνεδρίαν τῆς 24^{ης} Ὀκτωβρίου 1898²³⁰, ὅτε καί ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀναγνώσεως τῶν πρακτικῶν τῆς προγενεστέρας συνεδρίας τῆς 22^{ας} Ὀκτωβρίου 1898, θά ἐπανέλθῃ εἰς τό σκέλος τῶν ἀποφασισθέντων, παρατηρήσας ὅτι καίτοι ὠρίσθῃ ἡ θέσις τῶν Προξένων ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις τοῦ Θρόνου κατὰ τήν ἐν τῷ ναῷ παρουσίαν των, δέν ἀπεφασίσθῃ τι σχετικῶς πρὸς τήν ἐν ταῖς αἰθούσαις τῶν Μητροπόλεων καί ἐν ταῖς ἐξετάσεσι τῶν σχολῶν, ὡς συνηθίζουν νά παρίστανται, θέσιν των· τῆς Πατριαρχικῆς Συνόδου παραπεμπάσης καί τό ἐν λόγῳ σημεῖον τῇ εἰρημένῃ εἰδικῇ Ἐπιτροπῇ, πρὸς ὑποβολήν συμπληρωματικῆς ἐκθέσεως, διὰ τὰ περαιτέρω²³¹.

Ἡ συμπληρωματική, ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 7512 καί ἀπό 21^{ης} Δεκεμβρίου 1898, ἐκθεσις τῆς εἰρημένης Ἐπιτροπῆς θά ἀναγνωσθῇ λίαν μεταγενεστέρως καί δὴ κατὰ τήν συνοδικήν συνεδρίαν τῆς 30^{ης} Μαρτίου 1899²³², τρεῖς, δηλονότι, πλήρεις μῆνας ἀπὸ τῆς συντάξεως καί ὑποβολῆς της. Κατ' αὐτήν, ἡ θέσις τῶν διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων ἐκτός ναοῦ, ἰδίᾳ δέ ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν Μητροπόλεων καί ἐν ταῖς σχολικαῖς μονάσι, θά ἔδει ἵνα ᾗ διαφορετική τῆς ἐν τῷ ναῷ παραστάσεως, ἤτοι οὐχί κατὰ τὰ πρεσβεΐα τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, «ἀλλὰ καθ' ἣν τάξιν ἀπαιτεῖ ἡ διπλωματικὴ ἐθιμοτυπία»²³³, τῆς Πατριαρχικῆς Συνόδου ἀποδεξαμένης τήν πρότασιν καί ἀποφασισάσης τήν ἀποστολήν τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 1893 καί ἀπό 2^{ας}

²²⁹ Μαυρόπουλος, ὁ.π., σ. 36.

²³⁰ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'46 (24 Ὀκτωβρίου 1898), σ. 967.

²³¹ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'46, §1 (24 Ὀκτωβρίου 1898), σ. 967.

²³² Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'47 (30 Μαρτίου 1899), σ. 244.

²³³ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'47, §4 (30 Μαρτίου 1899), σ. 245.

Ἀπριλίου 1899 πατριαρχικοῦ γράμματος τοῖς Μητροπολίταις Ἡρακλείας Ἱερωνύμῳ, Πελαγονείας Κοσμᾷ καὶ Αἵνου Λουκᾷ.

Ἐν αὐτῷ διαλαμβάνεται ὅτι «οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀντιπρόσωποι τῶν ὀρθοδόξων Κρατῶν κατατάσσονται ἐν μὲν τῷ ναῷ, ἀνεξαρτήτως τοῦ βαθμοῦ ὃν ἔχουσιν ἐν τοῖς ἀπέναντι τοῦ Ἀρχιερατικοῦ θρόνου τιμητικοῖς Στασιδίοις κατὰ τὰ πρεσβεῖα, ἥτοι τὴν χρονολογικὴν ἀρχαιότητα, τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἐκκλησιῶν τῶν Κρατῶν, ἅπερ ἐκπροσωποῦσι, πρῶτος μὲν ὁ τῆς Ῥωσσίας, δεύτερος ὁ τῆς Ἑλλάδος, τρίτος ὁ τῆς Σερβίας, τέταρτος ὁ τῆς Ρουμανίας καὶ πέμπτος ὁ τοῦ Μαυροβουνίου. Ἐν δὲ ταῖς ἐκτός τοῦ ναοῦ ἐπισήμοις παραστάσεσιν αὐτῶν, ἐν ταῖς αἰθούσαις τῶν Μητροπόλεων καὶ ἐν ταῖς ἐξετάσεσι τῶν Σχολῶν, καθ' ἣν τάξιν ἀπαιτεῖ ἡ διπλωματικὴ ἐθιμοτυπία. Διὰ δὲ τοὺς μοναβίνας καὶ λοιπὰ ἐπίσημα Κυβερνητικὰ πρόσωπα, ἐνεκρίθη ἵνα ἐξειδικασθῇ τό ἀμέσως κάτωθεν καὶ ἀριστερόθεν τοῦ Ἀρχιερατικοῦ θρόνου στασίδιον, καταλλήλως διασκευαζόμενον καὶ εὐτρεπιζόμενον»²³⁴.

Διὰ τοῦ προμνημονευθέντος γράμματος τῆς 2^{ας} Ἀπριλίου 1899 ἐδόθη ἡ προκληθεῖσα διὰ τῆς σχετικῆς πρωτοβουλίας τοῦ Αἵνου Λουκᾷ ἐκκλησιαστικὴ ἀπάντησις μετὰ τὴν παρέλευσιν ἑνὸς ἀκριβῶς ἔτους ἐκ τοῦ ἐπεισοδίου τῆς 2^{ας} Ἀπριλίου 1898, καὶ δὴ ἐν ὄψει τῶν ἐορτῶν τοῦ Πάσχα τοῦ 1899, ὥστε νὰ ἀποφευχθῇ ἡ ἐπανάληψις τῶν ἐκτροπῶν τὰ ὅποια ἐνεφανίσθησαν τό πρῶτον εἰς τό Δεδέ-Ἀγάτς κατὰ τὰς πασχαλίους ἐορτάς τοῦ 1898, κατόπιν δὲ ἐπεξετάθησαν καὶ εἰς τὰς περιοχὰς τῶν Βιτωλίων καὶ τῆς Ραιδεστοῦ.

Συνελόντι δὲ εἰπεῖν, τὰ συνοδικῶς αποφασισθέντα ἀπετέλουν δικαίωσιν διὰ τὴν σχετικὴν τοποθέτησιν τοῦ Αἵνου Λουκᾷ ἔναντι τῆς ἀξιώσεως τοῦ Μοναβίνου τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς νὰ καταλάβῃ τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῇ σειρᾷ τῶν προξενικῶν στασιδίων, τῶν ἱσταμένων κατέναντι τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου, καθὼς διευκρινίσθη δι' ἐπισήμου ἐκκλησιαστικῆς ἀποφάσεως ὅτι ἡ θέσις τῶν κυβερνητικῶν ἐκπροσώπων ἦτο εἰς τὴν δεξιάν πλευράν τοῦ ναοῦ, ἀμέσως μετὰ τὸν ἀρχιερατικόν θρόνον καὶ οὐχὶ κατέναντι αὐτοῦ.

Ἡ θεώρησις τοῦ ἀνακύψαντος ζητήματος θά ὀλοκληρωθῇ κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 13^{ης} Μαΐου 1899²³⁵, καθὼς ἡ Πατριαρχικὴ Σύνοδος, ἀπαντητικῶς πρὸς τό ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 2694 καὶ ἀπὸ 4^{ης} Μαΐου 1899 γράμμα τοῦ Πελαγονείας Κοσμᾷ, δηλοῦντος ὅτι ἐν τῷ πρὸς αὐτόν πατριαρχικῷ γράμματι τῆς 2^{ας} Ἀπριλίου 1899 οὐδὲν διαλαμβάνεται σχετικῶς πρὸς τὴν θέσιν τοῦ Μοναβίνου τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ ἐν τῷ ναῷ κατὰ τὰς ἐπισήμους τελετάς, θά ἀποφασίσῃ νὰ

²³⁴ Π.Α., *Πατριαρχικὴ Ἀλληλογραφία*, Κῶδιξ Α' 71, ἀριθμ. Πρωτ. 1893 (2 Ἀπριλίου 1899), σ. 118.

²³⁵ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 47 (13 Μαΐου 1899), σ. 256.

διαβιβασθῇ ἀπαντητικῶς τῷ ἐπιστέλλοντι Ἱεράρχῃ ἡ συνοδική ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀπόφασις τῆς 30^{ης} Μαρτίου 1899²³⁶.

Ε. Ἐκπαιδευτικά καὶ φορολογικά ζητήματα

Ζητήματα ἐκπαιδευτικῆς φύσεως²³⁷ διὰ τὴν Κοινότητα τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς θά ἔλθουν εἰς τὸ φῶς κατὰ τὴν περίοδον τῆς πατριαρχίας τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Διονυσίου Ε΄, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 1003 γράμματος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκπαιδευτικῆς καὶ Φιλανθρωπικῆς Ἀδελφότητος²³⁸, τὸ ὁποῖον ἀνεγνώσθη κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 6^{ης} Μαρτίου 1890²³⁹ καὶ διὰ τοῦ ὁποῖου ἐπισυνάπτετο τὸ ἀπὸ 3^{ης} Μαρτίου 1890 γράμμα πρὸς τὴν ἐπιστέλλουσαν Ἀδελφότητα τοῦ Διευθυντοῦ τῆς ἐν Δεδέ-Ἀγάτς Ἀστικῆς Σχολῆς Κ. Ἀθανασιάδου «ἀγγέλλοντος ὅτι ὁ ἐκεῖ μουτσαρίφης μετεκαλεσάμενος ἅπαντας τοὺς διδασκάλους ἐν τῷ Γραφείῳ τῆς Ἀστυνομίας, ἀπήτησε παρ' αὐτῶν ἵνα παρουσιάσωσι τὰ διπλώματα αὐτῶν ἐπικεκυρωμένα ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων»²⁴⁰.

Ἡ ἀντίδρασις τῶν θιγομένων ἐκπαιδευτικῶν, παραπεμπάντων τὸν ἀρχιαστυνόμον τῆς περιοχῆς εἰς τὴν Μητρόπολιν Αἴνου, δεδομένου ὅτι ἀνεγνώριζον τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ὡς τὴν μόνην ἀρμοδίαν περὶ σχολικῶν ζητημάτων ἀρχὴν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἰσχυόντων κατὰ τὴν περίοδον τῆς Ἐθναρχούσης Ἐκκλησίας²⁴¹, συνιστᾷ μίαν ἀκόμη πτυχὴν τοῦ προνομιακοῦ ζητήματος τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν β' φάσιν του ἀνέκυψεν ἐπὶ τῆς πατριαρχίας τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Διονυσίου Ε' κατὰ τὸ β' ἡμισυ τοῦ ἔτους 1890 μέ σκοπὸν τὴν ὑπόσκαψιν

²³⁶ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'47, §13 (13 Μαΐου 1899), σ. 260.

²³⁷ Βλ. ἐνδεικτικῶς Ἰωάννης Μπέτσας, *Θεσμικὲς καὶ λειτουργικὲς ὀψεις τῆς ἐκπαίδευσης τῶν Ἑλληνορθόδοξων Κοινοτήτων στὸ ὀθωμανικὸ κράτος: ἀπὸ τὴν ἔναρξιν τῶν μεταρρυθμίσεων τῶν Τανζιμάτων ἕως τὴν ἐπανάστασιν τῶν Νεοτούρκων*, Διδακτορικὴ Διατριβή, Ἀριστοτέλειον Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 2003 (DOI: 10.26262/heal.auth.ir.4008). Ἰωάννης Μπέτσας, «Ἡ Μέση ἐκπαίδευσις τῶν Ἑλληνικῶν Ὀρθόδοξων Κοινοτήτων τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους (1873-1908)», <http://www.elemedu-upatras.gr/eriane/synedria/synedrio3/praltika%2011/mpetsas.htm> (τελευταία πρόσβασις: 02/10/2009).

²³⁸ Ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκπαιδευτικὴ καὶ Φιλανθρωπικὴ Ἀδελφότης ἰδρύθη τὸ 1880 ἐπὶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Ἰωακείμ Γ' μέ σκοπὸν τὴν προαγωγὴν ἐν Τουρκίᾳ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ τὴν παροχὴν βοηθημάτων εἰς τὰς ἐνδεεῖς κοινότητας. Βλ. σχετικῶς Χρυσόστομος Καλαϊτζῆς (Μητροπολίτης Μύρων), *Καὶ ὁ λόγος περὶ Κανονισμῶν. Βυζαντινά κατάλοιπα, Βυζαντινὲς ἐπιβιώσεις*, τ. Ζ', Κωνσταντινούπολις 2020: Ἰ. Μητρόπολις Μύρων & Ἰ. Μ. Μ. Βατοπαιδίου, σσ. 46-58.

²³⁹ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'38 (6 Μαρτίου 1890), σ. 125.

²⁴⁰ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'38, §13 (6 Μαρτίου 1890), σ. 128.

²⁴¹ Βλ. σχετικῶς Δημήτριος Φραγκόπουλος, «Τὸ ζωτικὸν ἐνδιαφέρον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γὰρ τὴν παιδείαν τοῦ Γένους καὶ ἡ συμβολὴ τῶν εὐεργετῶν στὴν ἀνάπτυξίν της», στό: *Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖο καὶ ἡ Οἰκονομία τοῦ Γένους*, ὁ.π., σσ. 373-386.

τῶν ἀρμοδιοτήτων τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας ἐπὶ πασῶν τῶν πτυχῶν τῆς ζωῆς καὶ δράσεως τοῦ ὀρθοδόξου μιλέτ ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας²⁴². Ἐξ αἰτίας τῆς σθεναρᾶς ἀντιστάσεως τῶν ἐν λόγῳ ἐκπαιδευτικῶν, τὸ ζήτημα παρεπέμφθη πρὸς ἐκδίκασιν εἰς τὸ δικαστήριον τῆς περιοχῆς τὴν 5^{ην} Μαρτίου 1890, «ἵνα δικασθῶσιν ἐπὶ παρανόμῳ ἐξασκήσει τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν καὶ ὅτι κατ' ἀπόφασιν τῆς μητροπόλεως δέν θά ἐμφανισθῶσιν εἰς τὸ δικαστήριον καὶ οὕτω θέλουσι καταδικασθῇ ἐρήμην»²⁴³.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω, θά ἀποσταλῇ, συνοδικῇ ἀποφάσει, ἡ ἀπὸ 6^{ης} Μαρτίου 1890 πατριαρχικῆ ἐπιστολῇ τῷ Αἵνου Λουκᾶ διὰ νά τοποθετηθῇ ἐπὶ τοῦ ἀνακύψαντος ζητήματος καὶ νά πληροφορήσῃ τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν περὶ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἐν προκειμένῳ, δεδομένου ὅτι διεπιστοῦτο ἀδυναμία συνεννοήσεως μεταξύ τοῦ μουτεσαρίφη τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς, τῆς κατ' αὐτόν Μητροπόλεως καὶ τῆς ἐκεῖσε Ἐφοροεπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς πιστοποιήσεως τῶν ἀδειῶν τῶν διδασκάλων ἐκ μέρους τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καὶ τῶν προγραμμάτων σπουδῶν²⁴⁴.

²⁴² Πρβλ. ἐνδεικτικῶς Paul Wittek, *The Rise of The Ottoman Empire*, Royal Asiatic Society, London 1938· William MillerI, *The Ottoman Empire and its Successors, 1801-1927*, Routledge, New York 2012· Halil Inalcik, *The Ottoman Empire: The Classical Age, 1300-1600*, Phoenix 1973· Cornell H. Fleischer, *Bureaucrat and Intellectual in the Ottoman Empire*, Princeton Legacy Library, 1986· Şevket Pamuk, *The Ottoman Empire and European Capitalism, 1820-1913*, Cambridge Middle East Library, 2010· Metin Kunt, Christin Woodhead (ἐπιμ.), *Suleyman the Magnificent and His Age: The Ottoman Empire in the Early Modern World*, Addison-Wesley, New York 1995· André Clot, *Suleiman the Magnificent*, (μτφρ. J. Howe), New Amsterdam Books, 1993· Δημήτρης Κιτσίκης, *Ιστορία τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, 1280-1924*, Βιβλιοπωλεῖον τῆς Ἑστίας, Αθήνα 42003· Νανάκης, *Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο στὴν ὕστερη Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία...*, ὁ.π., Ἀνδρέας Νανάκης (Μητροπολίτης Ἀρκαλοχωρίου), *Ἐκκλησία Ἐθναρχοῦσα καὶ Ἐθνική*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2007· Νανάκης, *Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Νεώτερα Ἱστορικά Β'*, ὁ.π., Παρασκευᾶς Κονόρτας, *Ὀθωμανικὲς θεωρήσεις γιὰ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο (17^{ος}-ἀρχές 20^{ου} αἰῶνα)*, Ἀλεξάνδρεια, Αθήνα 1998· Γεώργιος Μεταλληνός, *Τουρκοκρατία-οἱ Ἕλληνες στὴν Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία*, Ἀκρίτας, Αθήνα 1988· Γεώργιος Μεταλληνός, «Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ὡς ἐθναρχικὸ κέντρο (Milletbaşı)», στό: *Φανάρι-400 χρόνια*, Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, 2001, σσ. 211-239· Γεώργιος Μεταλληνός, *Παράδοση καὶ Ἀλλοτρίωση (τομές στὴν πνευματικὴ πορεία τοῦ νεώτερου Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴν μεταβυζαντινὴν περίοδο)*, Δόμος, Αθήνα 1986· Ἰωάννης Χασιώτης, *Μεταξὺ Ὀθωμανικῆς κυριαρχίας καὶ Εὐρωπαϊκῆς πρόκλησης (Ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας)*, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2001· Steven Runciman, *The Great Church in Captivity*, Cambridge University Press, 1968· Ἰωάννης Ζηζιούλας (Μητροπολίτης Περγάμου), «Γένος καὶ Οἰκουμένη στὴ συνείδηση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου», στό: *Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ ἡ Οἰκονομία τοῦ Γένους*, ὁ.π., σσ. 393-404· Βύρων Θεοδωρόπουλος, «Οἰκουμενικότητα καὶ Γένος», στό: *Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ ἡ Οἰκονομία τοῦ Γένους*, ὁ.π., σσ. 387-392· Πασχάλης Κιτρομηλίδης, «Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ Ἐθνικοῦ κέντρου», στό: *Φανάρι-400 χρόνια*, ὁ.π., σσ. 261-282· Κωνσταντῖνος Σβολόπουλος, «Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο στοὺς κόλπους τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, 1453-1923: συναρμογές καὶ μεταλλαγές», στό: *Φανάρι-400 χρόνια*, ὁ.π., σσ. 241-260· Catherine Boura, *The Secret 'Constantinople Organisation' 1908- 1912 – Politics, Nationalism and Empire*, Bibliotheca Asiae Minoris Historica – 6, Centre for Asia Minor Studies, Athens 2026.

²⁴³ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'38, §13 (6 Μαρτίου 1890), σ. 128.

²⁴⁴ Βλ. Π.Α., *Πατριαρχικὴ Ἀλληλογραφία*, Κῶδιξ Α'60, ἀριθμ. Πρωτ. 1003 (6 Μαρτίου 1890), σ. 56.

Ειρήσθω ἐν παρόδῳ ὅτι πατριαρχική ἐπὶ τοῦ ἰδίου θέματος ἐπιστολή, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 8 Μαρτίου 1890, θὰ ἀποσταλῇ τῷ Ν. Μπλέσσα, Ἀντιπροέδρῳ τῆς Ἑκπαιδευτικῆς καὶ Φιλανθρωπικῆς Ἀδελφότητος, πληροφορουμένῳ περὶ τῆς ἀπὸ μέρους τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας ἐκζητήσεως παρὰ τοῦ Αἵνου Λουκᾶ στοιχείων σχετικῶς πρὸς τὸ ἀνακῦψαν ζήτημα²⁴⁵.

Τό ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 1065 ἀπαντητικὸν γράμμα τοῦ Αἵνου Λουκᾶ, ἀναγνωσθέν κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 13^{ης} Μαρτίου 1890²⁴⁶, παρέχει ἐνδιαφέρουσας πληροφορίας περὶ τοῦ ἀνακύψαντος ζητήματος. Ἐν πρώτοις, σημειοῦται ὅτι ὁ ἐν Δεδέ-Ἀγάτς Διοικητὴς διὰ τεσκερέ ἡτήσατο παρὰ τοῦ ἐπιστέλλοντος Ἱεράρχου τὰ διπλώματα τῶν τριῶν διδασκάλων οἱ ὅποιοι ἐδίδασκον εἰς τὴν ἐκεῖσε Δημοτικὴν Σχολήν, καθὼς καὶ τὰ προγράμματα σπουδῶν καὶ τὰ διδακτικά βιβλία τῶν σχολείων «πρὸς ἐπικύρωσιν, συνωδᾷ τῷ 129 ἄρθρῳ τοῦ εἰδικοῦ περὶ σχολείων Κανονισμοῦ τοῦ ἐπὶ τῆς Παιδείας Ὑπουργείου»²⁴⁷. Ἡ προφορική καὶ ἔγγραφος ἄρνησις τοῦ εἰρημένου Ἱεράρχου νὰ ἀνταποκριθῇ σχετικῶς συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐμπλοκὴν τῶν ἀστυνομικῶν ἀρχῶν τῆς περιοχῆς, πού ἀπηυθύνθησαν πρῶτον πρὸς τοὺς ἐφόρους καὶ εἴτα πρὸς τοὺς ἐμπλεκομένους διδασκάλους, κληθέντας νὰ παρουσιάσουν ἐπικεκυρωμένα τὰ διπλώματά των ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει Γραφείου τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας «ἐπὶ ἀπειλῇ ἐφαρμογῆς τοῦ σχετικοῦ ἁρθροῦ τοῦ ποινικοῦ νόμου»²⁴⁸.

Ἡ μὴ συμμόρφωσις τῶν τελευταίων πρὸς τὰς ἀστυνομικάς ὑποδείξεις ἔσχεν ὡς συνέπειαν τὴν ἐμπλοκὴν τῶν εἰσαγγελικῶν ἀρχῶν τῆς περιοχῆς καὶ τὴν μετὰ ταῦτα ἐκδίκασιν τῆς ὑποθέσεως παρὰ τῶν τοπικῶν δικαστικῶν ἀρχῶν, πού ἐπέβαλον εἰς τοὺς τρεῖς διδασκάλους ποινὴν παύσεως ἐκ τῶν ἐκπαιδευτικῶν των καθηκόντων καὶ τὴν ἐπιβολὴν πενταλίου προστίμου, τῶν τελευταίων, παρὰ τὴν εἰς βάρος των καταδικαστικὴν ποινὴν, ἐξακολουθοῦντων νὰ ἐργάζονται εἰς τὴν σχολικὴν μονάδα τῆς περιοχῆς²⁴⁹.

Ἡ Πατριαρχικὴ Σύνοδος, ἀφοῦ παραπέμψῃ τὸ ζήτημα πρὸς ἐξέτασιν εἰς τὸ Διαρκὲς Ἐθνικὸν Μικτὸν Συμβούλιον, θὰ ἀσχοληθῇ ἐκ νέου μετ' αὐτοῦ κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 20^{ης} Μαρτίου 1890, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 1208 γράμματος τοῦ Αἵνου Λουκᾶ, πληροφοροῦντος, μεταξύ ἄλλων, τὴν Ἐκκλησίαν ὅτι ἀντίγραφον τῆς προμνημονευθείσης δικαστικῆς ἀποφάσεως θὰ ἀποσταλῇ προσεχῶς εἰς τὰ Πατριαρχεῖα καὶ ὅτι «γενήσεται ἐκεῖ

²⁴⁵ Βλ. Π.Α., *Πατριαρχικὴ Ἀλληλογραφία*, Κῶδιξ Α'60, ἀριθμ. Πρωτ. 1003 (8 Μαρτίου 1890), σ. 57.

²⁴⁶ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'38 (13 Μαρτίου 1890), σ. 144.

²⁴⁷ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'38, §15 (13 Μαρτίου 1890), σ. 151.

²⁴⁸ Ὁ.π., σσ. 151-152.

²⁴⁹ Βλ. Ὁ.π., σ. 152.

ἐμπροθέσμως χρῆσις τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένων ἐνδίκων μέσων πρὸς ἀναστολήν τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἀποφάσεως»²⁵⁰. Ὁ ἐκ τῶν συνοδικῶν παρέδρων διατελέσας δὲ κατὰ τὴν ἐν λόγῳ περίοδον Πρόεδρος τοῦ Διαρκοῦς Ἐθνικοῦ Μικτοῦ Συμβουλίου, Ἡρακλείας Γερμανός, κινηθεὶς αὐστηρῶς ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς ἐθναρχικῆς παραδόσεως, θά ἐνημερώσῃ τὸ συνοδικὸν σῶμα περὶ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου, ἵνα γένηται πρὸς τὸν Ὑπουργὸν Παιδείας τακρίριον πρὸς ἀναστολήν τῶν ληφθέντων, κατόπιν ὑπουργικῆς ἐντολῆς, ἐναντίον τῶν διδασκάλων καὶ τῶν σχολείων μέτρων, «προσκαλουμένων τῶν κατὰ τόπους ἀρμοδίων σχολικῶν ἀρχῶν, ἵνα συνεννοῶνται ἐπὶ τῶν ζητημάτων, τῶν σχετιζομένων πρὸς τὰς σχολάς, μετὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν, αἵτινες ἀνέκαθεν ἔχουσαι τὴν ἐπὶ τῶν σχολῶν ἐποπτείαν, συνφθὰ τῷ γ' ἄρθρῳ τῶν Γενικῶν Κανονισμῶν, αἴρουσι καὶ τὴν εὐθύνην ἀπέναντι τῆς Σεβαστῆς Αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως»²⁵¹.

Σημειωτέον ὅτι ὁ Ἕλλην Ὑποπρόξενος Μ. Νικολάου εἶχεν ἐξ ἀρχῆς ἐνημερώσει καθηκόντως περὶ τοῦ ἀνακύψαντος ζητήματος τὸ Ἑλληνικὸν Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν διὰ τῶν ἀπὸ 20^{ης} Φεβρουαρίου καὶ ἀπὸ 9^{ης} Μαρτίου 1890 σχετικῶν ἀναφορῶν του, ἐπισημάνας ὅτι, βάσει τοῦ ὀθωμανικοῦ κανονισμοῦ λειτουργίας τῶν σχολῶν, αἱ προβλεπόμεναι ποιναί, εἰς περίπτωσιν μὴ ὑποβολῆς τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς τὰς ὀθωμανικὰς ἀρχὰς στοιχείων, ἦσαν ἡ ἀκύρωσις διπλώματος, ἡ ἀπαγόρευσις ἀσκήσεως τοῦ διδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος, ἡ ἐπιβολὴ προστίμου καὶ ἡ φυλάκισις²⁵².

Πλείονες πληροφορίες περὶ τοῦ ἐν Δεδέ-Ἀγάτς ἀνακύψαντος ζητήματος σχετικῶς πρὸς τὴν εὐρυθμὸν λειτουργίαν τῶν ἐκεῖσε ἐλληνικῶν σχολείων καταγράφονται ἐν τῷ ἀπὸ 11^{ης} Ἰουλίου 1890 γράμματι τοῦ Αἵνου Λουκᾶ πρὸς τὸν Κωνσταντινουπόλεως Διονύσιον Ε'. Ἡ ἐν προκειμένῳ ἀπόφασις τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, γνωρισθεῖσα τῇ ἐπιτοπίῳ ὀθωμανικῇ Διοικήσει διὰ σχετικοῦ τεσκερέ, συνίστατο εἰς τὴν παῦσιν λειτουργίας τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος σχολείων «*ἂν ἐντὸς τριῶν μηνῶν δέν προκληθῇ ἐπίσημος δι' αὐτὰ ἄδεια, καὶ δέν ἀντικατασταθῶσιν οἱ διδάσκαλοι*»²⁵³. Διό καὶ ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης, θεωρῶν τὸ ἀνακῦψαν ζήτημα ὡς ἐπὶ μέρους πτυχὴν τοῦ προνομιακοῦ ζητήματος, θά αἰτηθῇ τὴν παρά τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας ἐπίσημον παρά

²⁵⁰ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'38, §14 (20 Μαρτίου 1890), σ. 181.

²⁵¹ Ὁ.π.

²⁵² Βλ. Μπακιρτζῆς, «...Μετὰ πολλῆς τάξεως διεξήχθησαν τὴν παρελθοῦσαν Κυριακὴν αἱ ἐκλογαί τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος...», ὁ.π., σ. 355.

²⁵³ Ι.Α.Ο.Π., *Ἡ Μητροπόλεως Αἵνου 1885-1891*, Υ7/7, «Ὁ Αἵνου Λουκᾶς, Ἐν Αἴνῳ, τῇ 11 Ἰουλίου 1890 (ὑπ. ἀριθμ. Πρωτ. 3142), Τῷ Κωνσταντινουπόλεως Διονυσίῳ», σ. 2.

τῇ Ὀθωμανικῇ Κυβερνήσει ἐνέργειαν πρὸς ἀνατροπὴν καὶ ἀνάκλησιν τῆς ὡς ἄνω ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως «ὕποστηριχθῇ τὸ πανάρχαιον καὶ ἐπισήμως ἀνεγνωρισμένον ἐπὶ τῶν σχολείων τῆς θρησκευτικοῦ μορφώσεως τῶν παιδῶν τοῦ εὐσεβοῦς Γένους ἡμῶν δικαίωμα καὶ προνόμιον τῆς Ἐκκλησίας»²⁵⁴.

Τὸ ἀνακῦψαν ζήτημα θά θεωρηθῇ ἐκ νέου κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 21^{ης} Ἰουλίου 1890²⁵⁵, προεδρεύοντος τοῦ Ἡρακλείας Γερμανοῦ, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 3089 γράμματος τῆς Ἐκπαιδευτικῆς καὶ Φιλανθρωπικῆς Ἀδελφότητος, τοῦ αὐτοῦ περιεχομένου μέ τὸ ἀπὸ 11^{ης} Ἰουλίου 1890 γράμμα τοῦ Αἵνου Λουκᾶ πρὸς τὸν Κωνσταντινουπόλεως Διονύσιον Ε΄. Τὸ σημαντικὸν ἐν προκειμένῳ ἔγκειται εἰς τὴν κατατεθεῖσαν παρὰ τῆς ἐπιστελλούσης Ἀδελφότητος πρότασιν πρὸς ὑπερβάσιν τοῦ ἀδιεξόδου, «ἵνα, ἂν ἐγκριθῇ, ἐφοδιασθῶσιν οἱ διδάσκαλοι ὑπὸ τῆς Κεντρ. Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς μέ ἀδείας ἐξασκήσεως τοῦ διδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος, γεγραμμένας καὶ Τουρκιστί»²⁵⁶.

Ἡ μέριμνα, ἄλλως τε, τοῦ Αἵνου Λουκᾶ²⁵⁷ περί τῶν ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ του ἐκπαιδευτικῶν πραγμάτων καὶ ἡ ἀγωνία του διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τῶν ἀπαιτουμένων πόρων πρὸς ὁμαλή

²⁵⁴ Ὁ.π.

²⁵⁵ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β΄38 (21 Ἰουλίου 1890), σ. 454.

²⁵⁶ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β΄38, §13 (21 Ἰουλίου 1890), σ. 459.

²⁵⁷ Ὁ ἰδιαιτερός σεβασμός πού ὁ Αἵνου Λουκᾶς ἔτρεφε διὰ τὸ πρόσωπον τοῦ Γερμανοῦ Καβακοπούλου πιστοποιεῖται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι εἰς τὸν Κώδικα Ἀλληλογραφίας τῆς Μητροπόλεως Αἵνου (1891-1896) περί τὰ τέλη Δεκεμβρίου 1891, καὶ δὴ ἐν ὧν τῶν ἐορτῶν τοῦ Ἁγίου Δωδεκαημέρου, ἡ μοναδικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Ποιμενάρχου τῆς Μητροπόλεως Αἵνου πού καταγράφεται ἀφορᾷ εἰς τὰς εὐχετηρίους εὐχὰς τούτου «τῷ Σεβασμιωτάτῳ Γέροντι ἀγίῳ Ἡρακλείας Κῶ Κῶ Γερμανῷ λίαν περισπουδάστῳ ἐν Χῷ ἀδελφῷ». Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἵνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ΄49 (18 Δεκεμβρίου 1891), σ. 19. Ἰδιαίτερα φαίνεται καὶ ἡ ἐκτίμησις τοῦ Αἵνου Λουκᾶ πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Μητροπολίτου Γέροντος Χαλκηδόνης Ἰωακείμ Εὐθυβούλη (Μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως 1885-1889, Μητροπολίτης Χαλκηδόνης 1889-1897, Μητροπολίτης Ἐφέσου 1897-1920), δεδομένου ὅτι ὁ Αἵνου Λουκᾶς, εὐθύς ὡς ἐπληροφορήθη διὰ τοῦ τύπου τὸν διορισμὸν τοῦ Χαλκηδόνης Ἰωακείμ ὡς συνοδικοῦ παρέδρου, ἔσπευσε διὰ τοῦ ἀπὸ 6^{ης} Φεβρουαρίου 1892 γράμματός του νὰ συγχαρῇ τὸν νέον συνοδικὸν πάρεδρον διὰ θερμῶν λόγων. Ἀναφερόμενος εἰς παλαιὰν μεταξὺ των φιλίαν καὶ προσβλέπων εἰς τὴν ἀδελφικὴν προστασίαν τοῦ Χαλκηδόνης Ἰωακείμ, ὁ Αἵνου Λουκᾶς θά χαρακτηρίσῃ τὸν παραλήπτην τῆς συγχαρητηρίου ἐπιστολῆς ὡς «γενναῖον συνήγορον καὶ προασπιστὴν ἐν τοῖς ὑπὲρ τῶν δικαίων Ἐκκλησίας τε καὶ Ἑθνὸς ἀγῶσιν αὐτῆς». Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἵνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ΄49 (6 Φεβρουαρίου 1892), σ. 33. Ἀναλόγου περιεχομένου γράμμα, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 16 Μαΐου 1892, ἀπεστάλη καὶ τῷ Ἐφέσου Ἀγαθαγγέλῳ. Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἵνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ΄49 (16 Μαΐου 1892), σ. 97. Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Αἵνου Λουκᾶς, ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἐορτῶν τοῦ Ἁγίου Δωδεκαημέρου τοῦ 1892, ἀποστέλλει ἐορτίους εὐχὰς ὀνομαστικῶς τῷ Χαλκηδόνης Ἰωακείμ. Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἵνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ΄49 (20 Δεκεμβρίου 1892), σ. 242. Ἰδιαίτεραν σημασίαν ἔχει καὶ τὸ ἀπὸ 28^{ης} Ἰανουαρίου 1893 εὐχετήριον γράμμα τοῦ Αἵνου Λουκᾶ πρὸς τὸν ἐορτάζοντα τὰ ὀνομαστήριά του Νικομηδεῖας Φιλόθεον. Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἵνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ΄49 (28 Ἰανουαρίου 1893), σ. 279. Σημειωτέον ὅτι ἐν τῷ Κώδικι Ἀλληλογραφίας τοῦ Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ (1897-1901) καταγράφεται

λειτουργίαν τῶν ἐκεῖσε Σχολῶν καταγράφεται ἐναργῶς ἐν τῷ Κώδικι Ἀλληλογραφίας τῆς Μητροπόλεως Αἴνου (1891-1896). Χαρακτηριστικόν παράδειγμα τυγχάνει τό ἀπό 27^{ης} Αὐγούστου 1891 γράμμα τοῦ εἰρημένου Ἱεράρχου πρὸς τόν Διευθυντὴν τοῦ Γραφείου τῆς Ἐκπαιδευτικῆς καὶ Φιλανθρωπικῆς Ἀδελφότητος Χ. Σαμαρτζίδην, αἰτουμένου νά πληροφορηθῇ τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς «περὶ τῶν βοηθημάτων τῶν σχολείων Δεδέ-Ἀγάτς, Φερρῶν, Ρουμτζουκίου, Πασμάκιοι καὶ Καβατζικίου»²⁵⁸. Ἅτερον παράδειγμα τυγχάνει τό ἀπό 18^{ης} Δεκεμβρίου 1891 γράμμα τοῦ Αἴνου Λουκᾶ τοῖς Ἐφοροεπιτρόποις τῆς ἐν Φέρραις ἐκκλησίας, δι' οὗ διευκρινίζεται ὅτι ἐπὶ ζητημάτων ἀρχῆς ὡς πρὸς τὴν λειτουργίαν τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ ἐκεῖσε σχολείου ἀρμοδία ἔναντι τῶν ὁθωμανικῶν ἀρχῶν τυγχάνει ἡ Μητρόπολις Αἴνου καί, κατ' ἐπέκτασιν, τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον²⁵⁹.

Τό ἀμείωτον ἐνδιαφέρον καὶ ἡ ποιμαντικὴ ἀγωνία τοῦ Αἴνου Λουκᾶ διὰ τὴν εὐρυθμον λειτουργίαν τῶν ἐκπαιδευτικῶν πραγμάτων ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ του, λόγῳ καὶ τῆς παραλλήλου δράσεως τῶν Βουλγάρων σχισματικῶν, ἀποτυποῦνται εἰς τὴν ἀπό 10^{ης} Ἰουλίου 1892 ἐξασέλιδον ἐπιστολὴν του πρὸς τόν Ἑλληνα Πρωθυπουργόν Χαρίλαον Τρικούπην. Ἀφοῦ εὐχαριστήσῃ τὸν παραλήπτην τῆς ἐπιστολῆς διὰ τὴν συμπαράστασιν πού τῷ παρεῖχε κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1888,

συγχαρητήριον, ἐπὶ τῷ διορισμῷ ὡς συνοδικοῦ παρέδρου, γράμμα τῷ Δέρκων Καλλινίκῳ Φωτιάδῃ. Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἴνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ' 45 (24 Ἀπριλίου 1897), σ. 32. Ἀναλόγου περιεχομένου γράμμα ἀπεστάλη, μάλιστα, καὶ τῷ Χαλκηδόνος Ἰωακείμ Εὐθυβούλῃ (βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἴνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ' 45 [24 Ἀπριλίου 1897], σσ. 33-34), ὡς καὶ τῷ Ρόδου Κωνσταντίνῳ Ἀλεξανδρίδῃ (βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἴνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ' 45 [9 Ἰουνίου 1898], σ. 301). Συγχαρητήριον ἐπὶ ὀνομαστηρίοις γράμμα ἀπέστειλεν ὁ Αἴνου Λουκᾶς καὶ τῷ Ἀμασείας Ἀνθίμῳ. Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἴνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ' 45 (3 Σεπτεμβρίου 1898), σ. 396. Αἱ τελευταῖαι εὐχετήριοι, ἐπὶ ταῖς ἐορταῖς τοῦ Ἁγίου Δωδεκαημέρου τοῦ 1898, ἐπιστολαὶ τοῦ Αἴνου Λουκᾶ πού καταγράφονται ἐν τῷ Κώδικι Ἀλληλογραφίας του (1897-1891) ἔχουν ὡς παραλήπτας τοὺς Μητροπολίτας Ἡρακλείας Ἱερώνυμον Γοργίαν (βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἴνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ' 45 [23 Δεκεμβρίου 1898], σ. 452), Θεσσαλονίκης Ἀθανάσιον Μεγακλῆν (βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἴνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ' 45 [23 Δεκεμβρίου 1898], σ. 453) καὶ Ξάνθης Ἰωακείμ Σγουρόν (βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἴνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ' 45 [26 Δεκεμβρίου 1898], σ. 454). Ἐκ τῶν ἀνωτέρω διαπιστοῦται ἡ ἐπαναλαμβανομένη ἐν τοῖς εἰρημένοις Κώδιξι Ἀλληλογραφίας πρακτικὴ τοῦ Λουκᾶ Πετρίδου νά διασώσῃ ἐν αὐτοῖς ὅσας ἐκ τῶν ιδιοχείρων ἐπιστολῶν του ἀπηρθύνοντο, κατ' ἐξοχὴν, πρὸς τοὺς Γέροντας καὶ τοὺς διακεκριμένους Ἀρχιερεῖς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου.

²⁵⁸ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ' 49 (27 Αὐγούστου 1891), σ. 1.

²⁵⁹ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ' 49 (18 Δεκεμβρίου 1891), σσ. 20-21. Ἐνδιαφέρουσα ἔκθεσις τοῦ Αἴνου Λουκᾶ, ὑπὸ τὸν τίτλον: «Σημειώματα περὶ σχολείων βοηθουμένων ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας τῆς Ἐκκλησίας» καὶ ἀπὸ 30^{ης} Ἀπριλίου 1892, περιλαμβάνεται ἐν τῷ Κώδικι Ἀλληλογραφίας τῆς Μητροπόλεως Αἴνου (1891-1896). Ἐν αὐτῇ γίνεται λεπτομερὴς στατιστικὴ καταγραφή διὰ τὰς περιοχὰς Ρουμτζήκιον, Πασμακτσῆ καὶ Καβατζήκιον μέ πληροφορίας περὶ τῶν σχολικῶν μονάδων, τῶν διδασκάλων καὶ τῶν διδασκομένων ἐν αὐταῖς. Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ' 49 (30 Ἀπριλίου 1892), σσ. 82-86.

ἐξ ἀφορμῆς τῆς σουλτανικῆς διαταγῆς πρὸς ἀποπομπὴν τοῦ Λουκᾶ Πετρίδου ἐκ τῆς Μητροπόλεως Σερρών, «ἐπὶ βλάβῃ τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ὑπὲρ τῶν συμφερόντων Ἐκκλησίας τε καὶ Ἑθνους διεξαγομένου ἀγῶνος»²⁶⁰, ὁ ἐπιστέλλων ἱεράρχης θά θέσῃ τό ζήτημα τῆς οἰκονομικῆς παρά τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ἐπιχορηγήσεως τῆς κατ' αὐτόν Μητροπόλεως, καθὼς αὕτη «λόγῳ ἀρχιερατικῆς ἐπιχορηγήσεως καὶ λοιπῶν δικαιωμάτων κανονικῶν δέν εἰσπράττει ἐτησίως εἰμὴ ἑκατὸν πενήκοντα λίρας Τουρκίας ἐν συνόλῳ, ἥτοι τέσσαρας χιλιάδας δραχμῶν»²⁶¹, καὶ τοῦτο παρά τό γεγονός ὅτι ἡ συνοδική ἀπόφασις διὰ τὴν χορήγησιν ἐπιδόματος ἀπὸ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς Μητροπόλεως Αἴνου παρέμενεν ἀνεκτέλεστος μέχρι τῆς ἡμερομηνίας συγγραφῆς τῆς παρούσης ἐπιστολῆς.

Κατὰ τὸν ἐπιστέλλοντα Ἱεράρχην, αἱ μισθολογικαὶ δαπάναι περὶ τῶν διδασκάλων τῆς Ἐπαρχίας του ἀνῆλθον κατὰ τό μὲν ἔτος 1888-1889 εἰς τριακοσίας λίρας Τουρκίας, κατὰ τό δέ ἔτος 1891-1892, ὑπερδιπλασιασθεῖσαι, εἰς ἑξακοσίας ὀγδοήκοντα λίρας. Συμφώνως πρὸς τὸν ἐκπαιδευτικὸν προγραμματισμὸν τοῦ Αἴνου Λουκᾶ ἀναγκαία διὰ τὴν Ἐπαρχίαν του ἦτο «μία πλήρης ἀστική σχολὴ μετ' ἰσοδυνάμου Παρθεναγωγείου ἐν Δεδέ-Άγάτς, ἔνθα ἡ τῆς Μητροπόλεως ἔδρα ὑπάρχει, μία δευτεροβάθμιος σχολὴ μετ' ἰσοδυνάμου Παρθεναγωγείου ἐν Αἴνῳ ὡς καὶ τὰ ἐν τῷ περικλειομένῳ ἐνταῦθα πίνακι ἀναφερόμενα λοιπὰ ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς χωρίοις τριτοβάθμια σχολεῖα μετὰ τριῶν νηπιοπαρθεναγωγείων, ὧν ἀπάντων ἡ εἰς διδασκαλικούς μισθοὺς ἐτησίᾳ δαπάνη ἀνέρχεται εἰς λίρας Τουρκίας χιλίας τριακοσίους τεσσαράκοντα»²⁶².

Διευκρινιστέον ὅτι ὁ Αἴνου Λουκᾶς, εἰς τὴν προσπάθειάν του νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ποθουμένην οἰκονομικὴν παρά τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως συνδρομήν, θά ἐστιᾷσῃ τὴν ἐπιχειρηματολογίαν του εἰς ἀμιγῶς ἐθνοκεντρικὴν ρητορικὴν, ἀναδεικνύων τὴν ἐθνικὴν διὰ τό Ἑλληνικὸν Κράτος ὠφέλειαν εἰς τὰ ἐν λόγῳ τμήματα τῆς Θρακικῆς γῆς μέσῳ τῆς ἐνισχύσεως τῆς ἐκεῖσε παρεχομένης ἑλληνικῆς παιδείας, μάλιστα δέ ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὴν ἀντενέργειαν τῶν ἐκφραστῶν τοῦ βουλγαρικοῦ ἐθνικισμοῦ²⁶³, πού ἐπεδίωκον τὸν σφαιτερισμὸν τῶν ὑπὸ διεκδίκησιν περιοχῶν.

²⁶⁰ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ' 49 (10 Ἰουλίου 1892), σ. 140.

²⁶¹ Ὁ.π., σ. 144.

²⁶² Ὁ.π., 146.

²⁶³ Βλ. σχετικῶς Θεόδωρος Μεϊμάρης (Τριτεύων τῶν Πατριαρχικῶν Διακόνων, νῦν Μητροπολίτης Σελευκείας), *Ἐθνικός προσδιορισμός καὶ αἰτούμενα στό Ἑλλαδικό Κράτος. Τὰ καθ' ἑαυτὸν Νικάνδρου Ζαννουβίου καὶ ἡ ἐποχὴ του (1828-1888)*, Ἀντ. Σταμούλης, Θεσσαλονίκη 2012, σσ. 427-448.

Ἐνδιαφέρουσai τυγχάνουν αἱ πληθυσμιακαὶ καὶ στατιστικαὶ πληροφορίαι ποὺ περιλαμβάνονται εἰς τὸν ἐπισυναπτόμενον πίνακα σχετικῶς πρὸς τὰς ἀναγκαίας πρὸς ἑλληνικὴν ἐκπαίδευσιν τῆς ὁμογενοῦς νεολαίας δαπάνας διὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1892-1893. Κατὰ τὸν Λουκᾶν Πετρίδην, διὰ μὲν τὸ Δεδέ-Ἀγάτς, μέ πληθυσμόν²⁶⁴ 3.500 Ἑλληνας καὶ 250 Βουλγάρους, ἡ συνολικὴ δαπάνη διὰ τοὺς ἑνδεκα διδασκάλους προϋπελογίζετο εἰς 600 λίρας· διὰ δὲ τὴν Αἶνον, τῶν 2.200 Ἑλλήνων καὶ τῶν 40 Βουλγάρων, δαπάνη 250 λίρας διὰ 5 διδασκάλους, ἐνῶ διὰ τὰς Φέρρας τῶν 250 Ἑλλήνων καὶ τῶν 400 Βουλγάρων ἡ δαπάνη διὰ τοὺς 2 διδασκάλους ἀνῆρχετο εἰς 70 λίρας. Ἐν σχέσει πρὸς τὰ συγκεντρωτικὰ στοιχεῖα τῆς Ἐπαρχίας Αἶνου, οἱ μὲν Ἑλληνες ἀνῆρχοντο εἰς 11.680, οἱ δὲ Βούλγαροι εἰς 925, τὸ σύνολον τοῦ διδασκαλικοῦ προσωπικοῦ εἰς 31 ἄτομα καὶ ἡ συνολικὴ δαπάνη εἰς 1.390 λίρας²⁶⁵.

Ἡ καθοριστικὴ, μάλιστα, συνδρομὴ τῆς Ἐκπαιδευτικῆς καὶ Φιλανθρωπικῆς Ἀδελφότητος εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ ἐν Δεδέ-Ἀγάτς καὶ ἐν Φέρραις ἐκπαιδευτικοῦ ἔργου πιστοποιεῖται τόσον ἐκ τοῦ ἀπὸ 15^{ης} Ἰουλίου 1892 εὐχαριστηρίου πρὸς αὐτὴν γράμματος τοῦ Αἶνου Λουκᾶ, δι' οὗ ἐξαίρονται «ὅσα μετὰ μεγάλης φιλογενείας καὶ αὐταπαρνήσεως ἢ καθ' ὑμᾶς Ἀδελφότης μοχθεῖ καὶ δαπανᾷ ὑπὲρ τῶν γραμμάτων τῶν ἀθανάτων ἡμῶν προγόνων»²⁶⁶, ὅσον καὶ διὰ τοῦ ἀναλόγου περιεχομένου καὶ ἀπὸ 27^{ης} Ἰουλίου 1896 γράμματος τοῦ εἰρημένου Ἰεράρχου μέ παραλήπτην τὸν Εὐστάθιον Εὐγενίδην, Πρόεδρον τῆς ἐν λόγῳ Ἀδελφότητος, ποὺ ἐστίαζεν εἰς τὴν συνδρομὴν τῆς τελευταίας διὰ τὴν συντήρησιν καὶ εὐρυθμον λειτουργίαν τῶν ἐν Φέρραις σχολῶν²⁶⁷.

Ὁ Αἶνου Λουκᾶς, διὰ τοῦ ἀπὸ 28^{ης} Ἰουλίου 1892 γράμματός του, ἀναγνωσθέντος κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 1^{ης} Αὐγούστου 1892, θά θέσῃ ὑπ' ὅσιν τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας τὴν σχετικὴν διαταγὴν τοῦ καϊμακάμη τῆς περιοχῆς ἀναφορικῶς πρὸς τὴν προσαγωγὴν τῇ ἐπιτοπίῳ διοικήσει τῆς ἐπικεκυρωμένης παρὰ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργείου ἀδείας λειτουργίας τῶν ἐν Δεδέ-Ἀγάτς σχολῶν. Τὸ ζήτημα διὰ τὴν Μητρόπολιν Αἶνου καθίστατο κρίσιμον λόγῳ τῆς

²⁶⁴ Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκδιδόμενον περιοδικόν «Annuaire Oriental du Commerce», τὸ μὲν 1881 ὁ πληθυσμὸς ἀνῆρχετο εἰς 2.000 περίπου κατοίκους, τὸ δὲ 1883 εἰς 3.000, ἐνῶ μίαν δεκαετίαν ἀργότερον (1890) εἰς 4.000. Βλ. *Ἀλεξανδρούπολη: Κοινωνικὴ καὶ πνευματικὴ ζωὴ*, Ἱστορικὸ Μουσεῖο Ἀλεξανδρούπολης, Ἀλεξανδρούπολη 2015, σ. 21.

²⁶⁵ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἶνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ' 49 (10 Ἰουλίου 1892), σ. 149. Σημειωτέον ὅτι ἐν τῷ ἰδίῳ γράμματι τοῦ Λουκᾶ Πετρίδου πρὸς τὸν Χαρίλαον Τρικούπην, ἐνῶ ἐν αὐτῷ τὸ συνολικῶς ἀπαιτούμενον ποσὸν ἀνέρχεται εἰς 1.340 λίρας, ἐν τῷ ἐπισυναπτομένῳ αὐτῷ πίνακι ἐμφανίζεται ἡὑξημένον κατὰ πεντήκοντα λίρας, προϋπολογιζόμενον εἰς 1.390 λίρας.

²⁶⁶ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἶνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ' 49 (15 Ἰουλίου 1892), σ. 156

²⁶⁷ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἶνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ' 49 (27 Ἰουλίου 1896), σσ. 417-418.

διαπιστώσεως τοῦ ἐπιστέλλοντος Ἱεράρχου ὅτι «ὅσον ὁμως ἀφορᾷ εἰς τὰ σχολεῖα, τούτων τινά μὲν ἀδεία τῆς ἐπιτοπίου ἀρχῆς ἐκτίσθησαν ὡς κατοικίαι τῶν ἱερέων, τινά δέ μετεσχηματίσθησαν εἰς σχολεῖα ἀπό οἰκίας, ὥστε οὔτε ἔν σχολεῖον τῆς ἐμῆς ἐπαρχίας ἔχει οἷαν ἡ ἀρχή νῦν ἀπαιτεῖ ἄδειαν καί πιθανόν νά προβῇ αὕτη εἰς παρεμπόδισιν τῆς τούτων λειτουργίας ὀχυρουμένη ὀπισθεν τοῦ τῆς παιδείας νόμου»²⁶⁸.

Ἡ ἐπίλυσις τοῦ ἀνακύψαντος ζητήματος, τό ὅποῖον ἀφεώρα ἀσφαλῶς ὄχι μόνον τήν Μητρόπολιν Αἴνου ἀλλά καί τό σύνολον τῶν Ἐπαρχιῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, θά δρομολογηθῇ τόν Αὐγούστον τοῦ 1892, κατόπιν τῆς ἀπό κοινοῦ θεωρήσεως του τήν 14^{ην} Αὐγούστου 1892 παρά τῆς Πατριαρχικῆς Συνόδου καί τοῦ Διαρκοῦς Ἐθνικοῦ Μικτοῦ Συμβουλίου, ἐπὶ τῆς πατριαρχίας, δηλονότι, τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Νεοφύτου Η΄, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε τούς οἵακας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου τήν 27^{ην} Ὀκτωβρίου 1891 εἰς διαδοχὴν τοῦ Διονυσίου Ε΄.

Κατά τήν συνοδικήν συνεδρίαν τῆς 20^{ης} Αὐγούστου 1892²⁶⁹ θά ἀναγνωσθῇ καί θά ἐγκριθῇ σχέδιον ἀπανταχούσης ἐγκυκλίου πρὸς τούς Ἀρχιερεῖς τοῦ Θρόνου «περί συντάξεως καταλόγων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτῶν Σχολῶν κατὰ τήν σχετικὴν ἀπόφασιν τῶν δύο Σωμάτων»²⁷⁰, μετὰ τῆς ἀποφάσεως ὅπως μετὰ τῆς εἰρημένης ἐγκυκλίου συναποσταλῇ καί σχέδιον καταλόγου πρὸς διευκόλυνσιν αὐτῶν. Διὰ τῆς ἐν λόγῳ ἐγκυκλίου²⁷¹, φερούσης ἡμερομηνίαν 22 Αὐγούστου 1892, ἀποκαλύπτεται ὅτι ἡ προτεινομένη λύσις ἦτο ἀπόρροια ἀπαιτήσεως τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως, αἰτηθείσης παρά τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου κατάλογον τῶν ὁμογενειακῶν Σχολῶν, ἐπὶ τῷ σκεπτικῷ ὅτι «ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας ἀνάγκη ἵνα ὑπάρχῃ γενικὴ ἀπογραφή πάντων τῶν ἐν τῷ κράτει ἐκπαιδευτηρίων»²⁷².

Οἱ παραληπτὰ Ἀρχιερεῖς προετρέποντο ὅπως συντάξουν καί ἀποστείλουν τόν αἰτηθέντα κατάλογον τῇ ἀρμοδίᾳ πολιτικῇ διοικήσει, καθὼς καί ἀντίγραφον αὐτοῦ εἰς τὰ Πατριαρχεῖα, βάσει σαφῶς καθωρισμένου πλαισίου, καθὼς «κατὰ τό ἐπισυναπτόμενον σχέδιον σημειωθῇσονται

²⁶⁸ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ΄49 (28 Ἰουλίου 1892), σσ. 187-188.

²⁶⁹ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β΄41 (20 Αὐγούστου 1892), σ. 536.

²⁷⁰ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β΄41, §3 (20 Αὐγούστου 1892), σ. 537.

²⁷¹ Ἡ ἐν λόγῳ ἐγκύκλιος, ἐξαπολυθεῖσα ἐπὶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Νεοφύτου Η΄, φέρει τὰς ὑπογραφάς τῶν συνοδικῶν παρέδρων Ἐφέσου Ἀγαθαγγέλου, Ἡρακλείας Γερμανοῦ, Νικομηδείας Φιλοθέου, Χαλκηδόνης Ἰωακείμ, Δέρκων Καλλινίκου, Ἰωαννίνων Γρηγορίου, Διδυμοτεῖχου Μεθοδίου, Κορυτσᾶς Φιλοθέου, Βελεγράδων Δωροθέου καί Χαλδίας Γερβασίου.

²⁷² Π.Α., *Πατριαρχικὴ Ἀλληλογραφία*, Κῶδιξ Α΄62, ἀριθμ. Πρωτ. 4593 (22 Αὐγούστου 1892), σ. 312.

ἀπλῶς τό ὄνομα, τό εἶδος καί αἱ τάξεις ἐκάστης σχολῆς κοινοτικῆς ἢ ἰδιωτικῆς ἀρρένων καί θηλέων, μετὰ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως ἢ τῆς κώμης καί τῆς ἐνορίας ἐν ᾗ κεῖται. Ἐκαστος κατάλογος δεόν ἵνα φέρῃ ἐπισημειωμένον ἐν τῷ τέλει τό γενικόν ἄθροισμα τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτῆς διαφόρων σχολῶν ὑφ' ἐκάστην στήλην»²⁷³.

Ἡ ὀριστική ἐπίλυσις τοῦ «σχολειακοῦ ζητήματος» θά ἐπέλθῃ κατόπιν συνεννοήσεως τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καί τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου περί τὰς ἀρχάς τοῦ 1893, ἐπὶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Νεοφύτου Η'. Τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τοῦ σχεδίου²⁷⁴ νέας ἀπανταχούσης, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 15 Φεβρουαρίου 1893, ἐγκυκλίου πρὸς ἅπαντας τοὺς Ἀρχιερεῖς τοῦ Θρόνου, ἀναγνωσθέντος καί ἐγκριθέντος κατὰ τὴν συνοδικήν συνεδρίαν τῆς 13^{ης} Φεβρουαρίου 1893²⁷⁵. Ἡ διμερὴς συνεννόησις προέβλεπεν ὅπως ἕκαστος Ἀρχιερεὺς, ἀντὶ τῶν ἀπαιτουμένων αὐτοκρατορικῶν φερμανίων περί τῆς λειτουργίας τῶν σχολῶν ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ του, προσκομίσῃ τῇ ἐπιτοπίῳ διοικήσει τὸν διὰ τῆς ἀπὸ 22^{ας} Αὐγούστου 1892 πατριαρχικῆς καί συνοδικῆς ἐγκυκλίου αἰτηθέντα παρὰ τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας κατάλογον τῶν σχολῶν, τὰς ὁποίας ἡ Ὄθωμανικὴ Κυβέρνησις θά ἀνεγνώριζεν ὡς ἐπισήμως ὑφισταμένας²⁷⁶.

Αναφορικῶς δέ πρὸς τό σκέλος τῆς λήψεως τῆς ἀδείας λειτουργίας τῶν σχολῶν παρὰ τῶν ἀρμοδίων κρατικῶν ὑπηρεσιῶν, ἡ διμερὴς συνεννόησις προέβλεπε τὸν ἀπὸ μέρους τῆς ὀθωμανικῆς διοικήσεως ἐφοδιασμόν τῆς ἀπαιτουμένης ἀδείας δι' ὅσας σχολὰς θά ἀνεγνώριζοντο βάσει τοῦ ὑποβληθέντος καταλόγου κατὰ τὸν τύπον τοῦ τουρκικοῦ κειμένου, τό ὅποion ἐπεσυνάπτετο εἰς τὴν ἐν λόγῳ ἐγκύκλιον. Διευκρινιστέον ὅτι ἡ κατὰ τό πρόσφατον παρελθόν ἀναδυθεῖσα δυσκολία συνεννοήσεως μεταξύ τῶν ἐμπλεκομένων μερῶν ὑπῆρξεν ἀπόρροια ἀσυμφωνίας μεταξύ τοῦ ἄρθρου 129 τοῦ περί ἐκπαιδεύσεως κανονισμοῦ τοῦ Ὄθωμανικοῦ Κράτους καί τῆς ἀπὸ 22^{ας} Ἰανουαρίου 1891 Βεζυρικῆς ἐγκυκλίου περί ἐκπαιδεύσεως, πρὸς τὴν ὁποίαν καί ἀντέπιπτε τό εἰρημένον ἄρθρον²⁷⁷.

Ἐν σχέσει δέ πρὸς μελλούσας ἰδρυθῆναι νέας σχολὰς, ἡ διμερὴς συνεννόησις προέβλεπεν ὅπως «διὰ μὲν τὴν ἀνέγερσιν ἢ σύστασιν αὐτῶν, ἡ τοῦ ἀπαιτουμένου αὐτοκρ. Φερμανίου ἔκδοσις ἐνεργηθήσεται κατὰ τὴν τάξιν διὰ τῶν Πατριαρχείων, διὰ δέ τὴν λειτουργίαν αὐτῶν, ἡ ἄδεια ζητηθήσεται ὑπὸ τοῦ οἰκείου Ἀρχιερέως ἀπὸ τῆς ἐπιτοπίου διοικήσεως, ἀπαράλλακτος τῷ

²⁷³ Ὁ.π., σ. 313.

²⁷⁴ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 41, §1 (13 Φεβρουαρίου 1893), σ. 125.

²⁷⁵ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 41 (13 Φεβρουαρίου 1893), σ. 125.

²⁷⁶ Βλ. Π.Α., *Πατριαρχικὴ Ἀλληλογραφία*, Κῶδιξ Α' 63, ἀριθμ. Πρωτ. 785 (15 Φεβρουαρίου 1893), σ. 40.

²⁷⁷ Βλ. Ὁ.π., σ. 41.

περικλείστω τύπω»²⁷⁸. Ἡ ἐγκύκλιος κατεκλείετο διά τῆς διττῆς προτροπῆς ὅπως, τοῦτο μὲν ὅσοι Ἀρχιερεῖς καθυστέρησαν σχετικῶς, σπεύσουν ἵνα ἀποστείλουν τὸν τῶν σχολῶν κατάλογον, τοῦτο δὲ ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἐνεργοῦν σχετικῶς πρὸς σχολικά ζητήματα κατὰ τὰς προνοίας τῆς παρουσίας ἐγκυκλίου.

Τό γεγονός ὅτι ὁ Αἵνου Λουκᾶς διετέλεσε κατὰ τὴν περίοδον 1893-1895 συνοδικὸς πάρεδρος²⁷⁹ παρέσχεν εἰς αὐτόν τὴν δυνατότητα τῆς ἐκ τοῦ σύνεγγυς προωθήσεως τῶν ζητημάτων πού ἀπασχολοῦν τὴν Ἐπαρχίαν του²⁸⁰. Ἐξ ἀφορμῆς, μάλιστα, τῆς ἐκτελέσεως τῶν συνοδικῶν του καθηκόντων, ὁ Αἵνου Λουκᾶς, διά τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 3306 γράμματός του, τό ὁποῖον ἀνεγνώσθη κατὰ τὴν συνοδικήν συνεδρίαν τῆς 19^{ης} Ἰουνίου 1893, θά αἰτηθῇ «*συνφδὰ τῇ σχετικῇ διατάξει τῶν Κανονισμῶν ὅπως δοθῇ αὐτῷ, λαμβάνοντι ὀλιγώτερα τῶν 5.000 γροσίων ὑπὸ τῆς Ἐπαρχίας αὐτοῦ, ἀνάλογον ἐπιχορήγημα ἐκ τοῦ Ἐθνικοῦ Ταμείου, κατὰ τὴν ἐνταῦθα διαμορῆν αὐτοῦ ὡς μέλους τῆς Ἱερᾶς Συνόδου*»²⁸¹. Σημειωτέον ὅτι ἡ Πατριαρχικὴ Σύνοδος θά παραπέμψῃ τό ἐν λόγῳ αἶτημα εἰς τό Διαρκές Ἐθνικόν Μικτόν Συμβούλιον, διά τὰ περαιτέρω.

Κατὰ τὴν συνοδικήν συνεδρίαν τῆς 30^{ης} Αὐγούστου 1894²⁸², περὶ τὰ τέλη τῆς πατριαρχίας τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Νεοφύτου Η', θά τεθῇ συναφῶς ὑπὸ τοῦ συνοδικοῦ παρέδρου Αἵνου Λουκᾶ τό ζήτημα τῆς ἐξακολουθήσεως τοῦ παρά τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἀδελφότητος τῆς Πόλεως προβλεπομένου ἐπιχορηγήματος διά τὰς ἐν Δεδέ-Ἀγάτς Σχολάς, «*κινδυνεύουσας νῦν νά κλεισθῶσιν ἐξ ὀλοκλήρου ἔνεκεν τῆς διακοπῆς τούτου*»²⁸³. Ἡ Πατριαρχικὴ Σύνοδος θά ἐξουσιοδοτήσῃ τὸν εἰρημένον Ἀρχιερέα ὅπως ἔλθῃ εἰς προφορικὴν ἐπαφήν μετὰ τοῦ Ἀντιπροέδρου τῆς Ἀδελφότητος, Εὐσταθίου Εὐγενίδου, καὶ ὑποδείξῃ πρὸς αὐτόν τὸν κίνδυνον, «*ὃν ὡς ἐκ τούτου διατρέχουσι ποικίλα αὐτόθι Ἐκκλησιαστικά καὶ Ἐθνικά συμφέροντα*»²⁸⁴.

²⁷⁸ Ὁ.π.

²⁷⁹ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἵνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ' 49 (18 Ἰανουαρίου 1893), σ. 262.

²⁸⁰ Σημειωτέον ὅτι ἐν τῷ Κώδικι Ἀλληλογραφίας τῆς Μητροπόλεως Αἵνου (1891-1896) τό μοναδικόν ὄνομα παραλήπτου Ἱεράρχου πού καταγράφεται ὀνομαστικῶς, σχετικῶς πρὸς τὰ ἀπαντητικά εὐχαριστήρια γράμματα τοῦ Λουκᾶ Πετρίδου πρὸς τὰ συγχαρητήρια μηνύματα πού ὁ τελευταῖος ἔλαβεν ἐπὶ τῷ διορισμῷ του ὡς συνοδικοῦ παρέδρου, τυγχάνει ἐκεῖνον τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων Γρηγορίου. Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἵνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ' 49 (23 Ἰανουαρίου 1893), σ. 274.

²⁸¹ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 41, §16 (19 Ἰουνίου 1893), σ. 417.

²⁸² Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 42 (30 Αὐγούστου 1894), σ. 593.

²⁸³ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 42, §37 (30 Αὐγούστου 1894), σ. 601.

²⁸⁴ Ὁ.π.

Κατά τήν αὐτήν συνοδικήν συνεδρίαν (30 Αὐγούστου 1894), κατόπιν σχετικῆς προτάσεως τοῦ Αἵνου Λουκά, θά διαταχθῇ συνοδικῶς ὁ Καποῦ Κεχαγιάς ὅπως ἐπισπεύσῃ τήν ἀπάντησιν τοῦ ἁρμοδίου Ὑπουργείου «εἰς τό πρό ἱκανοῦ χρόνου διαβιβασθέν τῇ Ὑψ. Πύλῃ τακρίριον περί τῶν ὑπό τῆς ἐπιτοπίου διοικήσεως ζητουμένων κτηματικῶν φόρων»²⁸⁵ τῶν Σχολῶν Δεδέ-Ἀγάτς»²⁸⁶.

Ἡ συνέχεια τοῦ ζητήματος τῶν κτηματικῶν φόρων τῶν εἰρημένων Σχολῶν λαμβάνει χώραν ἐπὶ τῆς πατριαρχίας τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Ἀνθίμου Ζ' (20 Ἰανουαρίου 1895-29 Ἰανουαρίου 1897), τοῦ ἀπό Λέρου καί Καλύμνου, ὁ ὁποῖος κατά τήν περίοδον 1877-1888 διετέλεσε Μητροπολίτης Αἵνου καί ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἀπεφασίσθη συνοδικῶς, τήν 2^{αν} Σεπτεμβρίου 1885, ἡ προσάρτισις τῶν Τμημάτων τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς καί τῶν Φερρῶν εἰς τήν Μητρόπολιν Αἵνου.

Κατά τήν συνοδικήν συνεδρίαν τῆς 16^{ης} Μαΐου 1895²⁸⁷ θά ἀναγνωσθῇ τό ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 2083 γράμμα τοῦ Αἵνου Λουκά, ἀναφερομένου ἀφ' ἑνός μὲν εἰς τήν προῖστορίαν τῆς ιδρύσεως τῶν ἐκεῖ σχολῶν, δεδομένου ὅτι ἐκ τῶν πρώτων ἐτῶν πού ἐδημιουργήθη ἡ πόλις Δεδέ-Ἀγάτς, ἡ ἐκεῖσε Ἑλληνορθόδοξος Κοινότης ὠργάνωσε τήν λειτουργίαν σχολείου πλησίον τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Νικολάου καί «ἤδη τό 1882 λειτουργοῦσε δίπλα στήν ἐκκλησία ἡ Δημοτική Σχολή, ἐνῶ ἀπό τό 1885 ἦταν σέ λειτουργία ἑλληνικό νηπιαγωγεῖο καί παρθεναγωγεῖο»²⁸⁸, τῆς ἐπιτοπίου, μάλιστα, κυβερνητικῆς ἀρχῆς παραστάσης κατά τήν κατάθεσιν τοῦ θεμελίου τῆς σχολῆς ἀρρένων λίθου, ὡς διαπιστοῦται καί ἐκ τοῦ σχετικοῦ κώδικος τῆς Κοινότητος Δεδέ-Ἀγάτς, ἀφ' ἑτέρου δέ εἰς τήν συνεχῇ καί ἀδιάκοπον λειτουργίαν των ἀπό τῆς ιδρύσεώς των μέχρι καί τό 1895. Τό ζήτημα πού ἠγέρθη ἐπὶ τῆς ποιμαντορίας τοῦ Αἵνου Λουκά συνίστατο εἰς τήν ἀπό διετίας περίπου ἀπαίτησιν τῆς τοπικῆς ὀθωμανικῆς διοικήσεως διά τήν ἀπό μέρους τῶν σχολῶν καταβολήν καθυστερουμένων κτηματικῶν φόρων, ἀνερχομένων εἰς τό ποσόν τῶν 5.000 περίπου γροσίων²⁸⁹.

²⁸⁵ Περί τοῦ ζητήματος τοῦ κτηματικοῦ καί τοῦ στρατιωτικοῦ φόρου εἰς τό Τμήμα Κυδωνιῶν τῆς Ἐπαρχίας Ἐφέσου βλ. σχετικῶς Μεϊμάρης, *Ἡ ἀναδιοργάνωσις τῆς Γεροντικῆς Μητροπόλεως Ἐφέσου...*, ὁ.π., σσ. 65-79. Πρβλ. Θεόδωρος Μεϊμάρης (Μ. Πρωτοσύγκελλος, νῦν Μητροπολίτης Σελευκείας), «Ἡ ἀναδιοργάνωσις τῆς Γεροντικῆς Μητροπόλεως Ἐφέσου (1901-1902)», στό: *Χριστιανική Μικρά Ἀσία 19^{ος}-20^{ός} αἰώνας*, Πρακτικά Διεθνούς Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου, 22-24 Νοεμβρίου 2022, Ἑννοια-Κοσμητεία Θεολογικῆς Σχολῆς Ἐθνικοῦ & Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 2025, σσ. 351-371.

²⁸⁶ Π.Α., *Συνοδικά Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 42, §5 (30 Αὐγούστου 1894), σ. 596.

²⁸⁷ Βλ. Π.Α., *Συνοδικά Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 43 (16 Μαΐου 1895), σ. 295.

²⁸⁸ *Ἀλεξανδρούπολη: Κοινωνική καί πνευματική ζωή*, ὁ.π., σ. 25.

²⁸⁹ Βλ. Π.Α., *Συνοδικά Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 43, §6 (16 Μαΐου 1895), σ. 296.

Αναφορικῶς δέ πρὸς τὰς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ γηπέδου οἰκοδομηθείσας δύο οἰκίας, ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης, βάσει τῶν εἰσπρακτικῶν ἀποδείξεων, θά ἐπισημάνῃ ὅτι μέχρι τὸ 1890, ὅτε καὶ κατοικοῦντο ὑπὸ οἰκογενειῶν, κατεβάλλοντο οἱ νόμιμοι κυβερνητικοὶ φόροι, μετὰ τῆς διευκρινίσεως ὅτι ἡ Ἐφοροεπιτροπὴ τῆς Κοινότητος Δεδέ-Ἀγάτς προετίθετο ἀμέσως νά πληρώσῃ τυχόν ὑπολειπομένην ὀφειλὴν πρὸς τὰς κρατικὰς ἀρχάς. Ἐνδιαφέρουσαι πληροφορίες παρέχονται περὶ τῆς χρήσεως τῶν ἐν λόγῳ οἰκιῶν ἀπὸ τοῦ 1891 καὶ ἐξῆς, τῆς μὲν μιᾶς ἐξ αὐτῶν χρησιμοποιουμένης ἔκτοτε ὡς Μητροπολιτικοῦ Οἴκου, τῆς δέ ἐτέρας ὡς ἱερατικῆς κατοικίας, «ὅπερ ἐγκαίρως ἐδηλώθη διὰ τακριρίου τῆς Α. Σ. τῇ ἐπιτοπίῳ διοικήσει, αἰτησαμένης, ὅπως συνωδὰ τῷ σχετικῷ Κυβερνητικῷ νόμῳ, ἀπαλλαγῶσιν αἱ οἰκίαι αὗται τοῦ κτηματικοῦ φόρου, ὡς μετατραπεῖσαι ἢ μὲν εἰς Μητρόπολιν, ἢ δέ εἰς κατοικίαν τῶν ἱερέων»²⁹⁰.

Ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης θά αἰτηθῇ τὴν ἐνέργειαν τῶν δεόντων ἀπὸ μέρους τῆς Μητρός Ἐκκλησίας, πρὸς ἀπαλλαγὴν τῆς διαληφθείσης Κοινότητος ἐκ τῶν κυβερνητικῶν πιέσεων διὰ τὴν πληρωμὴν φόρων οἱ ὅποιοι δὲν ἦσαν σύμφωνοι πρὸς τὴν κειμένην φορολογικὴν νομοθεσίαν, αἴτημα, ἄλλως τε, τὸ ὅποῖον κατέθεσε καὶ ἡ Κοινότης τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 655 σχετικοῦ γράμματός της. Ἡ Πατριαρχικὴ Σύνοδος, λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὰ ἀνωτέρω, θά ἀποφασίσῃ τὴν σύνταξιν καὶ ἀποστολὴν τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ τοῦ προσήκοντος ἐπαναληπτικοῦ τακριρίου.

Τὸ ζήτημα τῆς ἀπαλλαγῆς τῆς Κοινότητος τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς ἐκ τῆς πληρωμῆς τῶν κτηματικῶν φόρων δέον ὅπως μὴ θεωρηθῇ ἄσχετον πρὸς τὸ γενικώτερον ζήτημα τῆς οἰκονομικῆς δυσπραγίας ποῦ ἀντεμετώπιζεν εἰς τὸ σύνολόν της ἡ Μητρόπολις Αἴνου. Δέν εἶναι, ἄλλως τε, οὐδόλως τυχαῖον τὸ γεγονός ὅτι ὁ Αἴνου Λουκάς, ἅμα τὸ πέρας τῆς ὀλοκληρώσεως τῶν συνοδικῶν του καθηκόντων, θά θέσῃ ζήτημα ἐπεκτάσεως τῆς Ἐπαρχίας του πρὸς τὴν πλευράν τῆς γειτνιαζούσης Μητροπόλεως Ἡρακλείας, ἐπικαλούμενος πρὸς τοῦτο –κατὰ βάσιν– τὰ δυσμενῆ διὰ τὴν Ἐπαρχίαν του οἰκονομικά δεδομένα.

Πλέον συγκεκριμένως, κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 19^{ης} Ὀκτωβρίου 1895²⁹¹ θά ἀναγνωσθῇ τὸ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 4017 γράμμα τοῦ Αἴνου Λουκά, ἀναφερομένου μὲν εἰς ἐκκλησιαστικὰς ἀποφάσεις περὶ παροχῆς αὐτῷ ἐπιδόματος διὰ τὸ ἐμπερίστατον τῆς Ἐπαρχίας αὐτοῦ, αἰτουμένου δέ τὴν ἐπέκτασιν τῶν ὁρίων αὐτῆς πρὸς τὰ γειτνιάζοντα μέρη τῆς Ἐπαρχίας Ἡρακλείας τοῦ Τμήματος Κεσσάνης, «πρὸς διάσωσιν, ὡς λέγει, τῆς ἐν λόγῳ ἐπαρχίας ἀπὸ τοῦ

²⁹⁰ Ὁ.π., 297.

²⁹¹ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 43 (19 Ὀκτωβρίου 1895), σ. 730.

κινδύνου τῆς τελείας ἀποσυνθέσεως καί ἀπαλείψεως ἀπό τοῦ Συνταγματίου τοῦ Οἰκ. Θρόνου»²⁹². Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ ἀντανεκλαστική ἀντίδρασις τῶν Δημογερόντων τῆς Κοινότητος Κεσσάνης καί τῶν Μουχταροδημογερόντων τῶν λοιπῶν χωρίων αὐτῆς, οἵτινες, διά τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 4240 γράμματός των, θά ἐκφράσουν τήν ἀντίθεσίν των «εἰς τήν παραμικράν ἀπόσπασιν μερῶν ἐκ τοῦ τμήματος αὐτῶν»²⁹³.

Ὁ Αἵνου Λουκάς, παρά τήν σθεναράν ἄρνησιν τῶν προκρίτων τῆς περιοχῆς, δέν θά ἐγκαταλείψῃ τήν προσπάθειαν προσεταιρισμοῦ περιοχῶν ἐκ τῆς Μητροπόλεως Ἡρακλείας. Μετά τήν πάροδον ἐνός καί ἡμίσεος ἐτῶν, ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐκλογῆς τοῦ Νικαίας Ἱερωνύμου Γοργία τήν 13^{ην} Μαΐου 1897 εἰς τήν Μητρόπολιν Ἡρακλείας²⁹⁴, πέραν τοῦ συγχαρητηρίου πρὸς τόν τελευταῖον γράμματός του, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 16 Μαΐου 1897, θά ἀποστείλῃ καί ἕτερον, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 18 Μαΐου 1897. Διά τοῦ τελευταίου, ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης θά θέσῃ πρὸς τόν νέον Ποιμενάρχην τό ζήτημα τῆς ἐπιτακτικῆς, κατ' αὐτόν, ἀποσπάσεως τῆς Κεσσάνης μετὰ τινων γειτνιαζόντων χωρίων ἐκ τῆς Μητροπόλεως Ἡρακλείας καί τῆς προσαρτίσεώς των εἰς τήν Μητρόπολιν Αἵνου, μέ σκοπόν τήν ἐνίσχυσιν τῆς τελευταίας, οὕτως ὥστε ἡ πτωχή αὕτη Ἐπαρχία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου νά καταστῇ πλέον λειτουργική καί νά διασωθῇ ἐκ τῆς βαθμιαίας ἀποσυνθέσεως. Τό ἐπιτακτικόν τοῦ αἰτήματος συνίστατο εἰς τήν διαπίστωσιν τοῦ Λουκά Πετρίδου ὅτι «ἀδύνατον εἰς τό ἐξῆς νά διατηρηθῇ Μητρόπολις ἐνταῦθα [...]. Ἡ πόλις Αἴνος καί ἅπαντα αὐτῆς σχεδόν τά χωρία εἰσὶ κατεστραμμένα, ταῦτα μὲν ἔνεκα τῶν ποικίλων κατὰ τῶν ὀρθοδόξων πίεσεων καί διωγμῶν ἀπό μέρους τῶν πολλῶν προσφύγων, ἐκείνη δέ συνεπεῖα τῆς ἐν Δεδέ-Ἀγάτς ἰδρύσεως τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ»²⁹⁵.

Τό ζήτημα τῆς πληρωμῆς τοῦ κτηματικοῦ φόρου ἐν Δεδέ-Ἀγάτς θά ἐπανέλθῃ πρὸς συζήτησιν κατὰ τήν συνοδικήν συνεδρίαν τῆς 11^{ης} Φεβρουαρίου 1897²⁹⁶, προεδρεύοντος τοῦ Τοποτηρητοῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, Μητροπολίτου Ἐφέσου Κωνσταντίνου. Πληροφορηθεῖς, μάλιστα, ὁ Αἵνου Λουκάς τήν ἀνάληψιν τῶν καθηκόντων τοῦ Τοποτηρητοῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου παρά τοῦ Ἐφέσου Κωνσταντίνου Βαλιάδου, θά ἀποστείλῃ πρὸς τόν

²⁹² Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'43, §20 (19 Ὀκτωβρίου 1895), σ. 735.

²⁹³ *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'43, §21 (19 Ὀκτωβρίου 1895), σ. 735.

²⁹⁴ Περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ἡρακλείας Ἱερωνύμου βλ. σχετικῶς Π.Α., *Κῶδιξ Ὑπομνημάτων Ἀρχιερατικῶν Ἐκλογῶν*, Κῶδιξ Α'β1 (13 Μαΐου 1897, Ἐπινεμήσεως ι'), σ. 7· Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'45, §18, 19, 20 (13 Μαΐου 1897), σσ. 328-329.

²⁹⁵ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκά 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (18 Μαΐου 1897), σ. 51.

²⁹⁶ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'45 (11 Φεβρουαρίου 1897), σ. 68.

τελευταῖον τήν ἀπό 16^{ης} Φεβρουαρίου 1897 συγχαρητήριον ἐπιστολήν του, δι' ἧς χαρακτηρίζει τόν Τοποτηρητήν ὡς γενναιότατον ἀγωνιστήν καί πρόμαχον, εὐχόμενος ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης πρὸς τόν παραλήπτην τῆς ἐπιστολῆς ὅπως ὁ τελευταῖος διὰ τῆς ἄνωθεν βοηθείας «σοφῶς καί ἐπιστημόνως διακυβερνῶν καθοδηγήσῃ τήν δεινῶς κλυδωνιζομένην ἱεράν ὁλκάδα, τήν Ἐκκλησίαν, εἰς σωτήριον λιμένα, ὡς ἅπαν τό ὀρθόδοξον πλήρωμα μετά τοῦ ἱεροῦ κλήρου διακαῶς ἐπιποθεῖ»²⁹⁷.

Εἰρήσθω ἐν παρόδῳ ὅτι ἡ ἀνάληψις τῆς τοποτηρητείας ἀπό τόν Ἐφέσου Κωνσταντῖνον συνδέεται μετά τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Θρόνος, κατά τήν δεδομένην χρονικήν στιγμήν, εὐρίσκετο ἐν χρεία μετά τήν παραίτησιν τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Ἀνθίμου Ζ' τήν 29^{ην} Ἰανουαρίου 1897, καθὼς ἀπώλεσε τήν ἐμπιστοσύνην τῆς πλειοψηφίας τῆς Πατριαρχικῆς Συνόδου, λόγῳ τῆς ρήξεώς του μέ τόν Ἡρακλείας Γερμανόν, τόν ὁποῖον, ὁμοῦ μετά τῶν Μητροπολιτῶν Ἀγχιάλου Βασιλείου²⁹⁸, τοῦ μετέπειτα Κωνσταντινουπόλεως Βασιλείου Γ', τοῦ ἀπό Νικαίας, καί Καρπάθου καί Κάσου Σωφρονίου²⁹⁹, ἀπέλυσεν ἐκ τῆς Συνόδου³⁰⁰.

²⁹⁷ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἴνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (16 Φεβρουαρίου 1897), σ. 4. Διά δέ τοῦ ἀπό 27^{ης} Μαρτίου 1897 γράμματός του, ὁ Αἶνου Λουκᾶς θά ἀποστείλῃ τῷ εἰρημένῳ Τοποτηρητῇ ἐν ὧσιν τῆς κατ' αὐτάς πατριαρχικῆς ἐκλογῆς περικλειστώσ «φάκελλον περιέχοντα τό ἐμόν ψηφοδέλτιον». Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἴνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (27 Μαρτίου 1897), σ. 22. Μέ τήν ὁλοκλήρωσιν δέ τῆς πατριαρχικῆς ἐκλογῆς, ὁ Αἶνου Λουκᾶς θά ἀποστείλῃ τῷ νεοεκλεγέντι Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ Κωνσταντίνῳ Βαλιάδῃ, τῷ ἀπό Ἐφέσου, τήν ἀπό 4^{ης} Ἀπριλίου 1897 συγχαρητήριον ἐπιστολήν του. Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἴνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (4 Ἀπριλίου 1897), σ. 24. Ἀνάλογον ἐπιστολήν, ὑπό ἡμερομηνίαν 17 Μαΐου 1897, θά ἀποστείλῃ ὁ Αἶνου Λουκᾶς, ἀπαντητικῶς πρὸς τήν ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 1716 ἐγκύκλιον τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντίνου Ε', ἐπὶ τῇ ἐγκαθιδρύσει αὐτοῦ εἰς τόν Θρόνον τῶν Χρυσοστόμων καί τῶν Φωτίων. Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἴνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (17 Μαΐου 1897), σ. 58.

²⁹⁸ Ὁ εἰρημένος Ἱεράρχης, τοῦπικλῆν Γεωργιάδης, γεννηθεὶς εἰς Χρυσούπολιν (Σκούταρι) τῆς Χαλκηδόνος, ἀπεφοίτησεν ἐκ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν τό 1871, διετέλεσε δέ Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης κατά τήν περίοδον 1872-1880, διακριθεὶς διὰ τό πλούσιον συγγραφικόν αὐτοῦ ἔργον. Τό 1889 ἐξελέγη Μητροπολίτης Ἀγχιάλου, ἐνῶ τό 1909 μετετέθη εἰς τήν Μητρόπολιν Πελαγονείας καί τό 1910 εἰς τήν Γεροντικὴν Μητρόπολιν Νικαίας. Μετά τήν ἀπέλασιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίνου ΣΤ' διετέλεσεν Ἐπίτροπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καί ἐξελέγη Οἰκουμενικός Πατριάρχης τήν 13^{ην} Ἰουλίου 1925. Ἐκοιμήθη τό 1929. Βλ. σχετικῶς Παναγιώτης Τζουμέρκας, «Βασίλειος. Πατριάρχες. 3. Ὁ Γ' (Γεωργιάδης) Οἰκουμενικός Πατριάρχης (1925-1929)», *Μεγάλη Ὁρθόδοξη Χριστιανικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία*, τ. Δ', Στρατηγικὴς Ἐκδόσεις, 2011, σσ. 44-45· Μαυρόπουλος, *Πατριαρχικαὶ σελίδες...*, ὁ.π., σσ. 213-217· Σταυρίδης, *Οἱ Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι: 1860-σήμερον...*, ὁ.π., σσ. 539-558· *Οἱ Πατριάρχες τοῦ Γένους. Ἀπὸ τὴν Ἄλωση τῆς Πόλης ἕως σήμερα*, ὁ.π., σσ. 137-138.

²⁹⁹ Ὁ κατὰ κόσμον Δημήτριος Ἀργυρόπουλος ἢ Βουτσᾶς (1844-1911), ἐξελέγη τό μὲν 1877 Τιτουλάριος Ἐπίσκοπος Παμφίλου, Βοηθὸς Ἐπίσκοπος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως, τό δέ 1888 Μητροπολίτης Ἀγχιάλου, ἐνῶ κατεστάθη τό μὲν 1889 Μητροπολίτης Καρπάθου καί Κάσου, τό δέ 1897 Μητροπολίτης Ἐλασσῶνος. Τό 1900 ἐξελέγη Μητροπολίτης Στρωμνίτης καί τό 1901 Μητροπολίτης Προικοννήσου. Ἐκοιμήθη τήν 15^{ην} Νοεμβρίου 1911. Βλ. Μ. Μάρκου, «Ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης Προικοννήσου κυρὸς Σωφρόνιος (1844-1911, Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο)»,

Τό σημαντικό, ἐν προκειμένῳ, ἔγκειται εἰς τήν ἀνάγνωσιν τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 351 τεσκερέ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης καί τῶν Θρησκευμάτων, δι' οὗ γνωρίζεται ἡ θέσις τῆς ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως ἐπὶ τοῦ ζητήματος. Συμφώνως πρὸς τό ὑπουργικόν ἔγγραφον, «αἱ ἐν λόγῳ ἀγοραί καί οἰκίαι κατεσκευάσθησαν ἄνευ ἐπισήμων ἀδειῶν καί, ἐπομένως, ὅπως καταστῇ δυνατή ἡ ἐκπλήρωσις τῆς αἰτήσεως τῶν Πατριαρχείων, ἀνάγκη, ἵνα ληφθῇ δι' αὐτάς ὑψηλὸν φερμάνιον»³⁰¹.

Ἐνδιαφέρουσα τυγχάνει ἡ παρέμβασις τοῦ συνοδικοῦ παρέδρου Νικαίας Ἱερωνύμου, χρηματίσαντος Μητροπολίτου Μαρωνείας μεταξύ τῶν ἐτῶν 1877-1885, ὅτε τό Τμήμα Δεδε-Ἀγάτς ἀνῆκεν εἰς τήν ἐν λόγῳ Ἐπαρχίαν· πρότερον, δηλονότι, τῆς παραχωρήσεώς του εἰς τήν Μητρόπολιν Αἴνου διὰ τῆς συνοδικῆς ἀποφάσεως τῆς 2^α Σεπτεμβρίου 1885. Ὁ εἰρημένος Ἱεράρχης θά πληροφορήσῃ τό συνοδικόν σῶμα ὅτι «αἱ ἐν λόγῳ σχολαί λειτουργοῦσιν ὡς τοιαῦται ἀπό πολλῶν ἐτῶν πρὸ τῆς μεταξύ τῆς Κυβερνήσεως καί τῶν Πατριαρχείων γενομένης συνεννοήσεως, ἵνα ταῦτα ἀναγνωρίζονται ὑπὸ τῆς Σεβ. Κυβερνήσεως»³⁰².

Ἡ Πατριαρχική Σύνοδος, ἀφοῦ ἀναγνωσθῇ καί τό ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 2083/95 γράμμα τοῦ Αἴνου Λουκά, θά ἀποφασίσῃ, ἀπαντητικῶς πρὸς τόν ὡς ἄνω τεσκερέ, τήν σύνταξιν καί ἀποστολήν τακρίριου, διαλαμβάνοντος ὅτι αἱ περί ὧν ὁ λόγος σχολαί ἰδρύθησαν καί λειτουργοῦσι πρὸ τοῦ ἔτους 1893, ὑπαγόμεναι εἰς τήν κατὰ τό αὐτό ἔτος γενομένην μεταξύ τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως καί τῶν Πατριαρχείων συνεννόησιν, «καθ' ἣν ἡ Σεβ. Κυβέρνησις ἐδήλωνεν ὅτι ἀναγνωρίζει ὡς ἐπισήμως ὑφισταμένας πάσας τὰς κατὰ τόπους σχολὰς»³⁰³. Ἀναφορικῶς δέ πρὸς τὰς δύο οἰκίας, τῆς τε Μητροπόλεως καί τῆς ἱερατικῆς κατοικίας, ἀπεφασίσθη νά δηλωθῇ πρὸς τοὺς ἀρμοδίους ὅτι διὰ τοιαῦτα οἰκήματα δέν ζητεῖται ἰδιαιτέρα ἄδεια. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ σκεπτικοῦ τούτου, τό τακρίριον καταλήγει μέ τήν παράκλησιν πρὸς τὰς κυβερνητικὰς ἀρχὰς ὅπως τόσον αἱ σχολαί ὅσον καί τὰ οἰκήματα ἐξαιρεθῶσι τῆς φορολογίας.

Ἡ ἄποψις τῶν κυβερνητικῶν ἀρχῶν καταγράφεται κατὰ τήν συνοδικήν συνεδρίαν τῆς 28^{ης} Ἰουνίου 1897³⁰⁴, προκαθημένου, πλέον, τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντίνου Ε' (2 Ἀπριλίου 1897-27 Μαρτίου 1901), τοῦ ἀπὸ Ἐφέσου, καί τῇ συμμετοχῇ τοῦ Γερμανοῦ

http://users.sch.gr/markmarkou/1901_1930/1911/koim/sofronios_argyropoulos.htm (τελευταία πρόσβασις: 18/09/2023).

³⁰⁰ Βλ. Μαυρόπουλος, *Πατριαρχικαὶ σελίδες...*, ὁ.π., σ. 31.

³⁰¹ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 45, §13 (11 Φεβρουαρίου 1897), σ. 72.

³⁰² Ὁ.π.

³⁰³ Ὁ.π., σ. 73.

³⁰⁴ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 45 (28 Ἰουνίου 1897), σ. 491.

Καβακοπούλου ἐν τῇ ιδιότητι τοῦ ἀπὸ 10^{ης} Μαΐου 1897 ἐκλεγέντος Μητροπολίτου, πλέον, Γέροντος Χαλκηδόνης³⁰⁵, τοῦ ἀπὸ Ἡρακλείας, καθὼς κατ' αὐτὴν θά ἀναγνωσθῇ ὁ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 3077 καὶ ἀπὸ 25^{ης} Ἰουνίου 1897 τεσκερές τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῶν Ὀρησκευμάτων. Ἡ ἀπάντησις τοῦ ἐπιστέλλοντος Ὑπουργείου ἐβασίσθη εἰς σχετικόν ἀπαντητικόν τεσκερέ τῆς Μ. Βεζυρείας, συμφώνως πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπαιτεῖται ἡ κατόπιν σχετικῆς αἰτήσεως ἔκδοσις ὑψηλῆς ἀδείας πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν ἐν λόγῳ οἰκιῶν ἐκ τῆς φορολογίας³⁰⁶, δεδομένου ὅτι «*ἡ ἐν Δεδέ-Άγάτς σχολή καὶ αἱ δύο οἰκίαι, αἵτινες χρησιμεύουσιν ὡς Μητρόπολις καὶ κατοικία τῶν ἱερέων ἀνηγέρθησαν ἄνευ λήψεως ἐπισήμου ἀδείας καὶ πρὸ πάντων, ἐπειδὴ ἐν τῷ φερμανίῳ τῆς ἀνεγέρσεως τῆς ἐκεῖ ἐκκλησίας οὐδεμία μνεία γίνεται τῶν ἐν λόγῳ οἰκιῶν, καὶ ἐπειδὴ πρὸς ἀνέγερσιν οἰκιῶν καὶ ἄλλων ὑπὸ τῶν μὴ Μουσουλμανικῶν Κοινοτήτων ἐντὸς τῶν περιβόλων τῶν σχολῶν καὶ ἐκκλησιῶν ἀπαιτεῖται ἡ ἔκδοσις ὑψηλῆς ἀδείας*»³⁰⁷.

Ἡ Πατριαρχικὴ Σύνοδος, κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 15^{ης} Ἰουλίου 1897³⁰⁸, θά ἐπιληφθῇ τοῦ ζητήματος, ἀφοῦ πρῶτον ἀναγνωσθοῦν πάντα τὰ προεκτεθέντα συναφῇ ἐπὶ τοῦ ἀνακύψαντος ζητήματος ἔγγραφα, κυβερνητικά τε καὶ ἐκκλησιαστικά, ἀποφασίσασα «*ἵνα εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἀνωτέρω τεσκερέ γένηται αὐθις ἐπανάληψις τοῦ τελευταίου ἀπαντητικοῦ τακριρίου τῶν Πατριαρχείων*»³⁰⁹.

Βεβαίως, δὲν πρέπει νὰ διαλάβῃ τῆς προσοχῆς τὸ γεγονός ὅτι ἡ ποιμαντικὴ μέριμνα τοῦ Αἵνου Λουκᾶ ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἐκπαιδευτικὰ ζητήματα τῆς Ἐπαρχίας του δὲν περιορίζετο

³⁰⁵ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ὑπομνημάτων Ἀρχιερατικῶν Ἐκλογῶν*, Κῶδιξ Α'β1 (10 Μαΐου 1897, Ἐπιμελήσεως ι'), σ. 6· Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'45, §7,8 (10 Μαΐου 1897), σσ. 314-315. Πρβλ. σχετικῶς Μειμάρης, «Τὸ Μητροπολιτικὸν Ζήτημα τῆς Χαλκηδόνης (Μάρτιος-Ἰούνιος 1910)...», ὁ.π., σσ. 17-64. Ὁ Αἵνου Λουκᾶς, πληροφορηθεὶς ἐκ τοῦ ὁμογενειακοῦ τύπου τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἡρακλείας Γερμανοῦ Καβακοπούλου εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Θρόνον τῆς Χαλκηδόνης, θά ἀποστείλῃ τῷ εἰρημένῳ τὴν ἀπὸ 13^{ης} Μαΐου 1897 συγχαρητήριον ἐπιστολήν, εὐχόμενος αὐτῷ τὴν ἄνωθεν βοήθειαν καὶ ὑγίαν ἀμετάπτωτον ὑπὲρ τῆς εὐσταθείας τῆς Ἐκκλησίας, «*εἰς περιφρούρησιν τῶν πολλαχῶς πολεμουμένων Αὐτῆς δικαίων καὶ δόξαν τοῦ τλήμονος μὲν ἀλλ' ἐνδόξου ἀείποτε Γένους ἡμῶν*». Λεκτέον ὅτι ἀναλόγου περιεχομένου καὶ ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν (13 Μαΐου 1897) ἐπιστολὴ ἀπεστάλη παρὰ τοῦ ἰδίου ἀποστολέως καὶ τῷ ἐκλεγέντι εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἐφέσου Ἰωακείμ Εὐθυβούλῃ. Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (13 Μαΐου 1897), σ. 48. Πρβλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ὑπομνημάτων Ἀρχιερατικῶν Ἐκλογῶν*, Κῶδιξ Α'β1 (10 Μαΐου 1897, Ἐπιμελήσεως ι'), σ. 5· Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'45, §5,6 (10 Μαΐου 1897), σσ. 313-314.

³⁰⁶ Πρβλ. σχετικῶς Εὐριπίδης Πούλιος, *Περιπτώσεις οἰκονομικῆς καταπίεσης στὴν Ὄθωμανικὴ Αὐτοκρατορία κατὰ τὸν 17^ο καὶ 18^ο αἰ. Μία προσέγγισις στὴν ἔννοια τῆς οἰκονομικῆς καταπίεσης μέσα ἀπὸ ὀθωμανικὲς διοικητικὰς πηγές*, Μεταπτυχιακὴ Ἔργασία, Ἀριστοτέλειον Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 2022 (DOI: 10.26262/heal.auth.ir.341165).

³⁰⁷ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'45, §4 (28 Ἰουνίου 1897), σσ. 492-493.

³⁰⁸ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'45 (15 Ἰουλίου 1897), σ. 524.

³⁰⁹ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'45, §21 (15 Ἰουλίου 1897), σ. 531.

μόνον εις τό Δεδέ-Άγάτς άλλ' επέκτεινέτο καί εις Τμήμα Φερρών. Ένδεικτικόν πρός τοῦτο τυγχάνει τό ἀπό 27^{ης} Μαΐου 1897 γράμμα τοῦ ἐπιστέλλοντος Ἱεράρχου τοῖς Ἐφοροεπιτρόποις τῶν ἐν Φέρραις σχολείων, ἐξ ἀφορμῆς τῆς κινήσεως τῶν σχισματικῶν ὀργάνων τῆς βουλγαρικῆς προπαγάνδας ὅπως ἐπιτύχουν τόν σφετερισμόν τῆς ἐκεῖσε ἐκκλησίας καί τοῦ σχολείου. Ὁ Λουκάς Πετρίδης, ἀφοῦ ἐνημερώσει τοὺς παραλήπτας ὅτι ἔχουν ἤδη ἐνεργηθῇ ἀπό μέρους τῆς Μητροπόλεως τά δέοντα οἷς δεῖ καί παράσχει αὐτοῖς σαφεῖς ὁδηγίας περί τοῦ πρακτέου (προσέγγισις καί ἐνημέρωσις τοῦ Μουδίου τῆς περιοχῆς, ἐξασφάλις ἀντιγράφου τῆς αἰτήσεως τῶν σχισματικῶν), θά ἐκφράσῃ τήν ἐκτίμησίν του ὅτι ἡ ὀθωμανική διοίκησις δέν ἐπρόκειτο νά συναινέσῃ εἰς τὰς μηχανορραφίας τῶν σχισματικῶν, «οὐδέ θά ἐπιτρέψῃ ἡ Σεβαστή Αὐτοκρατ. Κυβέρνησις τήν καταπάτησιν τῶν δικαίων τῶν ὀρθοδόξων πιστῶν ὑπηκόων τῆς Α.Α. Μεγαλειότητος»³¹⁰.

Ὁ Αἶνου Λουκάς, μάλιστα, δέν θά περιορισθῇ εἰς τά ἀνωτέρω τά ὅποια, κατὰ βάσιν, ἀπεσκόπουν εἰς τήν ἀναπτέρωσιν τοῦ ἠθικοῦ καί τήν ἐνίσχυσιν τοῦ ἀγωνιστικοῦ πνεύματος τῶν ἐν Φέρραις προκρίτων καί τοῦ ποιμνίου του. Πρός τούτοις, διά τοῦ ἀπό 29^{ης} Μαΐου 1897 τακριρίου του πρός τὰς ἐπιτοπίους ὀθωμανικάς ἀρχάς, ὁ Ποιμενάρχης τῆς Μητροπόλεως Αἶνου, ἀφοῦ ἐπισημάνῃ τό φιλήσυχον τοῦ ποιμνίου του καί τό γεγονός ὅτι τά ἐν Φέρραις κοινοτικά ἱδρύματα, ναός καί σχολεῖον, ἐλειτουργοῦν βάσει ὑψηλῶν αὐτοκρατορικῶν φερμανίων διά τὰς θρησκευτικάς καί ἐκπαιδευτικάς ἀνάγκας τοῦ ποιμνίου του καί πάντοτε ἐντός τοῦ πλαισίου λειτουργίας τῶν προνομίων τοῦ Πατριαρχείου τῶν Ρωμαίων, θά αἰτηθῇ τήν συνδρομήν τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν πρός διατήρησιν τῶν ἀπ' αἰῶνων ἰσχυόντων³¹¹.

Ὁ Αἶνου Λουκάς διά τοῦ ἀπό 3^{ης} Ἰουλίου 1897 γράμματός του πρός τόν ἐπιχειρηματίαν καί ἐθνικόν εὐεργέτην Εὐστάθιον Εὐγενίδην, Πρόεδρον τῆς Ἐκπαιδευτικῆς καί Φιλανθρωπικῆς Ἀδελφότητος, θά θέσῃ ἐκ νέου τό ζήτημα τῆς ἐπιχορηγήσεως τῶν ἐν Δεδέ-Άγάτς σχολῶν, ἀποδεικνύων τό ἀμείωτον ἐνδιαφέρον του διά τήν προαγωγήν τῆς ὁμαλῆς λειτουργίας τῶν ἐν τῇ ἔδρᾳ τῆς Ἐπαρχίας του ἐκπαιδευτικῶν πραγμάτων. Πρός ἐπίτευξιν τοῦ ποθομένου, ὁ Λουκάς Πετρίδης θά ἐπισημάνῃ «ὃν διατρέχουσι ἐνταῦθα μέγιστον κίνδυνον ἀπό μέρους τῶν σχισματικῶν Βουλγάρων καί τῆς προπαγάνδας τῶν Καθολικῶν οἱ ταλαίπωροι ὁμογενεῖς, οἵτινες μετὰ ἐλπίδος

³¹⁰ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἶνου Λουκά 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (27 Μαΐου 1897), σ. 62.

³¹¹ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἶνου Λουκά 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (29 Μαΐου 1897), σ. 66.

ἐνατενίζουσιν εἰς τὰ Σχολεῖα»³¹², λόγω τῆς προσπαθείας διὰ τὴν ἵδρυσιν σχολικῶν μονάδων ἀπὸ μέρους τῶν εἰρημένων ἐν τῇ περιοχῇ πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῆς καταστάσεως. Ἡ ἐπανάληψις τῆς παρὰ τῆς εἰρημένης Ἀδελφότητος ἐπιχορηγήσεως, κατὰ τὸν ἐπιστέλλοντα Ἱεράρχην, θὰ συνέβαλλε καθοριστικῶς εἰς τὴν συντήρησιν ἀστικῆς σχολῆς μετὰ Παρθεναγωγείου πρὸς κάλυψιν τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἐθνικῶν ἀναγκῶν τῆς ὁμογενοῦς νεολαίας.

Ἡ ἀρνητικὴ ἐξέλιξις τοῦ αἰτήματος τοῦ Αἵνου Λουκᾶ, καταγραφεῖσα εἰς τὴν ἀπὸ 8^{ης} Ἰουλίου 1897 ἀπαντητικὴν ἐπιστολὴν τοῦ Εὐσταθίου Εὐγενίδου, θὰ ὀδηγήσῃ τὸν Ποιμενάρχην τῆς Μητροπόλεως Αἵνου εἰς τὴν ἀποστολὴν καὶ νέας, ἀπὸ 22^{ας} Ἰουλίου 1897, ἐπιστολῆς τῷ εἰρημένῳ Προέδρῳ τῆς Ἐκπαιδευτικῆς καὶ Φιλανθρωπικῆς Ἀδελφότητος. Ἡ ἀπέλπιδα αὕτη προσπάθεια τυγχάνει ἐνδεικτικὴ τῆς δεινῆς θέσεως τῆς λειτουργίας τῆς εἰρημένης Ἐπαρχίας τοῦ Θρόνου ἀλλὰ καὶ τῆς ἰδιαίτερας ψυχολογικῆς πιέσεως πού ὑφίστατο ὁ Ποιμενάρχης τῆς. Ἐν τῷ εἰρημένῳ γράμματι τονίζεται, ἐκτὸς τοῦ δέλεαρ τῆς παροχῆς δωρεάν παιδείας εἰς τὰ ρωμαιοκαθολικά σχολεῖα τῆς περιοχῆς, ἡ γεωπολιτικὴ σημασία τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς ὡς κομβικοῦ στρατηγικοῦ σημείου διὰ τὴν ἔκβασιν τοῦ τε ἐκκλησιαστικοῦ καὶ ἐθνικοῦ ζητήματος ἐν τῇ εὐρύτερᾳ περιοχῇ. Ὡς ἐπισημαίνεται χαρακτηριστικῶς: «τὸ Δεδέ-Ἀγάτς ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ προώριστα ἢ μᾶλλον καὶ σήμερον χρησιμεύει ὡς τὸ κέντρον, ἐν ᾧ χαλκεύονται ἐνώπιον μάλιστα τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν τὰ σκότια κατὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους ἡμῶν σχέδια»³¹³.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω, ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης, κατακλείων τὸ γράμμα, θὰ ποιήσῃ τὴν φορὰν ταύτην ἔκκλησιν πρὸς τὴν εἰρημένην Ἀδελφότητα ἀπὸ μέρους συμπάσης τῆς Κοινότητος τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς πρὸς παροχὴν τοῦ πολυποθήτου ἐπιδόματος, προσφέρων καὶ ἐναλλακτικὴν πρότασιν διὰ τὴν κάλυψιν τοῦλάχιστον μόνον τοῦ ἐτησίου μισθοῦ τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἐκεῖσε Ἀστικῆς Σχολῆς, «ὅποτε καὶ μόνον ἐνθαρρυνόμενοι δυνατόν νὰ ἐξοικονομήσωμεν τὰ λοιπὰ εἰς συντήρησιν Ἀστικῆς Σχολῆς μετ' ἀναλόγου Παρθεναγωγείου»³¹⁴.

Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Αἵνου Λουκᾶ θὰ κεντρίσῃ ἢ πληροφορία παρὰ τῶν Ἐφοροεπιτρόπων τῶν ἐν Φέρραις Σχολείων περὶ πλημμελοῦς ἐξασκήσεως τῶν διδασκαλικῶν καθηκόντων ἀπὸ μέρους τῶν ἐκεῖσε ὑπηρετούντων ἐκπαιδευτικῶν. Ὁ Ποιμενάρχης τῆς Μητροπόλεως Αἵνου, διὰ τοῦ ἀπὸ 12^{ης} Ἰουλίου 1897 γράμματός του τοῖς εἰρημένοις Ἐφοροεπιτρόποις, θὰ ζητήσῃ παρὰ

³¹² Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (3 Ἰουλίου 1897), σ. 90.

³¹³ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (22 Ἰουλίου 1897), σ. 114.

³¹⁴ Ὁ.π., σ. 115.

τῶν τελευταίων τὴν ἀποστολὴν αὐτῷ σχετικῆς ἀναφορᾶς, προκειμένου νὰ ἀσκήσῃ παρέμβασιν παρὰ τῇ Ἐκπαιδευτικῇ καὶ Φιλανθρωπικῇ Ἀδελφότητι³¹⁵. Διὰ νέου, ὡστόσον, γράμματός του, ἀπὸ 2^ας Αὐγούστου 1897, πρὸς τὸν Εὐστάθιον Εὐγενίδην, ὁ Λουκᾶς Πετρίδης θὰ ἀναιρέσῃ τὰς ὡς ἄνω πληροφορίας περὶ τῶν προμνημονευθέντων διδασκάλων, ἀποδῶσας τὴν λανθασμένην εἰκόνα πού ἀπεκόμισεν, ἐν προκειμένῳ, εἰς ἐλλειπεῖς πληροφορίας αἱ ὁποῖαι ἀπεστάλησαν αὐτῷ ἀπὸ μέρους τῶν Ἐφοροδημογερόντων Φερρῶν, βριθουσῶν ὑπερβολῶν καὶ μὴ ἀνταποκριναμένων εἰς τὴν ἐπιμέλειαν ὑφ' ἧς διεκρίνοντο οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος ἐκπαιδευτικοί³¹⁶.

Ἡ ἀπόφασις, μάλιστα, τῆς Ἐκπαιδευτικῆς καὶ Φιλανθρωπικῆς Ἀδελφότητος ὅπως ἀποσταλῇ ὡς διδασκάλισσα διὰ τὸ ἐν Φέρραις Παρθεναγωγεῖον κατὰ τὸ σχολικόν ἔτος 1897-1898 ἡ Ἑλένη Κ. Γαῖτανίδου θὰ γνωστοποιηθῇ τῇ Ἐφοροεπιτροπῇ τῶν ἐκεῖσε ἐκπαιδευτηρίων διὰ τοῦ ἀπὸ 1^{ης} Σεπτεμβρίου 1897 γράμματος τοῦ Αἵνου Λουκᾶ³¹⁷. Σημειωτέον ὅτι ἐν τῷ Κώδικι Ἀλληλογραφίας τοῦ Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ (1897-1901) συμπεριλαμβάνεται τὸ σχετικόν, ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν (1 Σεπτεμβρίου 1897) πατριαρχικόν ἐνδεικτικόν, ὡς ὀνομάζεται, γράμμα τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντίνου Ε', ἐνθα, μεταξύ ἄλλων, διαλαμβάνονται καὶ τὰ ἑξῆς: «*παρέχομεν αὐτῇ τὴν ἄδειαν τοῦ διδάσκειν ἐν τῷ ἐν Φέρραις Παρθεναγωγείῳ, συμμορφουμένης ἀκριβῶς πρὸς τε τὴν διδασκαλίαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τὰ πρὸς τὴν Αὐτοκρατορικὴν Κυβέρνησιν καθήκοντα*»³¹⁸.

Τὸ ἀμείωτον ἐνδιαφέρον τοῦ Αἵνου Λουκᾶ διὰ τὴν ὁμαλὴν λειτουργίαν τῶν ἐν Δεδέ-Ἀγάτς ἐκπαιδευτικῶν πραγμάτων πιστοποιεῖται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι, ἐνῶ ὁ εἰρημένος Ἱεράρχης εὕρισκετο περὶ τὰ τέλη Δεκεμβρίου 1897 εἰς ποιμαντικὴν περιοδείαν εἰς διάφορα τμήματα τῆς Ἐπαρχίας του καὶ δεδομένου ὅτι πρὸς τακτοποίησιν ἐκκρεμῶν ἐν Αἴνῳ ὑποθέσεων ὑπεχρεοῦτο ὅπως ἀπουσιάσῃ ἐκ τῆς ἑδρας τῆς Μητροπόλεώς του κατὰ τὰς κατ' αὐτάς ἑορτάς τοῦ Ἁγίου Δωδεκαημέρου, ἐπανακάμψας, μάλιστα, εἰς τὴν ἑδραν του τὴν 19^{ην} Ἰανουαρίου 1898³¹⁹, θὰ

³¹⁵ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (12 Ἰουλίου 1897), σσ. 98-99.

³¹⁶ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (2 Αὐγούστου 1897), σσ. 124-126.

³¹⁷ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (1 Σεπτεμβρίου 1897), σ. 139.

³¹⁸ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (1 Σεπτεμβρίου 1897), σ. 140.

³¹⁹ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (20 Ἰανουαρίου 1898), σ. 181. Σημειωτέον ὅτι περὶ τὰς ἀρχάς τοῦ 1898 ὁ ἐκ Μαδύτου ὀρμώμενος Λουκᾶς Πετρίδης θὰ καταστῇ ἔτι πλέον ἐμπερίστατος λόγῳ τῆς ἀποφάσεως τῆς ἐν Δαρδανελλείς Διευθύνσεως τοῦ Δημοσίου χρέους ὅπως, συνεπεία

ἀποστείλῃ, εὐρισκόμενος μακρόθεν, τὴν ἀπὸ 29^{ης} Δεκεμβρίου 1897 ἐπιστολὴν τοῖς Ἐφόροις τῶν ἐκπαιδευτηρίων τῆς Ὁρθοδόξου Κοινότητος Δεδέ-Ἀγάτς, ἐντελλόμενος τὴν σχετικὴν περὶ τῶν σχολείων πληροφόρησίν του ἐπὶ τῷ σκεπτικῷ ὅτι «καὶ ἐπειδὴ ἀνήσυχος εἰμί ἀγνοῶν ὅποια τυγχάνει ἡ κατάστασις τῶν αὐτόθι Σχολείων ὑπὸ τε πνευματικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἔποψιν προτρέπομαι ὑμᾶς, ὅπως ἐν συντόμῳ μοι ἐκθέσητε τὰ τῶν αὐτόθι Σχολείων ἐπισυνάπτοντες ἅμα καὶ σημείωμα τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων αὐτῶν μέχρι σήμερον ὡς καὶ ὅποια αἱ μέχρι τέλους τοῦ παρόντος μηνὸς μὴ πληρωθεῖσαι ὑποχρεώσεις πρὸς ἀκριβεστέραν κατάληψιν τῆς οἰκονομικῆς αὐτῶν θέσεως»³²⁰.

Τό ἀνύστακτον ἐνδιαφέρον τοῦ Αἵνου Λουκᾶ διὰ τὰ ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ του ἐκπαιδευτικὰ πράγματα μέχρι καὶ τὸ τέλος τῆς εἰς τὴν Μητρόπολιν Αἵνου ποιμαντορίας του πιστοποιεῖται ἐξ ὅσων διαλαμβάνονται ἐν τῷ ἀπὸ 21^{ης} Ἰουλίου 1898 γράμματί του πρὸς τὸν Λεωνίδα Γ. Ζαρίφην³²¹, Ἀντιπρόεδρον τῆς Ἐκπαιδευτικῆς καὶ Φιλανθρωπικῆς Ἀδελφότητος, ἀπαντητικῶς

ἐγγυήσεως τῶν τεσσάρων ἀδελφῶν τοῦ εἰρημένου Ἱεράρχου, προβῇ εἰς τὴν κατάσχεσιν ἀπάσης τῆς περιουσίας τοῦ μακαρίτου πατρός του ἀντὶ λιρῶν Τουρκίας ἑκατὸν περίπου, μετὰ τῆς ἐπισημάνσεως ὅτι ἡ ἀξία αὐτῆς ἦτο δεκαπλασία. Διό καὶ ὁ Αἵνου Λουκᾶς, διὰ τοῦ ἀπὸ 11^{ης} Ἰανουαρίου 1898 γράμματός του τῷ Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντίνῳ Ε΄, θὰ αἰτηθῇ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἄδειαν πρὸς μετάβασιν εἰς τὴν πατρίδα του, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως ἐκ τοῦ σὺνέγγυς μεριμνήσῃ ἐν προκειμένῳ τὰ δέοντα. Ἡ αὐτοπρόσωπος παρουσία του εἰς Μάδυτον πρὸς διορισμὸν ἐπιτρόπου του διὰ τὴν προστασίαν τῶν κληρονομικῶν του δικαιωμάτων, ὡς καὶ τῶν λοιπῶν οἰκογενῶν του, καθίστατο ἐπιβεβλημένη ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι, λόγῳ τῆς ἐνεργείας ταύτης τῆς εἰρημένης Διευθύνσεως, πέντε πολυμεεῖς οἰκογένειαι τῶν ἀδελφῶν τοῦ ἐπιστέλλοντος Ἱεράρχου, ἐκ τῶν ὁποίων μόνον δύο εὐρίσκοντο κατὰ τὴν δεδομένην χρονικὴν στιγμὴν ἐν ζωῇ, ἐπένοντο, ἐπειδὴ ἐπορίζοντο τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐκ τῆς κατασχεθείσης περιουσίας λόγῳ ὀφειλῶν πρὸς τὸ Δημόσιον Ταμεῖον. Πρὸς τούτοις, αἱ προσπάθειαι τοῦ Λουκᾶ Πετρίδου ὅπως ἐξ ἀποστάσεως προβῇ εἰς τὴν διακοπὴν τῆς μερίδος του, ὡς καὶ τῶν τοιούτων τῶν ὀρφανῶν ἐτέρων ἀδελφῶν του, δὲν ἐτελεσφόρησαν: «Ἄλλ' ἔνεκεν τῆς ἐκ τῆς πατρίδος ἀπουσίας μου οὐδὲν ἐκατορθώθη· ἡ δὲ Ἀρχὴ ἀπὸ τινος ἤρξατο νὰ δημοπραττῇ τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος πατρικά μου κτήματα πρὸς μεγίστην ζημίαν ἐμοῦ τε καὶ τῶν ἐμῶν οἰκείων». Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ΄45 (11 Ἰανουαρίου 1898), σ. 185. Δεδομένης τῆς παρασχεθείσης ἐκκλησιαστικῆς ἀδείας, ὁ Αἵνου Λουκᾶς, διὰ τοῦ ἀπὸ 5^{ης} Φεβρουαρίου 1898 γράμματός του τῷ Καλλιουπόλεως καὶ Μαδύτου Ἱερωνύμῳ, θὰ αἰτηθῇ, κατὰ τὴν τάξιν, καὶ τὴν ἄδειαν τοῦ Ποιμενάρχου τῆς πατρίδος του, μετὰ τῆς ὑποσημειώσεως ὅτι τὸν παραλήπτην Ἱεράρχην ἤδη ἐνημέρωσε σχετικῶς ἐκ μέρους τῆς Μητρός Ἐκκλησίας ὁ Ἡρακλείας Ἱερώνυμος, θεῖος τοῦ Μητροπολίτου Καλλιουπόλεως καὶ Μαδύτου Ἱερωνύμου. Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ΄45 (5 Φεβρουαρίου 1898), σ. 194.

³²⁰ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ΄45 (29 Δεκεμβρίου 1897), σ. 177.

³²¹ Ὁ Λεωνίδας Ζαρίφης ὑπῆρξε τὸ μεγαλύτερον ἐκ τῶν πέντε τέκνων τὰ ὅποια ἀπέκτησαν ὁ Γεώργιος Ζαρίφης μετὰ τῆς Ἑλένης Ζαφειροπούλου, ὁ ὁποῖος ἐξεμεταλλεύθη τὸ ἐν Μεσοποταμίᾳ κείμενον κτῆμα Μπελέντ Ρούζ, τὸ ὁποῖον κατέληξεν εἰς τὴν οἰκογένειαν Ζαρίφη μέσῳ τῆς διαδικασίας δανεισμοῦ πρὸς τὸ Ὁθωμανικὸν Κράτος, μετὰ τὴν ὀριστικὴν παῦσιν πληρωμῶν τοῦ ὀθωμανικοῦ χρέους (6 Ὀκτωβρίου 1875) καὶ τὴν ἐνεργὸν συμμετοχὴν τῶν τραπεζιτῶν τοῦ ὁμίλου τραπεζῶν τοῦ Γαλατᾶ πρὸς ὑπέρβασιν τῆς κρίσεως χρέους. Βλ. Χ.

πρός τό ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 23 καί ἀπό 10^{ης} Ἰουνίου 1898 γράμμα τοῦ τελευταίου πρὸς τὸν Ποιμενάρχην τῆς Μητροπόλεως Αἴνου. Ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀποφάσεως τῆς Ἀδελφότητος νά ἐπαναλάβῃ τὰ εὐεργετήματα πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐλληνοπρεποῦς παιδείσεως τῆς ὁμογενοῦς νεότητος, ὁ Λουκάς Πετρίδης θά συνυποβάλῃ στατιστικὸν πῖνακα σχετικῶς πρὸς τὴν ἐκπαιδευτικὴν κίνησιν ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ του κατὰ τὴν τελευταίαν τριετίαν 1895-1898, ἐστιῶσας εἰς τὴν ἀνάγκην στηρίζεως τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ἔργου ἐν Φέρραις καὶ ἐν Δεδέ-Ἀγάτς.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τό πολυπολιτισμικὸν Τμῆμα Φερρῶν, συγκείμενον ἐκ μουσουλμάνων, ἐλληνορθοδόξων ὁμογενῶν καὶ Βουλγάρων, ὁ Αἴνου Λουκάς θά ἐπισημάνῃ τὸν δόλιον ρόλον τῆς σχισματικῆς προπαγάνδας πρὸς διάσπασιν τῆς ἐνότητος τοῦ τοπικοῦ ὀρθοδόξου στοιχείου πού ἀπετέλει μίαν κοινότητα πρὸ τῆς ἐνεργοποιήσεως τῶν σχισματικῶν μηχανορραφῶν, πού μέ ἀφετηριακὸν ἐπικέντρον τὰς Φέρρας ἐπέτυχον τὴν ἀπόσχισιν τῶν Βουλγάρων ἀπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ἐπεβουλεύοντο τὸν ἐκεῖσε ναὸν καὶ διεξεδίκουν δικαιώματα καὶ ἐπὶ τῶν ὁμογενειακῶν σχολείων τῆς περιοχῆς.

Δεδομένης τῆς ἀδυναμίας τῆς Μητροπόλεως Αἴνου, ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται ὡς «*Μητρόπολις ἀσθενής, ἐγκαταλελειμμένη ἐκ πείνης καὶ στερήσεως, ἐτοιμοθάνατος*»³²², νά προβάλῃ ἰσχυράν ἀντίστασιν ἐν προκειμένῳ, ὁ Λουκάς Πετρίδης θά ἐξάρῃ τὴν οἰκονομικὴν συμβολὴν τῆς Ἀδελφότητος ὑπὲρ τῆς συντηρήσεως τῶν ἐν Φέρραις Σχολείων. Τό ἐνδιαφέρον ἐν προκειμένῳ ἔγκειται εἰς τὰς διαπιστωτικὰς κρίσεις τοῦ ἐπιστέλλοντος Ἱεράρχου σχετικῶς πρὸς τὴν ἐν Φέρραις ἔκβασιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν πραγμάτων μετὰ τὴν προσχώρησιν τῶν Βουλγάρων κατοίκων τῆς περιοχῆς εἰς τὴν σχισματικὴν Ἐξαρχίαν, καθὼς παρετηρήθη ἐλάττωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν ὡς ἐξῆς: «*Καὶ ἐνῶ πρότερον ὁ ἀριθμὸς τοῦ μὲν ἀρρεναγωγείου ἐκυμαίνετο μεταξύ 35 καὶ 45, τοῦ δὲ Παρθενγωγείου μεταξύ 65 καὶ 75, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὑπεβιβάσθη τοῦ μὲν πρώτου εἰς 35 καὶ 25, τοῦ δὲ δευτέρου εἰς 50 καὶ 40*»³²³.

Ἡ ἀριθμητικὴ μείωσις, κατὰ τὸν Λουκᾶν Πετρίδην, ἔθετεν ἐν τῇ πράξει ζήτημα μὴ βιωσιμότητος τῆς περαιτέρω λειτουργίας τῶν σχολικῶν μονάδων, καθὼς δυσκόλως συνεπληροῦτο ὁ ἀπαιτούμενος τῶν μαθητῶν ἀριθμὸς πρὸς σχηματισμὸν τῶν προβλεπομένων τάξεων, ἐνῶ ἐθεώρει ὅτι τό σχολεῖον μόνον δέν ἦτο ἀρκετὸν εἰς τὴν μόνιμον συγκράτησιν τῆς

Ἐξερτζόγλου, *Προσαρμοστικότητα καὶ πολιτικὴ τῶν ὁμογενειακῶν κεφαλαίων. Ἕλληνες τραπεζίτες στὴν Κωνσταντινούπολη: «Τὸ κατὰστημα Ζαρίφης Ζαφειρόπουλος», 1871-1881*, Ἀθήνα 1989, σ. 104.

³²² Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἴνου Λουκά 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ' 45 (21 Ἰουλίου 1898), σ. 344.

³²³ Ὁ.π., σσ. 344-345.

εὐκταίας ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἐκπαιδευτικῆς ἐπόψεως καταστάσεως. Ἡ ἀντιπρότασις τοῦ Λουκά Πετρίδου συνίστατο εἰς τὴν ἀπόλυτον ἀνάγκην ὅπως ὑπάρξῃ καὶ διδάσκαλος τοῦ λαοῦ «ὁ ὅποιος νὰ κατηγῇ καὶ διδάσκη στηρίζων τοὺς ἀπλουστέρους εἰς τὴν πατρώαν πίστιν»³²⁴. Ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης, ἐν ἐτέραις λέξεσι, ἐθεώρει ὡς λυσιτελεστέραν λύσιν τὸν διορισμὸν ἐν Φέρραις προσώπου ἱερωμένου πού θά ἠδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ τόσον τὰ καθήκοντα τοῦ διδασκάλου ἐν τῇ Σχολῇ ὅσον καὶ τοῦ ἐφημερίου καὶ τοῦ ἱεροκήρυκος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τὴν ἀπὸ μέρους τῆς Ἀδελφότητος χορήγησιν τῷ εἰρημένῳ ἱεροδιδασκάλῳ τοῦ σχετικοῦ ἐπιδόματος, μάλιστα δέ προσηυξημένου, ὡς ἔχοντι διπλὴν ιδιότητα καὶ ἐξασκοῦντι τρισσὸν ἔργον: τὸ ἱερατικόν, τὸ ἱεροκηρυκτικόν καὶ τὸ διδασκαλικόν³²⁵.

Αναφορικῶς δέ πρὸς τὰ ἐπισυναπτόμενα στατιστικά στοιχεῖα³²⁶, τὰ ὅποια ἐξέφραζον τὴν περιρρέουσαν ἐκπαιδευτικὴν κατάστασιν κατὰ τὴν περίοδον 1895-1898, ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ὅτι εἰς τὴν Κοινότητα Φερρῶν τὰ πληθυσμιακά δεδομένα περιελάμβανον 260 Ἑλληνας καὶ 348 Βουλγάρους, ἐνῶ τὸ μικτὸν μαθητικὸν δυναμικὸν τῶν ἑλληνοπαίδων, σταδιακῶς ἐλαττούμενον, ἀνῆρχετο διὰ μὲν τὸ σχολικὸν ἔτος 1895-1896 εἰς 88 ἄτομα, διὰ δέ τὸ σχολικὸν ἔτος 1896-1897 εἰς 75 ἄτομα, ἐνῶ κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1897-1898 εἰς 70 ἄτομα καὶ τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν συνίστατο ἐκ δύο διδασκάλων.

Ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν καὶ τὰ στοιχεῖα, τὰ ὅποια ὁ Λουκάς Πετρίδης ἀναφέρει σχετικῶς πρὸς τὴν ἐν Δεδέ-Ἀγάτς ἐκπαιδευτικὴν κατάστασιν. Ἐκκινῶν τὴν ἀνάλυσίν του ἐκ τῆς παρουσίας, ὡς λέγει, Βουλγάρου πράκτορος ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος ἀρτισυστάτῳ πόλει, ὡς καὶ καλῶς κατηρτισμένων σχισματικῶν ἱερέων οἱ ὅποιοι ἐστόχευον εἰς τὴν ἔξαρσιν τῶν φυλετικῶν παθῶν, τὴν πρόκλησιν μίσους κατὰ τῶν ἑλληνορθοδόξων ὁμογενῶν καὶ τὴν ἐξάσκησιν προσηλυτισμοῦ, ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης θά ἐστίασῃ εἰς τὸν κίνδυνον ἐκ τῆς ἐσχάτως ἐν τῇ περιοχῇ δραστηριοποιουμένης δυτικῆς προπαγάνδας³²⁷, μετὰ τῆς ἐπισημάνσεως ὅτι «οἱ νέοι

³²⁴ Ὁ.π., σ. 345.

³²⁵ Περὶ τῆς ἀρνητικῆς τοποθέτησεως τοῦ Νικάνδρου Ζαννουβίου ἔναντι τοῦ συνδυασμοῦ τῆς ἱερατικῆς καὶ τῆς διδασκαλικῆς ιδιότητος ἐν τῷ αὐτῷ προσώπῳ βλ. Μεϊμάρης, *Ἐθνικός προσδιορισμός καὶ αἰτούμενα στό Ἑλλαδικό Κράτος...*, ὅ.π., σσ. 417-427.

³²⁶ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἴνου Λουκά 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (21 Ἰουλίου 1898), σσ. 351-352.

³²⁷ Περὶ τῶν προσηλυτιστικῶν δράσεων τῆς δυτικῆς προπαγάνδας εἰς τὸν μικρασιατικὸν ἑλληνισμόν βλ. ἐνδεικτικῶς Ἀριστείδης Π. Στεργέλλης, «Τὸ πρόβλημα τῶν προσηλυτισμῶν στή Μ. Ἀσία μέ ἀφορμὴ ὑπόμνημα τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας Σμύρνης (1887)», *Δελτίον Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν* 10, 1993-1994, σσ. 205-234· Ἀναστάσιος-Διομήδης Κυριακός, *Ἀντιπαπικά*, τ. Α', Βιβλιοθήκη τοῦ Συλλόγου τῶν Μικρασιατῶν «Ἀνατολή», Ἀθήνα 1893· Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, «Ἡ λατινικὴ προπαγάνδα ἐν Κωνσταντινουπόλει», *Πάνταινος* 14, 1922,

οὗτοι ἐχθροί ἡμῶν ἐνταῦθα ἐπικυνδυνέστεροι τῶν πρώτων παρίστανται μοι ὑπό πολλὰς ἐπόψεις»³²⁸.

Τὴν ἀξιολογικὴν ἐκτίμησιν τοῦ ταύτην ὁ Αἴνου Λουκάς τὴν ἐβάσιζεν εἰς τὴν πρό τριετίας (1895) ἵδρυσιν ἐν Δεδέ-Ἀγάτς τακτικοῦ κέντρου τῶν δυτικῶν μισιοναρίων³²⁹, ὡς καὶ εἰς τὴν κατὰ τὸ 1897 ἵδρυσιν σχολῆς πού ἥσκει προσηλυτισμὸν διὰ τὴν θήρευσιν μαθητῶν ἐκ τῶν κόλπων τῆς ἐλληνορθοδόξου ὁμογενείας. Ὁ Λουκάς Πετρίδης, πρὸς τεκμηρίωσιν τῶν ἀπόψεών του, παρέσχε, μάλιστα, συγκεκριμένα ἀριθμητικὰ στοιχεῖα, συμφώνως πρὸς τὰ ὅποια ἐκ τῶν 25 μαθητῶν τοῦ δυτικοῦ σχολείου κατὰ τὸ λήξαν σχολικὸν ἔτος 1897-1898, «ἐκ τούτων οἱ δέκα καὶ ὀκτὼ ἦσαν Ἕλληνες, ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν ἐπτὰ-τέσσαρες Φράγκοι, δύο Ἑβραῖοι καὶ εἷς Ἀρμένιος»³³⁰, ἐνῷ ἐπεσήμανε καὶ τὴν ἵδρυσιν κατὰ τὸ 1898 καὶ δυτικοῦ μεγαλοπρεποῦς Παρθεναγωγείου μέ σκοπὸν τὴν περαιτέρω ἀπόσπασιν ὁμογενῶν τέκνων ἐκ τῶν ἐλληνορθοδόξων σχολείων.

Ἡ ἀρτισύστατος Κοινότης Δεδέ-Ἀγάτς, κατὰ τὸν ἐπιστέλλοντα Ἱεράρχην, ἐστερεῖτο τῶν ἀναγκαίων οἰκονομικῶν μέσων πρὸς ἀναχαίτισιν τοῦ προμνημονευθέντος φαινομένου καὶ στήριξιν τῶν παιδευτικῶν ἀναγκῶν τῆς μαθητιώσης ὁμογενείας, διό καὶ προέβη εἰς τὴν ἀναστολὴν λειτουργίας τῶν ἐργασιῶν ἀνοικοδομήσεως τοῦ ἐν Δεδέ-Ἀγάτς ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Στερουμένη, μάλιστα, καταλλήλου λατρευτικοῦ χώρου, ἡ Κοινότης, ἐκκλησιάζετο ἐν αἰθούσῃ τοῦ Παρθεναγωγείου, ἐνῷ πρὸς ἐξεύρεσιν τῶν ἀπαιτουμένων πόρων ἠναγκάσθη νὰ συμβληθῇ μεθ' ὁμίλου δανειστῶν, ἐκ τῶν ἑαυτῆς ἐγκρίτων μελῶν καταρτισθέντος πρὸς σύναψιν δανείου, ὅψους 1.300 λιρῶν Τουρκίας πρὸς συνέχισιν καὶ ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου τῆς ναοδομίας, «ὕπὸ τὸν ὅρον νὰ πληρώνηται χρεωλυτικῶς ἐκ τῶν προσόδων τοῦ παγκαρίου τῆς Ἐκκλησίας»³³¹.

σσ. 336-341· Σταῦρος Ἀνεστίδης, «Ἀμερικανοὶ ἱεραπόστολοι στὴ Μικρά Ἀσία. Βιβλιογραφικὴ ἐπισκόπηση», *Δελτίον Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν* 11, 1995, σσ. 375-388.

³²⁸ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἴνου Λουκά 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (21 Ἰουλίου 1898), σ. 347.

³²⁹ Ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Κοινότης ἐν Δεδέ-Ἀγάτς ὁργανώθη καὶ ἐπέτυχεν τὴν 15^{ην} Ἰουνίου 1896 τὴν ἐκδοσιν ἀδείας ἀνεγέρσεως τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωσήφ. Βλ. Ἀγγελούδη-Ζαρκάδα, «Ὁ Ναὸς Ἁγ. Νικολάου Δεδεαγάτς (Ἀλεξανδρούπολης)...», ὁ.π., σ. 26. Ὁ εἰρημένος ναὸς ἀνεκηρύχθη εἰς ἐνοριακὸν μέ Ἐπισκοπικὸν Διάταγμα τὴν 28^{ην} Ὀκτωβρίου 1898 καὶ ἡ διαποίμανσίς του ἀνετέθη εἰς τοὺς Ἐλάσσονας κοινοβιακοὺς Φραγκισκανοὺς. Βλ. Ὁρδουμποζάνης, *Ἀλεξανδρούπολη 1870-2020... σάν παραμῦθι*, ὁ.π., σ. 41. Πρβλ. *Ἀλεξανδρούπολη: Ἡ πόλη καὶ τὰ κτίριά της*, Ἱστορικὸ Μουσεῖο Ἀλεξανδρούπολης, Ἀλεξανδρούπολη 2015, σ. 50.

³³⁰ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἴνου Λουκά 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (21 Ἰουλίου 1898), σ. 348.

³³¹ Ὁ.π.

Τά περιοριστικά διά τήν ειρηνένην Κοινότητα οικονομικά δεδομένα δέν επέτρεπον τήν διάθεσιν ποσοῦ ἄνωτέρω τῶν 120 λιρῶν Τουρκίας διά τας ἐτησίας ἀνάγκας τῶν ἐν Δεδέ-Άγάτς ἐκπαιδευτηρίων ἀπό τῶν προσόδων τοῦ παγκαρίου, καθ' ἣν στιγμὴν τά ἀνελαστικά ἔξοδα προϋπελογίζοντο τρεῖς φορές ἐπὶ τὰ ἄνω, ἀνερχόμενα τοῦλάχιστον εἰς 350 λίρας Τουρκίας. Δεδομένης τοῦ κατὰ τρόπον νομοτελειακόν περιορισμοῦ τῶν ἐν Δεδέ-Άγάτς ἐκπαιδευτηρίων εἰς ἅπλόν Γραμματοδιδασκαλεῖον καὶ τήν ἐκ λογικῆς συνεπαγωγῆς διαρροήν πλειόνων μαθητῶν πρὸς τὰ σχολικά ἰδρύματα τῆς δυτικῆς προπαγάνδας, ὁ Αἵνου Λουκάς, ἀποφυγὼν νά θέσῃ ἐκπαιδευτικά ζητήματα διά τὰ ἕτερα τμήματα τῆς Ἐπαρχίας του, θά αἰτηθῇ καταληκτικῶς τήν ἀπό μέρους τῆς Ἀδελφότητος ἀπόφασιν, ὥστε νά διατεθῇ «καὶ διά τὰ ἐνταῦθα Σχολεῖα ποσόν τι ἐπαρκοῦν εἰς μισθόν δύο τοῦ Ἀρρεναγωγείου προσώπων, τοῦ Διευθυντοῦ καὶ ἑνὸς Διδασκάλου τῶν τεχνικῶν μαθημάτων»³³².

Ἀναφορικῶς δέ πρὸς τὰ ἐπισυναπτόμενα στατιστικά στοιχεῖα, τά ὅποια ἐξέφραζον τήν περιρρέουσιν ἐκπαιδευτικὴν κατάστασιν κατὰ τήν περίοδον 1895-1898, ἀξίζει νά σημειωθῇ ὅτι εἰς τήν Κοινότητα τοῦ Δεδέ-Άγάτς τά πληθυσμιακά δεδομένα περιελάμβανον 3.500 Ἑλληνας καὶ 500 Βουλγάρους, ἐνῶ τό μικτόν μαθητικόν δυναμικόν τῶν ἐλληνοπαίδων, σταδιακῶς ἐλαττούμενον, ἀνήρχετο διά μέν τό σχολικόν ἔτος 1895-1896 εἰς 468 ἄτομα, διά δέ τό σχολικόν ἔτος 1896-1897 εἰς 340 ἄτομα, ἐνῶ κατὰ τό σχολικόν ἔτος 1897-1898 εἰς 385 ἄτομα καὶ τό διδακτικόν προσωπικόν συνίστατο ἐξ ὀκτώ διδασκάλων³³³.

Σημειωτέον ὅτι τὰ ἀντίστοιχα στατιστικά στοιχεῖα διά τήν πληθυσμιακῶς παρακμάζουσιν Αἷνον ἐμφανίζουν μικράν ἀνοδικήν πορείαν σχετικῶς μέ τὰ ἐκπαιδευτικά πράγματα, καθὼς περιελάμβανον 1.250 Ἑλληνας καὶ 20 Βουλγάρους, ἐνῶ τό μικτόν μαθητικόν δυναμικόν τῶν ἐλληνοπαίδων ἀνήρχετο διά μέν τό σχολικόν ἔτος 1895-1896 εἰς 190 ἄτομα, διά δέ τό σχολικόν ἔτος 1896-1897 εἰς 200 ἄτομα, ἐνῶ κατὰ τό σχολικόν ἔτος 1897-1898 εἰς 216 ἄτομα καὶ τό διδακτικόν προσωπικόν συνίστατο ἐκ τεσσάρων διδασκάλων³³⁴.

ΣΤ. Τό ζήτημα τῆς ἀνεγέρσεως ναοῦ ἐν Δεδέ-Άγάτς

Μετά τήν πάροδον δεκαπενταετίας καὶ πλέον, τό ζήτημα τῆς ἀνεγέρσεως ναοῦ ἐν Δεδέ - Άγάτς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τό ὅποιον ἐτέθη ἀρχικῶς ὑπό τοῦ Μαρωνείας

³³² Ὁ.π., σ. 349.

³³³ Ὁ.π., σσ. 351-352.

³³⁴ Ὁ.π.

Ἀνθίου³³⁵ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1875 χωρὶς νὰ τύχη τότε τῆς θετικῆς ἀνταποκρίσεως ἀπὸ μέρους τῶν ὀθωμανικῶν ἀρχῶν³³⁶, θὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὸ προσκλήνιον ὁ Αἴνου Λουκᾶς διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 567 γράμματός του, τὸ ὁποῖον θὰ ἀναγνωσθῇ κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 26^{ης} Φεβρουαρίου 1891³³⁷, προκαθημένου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Διονυσίου Ε΄. Ὁ Ποιμενάρχης τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς θὰ αἰτηθῇ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐνέργειαν πρὸς ἔκδοσιν τοῦ νενομισμένου τῇ περιστάσει φερμανίου, τῆς Πατριαρχικῆς Συνόδου ἀποφασισάσης τὴν ἀποστολὴν τοῦ προσήκοντος τακριρίου πρὸς τὰς ὀθωμανικὰς ἀρχάς, διὰ τὰ περαιτέρω³³⁸. Τὴν φορὰν ταύτην αἱ ὀθωμανικαὶ ἀρχαὶ θὰ τοποθετηθοῦν ἐτεροτρόπως, καθὼς θὰ ἐκδοθῇ πάραυτα τὸ νενομισμένον ἱστιλάμιον³³⁹, παρέχον τὴν κρατικὴν ἄδειαν «πρὸς μεγέθυνσιν τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Νικολάου»³⁴⁰, ὡς δηλοῦται χαρακτηριστικῶς ἐν τῷ ἀπὸ 8^{ης} Μαρτίου 1891 πατριαρχικῷ γράμματι τῷ Αἴνου Λουκᾶ.

Σημειωτέον ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ ἐν προκειμένῳ ζητήματος ὁ Αἴνου Λουκᾶς, ἀποσκοπὼν εἰς τὴν διὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ταχεῖαν ἔκδοσιν τοῦ νενομισμένου αὐτοκρατορικοῦ φερμανίου, θὰ παρακαλέσῃ διὰ τοῦ ἀπὸ 30^{ης} Μαρτίου 1892 γράμματός του τὸν Ἀδριανουπόλεως Κύριλλον ὅπως ὁ τελευταῖος ἀνεύρῃ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν ἡμερομηνίαν τοῦ περὶ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ἐν Δεδέ-Ἀγάτς ναοῦ μαζβατᾶ³⁴¹ τῆς Διοικήσεως τῆς περιοχῆς, πού ἀπεστάλη τῇ Νομαρχίᾳ Ἀδριανουπόλεως, καὶ μεριμνήσῃ διὰ τὴν ἐπικύρωσίν του³⁴².

³³⁵ Ὁ εἰρημένος Ἱεράρχης (1805-1883), ἐξ Ἡρακλείτσας τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ὁρμώμενος, ἐξελέγη τὸ μὲν 1845 Ἐπίσκοπος Ἐλαίας, Βοηθὸς Ἐπίσκοπος τῆς Μητροπόλεως Ἐφέσου, τὸ δὲ 1853 Μητροπολίτης Νυσσάβας, παυθεὶς τὸ 1860. Τὸ 1865 ἀνέλαβε τὴν διαποιμάνσιν τῆς Μητροπόλεως Μαρωνείας ἕως καὶ τῆς ἐκ νέου παύσεώς του (1877). Ἐκοιμήθη ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ αὐτοῦ πατρίδι τὸ 1883. Βλ. «Πρῶην Μαρωνείας Ἀνθίμος», *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια*, ἔτ. Γ', τ. ΛΑ', ἐν Κωνσταντινουπόλει, 11 Μαΐου 1883, σ. 490.

³³⁶ Μεϊμάρης, «Ἡ ἱεροκανονικὴ καὶ ποιμαντικὴ μέριμνα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου διὰ τὰ Τμήματα Δεδέ-Ἀγάτς καὶ Φερρῶν (1875-1887)», ὁ.π., σσ. 226-227.

³³⁷ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'39 (26 Φεβρουαρίου 1891), σ. 106.

³³⁸ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'39, §7 (26 Φεβρουαρίου 1891), σ. 107.

³³⁹ Τὸ ἱστιλάμιον ἀναφέρεται εἰς τὴν αἴτησιν διὰ τὴν παροχὴν πληροφοριῶν ἐν εἴδει γραπτῆς ἐπερωτήσεως ἐκ μέρους μιᾶς ἀρχῆς πρὸς ἑτέραν καὶ εἰς τὸ ἔγγραφον δι' οὗ παρέχεται πληροφορία περὶ τινος πράγματος. Τὸ ὑπουργικὸν ἱστιλάμιον ἀναφέρεται εἰς τὴν κυβερνητικὴν ἄδειαν συνήθως δι' ἐπισκευᾶς καὶ ἀνεγέρσεις ναῶν καὶ σχολῶν.

³⁴⁰ Π.Α., *Πατριαρχικὴ Ἀλληλογραφία*, Κῶδιξ Α'61, ἀριθμ. Πρωτ. 567 (8 Μαρτίου 1891), σ. 93.

³⁴¹ Διὰ τοῦ ὅρου μαζβατᾶς ἢ μαζπατᾶς (*mazbata*) χαρακτηρίζεται τὸ πρακτικὸ ἐνός συμβουλίου ὃ φέρει τὰς ὑπογραφὰς πάντων τῶν μελῶν. Τοιοῦτους ἐξέδιδεν ἡ Ἁγία καὶ Ἱερά Σύνοδος καὶ τὸ Διαρκές Ἐθνικὸν Μικτὸν Συμβούλιον ἀπὸ κοινοῦ καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τμήμα τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους ἀλλὰ καὶ οἱ Δημογέροντες.

³⁴² Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 (30 Μαρτίου 1892), σσ. 69-70.

Δέον ὅπως ὑπογραμμισθῇ, μάλιστα, ὅτι κατά τήν συνοδικήν συνεδρίαν τῆς 28^{ης} Ἀπριλίου 1892³⁴³, ἐπὶ τῆς πατριαρχίας, δηλονότι, τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Νεοφύτου Η΄, ὁ Αἶνου Λουκάς, διά τοῦ ὑπ’ ἀριθμ. Πρωτ. 2267 καί ἀπό 24^{ης} Ἀπριλίου 1892 γράμματός του, ἐπισυνάπτει τόν ἀριθμόν τοῦ ὑπό τῆς Νομαρχίας Ἀδριανουπόλεως ἀποσταλέντος μαζβατᾶ³⁴⁴ πρὸς τό Ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης καί τῶν Θρησκευμάτων διά τήν ἀνέγερσιν τῆς ἐκκλησίας ἐν Δεδέ-Ἀγάτς «καί αἰτεῖται ταχεῖαν τήν ἐνέργειαν πρὸς ἔκδοσιν τοῦ φερμανίου»³⁴⁵, τῆς Πατριαρχικῆς Συνόδου παραπεμπάσης τό ζήτημα τῇ Μ. Πρωτοσυγκελλία, πρὸς διενέργειαν τῶν δεόντων. Πρὸς ἐντατικοποίησιν τῶν ἀπό μέρους τοῦ Καποῦ Κεχαγιᾶ τῶν Πατριαρχείων ἀπαιτουμένων ἐνεργειῶν πρὸς ἔκδοσιν τοῦ σχετικοῦ φερμανίου, ὁ Αἶνου Λουκάς θά ἀποστείλῃ τῷ Ἀρχοντι Ἀντωνίῳ Οἰκιάδῃ τήν ἀπό 15^{ης} Ἰουνίου 1892 παραινετικήν ἐπιστολήν, πρὸς διενέργειαν τῶν ἀπό μέρους τοῦ παραλήπτου Καποῦ Κεχαγιᾶ δεόντων³⁴⁶.

Ἡ αἰσία, μάλιστα, ὁλοκλήρωσις τοῦ ἐγχειρήματος θά γνωστοποιηθῇ τῷ Αἶνου Λουκᾷ διά τοῦ ἀπό 30^{ης} Ἰουλίου 1892 πατριαρχικοῦ γράμματος τοῦ διαδόχου τοῦ Διονυσίου Ε΄, Κωνσταντινουπόλεως Νεοφύτου Η΄ (27 Ὀκτωβρίου 1891-25 Ὀκτωβρίου 1894), τοῦ ἀπό Νικοπόλεως καί Πρεβέζης, δια τοῦ ὁποίου διεβιβάσθη τῷ παραλήπτῃ Ἱεράρχῃ τό ἐκδοθέν σχετικόν αὐτοκρατορικόν φερμάνιον³⁴⁷. Ὁ Αἶνου Λουκάς, διά τοῦ ὑπ’ ἀριθμ. Πρωτ. 4413 καί ἀπό 4^{ης} Αὐγούστου 1892 ἀπαντητικοῦ γράμματός του, ἀναγνωσθέντος κατά τήν συνοδικήν συνεδρίαν τῆς 11^{ης} Αὐγούστου 1892³⁴⁸, θά ἐκφράσῃ «τὴν εὐγνωμοσύνην του ἐπὶ τῇ ἀποστολῇ τοῦ ἐκδοθέντος φερμανίου διά τήν ἀνέγερσιν ἐκκλησίας ἐν Δεδέ-Ἀγάτς»³⁴⁹, ἐνῶ ἀναλόγου περιεχομένου καί ὑπὸ τήν αὐτὴν ἡμερομηνίαν (4 Αὐγούστου 1892) γράμμα θά ἀποστείλῃ καί πρὸς τόν Καποῦ Κεχαγιᾶ τῶν Πατριαρχείων, Ἀντώνιον Οἰκιάδην³⁵⁰.

³⁴³ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β΄40 (28 Ἀπριλίου 1892), σ. 272.

³⁴⁴ «Κατά τήν μετὰ τό 1860 περίοδο, τὰ ἐγγραφα μέ τὰ ὁποῖα ἐπικοινωνοῦσε τό Πατριαρχεῖο μέ τήν Πύλῃ ὀνομάζονται τακρίρια (*takrir*) καί μαζβατᾶδες (*mazbata*). Τά πρῶτα ἦταν ἀναφορές καί αἰτήσεις τοῦ Πατριάρχῃ, ἐνῶ τὰ δεύτερα ἀναφορές - αἰτήσεις τῆς Συνόδου ἀπό κοινοῦ μέ τό Διαρκές Ἐθνικό Μικτό Συμβούλιον». Κονόρτας, *Ὁθωμανικὲς θεωρήσεις γιά τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο...*, ὅ.π., σ. 453.

³⁴⁵ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β΄40, §23 (28 Ἀπριλίου 1892), σσ. 278-279. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἶνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ΄49 (24 Ἀπριλίου 1892), σ. 77.

³⁴⁶ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἶνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ΄49 (15 Ἰουνίου 1892), σ. 133.

³⁴⁷ Βλ. Π.Α., *Πατριαρχικὴ Ἀλληλογραφία*, Κῶδιξ Α΄62, ἀριθμ. Πρωτ. 2267 (30 Ἰουλίου 1892), σ. 257.

³⁴⁸ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β΄40 (11 Αὐγούστου 1892), σ. 519.

³⁴⁹ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β΄40, §38 (11 Αὐγούστου 1892), σ. 525. Πρβλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἶνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ΄49 (4 Αὐγούστου 1892), σ. 192.

³⁵⁰ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἶνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ΄49 (4 Αὐγούστου 1892), σ. 193.

Σημειωτέον ὅτι ἐν τῷ Κώδικι Ἀλληλογραφίας τῆς Μητροπόλεως Αἴνου (1891-1896) συμπεριλαμβάνεται ἐν καλλιγραφικῇ διατυπώσει καί καλλιτεχνικῷ διακόσμῳ ἡ ἐπιγραφή τοῦ θεμελίου λίθου τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Νικολάου πού κατετέθη κατά τόν Ἰανουάριον 1893 ἐπὶ Λουκᾶ Πετρίδου, ἔχουσα ἐπὶ λέξιν ὧδε: «*Ἐπὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Νεοφύτου ὁ Μητροπολίτης Αἴνου Λουκᾶς ὁ ἐκ Μαδύτου κατεβάλετο θεμέλιον τόνδε τοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐν τῇ πόλει Δεδεαγάτς τῆς θεοσώστου ἐπαρχίας Αἴνου, δαπάνη τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν ἀνεγειρομένου ἱεροῦ ναοῦ ἐπιστάσις τῶν κυρίων Ἀλεξάνδρου Κρήτη, Ἀντωνίου Λεονταρίδου, Ἰωάννου Φιμερίλη, Δημητρίου Ἐφραιμίδου, Ἀντωνίου Χαμπούρη, Ἰωάννου Μπόλλια, Ἀριστείδου Χάλυβα, Δημητρίου Παχῆ καί Μιχαήλ Χατζῆ Ζαφείρη. Κατὰ μῆνα Ἰανουάριον ἐν ἔτει σωτηρίῳ αὐτῷ*»³⁵¹.

Διὰ τῶν ἀνωτέρω καταρρίπτεται ἡ ἄποψις ὅτι «*τό φθινόπωρον τοῦ 1898, ἐπὶ πατριάρχου Κωνσταντίνου Ε' (1897-1901), ἕξι χρόνια μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ φερμανιοῦ ἀνέγερσός του, θεμελιώθηκε τελικὰ καὶ ὁ νέος ναός τοῦ Ἀγίου Νικολάου, τῆς Ἑλληνορθόδοξης Κοινότητος*»³⁵². Ἡ τρόπον τινὰ αὐτοβιογραφικὴ, καὶ μάλιστα χειρόγραφος, μαρτυρία τοῦ Λουκᾶ Πετρίδου ὁμιλεῖ διὰ τὴν κατάθεσιν τοῦ θεμελίου λίθου περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1893, ἔξ, δηλονότι, μῆνας μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ σχετικοῦ αὐτοκρατορικοῦ φερμανίου καὶ οὐχὶ μετὰ τὴν πάροδον μιᾶς ἐξαετίας. Συνεπῶς, ἡ θεμελιώσις του ἔλαβε χώραν ἐπὶ τῆς πατριαρχίας τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Νεοφύτου Η' καὶ οὐχὶ ἐπὶ τοῦ Κωνσταντίνου Ε'.

Τὸ ζήτημα τῆς ἀνεγέρσεως ναοῦ ἐν Δεδε-Ἀγάτς θά τεθῇ ἐκ νέου διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 4700 ἐπιστολῆς τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς ἀνεγέρσεως ἐκκλησίας ἐν Δεδε-Ἀγάτς τῆς Ἐπαρχίας Αἴνου, ἀναγνωσθείσης κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 16^{ης} Σεπτεμβρίου 1895³⁵³. Τό γεγονός ὅτι αἱ συλλεγεῖσαι πρὸς τοῦτο συνδρομαὶ ἐδαπανήθησαν διὰ τὰ θεμέλια τῆς ἐκκλησίας θά κινητοποιήσῃ τὴν ἐν λόγῳ Ἐπιτροπὴν νά αἰτηθῇ, τῇ συνδρομῇ τῆς Μητρος Ἐκκλησίας, «*ἐνέργειαν παρὰ τῇ χήρᾳ τοῦ ἀοιδίμου Ν. Ζαρίφη*»³⁵⁴ πρὸς χορηγίαν ἀναλόγου συνδρομῆς³⁵⁵, τῆς Πατριαρχικῆς Συνόδου ἀναθεσάσης τὴν ἐνέργειαν τῶν δεόντων τῷ Κωνσταντινουπόλεως

³⁵¹ Π.Α., *Κώδις Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου 1891-1896*, Κώδις ΙΗ' 49 (Ἰανουάριος 1893), σ. 267.

³⁵² Ἀγγελούδη-Ζαρκάδα, «Ὁ Ναός Ἀγ. Νικολάου Δεδεαγάτς (Ἀλεξανδρούπολης)...», ὅ.π., σσ. 26-27.

³⁵³ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κώδις Β' 43 (16 Σεπτεμβρίου 1895), σ. 617.

³⁵⁴ Ὁ Νικόλαος Ζαρίφης (1820-1895) ὑπῆρξε τό νεότερον ἀπὸ τὰ ἐπτὰ τέκνα τοῦ ἐπιφανοῦς ἐπιχειρηματίου ὁμογενοῦς Ἰωάννου Ζαρίφη, πατρός τοῦ τραπεζίτου καὶ μεγάλου εὐεργέτου Γεωργίου Ζαρίφη, καὶ τῆς Ταρσῶς Καπλάνογλου. Βλ. Mihail-Dimitri Sturdza, *Dictionnaire historique et généalogique des grandes familles de Grèce, d'Albanie et de Constantinople*, Paris 1983, σ. 152.

³⁵⁵ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κώδις Β' 43, §70 (16 Σεπτεμβρίου 1895), σ. 629.

Ανθίμω Ζ'³⁵⁶, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τῆς 20^{ης} Ἰανουαρίου 1895 ἀνέλαβε τοὺς οἶακας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου εἰς διαδοχὴν τοῦ Νεοφύτου Η'.

Ἡ ποιμαντικὴ ἀγωνία τοῦ Αἵνου Λουκᾶ διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ναοῦ πού ἐθεμελίωσε κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1893 καὶ τὴν συλλογὴν τοῦ προαπαιτουμένου ποσοῦ θὰ ὀδηγήσῃ τὸν κάλαμόν του εἰς τὴν συγγραφὴν καὶ ἀποστολὴν τῆς ἀπὸ 12^{ης} Ἰανουαρίου 1896 παρακλητικῆς ἐπιστολῆς τῇ Ἰφιγενείᾳ Α. Συγγραοῦ. Περιγράφων τὸν ἐν Δεδέ-Ἀγάτς πρῶτον ναόν ὡς ἀποτελοῦντα, πλέον, «*σωρόν ἐρειπίων σχεδόν, ὑπὸ πολλῶν περιβασταζόμενον στηριγμάτων πρὸς μεγίστην ταπείνωσιν τῶν Ὀρθοδόξων Ἑλλήνων καὶ τοῦ γοήτρου τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως Αἵνου*»³⁵⁷, ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης, ὑπολογίζων τὴν ὑπολειπομένην δαπάνην εἰς πεντακοσίους λίρας, θὰ ἀπευθύνῃ ἔκκλησιν πρὸς τὴν ἐκ Χίου καταγομένην φιλογενὴ παραλήπτριαν τοῦ γράμματος Ἰφιγένειαν, κόρην τοῦ Ἰωάννου καὶ τῆς Ἀγλαΐας Μαυροκορδάτου καὶ σύζυγον τοῦ ἐθνικοῦ εὐεργέτου Ἀνδρέου Συγγραοῦ³⁵⁸, ὅπως συνδράμῃ κατὰ τὸ δοκοῦν εἰς τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζεται ὡς θρησκευτικὴ καὶ ἐθνικὴ ἀνάγκη³⁵⁹.

Τὸ ζήτημα τῆς ἐξευρέσεως τοῦ καταλλήλου ἀρχιτέκτονος πρὸς κατάρτισιν τῶν ἀπαιτουμένων τεκτονικῶν σχεδίων καὶ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ ἔργου τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐξελίχθη εἰς δυσεπίλυτον ζήτημα. Τὰ μέλη τῆς ἐιδικῆς πρὸς κατασκευὴν τοῦ εἰρημένου ναοῦ Ἐπιτροπῆς, διὰ τοῦ ἀπὸ 10^{ης} Αὐγούστου 1892 γράμματος, ἀπηυθύνθησαν ἀρχικῶς τῷ ἀρχιτέκτονι Βασιλάκῃ Ἰωαννίδῃ³⁶⁰ ἐφένδῃ, μετὰ τῆς παρακλήσεως ὅπως ὁ τελευταῖος ἐπιβλέψῃ τῆς διαδικασίας ἐκπονήσεως τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ σχεδίου καὶ τοῦ ἀπαιτουμένου προϋπολογισμοῦ τῶν ἐργασιῶν, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν σχετικῶν αὐτοκρατορικῶν προβλέψεων καὶ προδιαγραφῶν, συμφώνως πρὸς τὰς ὁποίας «*αἱ διαστάσεις τῆς*

³⁵⁶ Σημειωτέον ὅτι ὁ Αἵνου Λουκᾶς, διὰ τοῦ ἀπὸ 29^{ης} Ἰανουαρίου 1896 γράμματός του, θὰ ἐκφράσῃ τῷ Κωνσταντινουπόλεως Ανθίμω Ζ' τὰ συγχαρητήριά του ἐπὶ τῇ ἀποφάσει τοῦ Σουλτάνου νά ἀπονείμῃ τῷ Προκαθημένῳ τῆς Ὀρθοδοξίας τὸ χρυσοῦν καὶ τὸ ἀργυροῦν μετάλλιον τοῦ Ἱμτιάξ. Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἵνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ' 49 (29 Ἰανουαρίου 1896), σ. 347.

³⁵⁷ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἵνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ' 49 (12 Ἰανουαρίου 1896), σ. 338.

³⁵⁸ Βλ. Ἀνδρέας Συγγρός, *Ἀπομνημονεύματα*, Βιβλιοπωλεῖον τῆς Ἑστίας, ἐν Αθήναις 1908.

³⁵⁹ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἵνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ' 49 (12 Ἰανουαρίου 1896), σ. 339.

³⁶⁰ Ὁ Ρωμῆος ἀρχιτέκτων Βασιλάκης Ἰωαννίδης ἐξεπόνησεν τὰ σχέδια τοῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος Ταξείμ, τοῦ Ἰωακείμειου Παρθεναγωγείου καὶ τῆς Πατριαρχικῆς Ἀστικῆς Σχολῆς Μαρασλῇ. Κατὰ τὴν περίοδον 1887-1903 διετέλεσε μέλος τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου. Βλ. Σάββας Τσιλένης, «Οἱ ρωμιοὶ “ἀρχιτέκτονες” καλῶδες τῆς Πόλης 1869-1945», *Πάνδημος* 74-75, 2002, σσ. 166-179.

ἀνεγερθησομένης Ἐκκλησίας τῆς ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου σεμνυνομένης ὠρίσθησαν εἰς 32 μέν μέτρα τό μήκος, 20 τό πλάτος μετά τοῦ ἀναλόγου τεκτονικοῦ ὕψους»³⁶¹.

Ὁ Αἶνου Λουκᾶς προΐουσης τετραετίας περίπου ἀπό τῆς προμνημονευθείσης κρούσεως τῷ Βασιλάκη Ἰωαννίδῃ, διά τοῦ ἀπό 2^{ας} Ἀπριλίου 1896 γράμματός του, θά ἀπευθυνθῇ τῷ διακατεχομένῳ ὑπό φιλοχρίστων καί φιλογενῶν αἰσθημάτων ἀρχιτέκτονι Πετράκη Μεϊμαρίδῃ³⁶², προσκαλουμένῳ ὅπως εἰς πρώτην δοθησομένην αὐτῷ εὐκαιρίαν ἔλθῃ εἰς Δεδέ-Ἀγάτς, ὡς λέγεται εἰς β' πληθυντικόν πρόσωπον, «ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως ἐπὶ τόπου μελετήσητε καί ἐξετάσητε τά ἀπό τριετίας τεθέντα θεμέλια τῆς οἰκοδομῆς τοῦ εἰρημένου Μητροπολιτικοῦ ναοῦ, ἐκπονήσητε τό ἀπαιτούμενον τεχνικόν σχέδιον αὐτοῦ, καί προϋπολογίσητε τήν πρός ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου ἀπαιτουμένην δαπάνην»³⁶³.

Ἡ ἀδυναμία τοῦ εἰρημένου Πετράκη Μεϊμαρίδου ὅπως ἔλθῃ εἰς Δεδέ-Ἀγάτς πρός ἀνάληψιν τοῦ ἔργου καταγράφεται ἐν τῷ ἀπό 13^{ης} Ἀπριλίου 1896 νεωτέρῳ γράμματι τοῦ Αἶνου Λουκᾶ πρός τόν εἰρημένον ἀρχιτέκτονα. Ὁ Ποιμενάρχης τῆς Μητροπόλεως Αἶνου, διά γράμματος τοῦ Κ. Παρίτση, καθηγητοῦ, φίλου καί συμπατριώτου τοῦ ἐπιστέλλοντος Ἱεράρχου, ἐπληροφορήθη τά καθέκαστα λόγῳ τῆς ἀπ' εὐθείας ἐπικοινωνίας τοῦ Πετράκη Μεϊμαρίδου μετά τοῦ Κ. Παρίτση. Ἡ ἀντιπρότασις τοῦ Λουκᾶ Πετρίδου, ἐπιχειροῦντος νά ἐξάρῃ τήν ἐπιστημονικὴν ἔπαρσιν τοῦ παραλήπτου τῆς ἐν λόγῳ ἐπιστολῆς, συνίστατο εἰς τήν νέαν πρόσκλησίν του τῷ Πετράκη Μεϊμαρίδῃ ὅπως ἔλθῃ εἰς Δεδέ-Ἀγάτς ἐπὶ τριήμερον μόνον πρός ἐπίβλεψιν τῆς σχετικῆς διαδικασίας καί ἐξονομασμόν παρ' αὐτοῦ τοῦ ἀρχιτέκτονος πού θά ἀνελάμβανε τό ἔργον: «ἵνα ἐξαιτάσαντες τὰς τοῦ ἔργου τῆς ἀρξαμένης ἤδη ἀπό τινος οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ὑμῶν ιδιότητι ἀξιοματικῶς ὀρίσητε τά τοῦ ἔργου, ὅπερ ν' ἀνατεθῇ εἰς τέκτονα, ὃν ὑμεῖς ἐν τῇ εἰδικότητι σας ἠθέλετε ὑποδείξει καί ἐγκρίνει κατάλληλον, χάριν τοῦ ἠθικοῦ καί ἐθνικοῦ ἡμῶν γοήτρου»³⁶⁴.

Εἰς τήν προσπάθειάν του, μάλιστα, ὁ Αἶνου Λουκᾶς, ὅπως ἐπιτύχῃ τήν φορὰν ταύτην τό ποθούμενον, θά ἐπιστρατεύσῃ, διά τῆς ἀπό 13^{ης} Ἀπριλίου 1896 πρός τόν Κ. Παρίτσην ἐπιστολῆς, τόν παραλήπτην αὐτῆς ἵνα ἐπιδώσῃ ἰδιοχείρως πρός τόν Πετράκη Μεϊμαρίδην τήν

³⁶¹ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἶνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 (10 Αὐγούστου 1892), σ. 201.

³⁶² Ὁ Ρωμῆος ἀρχιτέκτων Πετράκης Μεϊμαρίδης διετέλεσε μέλος τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου κατὰ τήν περίοδον 1888-1905. Ἐμείνε δέ γνωστός διά τόν σχεδιασμόν τοῦ ἐντυπωσιακοῦ ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας Προπόδων Ταταούλων. Βλ. Τσιλένης, «Οἱ ρωμιοὶ “ἀρχιτέκτονες” καλφᾶδες τῆς Πόλης 1869-1945», ὅ.π., σσ. 166-179.

³⁶³ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἶνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 (2 Ἀπριλίου 1896), σ. 366.

³⁶⁴ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἶνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 (13 Ἀπριλίου 1896), σ. 372.

προμνημονευθεῖσαν, ὑπό τήν αὐτήν ἡμερομηνίαν (13 Ἀπριλίου 1896) ἐπιστολήν, μετά τῆς παρακλήσεως ὅπως ὁ παραλήπτης τῆς ἐπιστολῆς ἐξασκήσῃ πρὸς τὸν τελευταῖον τὴν πειθὸν του, ἵνα ἐπιτευχθῇ ἢ εἰς Δεδέ-Ἀγάτς τριήμερος ἔλευσίς του διὰ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ ἔργου κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα.

Ἐν ὧσιν, μάλιστα, τῆς πολupoθήτου καὶ εὐκταίας ἐλεύσεως τοῦ Πετράκη Μεῖμαρίδου, ὁ Αἴνου Λουκάς, διὰ τοῦ ἀπὸ 22^{ας} Ἀπριλίου 1896 γράμματός του, θά ἀπευθυνθῇ τῷ ἀρχιμηχανικῷ Δημητρίῳ Γεδεών, προσκαλουμένῳ ὅπως καὶ οὗτος προσέλθῃ εἰς Δεδέ-Ἀγάτς πρὸς παροχὴν τῶν ἐπιστημονικῶν του φώτων «εἰς ἀποτελείωσιν τῆς οἰκοδομῆς τῆς ἐνταῦθα Ἱ. Ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Νικολάου»³⁶⁵.

Ἡ ἀρνητικὴ ἀπὸ μέρους τοῦ Πετράκη Μεῖμαρίδου ἀπάντησις εἰς τὴν ἀπευθυνθεῖσαν αὐτῷ πρόσκλησιν, διατυπωθεῖσα διὰ τῆς ἀπὸ 26^{ης} Ἀπριλίου 1896 ἐπιστολῆς τοῦ εἰρημένου ἀρχιτέκτονος τῷ Ποιμενάρχῃ τῆς Μητροπόλεως Αἴνου, καταγράφεται εἰς τὴν ἀπὸ 23^{ης} Μαΐου 1896 νέαν ἐπιστολήν τοῦ Αἴνου Λουκά τῷ εἰρημένῳ ἀρχιτέκτονι. Ἐπιθυμῶν ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν ἔγκυρον ἐπιστημονικὴν γνώμην, ἔστω καὶ μακρόθεν, τοῦ Πετράκη Μεῖμαρίδου, θά ἀποστείλῃ, πρὸς ἔγκρισιν ὑπὸ τοῦ παραλήπτου τῆς ἐπιστολῆς, ἐπισυναπτόμενον τὸ σχέδιον ποῦ ἐξεπονήθη ὑπὸ πρακτικοῦ κάλφα τινός ἐν Ξάνθῃ, εὐρεθέντος ἐν Δεδέ-Ἀγάτς καὶ ἀνταλλάξαντος σκέψεις μετὰ τῆς εἰδικῆς ἐπὶ τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου συσταθείσης Ἐπιτροπῆς, ἥτις καὶ ἀνέθεσε τῷ εἰρημένῳ «τὴν ἐπιστάσιαν ἐπὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ μέχρι τελείας ἀποπερατώσεως αὐτῆς ἐπὶ ἀμοιβῇ ὀρισμένη ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως οὗτος ἐφαρμόσῃ τὸ ὑπὸ εἰδήμονος Ἀρχιτέκτονος ἐγκριθησόμενον τεχνικὸν σχέδιον»³⁶⁶.

Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ποθομένου, ὁ Αἴνου Λουκάς, διὰ τοῦ ἀπὸ 23^{ης} Μαΐου 1896 γράμματός του πρὸς περισπούδαστον φίλον τινα, τοῦ ὁποῖου ἡ ταυτότης, ὅμως, δέν ἀποκαλύπτεται, θά ζητήσῃ ὅπως ὁ παραλήπτης τῆς ἐπιστολῆς παραδώσῃ τὴν προμνημονευθεῖσαν τῷ Πετράκῃ Μεῖμαρίδῃ ἐπιστολήν τῆς 23^{ης} Μαΐου 1896 μετὰ τῶν ἐπισυναπτομένων σχεδίων, μέ τὴν παράκλησιν ὅπως ὁ παραλήπτης ἀρχιτέκτων ἐσπευσμένως ἀποστείλῃ ἀπαντητικῶς πλήρες καὶ ἀκριβές τεχνικὸν σχέδιον, δεδομένου ὅτι αἱ οἰκοδομικαὶ ἐργασίαι ἐπρόκειτο νὰ ἐπαναληφθοῦν κατὰ τὰς προσεχεῖς ἡμέρας, προσεπιδηλουμένου δέ ὅτι ἡ ἀμοιβὴ τοῦ εἰρημένου ἀρχιτέκτονος θά ἐκαλύπτετο παρὰ τοῦ Λουκά Πετρίδου³⁶⁷.

³⁶⁵ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 (22 Ἀπριλίου 1896), σ. 375.

³⁶⁶ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 (23 Μαΐου 1896), σ. 381.

³⁶⁷ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 (23 Μαΐου 1896), σ. 383.

Ὁ Αἴνου Λουκάς, διά νέου, ἀπό 8^{ης} Ἰουνίου 1896 γράμματός του, πρὸς τὸν ἴδιον ἀνώνυμον παραλήπτην, τὸν περισπούδαστον, ὡς λέγεται, φίλον του, θά ἐπισημάνῃ τὸ ἀδύνατον, διά λόγους οἰκονομικούς, τῆς υἰοθετήσεως τῶν ὑπὸ τοῦ Πετράκη Μεῖμαρίδου ὑποδειχθέντων ριζικῶν μέτρων πού ἐξετρέποντο ἐκ τῶν προδιαγραφῶν πού ἐτίθεντο διά τοῦ σχετικοῦ αὐτοκρατορικοῦ φερμανίου, δεδομένου ὅτι ἀφ' ἐνός μὲν ἤδη ἤρξατο τὸ ἔργον τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ἐν Δεδέ-Αγάτς ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἀφ' ἐτέρου δέ οἱ χριστιανοὶ τῆς περιοχῆς ἦσαν εὐχαριστημένοι ἐκ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ἐπιμελείας τοῦ προειρημένου πρακτικοῦ κάλφα. Τό ἐνδιαφέρον, ἐν προκειμένῳ, ἔγκειται εἰς τὴν πληροφορίαν ὅτι «*χάριν τῆς τοσαύτης ἀδιαφορίας τῶν ὁμογενῶν τεκτόνων, τὸ ἔργον ἤδη ἐκτελεῖται ὑπὸ τέκτονος Βουλγάρου τὴν ἐθνικότητα*»³⁶⁸, καθὼς καὶ εἰς τὴν διαπίστωσιν ὅτι ὁ Πετράκης Μεῖμαρίδης δέν ὑπέβαλε τῷ ἐπιστέλλοντι Ἱεράρχῃ τὰς παρατηρήσεις του ἐπὶ τῶν ἐλαττωμάτων πού κατ' αὐτόν ἐμπεριεῖχε τὸ τεχνικόν σχέδιον τὸ ὁποῖον ἀπεστάλη αὐτῷ. Τό ἐν λόγῳ γράμμα τοῦ Λουκά Πετρίδου ὁλοκληροῦται διά τῆς παρακλήσεως ὅπως ὁ παραλήπτης φίλος, ἀφοῦ προβῇ εἰς πρότασιν νέου ἀρχιτέκτονος, μεριμνήσῃ διά τὴν ἐπιστροφὴν πρὸς τὸν ἐπιστέλλοντα Ἱεράρχην τῶν ἀποσταλέντων τῷ Πετράκῃ Μεῖμαρίδῃ σχεδίων.

Ἡ ἐνόχλησις τοῦ Αἴνου Λουκά διά τὴν ἀπαξιωτικὴν στάσιν ἀδιαφορίας τοῦ Πετράκη Μεῖμαρίδου, τούτου οὐ μόνον μὴ δεχθέντος τὴν ἐπὶ τριήμερον –καὶ δὴ κατὰ τρόπον ἔγκαιρον– ἔλευσίν του εἰς Δεδέ-Αγάτς ἀλλὰ καὶ μὴ ὑποβαλόντος γραπτῶς τὰς παρατηρήσεις τοῦ ἐπὶ τοῦ πρὸς αὐτόν ἀποσταλέντος τεχνικοῦ σχεδίου, καταγράφεται καὶ ἐν τῷ ἀπὸ 8^{ης} Ἰουνίου 1896 γράμματι τοῦ εἰρημένου Ἱεράρχου πρὸς τὸν ἐν λόγῳ ἀρχιτέκτονα. Ἐν τῷ πλαισίῳ τούτῳ, ὁ Λουκάς Πετρίδης θά ἀπορρίψῃ τὴν, διά τοῦ ἀπὸ 29^{ης} Μαΐου 1896 γράμματος διατυπωθεῖσαν, σαφῶς ἑτεροχρονισμένην, πρότασιν τοῦ Πετράκη Μεῖμαρίδου διά τὴν ἀνάληψιν τοῦ ἔργου παρά τοῦ ἀρχιτέκτονος Κ. Δημάδου, ἐπὶ τῷ σκεπτικῷ ὅτι τὸ οἰκοδομικόν ἔργον τοῦ εἰρημένου ναοῦ εὐρίσκετο ἤδη ἐν πλήρει ἐξελίξει. Ὁ Αἴνου Λουκάς, ἐπὶ πλέον, θά ζητήσῃ τὴν πρὸς αὐτόν ἐπιστροφὴν τῶν ἐν λόγῳ τεχνικῶν σχεδίων, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ὁ Πετράκης Μεῖμαρίδης δέν προετίθετο νὰ ὑποβάλῃ γραπτῶς τὰς παρατηρήσεις του ἐπ' αὐτῶν καὶ πάντοτε ἐντὸς τοῦ ἐμπροϋποθέτου χωροταξικοῦ πλαισίου πού ἐτίθετο βάσει τοῦ σχετικοῦ αὐτοκρατορικοῦ φερμανίου³⁶⁹.

³⁶⁸ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 (8 Ἰουνίου 1896), σ. 385.

³⁶⁹ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 (8 Ἰουνίου 1896), σσ. 387-388.

Ἡ ἀναγκαιότης διὰ τὴν οἰκονομικὴν συνδρομὴν τῶν φιλογενῶν ὁμογενῶν εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς ὁλοκληρώσεως τῶν οἰκοδομικῶν ἐργασιῶν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου θά κινητοποιήσῃ τὸν Αἴνου Λουκᾶν, ὥστε, διὰ τοῦ ἀπὸ 22^{ας} Ἰουνίου 1896 γράμματός του, νά ἀποστείλῃ σχετικὴν ἔκκλησιν τῆς ἐν Δεδέ-Ἀγάτς Ὁρθοδόξου Κοινότητος τῇ Διευθύνσει τῶν ὁμογενειακῶν ἐφημερίδων «Νεολόγος»³⁷⁰, «Κωνσταντινούπολις»³⁷¹ καὶ «Νέα Ἐπιθεώρησις»³⁷², πρὸς δωρεάν ἐν αὐταῖς δημοσίευσιν.

Ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς συλλογῆς χρηματικῶν πόρων, ἡ Ὁρθόδοξος Κοινότης τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς θά κινητοποιηθῇ διὰ τῆς πραγματοποιήσεως ἐράνων εἰς διαφόρους περιοχάς³⁷³. Τό πλεόν χαρακτηριστικόν παράδειγμα μέ ἰδιαίτεραν ἱστορικὴν σημασιολογίαν, λόγῳ τοῦ εἰδικοῦ βάρους πού ἔφερε τό ὄνομα τοῦ παραλήπτου, ἀποτελεῖ τό ἀπὸ 11^{ης} Ἰουλίου 1896 συστατικόν γράμμα τοῦ Αἴνου Λουκᾶ, διὰ τοῦ ὁποῦ συνίστατο ὁ κομιστής αὐτοῦ Ἀθανάσιος Σπανός, Διευθυντής τῶν ἐν Αἴνῳ ἐκπαιδευτηρίων καὶ ἀντιπρόσωπος τῆς εἰρημένης Κοινότητος, πρὸς τόν Ἀρχιδιάκονον καὶ Ἐπίτροπον τοῦ Μητροπολίτου Ἐφέσου Κωνσταντίνου Βαλιάδου,

³⁷⁰ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 (22 Ἰουνίου 1896), σ. 389.

³⁷¹ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 (22 Ἰουνίου 1896), σ. 390.

³⁷² Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 (22 Ἰουνίου 1896), σ. 391.

³⁷³ Ἐν τῷ Κώδικι Ἀλληλογραφίας τῆς Μητροπόλεως Αἴνου (1891-1896) καταγράφονται ἀναλόγου περιεχομένου ἐπιστολαὶ μέ παραλήπτας τόν Ἀρχιδιάκονον καὶ Ἐπίτροπον τῆς Μητροπόλεως Ἐφέσου Νεόφυτον Κοδζαμανίδην (βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 [11 Ἰουλίου 1896], σ. 399)· τόν Ἐπίσκοπον Ἐρυθρῶν Ἀγαθάγγελον (βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 [11 Ἰουλίου 1896], σ. 400)· τόν Ἐπίσκοπον Ἀρκαδιουπόλεως Ἀνθιμον (βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 [11 Ἰουλίου 1896], σ. 401)· τόν Μητροπολίτην Διδυμοτείχου Φιλόθεον (βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 [12 Ἰουλίου 1896], σ. 402)· τόν Ἀρχιδιάκονον καὶ Ἐπίτροπον τῆς Μητροπόλεως Ἀδριανουπόλεως Στέφανον Δανιηλίδην (βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 [12 Ἰουλίου 1896], σ. 403)· τόν Γενικόν Πρόξενον τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἀδριανουπόλει Μ. Νικολάου (βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 [13 Ἰουλίου 1896], σ. 404)· τόν Σμύρνης Βασίλειον (βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 [16 Ἰουλίου 1896], σ. 407)· τόν Ἐφέσου Κωνσταντῖνον (βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 [16 Ἰουλίου 1896], σ. 408)· τόν Μυτιλήνης Μεθόδιον (βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 [24 Ἰουλίου 1896], σ. 413)· τόν Ἰμβρου Παῖσιον (βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 [24 Ἰουλίου 1896], σ. 414)· τόν Μηθύμνης Στέφανον (βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 [26 Ἰουλίου 1896], σ. 415)· τόν ιδιώτην Χαρμαντᾶν, ἔμπορον ἐκ Πύργου (βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 [30 Ἰουλίου 1896], σ. 419). Ἡ περιπλοκὴ τῶν πραγμάτων σχετικῶς πρὸς τόν ἔρανον πού ἀνέλαβε νά διενεργήσῃ ὁ Φώτιος Παπαδόπουλος, ἀντιπρόσωπος τῆς Ὁρθοδόξου Κοινότητος τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς, εἰς Ἀδριανούπολιν καὶ Διδυμοτείχον, καταγράφεται ἐν τῷ ἀπὸ 16^{ης} Ἰουλίου 1896 γράμματι τοῦ Αἴνου Λουκᾶ, καθὼς ὁ εἰρημένος ἀντιπρόσωπος συνελήφθη ἐν Ἀδριανουπόλει ὑπὸ τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν, καθὼς δὲν διέθετε τὴν νενομισμένην ἄδειαν παρὰ τῆς τοπικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς. Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἴνου 1891-1896*, Κῶδιξ ΙΗ'49 (16 Ἰουλίου 1896), σ. 406.

Χρυσόστομον Καλαφάτην³⁷⁴, τόν κατόπιν Μητροπολίτην Σμύρνης, τόν ἀπό Δράμας, καί μαρτυρικῶς τελειωθέντα.

Ἐν τῷ ἀναφερομένῳ γράμματι ἐπισημαίνεται ἡ πνευματική σχέσις τοῦ Χρυσοστόμου Καλαφάτη μετὰ τοῦ γέροντός του, Ἐφέσου Κωνσταντίνου Βαλιάδου, ὡς καί ὁ σκοπός τῆς κατεπειγούσης ἀποστολῆς εἰς τήν Ἐπαρχίαν Ἐφέσου τοῦ Ἀθανασίου Σπανοῦ, «ὅπως συστάσῃ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως τῆς Αὐτοῦ Σεβασμιότητος τοῦ λίαν ἀγαπητοῦ περισπουδάστου μοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοῦ καί ὑμετέρου Γέροντος ἀγίου Ἐφέσου κ.κ. Κωνσταντίνου περιελθὼν ἐπικαλεσθῇ τήν προαιρετικὴν συνδρομὴν τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν ὑπὲρ τοῦ ἀνεγειρομένου ἐνταῦθα Μητροπολιτικοῦ ναοῦ, οὗ ἡ ταχεῖα ἀποπεράτωσις κατεπεῖγον ἐν τοῖς μάλιστα τυγχάνει, ὡς πληροφορεῖται ἡ Πανοσιολογιότης τῆς ἐκ τῆς ὧδε περικλείστου ἐγκυκλίου τῆς εἰδικῆς ἐπὶ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἱεροῦ ναοῦ ἐπιτροπῆς»³⁷⁵.

Χαρακτηριστικὸν δεῖγμα ἀνταποκρίσεως εἰς τήν ὡς ἄνω ἐκκλησιαστικὴν καί κοινοτικὴν ἐκκλησίαν περὶ τοῦ ἐράνου διὰ τήν συλλογὴν τῶν ἀναγκαίων πρὸς ὁλοκλήρωσιν τῶν κατασκευαστικῶν περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Νικολάου ἔργων τυγχάνει ἡ περίπτωσις τῆς Ἄννης Γρηγ. Πριμίδου, ἡ ὁποία, ἀνταποκριθεῖσα προθύμως, θά προβῇ εἰς σχετικὴν δωρεάν. Ἡ εὐσεβὴς καί φιλογενὴς αὕτη πρᾶξις καταγράφεται ἐν τῷ Κώδικι Ἀλληλογραφίας τοῦ Μητροπολίτου Αἰνίου Λουκᾶ (1897-1901), καθὼς ὁ τελευταῖος, διὰ τοῦ ἀπὸ 15^{ης} Μαρτίου 1897 εὐχαριστηρίου πρὸς τήν εἰρημένην εὐεργέτιδα γράμματός του, θά ἐξάρῃ τόν ἐθνικοθρησκευτικὸν χαρακτῆρα τῆς δωρεᾶς, μετὰ τῆς διαβεβαιώσεως πρὸς τήν παραλήπτριαν ὅτι «κατὰ τὰς τελουμένας ἐτησίως ἀρχιερατικὰς λειτουργίας ὑπὲρ τῶν εὐεργετῶν τῆς ἱερᾶς πατρίδος θέλουσι μνημονεύεσθαι τό ὄνομα

³⁷⁴ Ὁ εἰρημένος Ἱεράρχης, τοῦπικλὴν Καλαφάτης (1867-1922), ἀπόφοιτος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης, διετέλεσε Μέγας Πρωτοσύγκελλος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ἐξελέγη τὸ 1902 Μητροπολίτης Δράμας, τὸ δὲ 1910 Μητροπολίτης Σμύρνης, τελειωθείς μαρτυρικῶς τὸ 1922. Βλ. Νικόλαος Λ. Φορόπουλος, «Χρυσόστομος. Ὁ Καλαφάτης», *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία*, τ. IB', Ἀθῆναι 1968, σσ. 411-417· Ἀθανάσιος Μπιλιανός, *Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος. Ἀπὸ τὸν Μακεδονικὸν Ἀγῶνα στὴ Μικρασιατικὴ Καταστροφή*, Ἀρμός, 2011· *Τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Ἐθνομάρτυρος Σμύρνης Χρυσοστόμου*, Μορφωτικὸν Ἴδρυμα Ἐθνικῆς Τραπεζίης, 2000· Σπυρίδων Λοβέρδος, *Ὁ Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος*, Ἀθῆναι 1929· Κ. Πολίτης, *Χρυσόστομος ὁ Σμύρνης*, Ἀθῆναι 1934· Χρήστος Σολομωνίδης, *Ὁ Σμύρνης Χρυσόστομος*, τ. Β', Ἀθῆναι 1971· Γ. Γαλίτης, «Ὁ Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος», στό: *Πρακτικά Θεολογικοῦ Συνεδρίου εἰς τιμὴν καὶ μνήμην τῶν νεομαρτύρων*, Θεσσαλονίκη 1988, σσ. 461-481.

³⁷⁵ Π.Α., *Κώδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπόλεως Αἰνίου 1891-1896*, Κώδιξ ΙΗ' 49 (11 Ἰουλίου 1896), σ. 398.

τοῦ ἀειμνήστου συζύγου ὑμῶν καί ἡμετέρου συμπολίτου ὡς καί τό ὑμέτερον καί τῶν φιλιτάτων ὑμῖν τέκνων μετά τῶν εὐεργετῶν τῆς πατρίδος ἐφ' ὅσον αὕτη θά ὑπάρχη»³⁷⁶.

Τό 1898, πατριαρχοῦντος, πλέον, τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντίνου Ε', θά ἐπανέλθῃ, καί πάλιν, εἰς τό προσκήνιον τό ζήτημα τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ ἐν Δεδέ-Άγάτς ναοῦ. Χαρακτηριστική περί τῆς ποιμαντικῆς κινητοποιήσεως τοῦ Αἵνου Λουκᾶ τυγχάνει ἡ ἀπό 1^{ης} Μαρτίου 1898 ἐπιστολή του τῷ Δημητρίῳ Γεδεών, ἐπ' εὐκαιρία τῆς μεταθέσεως τοῦ εἰρημένου ἐκ Θεσσαλονίκης εἰς Φιλιππούπολιν. Ἐν αὐτῷ παρέχονται πληροφορίες περί τῆς πορείας τῶν μέχρι τήν δεδομένην χρονικήν στιγμήν πραγματοποιηθεῖσων ἐργασιῶν τοῦ ναοῦ πού ἐτελέσθησαν ὑπό τῆς ὁδηγίας προμηνημονευθέντος ἀρχιτέκτονος καί συνίσταντο εἰς τό γεγονός ὅτι «οἱ τοῖχοι ἐστεγάσθησαν διά κεράμων προσδευομένων δι' ἀσβέστου πρὸς προφύλαξιν ἀπό τῶν βροχῶν. Ἦδη μελετᾶται σοβαρῶς ἐνταῦθα ἡ ἐπανάληψις τῶν ἐργασιῶν καί ἡ ἀποπεράτωσις τῆς οἰκοδομῆς»³⁷⁷.

Τό σημαντικό, ἐν προκειμένῳ, ἔγκειται εἰς τῆς ἀμφιβολίας τινῶν κατά πόσον τό ποσόν τοῦ δανείου πού ἀπεφασίσθη τήν 22^{αν} Φεβρουαρίου 1898 νά συνομολογηθῇ κατά τήν Γενικήν Συνέλευσιν τῆς ἐν Δεδέ-Άγάτς Ὁρθοδόξου Κοινότητος θά ἡδύνατο νά καλύψῃ τό σύνολον τῶν ἀπαιτουμένων ἐξόδων, συμπεριλαμβανομένου καί τοῦ ἐσωτερικοῦ διακόσμου τοῦ ναοῦ, «πρὸς ἀποπεράτωσιν τῆς ξηρᾶς οἰκοδομῆς μετά τῶν στασιδίων, καθολικοῦ, γυναικωνίτου, θυρῶν, παραθύρων καί προχείρου τέμπλου»³⁷⁸. Διό καί ὁ παραλήπτης ἀρχιτέκτων, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε τόν καταρτισμόν τοῦ σχεδίου βαθμῆδόν διά τῶν ἐπὶ μέρους ἀποστελλομένων σχεδιασμάτων καί ἐπρόκειτο νά παραλάβῃ, ὡς δηλοῦται σχετικῶς ἐν τῇ ἀπό 3^{ης} Μαρτίου 1898 ἐπιστολῇ τοῦ Αἵνου Λουκᾶ τῷ Ποιμενάρχῃ τῆς Μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως, τήν ἐν λόγῳ ἀρχιερατικήν ἐπιστολήν διά ὑπαλλήλου τοῦ Μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως Φωτίου³⁷⁹, παρεκαλεῖτο διά τοῦ

³⁷⁶ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (15 Μαρτίου 1897), σσ. 14-15.

³⁷⁷ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (1 Μαρτίου 1898), σ. 214.

³⁷⁸ Ὁ.π., 215.

³⁷⁹ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (3 Μαρτίου 1898), σ. 217. Ὁ εἰρημένος Ἱεράρχης, τοῦπικλῆν Μανιάτης (1840-1925), ἐκ Πριγκήπου ὁρμώμενος, ἀπόφοιτος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης (1864) καί τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1973), ἐξελέγη τό μέν 1877 Ἐπίσκοπος Εἰρηνουπόλεως, τό δέ 1899 Μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως, ἐνῶ τό 1910 κατεστάθη Μητροπολίτης Σερβίων καί Κοζάνης, παραιτηθεὶς τό 1923. Ἀπεβίωσεν εἰς τήν Αἴγινα ὅπου καί ἐφησύχαζε τήν 23^{ην} Μαρτίου 1925. Ὑπῆρξε θεῖος τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Φωτίου Β'. Βλ. Μ. Μάρκου, «Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης πρῶην Σερβίων καί Κοζάνης κυρός Φώτιος (1840-1925, Οἰκουμενικό

ἐπιστέλλοντος Ἱεράρχου ἐκ μέρους τῆς ἐπὶ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ναοῦ εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς ὅπως ἀποστείλῃ τό πλήρως κατηρτισμένον τεκτονικόν σχέδιον αὐτοῦ, πρὸς ὑπολογισμόν –ἔστω καὶ κατὰ προσέγγισιν– τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ ναοῦ ἐξόδων. Ὁ Δημήτριος Γεδεὼν ἐκαλεῖτο, τέλος, νὰ ἐκφράσῃ ἐπιστημονικῶς τεκμηριωμένην ἐκτίμησιν κατὰ πόσον τό ποσόν τοῦ ὑπὸ σύναψιν δανείου ἐθεωρεῖτο ἐπαρκές πρὸς ὁλοκλήρωσιν τῶν ναοδομικῶν ἐργασιῶν καὶ στέγασιν τῶν χριστιανῶν ἐν αὐτῷ, λαμβανομένων ὑπ’ ὄψιν αὐτοῦ πασῶν τῶν πτυχῶν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς κατὰ τό δυνατόν ἐπαινετῆς οἰκονομίας, ὡς ἐπὶ παραδείγματι θὰ ἦτο ἡ πραγμάτωσις τῶν ἡμιθολίων τοῦ γυναικωνίτου καὶ τοῦ θόλου τοῦ καθολικοῦ ἐκ ξυλείας.

Ἡ παρέλευσις διαστήματος ἐνός καὶ ἡμίσεος μηνῶν ἀπὸ τῆς ἀποστολῆς τῶν προμνημονευθεισῶν, ἀπὸ 1^{ης} καὶ 3^{ης} Μαρτίου 1898, ἐπιστολῶν χωρὶς ὁ ἐπιστέλλων Αἵνου Λουκᾶς νὰ λάβῃ οἰανδήποτε ἀπάντησιν τόσον ἀπὸ μέρους τοῦ Φιλιππουπόλεως Φωτίου ὅσον καὶ ἀπὸ μέρους τοῦ ἀρχιτέκτονος Δημητρίου Γεδεὼν, θὰ κινητοποιήσῃ τὸν Ποιμενάρχην τῆς Μητροπόλεως Αἵνου νὰ ἀποστείλῃ τὴν ἀπὸ 18^{ης} Ἀπριλίου 1898 ὑπομνηστικὴν ἐπιστολὴν τῷ Φιλιππουπόλεως Φωτίῳ, προτρεπομένῳ ὅπως δηλώσῃ ἀπαντητικῶς ἂν παρέλαβε τὴν ἐπιστολὴν τῆς 3^{ης} Μαρτίου 1898³⁸⁰.

Ἀναλόγου περιεχομένου, ὑπὸ τὴν ἰδίαν ἡμερομηνίαν (18 Ἀπριλίου 1898), ἐπιστολὴ θὰ ἀποσταλῇ καὶ τῷ Δημητρίῳ Γεδεὼν, δι’ ἧς ὁ ἐπιστέλλων Αἵνου Λουκᾶς θὰ τονίσῃ τό κατεπεῖγον τῆς ἐπαναλήψεως τῶν ὑπολειπομένων οἰκοδομικῶν ἐργασιῶν πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου, διό καὶ θὰ αἰτηθῇ τὰς ἐπιστημονικὰς γνώσεις τοῦ ἀναλαβόντος, ὡς λέγεται, τό ἔργον παραλήπτου εἰδήμονος ἀρχιτέκτονος, προτρεπομένου ὅπως ἀπαντήσῃ ὡς τάχιστα καὶ δηλοῦντος ποίαν ἐκ τῶν δύο πρὸς αὐτόν τεθεισῶν ἐπιλογῶν προκρίνει: «*ἢ τὴν λίαν προσεχῆ ἔλευσιν ὑμῶν-ὅπερ κάλλιον-ἢ τὰς τεκτονικὰς ὑμῶν ὁδηγίας καὶ τὴν ἀποστολὴν τῶν ἐπὶ μέρους σχεδιασμάτων τῆς οἰκοδομῆς διὰ τὴν ἐπανάληψιν τῶν ἐργασιῶν*»³⁸¹.

Ἡ ἀνταπόκρισις τοῦ ἀρχιτέκτονος Δημητρίου Γεδεὼν, δηλωθεῖσα διὰ τῆς ἀπὸ 15^{ης} Μαΐου 1898 ἀπαντητικῆς πρὸς τό ἐπαναληπτικόν γράμμα τοῦ Αἵνου Λουκᾶ ἐπιστολῆς, περικλειούσης

Πατριαρχεῖο)», https://markmarkou.sites.sch.gr/1901_1930/1925/koim/fotios_maniatis.htm (τελευταία πρόσβασις: 18/09/2023).

³⁸⁰ Βλ. Π.Α., *Κώδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κώδιξ ΙΗ’45 (18 Ἀπριλίου 1898), σ. 261.

³⁸¹ Π.Α., *Κώδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κώδιξ ΙΗ’45 (18 Ἀπριλίου 1898), σ. 263.

συμπληρωματικόν προϋπολογισμόν καί περιεχούσης ζητηθείσας περί τῶν οἰκοδομικῶν ἐργασιῶν πληροφορίας, καταγράφεται ἐν τῷ ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν (15^{ην} Μαΐου 1898) νέῳ γράμματι τοῦ Λουκᾶ Πετρίδου πρὸς τὸν εἰρημένον ἀρχιτέκτονα. Διὰ τῶν ὑποβληθέντων οἰκονομικῶν στοιχείων καθίστατο ἐφικτὴ ἡ ὀλοκλήρωσις τῶν ὑπολειπομένων οἰκοδομικῶν ἐργασιῶν βάσει τῶν προδιαγραφῶν τοῦ συνομολογηθέντος δανείου.

Αναφορικῶς δέ πρὸς τὸν ἐφαρμοστήν τῶν ἀρχιτεκτονικῶν σχεδίων, ἀφοῦ ἐκρίθη καί ὑπὸ τῆς εἰδικῆς ἐπὶ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ναοῦ Ἐπιτροπῆς ὡς βásiμος ἢ ἐν προκειμένῳ ἄποψις τοῦ Δημητρίου Γεδεῶν περὶ τῆς ἀκαταλληλότητος τοῦ ἀναφερομένου ιδιώτου κάλφα, ὀνόματι Κοσμᾶ Τρίπκου, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐργασιῶν, θά ζητηθῇ παρὰ τοῦ Δημητρίου Γεδεῶν ὅπως ὑποδείξῃ οὗτος κατάλληλόν τι πρόσωπον καί προτείνῃ τὴν ἀμοιβὴν του ἐντός – πάντοτε– τοῦ περιορισμένου οἰκονομικοῦ πλαισίου τῆς Κοινότητος Δεδέ-Ἀγάτς. Παρὰ ταῦτα, ἐκρίνετο σκόπιμος ἢ εἰς μηνιαίαν βάσιν αὐτοπρόσωπος παρουσία –ἅπαξ ἢ καὶ δὶς– τοῦ ἀρχιτέκτονος Δημητρίου Γεδεῶν πρὸς ἐπιτόπιον ἐπίβλεψιν τῆς προόδου τοῦ ἔργου, διό καὶ οὗτος παρεκαλεῖτο ὅπως χρησιμοποίησιν τὰς ἐν τῇ Πόλει πολιτικὰς αὐτοῦ διασυνδέσεις πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς σχετικῆς ἀδείας μεταβάσεώς του ἐκ Φιλιππουπόλεως εἰς Δεδέ-Ἀγάτς, τοῦ Αἵνου Λουκᾶ προτιθεμένου ὅπως ἐνεργήσῃ καί διὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὁδοῦ, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἀπαιτουμένης πρὸς τοῦτο ἀδείας τοῦ Ὑπουργείου τῶν Δημοσίων ἔργων³⁸².

Ἡ ἄμεσος ἀνταπόκρισις τοῦ Δημητρίου Γεδεῶν, διὰ τοῦ ἀπὸ 19^{ης} Μαΐου 1898 ἀπαντητικοῦ γράμματός του, θά προκαλέσῃ νέαν πρὸς αὐτόν, ἀπὸ 22^{ας} Μαΐου 1898, ἐπιστολὴν τοῦ Αἵνου Λουκᾶ, δηλοῦντος τὴν ἀποδοχὴν ἀπὸ μέρους τῆς εἰδικῆς ἐπὶ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ναοῦ Ἐπιτροπῆς τῶν ὅρων πού ἐτέθησαν ἀπὸ πλευράς τοῦ εἰρημένου ἀρχιτέκτονος. Ἀναφορικῶς δέ πρὸς τὸν ὑποδεικνυόμενον ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Γεδεῶν ἀρχιτέκτονα διὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ ἔργου, ὁ Αἵνου Λουκᾶς θά παρακαλέσῃ ὅπως ἀμφότεροι, συνεννοούμενοι μεταξύ των, προσέλθουν εἰς Δεδέ-Ἀγάτς πρὸς ὀλοκλήρωσιν τῆς συμφωνίας ἀναλήψεως τοῦ ἔργου, πρὸς παροχὴν ἀπὸ μέρους τοῦ Δημητρίου Γεδεῶν, μέλλοντος ἵνα προσέλθῃ διὰ πρώτην φοράν εἰς Δεδέ-Ἀγάτς, τῶν καταλλήλων ὁδηγιῶν, ἀπτομένων καὶ τῆς προμηθείας τῶν ἀπαιτουμένων ὑλικῶν, καὶ πρὸς πληρωμὴν αὐτοῦ ἰδιοχείρως παρὰ τοῦ Ποιμενάρχου τῆς Μητροπόλεως Αἵνου³⁸³.

³⁸² Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (15 Μαΐου 1898), σ. 279.

³⁸³ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (22 Μαΐου 1898), σσ. 282-283.

Ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀπό 23^{ης} Μαΐου 1898 ἀπαντητικῆς ἐπιστολῆς τοῦ Δημητρίου Γεδεών, περικλειούσης καί τήν ἀνάλογον τοιαύτην τοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιτέκτονος Κωστάκη, ὁ Αἶνου Λουκᾶς, διά τοῦ ἀπό 29^{ης} Μαΐου 1898 γράμματός του τῷ Δημητρίῳ Γεδεών, θά ἐκφράσῃ τήν ἐκτίμησιν τῆς εἰδικῆς ἐπὶ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ναοῦ Ἐπιτροπῆς περί τοῦ ἀπαρადέκτου τῶν προτάσεων τοῦ Κωστάκη. Κατόπιν δέ σχετικῆς ὑποδείξεως τοῦ κατ' αὐτάς παρεπιδημοῦντος ἐν Λυτζάκιοι, πρὸς χρῆσιν τῶν ἐκεῖσε θερμῶν λουτρῶν, Ἀδριανουπόλεως Κυρίλλου³⁸⁴, συστήσαντος τόν ἐκ τῆς Ἐπαρχίας του ἀρχιτέκτονα Δημήτριον Ἀξιωτίδην πρὸς ἀνάληψιν τοῦ ἔργου «ἀντὶ ἀμοιβῆς ὀλιγώτερον τῆς τῶν 300 φράγκων κατὰ μῆνα»³⁸⁵, ὁ Αἶνου Λουκᾶς θά αἰτηθῇ τήν ἔγκρισιν τοῦ εἰρημένου ἀρχιτέκτονος ἀπό μέρους τοῦ Δημητρίου Γεδεών πρὸς μετ' αὐτοῦ συνεργασίαν, διά τὰ κατ' αὐτοῦς περαιτέρω.

Ὁ Αἶνου Λουκᾶς, διά τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 2820 καί ἀπό 23^{ης} Μαΐου 1898 γράμματός του³⁸⁶, ἀναγνωσθέντος κατὰ τήν συνοδικήν συνεδρίαν τῆς 2^{ας} Ἰουνίου 1898³⁸⁷, θά ἐπισυνάψῃ σχετικὴν αἴτησιν τῆς Κοινότητος Δεδέ-Ἀγάτς, αἰτουμένης τήν παρέμβασιν τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας παρά τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Δημοσίων Ἔργων, «ὅπως χορηγήσῃ τῷ μεθ' οὗ συνεβλήθη ἡ ἐν λόγῳ Κοινότης πρὸς οἰκοδομήν τοῦ ἐκεῖ ναοῦ ἀρχιτέκτονι Δημητρίῳ Γεδεών, Ἐπιτρόπῳ τῆς Αὐτοκρ. Κυβερνήσεως ἐν τῷ ἐν Φιλιππουπόλει σταθμῷ τῶν Ἀνατολικῶν σιδηροδρόμων, τήν ἀπαιτουμένην ἄδειαν πρὸς μετάβασιν αὐτοῦ εἰς Δεδέ-Ἀγάτς διά τὰ περαιτέρω»³⁸⁸, μέ σκοπόν ὅπως ὁ εἰρημένος ἀρχιτέκτων δυνηθῇ νά προσέλθῃ εἰς Δεδέ-Ἀγάτς μέχρι τήν 1^{ην} Ἰουνίου 1898. Ἡ Πατριαρχικὴ Σύνοδος, ἀπορρίψασα τό ὡς ἄνω αἴτημα, θά ἀποφασίσῃ ὅπως, διά τῆς ἀπό 5^{ης} Ἰουνίου 1898 πατριαρχικῆς ἐπιστολῆς³⁸⁹ τῷ Αἶνου Λουκᾶ, δηλωθῇ τῷ παραλήπτῃ Ἱεράρχῃ ὅτι ὁ τελευταῖος θά ἔδει ἵνα ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα παρά ταῖς ἐπιτοπίαις ἀρχαῖς.

Ἡ ἀνακοίνωσις τῶν ἀποφάσεων τῆς εἰδικῆς ἐπὶ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ναοῦ Ἐπιτροπῆς περί τοῦ κάλφα Κοσμᾶ Τρίπκου θά λάβῃ χώραν διά τοῦ ἀπό 31^{ης} Μαΐου 1898 γράμματός τοῦ Αἶνου

³⁸⁴ Βλ. σχετικῶς Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἶνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (16 Μαΐου 1898), σσ. 280-281· Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἶνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (3 Ἰουνίου 1898), σ. 298· Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἶνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (27 Ἰουνίου 1898), σσ. 317-318.

³⁸⁵ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἶνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (29 Μαΐου 1898), σ. 289.

³⁸⁶ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἶνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (23 Μαΐου 1898), σσ. 284-285.

³⁸⁷ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'46 (2 Ἰουνίου 1898), σ. 548.

³⁸⁸ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'46, §11 (2 Ἰουνίου 1898), σ. 552.

³⁸⁹ Π.Α., *Πατριαρχικὴ Ἀλληλογραφία*, Κῶδιξ Α'70, ἀριθμ. Πρωτ. 2820 (5 Ἰουνίου 1898), σ. 232.

Λουκᾶ, δι' οὗ ὁ παραλήπτης κάλφας ἐνημεροῦται περί τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἕως τότε ὑπὸ τὴν εὐθύνην του πραγματοποιηθεισῶν ἐργασιῶν, καθὼς διεπιστώθη ἡ ἀπουσία ἐπιμελείας ἀπὸ μέρους τοῦ εἰρημένου κάλφα εἰς τὴν ἀκριβῆ ἐφαρμογὴν τῶν ὁδηγιῶν τοῦ ἀρχιτέκτονος Δημητρίου Γεδεών, μέ ἀποτέλεσμα ἡ Κοινότης τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς νά ἐπιβαρυνθῇ οἰκονομικῶς δι' ἐξόδων περιπτῶν. Ἀναφορικῶς δέ πρὸς τὴν ἐπανάληψιν τῶν ἐργασιῶν, ἀπεφασίσθη ὅπως τροποποιηθῇ τό συμβόλαιον μετὰ τοῦ εἰρημένου Κοσμᾶ Τρίπκου διὰ τῆς προσθήκης τοῦ ὅρου ὅτι «τά μὲν ἤδη γενόμενα ἐξ ἐσφαλμένης ἀντιλήψεως καὶ ἐφαρμογῆς τῶν ὁδηγιῶν τοῦ ἀρχιτέκτονος ἔξοδα θεωροῦνται εἰς βάρος τῆς Κοινότητος, τά δέ γενησόμενα ἐν τῷ μέλλοντι ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας λογισθῇσονται εἰς βάρος τοῦ ἐπιστατοῦντος ἐπὶ τῶν ἐργασιῶν τῆς οἰκοδομῆς κάλφα»³⁹⁰.

Τό σαφῶς περιοριστικόν διὰ τὸν εἰρημένον κάλφα πλαίσιον, ἐκτός τῆς ὡς ἄνω οἰκονομικῆς ἐπιβαρύνσεώς του, προέβλεπε καὶ τὴν ἄμεσον, μέχρι τῆς 3^{ης} Ἰουνίου 1898, ὑποχρέωσίν του διὰ τὴν εἰς Δεδέ-Ἀγάτς ἔλευσίν του, μετὰ τῆς διττῆς ἐπιστημάνσεως ὅτι ἀφ' ἑνὸς μὲν μετὰ τό πέρας τῆς συγκεκριμένης προθεσμίας τό συμβόλαιόν του θά ἐθεωρεῖτο, κατὰ συνέπειαν, ἄκυρον, ἀφ' ἑτέρου δέ, ἐν περιπτώσει μὴ ἀποδοχῆς τῶν ὡς ἄνω ὄρων, ὑπεχρεοῦτο νά ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ἐν λόγῳ Κοινότητα τό συμβόλαιον καὶ τὰ ἀρχιτεκτονικά σχέδια.

Διὰ τῆς ἀπὸ 2^{ας} Ἰουνίου 1898 ἀπαντητικῆς πρὸς τό ἀπὸ 30^{ης} Μαΐου 1898 γράμμα τοῦ Δημητρίου Γεδεών, ἐπιστολῆς τοῦ Αἵνου Λουκᾶ, ὁ εἰρημένος ἀρχιτέκτων θά πληροφορηθῇ περί τῆς ἀποφάσεως νά καταβληθῇ αὐτῷ τό ποσόν τῶν δέκα καὶ πέντε εἰκοσαφράγκων διὰ τὴν ἐκπόνησιν τῶν οἰκοδομικῶν σχεδίων τοῦ ἐν Δεδέ-Ἀγάτς ναοῦ καὶ τοῦ σχετικοῦ προϋπολογισμοῦ. Διὰ τοῦ ἐν λόγῳ γράμματος παρεκαλεῖτο ὁ παραλήπτης ὅπως ἀποστείλῃ τό ἀπαραίτητον διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐργασιῶν πλήρες τεχνικόν σχέδιον, καθὼς τό μέχρι τοῦδε «ἐκπονηθέν ἐν ἀρχῇ σχέδιον ἐκφράζει μόνον τὴν γενικὴν τῆς οἰκοδομῆς ἰδέαν»³⁹¹. Ἐν τῷ εἰρημένῳ γράμματι σημειοῦται, ὡσαύτως, τό κάλεσμα τῆς εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς τῷ ἐφαρμοστῇ τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ σχεδίου Δημητρίῳ Ἀξιωτίδῃ ὅπως κατὰ τὰς προσεχεῖς ἡμέρας προσέλθῃ εἰς Δεδέ-Ἀγάτς, ἐνῷ ὁ παραλήπτης Δημήτριος Γεδεών παρακαλεῖται ὅπως παράσχῃ τὴν ἐπιστημονικὴν του γνῶσιν περί τῆς ἀπαιτουμένης ξυλείας καὶ δηλώσῃ «ποία διαφορά δαπάνης

³⁹⁰ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (31 Μαΐου 1898), σ. 293.

³⁹¹ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (2 Ἰουνίου 1898), σ. 295.

ὕπάρχει μεταξύ τῆς ἐκ τούβλων κατασκευῆς τῶν θόλων καί τῆς ἐκ ξυλείας πρὸς χρῆσιν τοῦ οἰκονομικωτέρου μέτρου διὰ τὴν τῆς Κοινότητος πτωχείαν»³⁹².

Ἡ ἀναγκαιότης ἐξευρέσεως τῶν ἀπαιτουμένων πόρων πρὸς ὀλοκλήρωσιν τῶν κατασκευαστικῶν ἐργασιῶν τοῦ ἐν Δεδέ-Ἀγάτς ἀνεγειρομένου ναοῦ θά ἀπασχολήσῃ τό συνοδικόν σῶμα κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 14^{ης} Ἰουλίου 1898³⁹³, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ κατ' αὐτὴν ἀναγνωσθέντος, ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 2549 καί ἀπὸ 13^{ης} Ἰουνίου 1898 γράμματος τοῦ Αἵνου Λουκά³⁹⁴. Δι' αὐτοῦ θά ζητηθῇ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἔγκρισις σχετικῶς πρὸς τὴν οἰκονομικὴν διαρρύθμισιν πού ἐπετεύχθη, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν εἴκοσι καί τέσσαρες ὀρθόδοξοι κάτοικοι τῆς περιοχῆς ἀπεφάσισαν ἵνα δανείσωσι τό ἀπαιτούμενον χρηματικόν ποσόν, τῆς εἰρημένης Κοινότητος, ἐν Γενικῇ Συνελεύσει, ἀποφασισάσης ὡς ἐγγύησιν πρὸς τοὺς δανειστάς ἵνα παραχωρήσῃ τὴν διαχείρισιν τῶν προσόδων τοῦ παγκαρίου τοῦ ἐκεῖσε ὑφισταμένου ναοῦ μέχρι τῆς πλήρους ἀποσβέσεως τοῦ χρέους.

Ἡ αἰτουμένη ἔγκρισις συνίστατο εἰς τὴν περιβολὴν τῶν ἐν Δεδέ-Ἀγάτς συναποφασισθέντων δι' ἐκκλησιαστικοῦ κύρους πρὸς διασφάλισιν τῶν δανειστῶν, «εἴτε ἐκδιδομένου Σιγιλλιώδους γράμματος, εἴτε ἐπικυρουμένου καί ἐπιστρεφομένου τοῦ ἐπισυναπτομένου σχετικοῦ πρακτικοῦ»³⁹⁵, φέροντος ἀριθμ. Πρωτ. 152, περιέχοντος ἑνδεκα ἄρθρα καί ὑπογραφέντος τὴν 10^{ην} Μαΐου 1898. Τό πρακτικόν τοῦτο, μεταξύ τῆς Κοινότητος Δεδέ-Ἀγάτς καί τῶν δανειστῶν, φέρει τὰς ὑπογραφὰς τῶν ιδιωτῶν δανειστῶν, «τῶν μελῶν τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως μετὰ τῶν σφραγίδων τοῦ Μουχτάρη, τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς Ἐφορείας τῶν Σχολῶν καί τῆς ἐπικυρώσεως τοῦ Μητροπολίτου»³⁹⁶. Ἡ Πατριαρχικὴ Σύνοδος, θεωρήσασα τό πάγκοινον τοῦτο αἶτημα τῆς Κοινότητος Δεδέ-Ἀγάτς, θά ἐγκρίνῃ τοῦτο καί θά ἐπικυρώσῃ τοὺς μεταξύ τῶν συμβαλλομένων μερῶν συμφωνηθέντας ὅρους, ὡς οὗτοι ἐκτίθενται ἐν τῷ προμνημονευθέντι πρακτικῷ, ἀποστέλλουσα, μάλιστα, τὰς εὐχὰς, τὴν εὐλογίαν καί τὴν εὐαρέσκεϊαν τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας τοῖς δανεισταῖς.

Εἰρήσθω ἐν παρόδῳ ὅτι τό ζήτημα τῆς συνάψεως τοῦ εἰρημένου δανείου ἐτέθη εἰς διαβούλευσιν κατὰ τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν τῆς Ὁρθοδόξου Κοινότητος Δεδέ-Ἀγάτς τὴν 22^{αν}

³⁹² Ὁ.π., σ. 297.

³⁹³ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 46 (14 Ἰουλίου 1898), σ. 664.

³⁹⁴ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκά 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ' 45 (13 Ἰουνίου 1898), σσ. 307-309.

³⁹⁵ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 46, §11 (14 Ἰουλίου 1898), σ. 667.

³⁹⁶ Ὁ.π.

Φεβρουαρίου 1898, ὡς ἐξάγεται σχετικῶς ἐκ τοῦ ἀπὸ 23^{ης} Φεβρουαρίου 1898 γράμματός τοῦ Αἵνου Λουκᾶ τοῖς ἐντιμ. Α. Λεονταρίδῃ, Ἰ. Φιμερέλῃ, Α. Πετρίδῃ καὶ Δ. Κοϊδῇ. Τό ἀνώτατον κοινοτικόν ὄργανον θά ἀποφασίσῃ τὴν σύναψιν τοῦ προμνημονευθέντος δανείου καὶ θά ἀναθέσῃ τοῖς προμνημονευθεῖσι παραλήπταις τό διαδικαστικόν ἐκ μέρους τῆς Κοινότητος σκέλος, μετὰ τῆς παραθέσεως συγκεκριμένων ἐπὶ τοῦ δανείου στοιχείων, δι' ὧν ἐτίθετο ἔν σαφῶς προσδιορισμένον πλέγμα προστασίας τῶν δικαιωμάτων τῶν δανειστῶν, πρὸς εὐόδωσιν τοῦ ἐγχειρήματος: «ἐκ χιλίων πεντακοσίων ἀριθμ. 1.500 λιρῶν Τουρκίας, προωρισμένον ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ἡμιτελοῦς ἔργου τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ἱεροῦ ναοῦ, ἐπὶ τόκῳ 5%, ἀποσβεννύμενον χρεωλυτικῶς 12% κατ' ἔτος ἐκ τῶν προσόδων τοῦ ταμείου τῆς Ἱερᾶς Ἐκκλησίας, ἐγγυημένον ὑπὸ ἐγκατεστημένων ἐνταῦθα ἀξιοχρέων κτηματιῶν, δι' ἀσφάλειαν τῶν ὁποίων παραχωρεῖται αὐτοῖς τό δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν ἐπιτροπὴν ἐκ προσώπων τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτῶν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐκκλησιαστικῶς καθεστώτων τῶν καὶ ἐνταῦθα ἰσχυόντων, διαχειριζομένην τὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ ρυθμίζουσαν τὰ τῶν Σχολείων τῆς Κοινότητος, μέχρι τῆς τελείας ἀποσβέσεως τοῦ χρέους»³⁹⁷. Τό ἐν λόγῳ ἔγγραφον κατεκλείετο διὰ τῆς ἐπισημάνσεως καὶ ἐξάρσεως τῆς πράξεως ταύτης, ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται ὡς «μέγα εὐεργέτημα εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἐνταῦθα Ἑλληνικὴν Κοινότητα, ἣτις ἀἰδιος διὰ τοῦτο θέλει διασώζει τὴν εὐγνωμοσύνην εἰς γενεὰς γενεῶν»³⁹⁸.

Νεφέλαι εἰς τὴν σχέσιν τοῦ ἀρχιτέκτονος Δημητρίου Γεδεῶν καὶ τοῦ Αἵνου Λουκᾶ θά ἐνσκήψουν τό θέρος τοῦ 1898, ὅτε καί, ἐπὶ τῇ ἐπανενάρξει τῶν οἰκοδομικῶν ἐργασιῶν, θά ἀναφανοῦν τεχνικῆς φύσεως ζητήματα, τό ὅποια, συμφώνως πρὸς τό ἀπὸ 20^{ης} Ἰουνίου 1898 γράμμα τοῦ Ποιμενάρχου τῆς Μητροπόλεως Αἵνου, θά ἡδύνατο νά διαλευκανθοῦν μόνον διὰ τῆς αὐτοπροσώπου παρουσίας τοῦ Δημητρίου Γεδεῶν εἰς Δεδέ-Αγάτς, ὅπερ μέχρι καὶ τότε δέν κατέστη δυνατόν νά συμβῇ ἔστω καὶ διὰ μίαν φοράν.

Απαντητικῶς πρὸς τό ἀπὸ 3^{ης} Ἰουνίου 1898 γράμμα τοῦ Δημητρίου Γεδεῶν, συνυποβάλλοντος τὰ αἰτηθέντα οἰκοδομικά σχέδια, τέσσαρα μερικά καὶ ἕτερα δύο, ὁ Αἵνου Λουκᾶς, ἀφοῦ ἐνημερώσῃ τὸν παραλήπτην τοῦ ἀπὸ 20^{ης} Ἰουνίου 1898 γράμματός του ἀρχιτέκτονα περὶ τῆς ἀρνητικῆς στάσεως τῆς Πατριαρχικῆς Συνόδου ὅπως διὰ τῶν Πατριαρχείων αἰτηθῇ ἡ σχετικὴ ἄδεια τοῦ Ὑπουργείου τῶν Δημοσίων ἔργων σχετικῶς πρὸς τὴν

³⁹⁷ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (23 Φεβρουαρίου 1898), σ. 206.

³⁹⁸ Ὁ.π., σ. 207.

ἔλευσιν ἐκ Φιλιππουπόλεως τοῦ Δημητρίου Γεδεών εἰς Δεδέ-Ἀγάτς, θά ἐπισημάνη ὅτι τήν 22^{av} Ἰουνίου 1898 ἐπρόκειτο νά ἐκκινήσῃ τό κτίσιμον τῶν τοίχων τοῦ ναοῦ.

Τό σημαντικόν, ἐν προκειμένῳ, ἔγκειται εἰς τάς διαπιστωτικές κρίσεις τοῦ Αἵνου Λουκᾶ περί τῆς ἀνεξηγήτου καθυστερήσεως ἀπό μέρους τοῦ Δημητρίου Γεδεών εἰς τήν ἀποστολήν τῶν ζητηθέντων περί ξυλείας πληροφοριῶν, ὡς καί περί μή ἀποστολῆς τινων ἐπί μέρους σχεδίων, σχετιζομένων πρός τήν ἔξω κεντρικήν θύραν του ναοῦ, τήν δευτέραν σειράν παραθύρου, τά κιονόκρανα, τό τέμπλον, τόν ἀρχιερατικόν θρόνον καί τόν ἄμβωνα. Ἀντικρούων ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης τήν ἀναφοράν τοῦ Δημητρίου Γεδεών περί ἐλλείμματος ἐμπιστοσύνης πρός αὐτόν ἀπό μέρους τῆς εἰδικῆς περί τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ναοῦ Ἐπιτροπῆς, θά ἐπισημάνη τά προβλήματα πού συνεδέοντο μέ τά ὑψηλά ἔξοδα σχετικῶς πρός τόν γυναικωνίτην καί τόν κουπέ τοῦ ἱεροῦ βήματος. Πάντα ταῦτα συνεπήγοντο τήν μεμψιμοιρίαν ἀπό μέρους τῶν κατοίκων τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς ἐναντίον τοῦ προσώπου τοῦ Ποιμενάρχου των, καθὼς ἡ τακτική τῆς καθυστερημένης ἀποστολῆς τῶν σχεδίων ἀπό μέρους τοῦ ἀρχιτέκτονος, συνέβαλεν οὐχί μόνον εἰς τήν σημειωθεῖσαν καθυστέρησιν ἀλλά, κυρίως, εἰς τήν οἰκονομικήν ἐπιβάρυνσιν τῆς Κοινότητος, ἡ ὁποία ἐκαλεῖτο ἐκ τῶν ὑστέρων νά ἀποπληρώσῃ τεχνικάς ἀβλεψίας καί σφάλματα: *«ὅπερ γεγόμενον ἐν τοῖς πρόσθεν εἶχε τινα δικαιολογίαν, νῦν ὁμως οὐδεμίαν ἐκτός τῆς ζημίας δι' ἧς ὁλος ὁ κόσμος ἐξεγείρεται κατά τοῦ γράφοντος εὐχέτου σας ὡς θέλοντος νά στηρίξῃ τās ὑμετέρας τεκτονικάς διαταγὰς μέ ζημίαν τῆς Κοινότητος»*³⁹⁹.

Ἀπαντητικῶς πρός τά ἀπό 24^{ης} Ἰουνίου καί 6^{ης} Ἰουλίου 1898 γράμματα τοῦ Δημητρίου Γεδεών, ἀποστείλαντος καί τόν ἀναγκαῖον διά τό οἰκοδόμημα τοῦ ναοῦ κατάλογον τῆς ξυλείας καί τῶν σανίδων, ὁ Αἵνου Λουκᾶς, διά τοῦ ἀπό 10^{ης} Ἰουλίου 1898 γράμματός του, θά ἐπανέλθῃ εἰς τό κύριον καθήκον τοῦ εἰρημένου ἀρχιτέκτονος, ὁ ὁποῖος διά μίαν εἰσέτι φοράν ἐκαλεῖτο ὅπως προσέλθῃ αὐτοπροσώπως εἰς Δεδέ-Ἀγάτς πρός ἐπιτόπιον ἐπίβλεψιν τῆς πορείας τοῦ ἔργου. Διά τοῦ ἐν λόγῳ γράμματος διαφαίνεται ἡ ἐνόχλησις τοῦ παραλήπτου αὐτοῦ ἀρχιτέκτονος, διαμαρτυρομένου κατά τῆς ἐπεμβάσεως εἰς τά ἀρχιτεκτονικά σχέδιά του, τοῦ Λουκᾶ Πετρίδου ἀνταπαντήσαντος ὅτι τυχόν γενομένη παρέμβασις τυγχάνει ἀπόρροια τῆς ἀδυναμίας τοῦ εἰρημένου νά πραγματοποιήσῃ, ἔστω καί διά μίαν φοράν, ἐπιτόπιον ἐπίσκεψιν εἰς Δεδέ-Ἀγάτς πρός διαφώτισιν τῶν ἐκτελούντων τό ἔργον, μέ ἀποτέλεσμα ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης νά ἐκφράσῃ τόν φόβον ὅπως τά ἐκκρεμῇ περί τοῦ ἔργου ζητήματα *«ἐάν μή ὑπό τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ὑμῶν*

³⁹⁹ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (20 Ἰουνίου 1898), σ. 313.

αὐθεντίας καθορισθῶσιν ἐνδεχόμενον καί αὐτό τό ἔργον τῆς οἰκοδομῆς νά σταματήσωσιν ἢ βλάψωσι σπουδαίως αὐτό»⁴⁰⁰.

Ἀφοῦ ἐπανεῖλθῃ ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης εἰς τό κρίσιμον κατ' αὐτόν ζήτημα τῆς ἀποστολῆς τῶν παρά τοῦ Δημητρίου Γεδεών ζητηθέντων ἐπὶ μέρους σχεδίων, ἡ ἔλλειψις τῶν ὁποίων ἐνδεχομένως νά καθίστατο παραίτιος σφαλμάτων ἀνεπανορθώτων καί ζημίας μεγάλης, θά ἐπισυνάψῃ ἐν τῷ ὑπὸ ἐξέτασιν γράμματί του σχέδιον τοῦ γυναικωνίτου καί θά ἀναφερθῇ εἰς σειράν τεχνικῶν ζητημάτων. Πρὸς τούτοις, θά ἀποστείλῃ, πρὸς ἔγκρισιν ὑπὸ τοῦ παραλήπτου ἀρχιτέκτονος, καί σχέδιον τοῦ Δημητρίου Ἀξιωτίδου ἀναφορικῶς πρὸς τὴν στέγασιν τοῦ ναοῦ, δεδομένου ὅτι ἡ ἐκ κεράμων ἐπιστεγασθησομένη στέγη «δὲν ἔχει ὕψος ἀνάλογον κατὰ τὴν γνώμην τοῦ κ. Δ. Ἀξιωτίδου εἰς ἐλευθέραν ἔκλυσιν τῶν τῆς βροχῆς ὑδάτων»⁴⁰¹.

Κατακλείων τό γράμμα του, ὁ Λουκᾶς Πετρίδης θά ἀντιπροτείνῃ, ἀντὶ τῆς μεταβάσεως τοῦ Δημητρίου Ἀξιωτίδου εἰς Ἀδριανούπολιν πρὸς συνάντησιν τοῦ κατ' αὐτάς μεταβαίνοντος ἐκεῖ Δημητρίου Γεδεών, ὅπως ὁ τελευταῖος μεριμνήσῃ ἵνα προσέλθῃ, ἔστω καί αὐθημερόν, εἰς Δεδέ-Ἀγάτς, πρὸς ἐπίβλεψιν τῶν ἐργασιῶν καί παροχὴν τῶν δεουσῶν κατευθύνσεων.

Ἡ συνέχισις τῆς πρακτικῆς τῆς μακρόθεν ἀνταποκρίσεως τοῦ ἀρχιτέκτονος Δημητρίου Γεδεών θά συνεχισθῇ ἐπὶ τό ἐντατικώτερον, καθὼς ἀπαντητικῶς πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ τελευταίου ἀποσταλέντα γράμματα τῆς 11^{ης} καί 12^{ης} Ἰουλίου 1898, ἐπισυνάπτοντος καί τέσσαρα εἰς τὸν ἀριθμὸν σχεδιάσματα, ὁ Λουκᾶς Πετρίδης, διὰ τοῦ ἀπὸ 17^{ης} Ἰουλίου 1898 γράμματός του, θά ἐπιχειρήσῃ νά διασκευάσῃ τὰς ἀπὸ μέρους τοῦ εἰρημένου ἀρχιτέκτονος διατυπωθείσας ὑποθέσεις καί τοὺς συναφεῖς ὑπαιτιγμούς περὶ ὑπάρξεως ἀντιπολιτεύσεως ἐν Δεδέ-Ἀγάτς πρὸς τό πρόσωπόν του. Ὁ Αἴνου Λουκᾶς, ἀφοῦ διευκρινίσῃ ὅτι ἐν τῇ εἰρημένῃ περιοχῇ μόνον μία φωνὴ ἀκούεται, συνισταμένη εἰς τὰ ἐρωτήματα «ὁ μηχανικός πότε θά ἔλθῃ; Διὰ τί παραλείπει τό κύριον αὐτοῦ καθῆκον τῆς ἐπισκέψεως ἐπὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν σχεδίων αὐτοῦ καί διαταγῶν»⁴⁰², θά διευκρινίσῃ –πρὸς ἄρσιν τυχόν παρεξηγήσεων– ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν σχεδίων, εἰ καί ἀρεστῶν τῇ ἐπιτροπῇ ἀνεγέρσεως τοῦ ναοῦ καί τοῖς πολίταις, ἐξηρτᾶτο ἐκ τῶν οἰκονομικῶν πόρων τῆς Κοινότητος, καθὼς ἡ κοινὴ ἀγωνία πάντων, ἀκόμη καί τῶν δανειστῶν ἀλλὰ καί τοῦ

⁴⁰⁰ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἴνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (10 Ἰουλίου 1898), σ. 324.

⁴⁰¹ Ὁ.π., σ. 327.

⁴⁰² Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἴνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (17 Ἰουλίου 1898), σ. 334.

ἐπιστέλλοντος Ἱεράρχου, ἦτο μή τυχόν καί δέν ἀρκέσῃ τό μετά πολλοῦ κόπου ἐξευρεθέν ποσόν καί τό οἰκοδομικόν ἔργον ἀπομείνῃ ἡμιτελές.

Τό ἐνδιαφέρον τῆς πολυσελίδου ἐπιστολῆς, ἐκτός τῶν ἐπὶ μέρους τεχνικῶν στοιχείων, συνίσταται εἰς τὰς πληροφορίας περί προμηθείας τῶν ἀπαιτουμένων τούβλων ἐκ Μυριοφύτου, πρὸς χρῆσιν διὰ πάντα τὰ τόξα ἢ τὰς ἀψίδας τοῦ ναοῦ, μετά τῆς διευκρινήσεως ὅτι «μόνον τὰ τόξα τῶν τεσσάρων κιόνων τῶν μὲν δύο πρὸς τό ἱερόν βῆμα τῶν δέ δύο πρὸς τὸν γυναικωνίτην θέλουσι κατασκευασθῇ ἐκ ξύλων χάριν οἰκονομίας»⁴⁰³, ἀλλὰ καί τῆς ἀποδοχῆς τῆς προτάσεως τοῦ Δημητρίου Γεδεών πρὸς τὴν ἐκ ξύλου κατασκευὴν τῶν θόλων καί τῶν τρούλλων.

Πρὸς τούτοις, παρέχονται ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα δι' ἕκαστον στάδιον κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἔργων, καθὼς «ἡ οἰκοδομὴ τοῦ ναοῦ τῷ 1896 ἐσταμάτησεν ἐν μὲν ταῖς πλευραῖς νοτιά, βορεία καί ἀνατολικῇ ἀνωτέρω τῆς βάσεως τῶν παραθύρων τῆς δευτέρας σειρᾶς, ἐν δέ τῇ δυτικῇ ποῦ μὲν ἐν τῷ αὐτῷ σημείῳ ποῦ δέ ἀνωτέρω· καί εἰς αὐτὴν τὴν θέσιν συστάσει ὑμῶν πρὸς τὴν τότε ἐπιτροπὴν ἐστεγάσθησαν οἱ τοῖχοι διὰ κεράμων. Εἰς τό σημεῖον τοῦτο εὔρεν τὴν οἰκοδομὴν ὁ κ. Δημ. Ἀξιωτίδης»⁴⁰⁴. Ἐξ ἀφορμῆς δέ τῆς ἀναγκαιότητος διὰ τὴν παραγωγὴν ἰδιαίτερου σχεδίου περί τῆς ἐκ κεράμων στέγης τοῦ ναοῦ, ὁ Αἴνου Λουκάς θά ἐπισημάνῃ τὴν ἀνάγκην ὅπως ὁ εἰρημένος ἀρχιτέκτων καταστήσῃ τὸν κάλφαν Δημήτριον Ἀξιωτίδην ἱκανόν διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἐν λόγῳ σχεδίου.

Ἡ ἀνάγκη διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς σχετικῆς ἀπὸ μέρους τοῦ Ὑπουργείου τῶν Δημοσίων ἔργων ἀδείας θά τεθῇ ὑπ' ὄψιν τοῦ Δημητρίου Γεδεών, προτρεπομένου ὅπως θεωρήσῃ καί ἐγκρίνῃ τό πρὸς αὐτόν συναποστελλόμενον σχέδιον ἀναφορᾶς καί συμβάλῃ διὰ τῆς παροχῆς τῷ Λουκᾷ Πετρίδῃ τῶν καταλλήλων ὁδηγιῶν «περί τοῦ ποῦ δέον ἐπιδοθῆναι ταύτην καί ὁποίας ἐνεργείας πλαγίας δέον ποιῆσαι εἰς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ»⁴⁰⁵. Ὁ Αἴνου Λουκάς, κατακλείων τό γράμμα, θά τονίσῃ ἐκ νέου τό καθῆκον τοῦ εἰρημένου ἀρχιτέκτονος διὰ τὴν αὐτοπρόσωπον παρουσίαν του εἰς Δεδέ-Ἀγάτς, διαψεύδων μετ' ἐπιτάσεως τὴν ὑπὸ τοῦ εἰρημένου ἀρχιτέκτονος ἐκφρασθεῖσαν ὑπόνοιαν περί ἀποτάξεως τῶν ἰδικῶν του σχεδίων καί συντάξεως νέων ἀπὸ μέρους τῆς Κοινότητος καί τονίζων ὅτι «οὔτε αὐτός οὔτε ἡ ἐπιτροπὴ ἔχομεν τὴν ἰδιότητα ἢ τὴν ἀξίωσιν νὰ ἐκπονῶμεν καί ἐφαρμόζωμεν ἡμέτερα σχέδια»⁴⁰⁶.

⁴⁰³ Ὁ.π., σ. 335.

⁴⁰⁴ Ὁ.π., σ. 336.

⁴⁰⁵ Ὁ.π., σ. 338.

⁴⁰⁶ Ὁ.π.

Τό ὑψηλόν κόστος τῆς ἀποπερατώσεως τῶν οἰκοδομικῶν ἐργασιῶν τοῦ ἐν Δεδέ-Άγάτς ἀνεγειρομένου ναοῦ, λόγω τοῦ ὑπό τοῦ ἀρχιτέκτονος τοῦ ἔργου κατατεθέντος, ὡς σημειοῦται, ἐσφαλμένου προϋπολογισμοῦ, θά ὀδηγήσῃ τούς κατοίκους τῆς Κοινότητος Δεδέ-Άγάτς νά αἰτηθοῦν καί πάλιν τήν βοήθειαν τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας, διά τῆς ἀποστολῆς τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 6340 καί ἀπό 15^{ης} Ὀκτωβρίου 1898 γράμματος, τό ὁποῖον ἀνεγνώσθη κατά τήν συνοδικήν συνεδρίαν τῆς 17^{ης} Νοεμβρίου 1898⁴⁰⁷. Δι' αὐτοῦ, ἡ ἐπιστέλλουσα Κοινότης θά αἰτηθῇ «ἵνα γένηται ἡ προσήκουσα σύστασις εἰς τινες τῶν μεγάλων τοῦ Γένους εὐεργετῶν, ὅπως χορηγήσουσι τό προσαπαιτούμενον χρηματικόν ποσόν»⁴⁰⁸, τοῦ συνοδικοῦ σώματος ἀπορρίψαντος τό αἶτημα, λόγω τῶν ἀντιζῶν κατά τήν ἐν λόγω περίοδον χρηματοοικονομικῶν περιστάσεων καί ἀποφασίσαντος τήν γνωστοποίησιν τῆς συνοδικῆς ταύτης ἀποφάσεως τῷ Αἵνῳ Λουκᾶ διά σχετικῆς πατριαρχικῆς ἐπιστολῆς.

Ἐν τῇ ἀπό 23^{ης} Νοεμβρίου 1898 πατριαρχικῇ ἐπιστολῇ σημειοῦται μετ' ἐμφάσεως ὅτι «πλὴν ἀτυχῶς αἱ σημεριναί περιστάσεις, ὑφ' ἃς αἱ πλεῖστοι τῶν ὁμογενῶν διατελοῦσιν, ἐλαχίστους παρέχουσιν ἐλπίδας ἀποτελεσματικῆς παρ' αὐτοῖς ἐνεργείας περί συνεπικουρήσεως ὑπέρ τοῦ ἀνωτέρω σκοποῦ»⁴⁰⁹, γεγονός τό ὁποῖον ὑποδηλοῖ γενικωτέραν τινα οἰκονομικήν ὕφεσιν καί δυσπραγίαν, πού ἐπηρέαζεν ἀκόμη καί τάς τάξεις τῶν εὐπόρων ὁμογενῶν εὐεργετῶν τοῦ Γένους περί τά τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, καί συμβαδίζει μετὰ τῆς ἐπιστημονικῆς διαπιστώσεως ὅτι «παρά τά μειονεκτήματα αὐτά»⁴¹⁰, σημειώθηκε σημαντική οἰκονομική ἀνάπτυξη κατά τήν διάρκειαν τῆς βασιλείας τοῦ Ἀμπντούλ Χαμίτ Β' ⁴¹¹ κυρίως μετὰ τήν δεκαετίαν τοῦ 1890, ἡ ὁποία ὥστόσο δέν ἐξελίχθηκε μέ τόν τρόπο πού ἐπιθυμοῦσε ὁ Σουλτᾶνος»⁴¹². Διό καί ὁ παραλήπτης Ἱεράρχης προετρέπετο ὅπως, ὁμοῦ μετὰ τῶν εὐσεβῶν καί φιλοτίμων μελῶν τῆς Κοινότητος Δεδέ-Άγάτς,

⁴⁰⁷ Βλ. Π.Α., *Συνοδικά Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 46 (17 Νοεμβρίου 1898), σ. 1016.

⁴⁰⁸ Π.Α., *Συνοδικά Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 46, §17 (17 Νοεμβρίου 1898), σ. 1020.

⁴⁰⁹ Π.Α., *Πατριαρχική Ἀλληλογραφία*, Κῶδιξ Α' 70, ἀριθμ. Πρωτ. 6340 (23 Νοεμβρίου 1898), σ. 448.

⁴¹⁰ Πρόκειται διά τήν ἀναγκαστικήν κατάθεσιν τοῦ 30% τῶν ἐσόδων εἰς τό Ταμεῖον ἐξυπηρετήσεως τοῦ δημοσίου χρέους, τάς ὑψηλὰς στρατιωτικὰς δαπάνας (40% ἐπὶ τῶν ἐσόδων), τήν ὕφεσιν ἀναφορικῶς πρὸς τάς παγκοσμίους τιμὰς τῶν γεωργικῶν προϊόντων, τήν ἔλλειψιν κεφαλαίων καί τήν παραχώρησιν σημαντικῶν ὀρυχείων καί ἔργων μονοπωλιακοῦ ἐνδιαφέροντος εἰς εὐρωπαϊκά κράτη καί ἐταιρείας ξένων συμφερόντων.

⁴¹¹ Περὶ τῶν μεταρρυθμίσεων τὰς ὁποίας ἐπεχείρησεν ὁ ἈΔ' Σουλτᾶνος τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας Abdülhamid B' (1842-1918) κατά τήν διάρκειαν τῆς ὑπερτριακονταετοῦς θητείας του (1876-1909) βλ. ἐνδεικτικῶς Selim Deringil, "They Live in a State of Nomadism and Savagery": The Late Ottoman Empire and the Post-Colonial Debate", *Comparative Studies in Society and History* 45:2, April 2003, σσ. 311-342.

⁴¹² Ζήσης Ζωγραφίδης, *Πολιτική, Οἰκονομία καί Ξένες Παρεμβάσεις στήν Ὀθωμανική Αὐτοκρατορία κατά τήν περίοδον βασιλείας τοῦ Ἀμπντούλ Χαμίτ Β'*, Μεταπτυχιακὴ Ἑργασία, Πανεπιστήμιον Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 2022 (DOI: <http://dspace.lib.uom.gr/handle/2159/28189>), σ. 36.

ἀναζητήσουν τούς ἀπαιτούμενους πρὸς ἐπιστέγασιν τοῦ κτιριακοῦ συγκροτήματος τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Νικολάου πόρους διὰ τῆς ἐξοικονομήσεως τῶν προσαπαιτούμενων ἐκ τῶν ἐνόντων, ὥστε ἐπὶ τόπου νὰ ἐξευρεθοῦν ταῦτα.

Τό τελευταῖον γράμμα ἐπικοινωνίας μεταξύ τοῦ Λουκᾶ Πετρίδου καί τοῦ Δημητρίου Γεδεών πού καταγράφεται εἰς τόν Κώδικα Ἀλληλογραφίας τοῦ Μητροπολίτου Αἰνίου Λουκᾶ (1897-1901) φέρει ἡμερομηνίαν 24 Ὀκτωβρίου 1898 καί ἀναφέρεται εἰς τήν ἐξέλιξιν τῶν ἔργων μέχρι τήν δεδομένην χρονικὴν στιγμήν: *«Ἡ τοῦ ναοῦ οἰκοδομὴ εὐρίσκεται περὶ τήν στέγην· ἥδη ἐκτίσθησαν οἱ κίονες καὶ ἄνωθεν αὐτῶν κτίζονται νῦν τὰ τόξα· καὶ οὕτω δείκνυται τό μεγαλοπρεπὲς τοῦ ναοῦ»*⁴¹³. Δεδομένης τῆς ἀδυναμίας τοῦ ἐφαρμοστοῦ Δημητρίου Ἀξιώτου νὰ ἐννοήσῃ τό τρόπον στεγάσεως τοῦ ναοῦ, ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης θά ἐπαναλάβῃ τήν ἐναγώνιον ἔκκλησίν του πρὸς τόν παραλήπτην ἀρχιτέκτονα τῆς ἐπιστολῆς ὅπως προσέλθῃ εἰς Δεδέ-Ἀγάτς: *«μὴ ἀφήσητε παρακαλῶ ὑμᾶς θερμῶς, μὴ ἀφήσητε νὰ τρωθῇ καιρίως καὶ ἀνυπερθέτως ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἐθνικὴ φιλοτιμία καὶ ἀξιοπρέπεια ὀρθοδόξου ὁμογενοῦς Κοινότητος, ἣτις ἐν γενεαῖς γενεῶν μέλλει νὰ σεμνύνηται ἐπὶ τῷ λαμπρῷ καλλιτεχνήματι ὑμῶν. Πρὸς θεοῦ καὶ δι' ἀγάπην τῶν φιλάτων καὶ ἱερωτάτων ἡμῶν, μὴ λείψετε νὰ στηρίζετε τό ἔργον ὑμῶν· τήν τιμὴν καὶ τὸν ἔπαινόν σας...»*⁴¹⁴.

Ἡ εἰρημένη ἐπιστολὴ κατακλείεται διὰ τῆς παρακλήσεως ὅπως ὁ Δημήτριος Γεδεών ἀποστείλῃ τὰ ὑπολειπόμενα σχεδιάσματα τοῦ τέμπλου, τοῦ Ἀρχιερατικοῦ θρόνου, τοῦ ἁμβωνος καὶ τῶν ἐκατέρωθεν κωδωνοστασίων, ὡς καὶ τό σχέδιον τῶν κιονοκράνων.

Διὰ τῶν ἀνωτέρω ἐπιστολῶν τοῦ Αἰνίου Λουκᾶ διευκρινίζεται ἐπαρκῶς τό ζήτημα τοῦ ἀρχιτέκτονος τοῦ ἔργου ἀνοικοδομήσεως τοῦ ἐν Δεδέ-Ἀγάτς ναοῦ τοῦ Ἀγίου Νικολάου, ἓνα ζήτημα τό ὅποῖον, συμφώνως πρὸς τήν μελέτην τῆς Σαπφοῦς Ἀγγελούδη-Ζαρκάδα, τυγχάνει μέχρις σήμερον ἀδιευκρίνιστον, καθὼς διευτυπώθῃ ἡ ἄποψις ὅτι *«ἂν ὁ ἀρχιτέκτων ἦταν ρωμῖος, τό 1912, δηλαδή μόνο ἔντεκα χρόνια μετὰ τήν ἀποπεράτωσή του, θά ἦταν γνωστός [...]. Μήπως λοιπόν ἦταν ἄλλοδαπός, ὑπάλληλος μιᾶς ἐκ τῶν δύο ἐταιρειῶν πού κατασκεύασε τό σιδηροδρομικὸ δίκτυο τῆς πόλης;»*⁴¹⁵, μέ ἀποτέλεσμα νὰ διατυπωθῇ ἡ ἐκτίμησις ὅτι ἐπελέγη ἄλλοδαπός

⁴¹³ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἰνίου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (24 Ὀκτωβρίου 1898), σ. 441.

⁴¹⁴ Ὁ.π., σ. 442.

⁴¹⁵ Ἀγγελούδη-Ζαρκάδα, *«Ὁ Ναός Ἀγ. Νικολάου Δεδεαγάτς (Ἀλεξανδρούπολης)»*, ὁ.π., σσ. 29-30.

ἀρχιτέκτων μή ἐμπορούμενος ὑπὸ ἐθνικιστικῶν ἀπόψεων διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου, χωρίς, μάλιστα, νά κατονομάζεται ὁ εἰρημένος.

Συμφώνως, ὅμως, πρὸς τὰ διαλαμβανόμενα ἐν τῷ Κώδικι Ἀλληλογραφίας τοῦ Αἵνου Λουκά (1897-1901) ὁ ἀρχιτέκτων ἦτο ἐπώνυμος, ὀνόματι Δημήτριος Γεδεών, ἔχων, μάλιστα, τὴν ιδιότητα τοῦ Ἐπιτρόπου τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως ἐν τῷ ἐν Φιλιππουπόλει σταθμῷ τῶν Ἀνατολικῶν σιδηροδρόμων. Ἐν τῷ πλαισίῳ τούτῳ, δύναται νά ἐρμηνευθῇ ὑπὸ τό πρῖσμα ἀκριβῶς τῶν ἐνδοκοινοτικῶν διενέξεων –καί δὴ τῶν μεταξύ ὁμοτέχνων διαγκωνισμῶν– τό ἀπαξιωτικόν σχόλιον τοῦ διασώσαντος ἐν τῷ ιδιωτικῷ του ἀρχεῖῳ τὰ ἀρχικά σχέδια τοῦ ναοῦ Περικλῆ Φωτιάδου⁴¹⁶, ἀρχιτέκτονος τῶν Πατριαρχείων, περὶ τοῦ σχεδίου προσόψεως τοῦ εἰρημένου ναοῦ: «*ρυθμοῦ φανταστικοῦ, ἄρρυθμον ὅμως ἔχει τὸν κωδονοκρούστην*»⁴¹⁷.

Διὰ τῶν ἀνωτέρω πληροφοριῶν, αἱ ὁποῖαι διασφύζονται τόσον ἐν τῷ Κώδικι Ἀλληλογραφίας τῆς Μητροπόλεως Αἵνου (1891-1896) ὅσον καὶ ἐν τῷ Κώδικι Ἀλληλογραφίας τοῦ Μητροπολίτου Αἵνου Λουκά (1897-1891), καθίστανται σαφεῖς τὰ κάτωθι σημεῖα:

- τό ζήτημα τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ἐν Δεδέ-Αγάτς ναοῦ τοῦ Ἀγίου Νικολάου ἐπὶ τῆς ποιμαντορίας τοῦ Αἵνου Λουκά ἀπησχόλησε τὴν Πατριαρχικὴν Σύνοδον ἐπὶ τῆς πατριαρχίας τεσσάρων Προκαθημένων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ἀπὸ Διονυσίου Ε΄ ἕως καὶ Κωνσταντίνου Ε΄.

- ὁ θεμέλιος λίθος ἐτέθη ὑπὸ τοῦ Αἵνου Λουκά Πετρίδου τὸν Ἰανουάριον 1893, τοῦ εἰρημένου Ἱεράρχου ἐπιδείξαντος ἰδιαίτερον ζῆλον διὰ τὴν προώθησιν τῶν οἰκοδομικῶν ἐργασιῶν τοῦ ναοῦ, πού ἀπετέλει ἀγκοινὸν αἶτημα καὶ διακαῇ πόθον τοῦ συνόλου τῆς ἐν Δεδέ-Αγάτς Ὀρθοδόξου Κοινότητος, ὡς, μάλιστα, ἀποδεικνύεται καὶ διὰ τῆς ἐπιτοπίου συνάψεως τοῦ σχετικοῦ δανείου, ἐπευλογηθέντος καὶ ὑπὸ τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας.

- ἀρχιτέκτων τοῦ ἔργου ἀπὸ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1896 καὶ ἐντεῦθεν, ἕως καὶ τό τέλος τοῦ 1898 καί, μάλιστα, ἐξ ἀποστάσεως, ὑπῆρξεν ὁ ὁμογενὴς ἀρχιμηχανικός Δημήτριος Γεδεών, κατόπιν τῆς μὴ εὐοδώσεως τῆς γενομένης βολιδοσκοπήσεως πρὸς τοὺς ἀρχιτέκτονας Βασιλάκην Ἰωαννίδην καὶ Πετράκην Μεϊμαρίδην.

⁴¹⁶ Βλ. σχετικῶς Λίλα Θεοδωρίδου, Σαπφώ Αγγελούδη, «Ὁ ἀρχιτέκτων Περικλῆς Φωτιάδης καὶ τὰ ἔργα του στὴν Καβάλα», *Ἡ Καβάλα καὶ τὰ Βαλκάνια. Ἀπὸ τὴν Ἀρχαιότητα μέχρι σήμερα, Πρακτικά Α' Διεθνoῦς Συνεδρίου Βαλκανικῶν Ἱστορικῶν Σπουδῶν (Καβάλα 20-23 Σεπτεμβρίου 2001)*, τόμ. Β΄, Ἱστορικὸ καὶ Λογοτεχνικὸ Ἀρχεῖο Καβάλας, 2004, σσ. 789-816.

⁴¹⁷ Αγγελούδη-Ζαρκάδα, «Ὁ Ναὸς Ἀγ. Νικολάου Δεδεαγάτς (Ἀλεξανδρούπολης)...», ὁ.π., σ. 31.

- τόν Ίούνιον τοῦ 1898 παρουσιάζεται ἀλλαγὴ εἰς τόν ἐφαρμοστήν - κάλφαν τοῦ ἔργου, καθὼς τὴν θέσιν τοῦ ἐκ Ξάνθης ὀρμωμένου Κωνσταντίνου Τρίπκου ἀνέλαβεν ὁ ἐξ Ἀδριανουπόλεως Δημήτριος Ἀξιωτίδης·

- ἡ ἐξεύρεσις τοῦ ἀπαιτουμένου κονδυλίου προήλθε σχεδόν ἐξ ὁλοκλήρου ἐκ τῆς τοπικῆς κοινωνίας τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς λόγῳ τῆς μὴ ἀνταποκρίσεως τῶν ὁμογενῶν ἐθνικῶν εὐεργετῶν εἰς τὰς σχετικὰς πρὸς αὐτοὺς ὀχλήσεις.

Ζ. Ἡ ἀντιμετώπισις τῆς βουλγαρικῆς ἀπειλῆς ἐπὶ Αἴνου Λουκᾶ

Ἡ διείσδυσις τῶν σχισματικῶν τῆς βουλγαρικῆς ἐξαρχίας εἰς τὰ Τμήματα Δεδέ-Ἀγάτς καὶ Φερρῶν καταγράφεται ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 1603 καὶ ἀπὸ 24^{ης} Μαρτίου 1891 γράμματι τοῦ Αἴνου Λουκᾶ, τὸ ὁποῖον ἀνεγνώσθη κατὰ τὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 2^{ας} Ἀπριλίου 1891⁴¹⁸, προκαθημένου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Διονυσίου Ε'. Συμφώνως πρὸς τὰ ἐν αὐτῷ διαλαμβανόμενα, ἡ σχισματικὴ προπαγάνδα ἀπέβλεπε «πρὸς διερέθισιν μὲν ἐν Δεδέ-Ἀγάτς τῶν πνευμάτων τῶν χωρικῶν Βουλγάρων καὶ ὑποστήριξιν τῆς ἐκεῖ ἰδρυθείσης παρανόμως βουλγαρικῆς Σχολῆς, πρὸς κατάσχεσιν δέ τῆς ἐν Φέρραις Ἐκκλησίας καὶ Σχολῆς»⁴¹⁹, τοῦ ἐπιστέλλοντος Ἱεράρχου προβάντος εἰς τὰς νεομισμένας ἐνεργείας πρὸς προάσπισιν τῶν συμφερόντων τῆς ἐπαρχίας του διὰ τῆς ἀποστολῆς ἀφ' ἑνὸς μὲν τηλεγραφήματος πρὸς τὴν Νομαρχίαν Ἀδριανουπόλεως, ἀφ' ἑτέρου δέ τακριρίου πρὸς τὸν ἐν Δεδέ-Ἀγάτς Διοικητήν.

Ἡ Πατριαρχικὴ Σύνοδος, διὰ τοῦ ἀπὸ 4^{ης} Ἀπριλίου 1891 πατριαρχικοῦ γράμματος, θά ἐκφράσῃ τὴν εὐαρέσκειάν της πρὸς τὸν Αἴνου Λουκᾶ διὰ τὰς ὡς ἄνω ἐνεργείας του, προτρεπόμενον ὅπως συνεχίσῃ ἐπαγρυπνῶν πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ ποιμνίου του καὶ διατηρῇ ἐνήμερον τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν. Ἐν τῷ εἰρημένῳ γράμματι παρέχονται συγκεκριμέναι πληροφορίες περὶ τῆς ταραχοποιοῦ δράσεως ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς σχισματικῆς Βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας Σωφρονίου, ἀποβλέποντος μέσῳ τῆς συγκροτήσεως μυστικῶν διαβουλίῶν «πρὸς ἀποπλάνησιν τῶν χωρικῶν Βουλγάρων τῶν ἐς δεῦρο ἐμμενόντων εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ πρὸς σχισματισμὸν Βουλγαρικῆς Κοινότητος καὶ ἀνατροπὴν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καθεστῶτος»⁴²⁰.

⁴¹⁸ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'39 (2 Ἀπριλίου 1891), σ. 223.

⁴¹⁹ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β'39, §13 (2 Ἀπριλίου 1891), σ. 226.

⁴²⁰ Π.Α., *Πατριαρχικὴ Ἀλληλογραφία*, Κῶδιξ Α'61, ἀριθμ. Πρωτ. 1603 (4 Ἀπριλίου 1891), σ. 134.

Τό ζήτημα τοῦ διορισμοῦ ἐν Δεδέ-Άγάτς –ὡς ἐγένετο καί διά τάς περιοχάς Σαράντα Ἐκκλησιῶν καί Σερρῶν– Βουλγάρων βοηθῶν τῶν διοικητῶν τῶν ὡς ἄνω περιοχῶν θά θέσῃ κατά τήν συνοδικήν συνεδρίαν τῆς 31^{ης} Ὀκτωβρίου 1896⁴²¹ ὁ Ἐφέσου Κωνσταντῖνος Βαλιάδης. Ἡ Πατριαρχική Σύνοδος θά ἐξουσιοδοτήσῃ τόν Κωνσταντινουπόλεως Ἀνθιμον Ζ΄ ἵνα θέσῃ τό ζήτημα εἰς ἐπικειμένην συνάντησίν του μετά τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ⁴²².

Ἡ δραστηριοποίησις τοῦ Αἵνου Λουκᾶ διά τήν ἀντιμετώπισιν τῆς βουλγαρικῆς προπαγάνδας ἐν τῷ Τμήματι Φερρῶν ἐξεδηλώθη διά τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἀπό 20^{ης} Ὀκτωβρίου 1897 τακριρίου τῷ Μουτεσαρίφη Δεδέ-Άγάτς Ebubekir Hazım Bey, δι’ οὗ, ἀναφερόμενος εἰς ἐνεργείας τῆς εἰρημένης προπαγάνδας ἐν τῇ περιοχῇ «ἐπ’ ἀνατροπῇ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καθεστώτων τοῦ Ρωμαϊκοῦ Πατριαρχείου τῶν ἀνέκαθεν ὑπό τῆς Σεβαστῆς Αὐτοκρ. Κυβερνήσεως ἀνεγνωρισμένων»⁴²³, ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης θά αἰτηθῇ τήν διά τῆς ἐκδόσεως σχετικῆς διαταγῆς παρέμβασιν τοῦ παραλήπτου ἀξιωματοῦχου πρός τόν Μουδῖρην Φερρῶν, συστήνοντος τῷ τελευταίῳ «τὴν αὐστηράν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων καί τήν τήρησιν τῶν καθεστώτων τῆς Σεβ. Αὐτοκρ. Κυβερνήσεως καί ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ρωμαϊκῇ ἐν Φέρραις Κοινότητι»⁴²⁴.

Ἐξ ἐτέρου δέ γράμματος, ὑπ’ ἀριθμ. Πρωτ. 240 καί ἀπό 15^{ης} Ὀκτωβρίου 1897, τοῦ Αἵνου Λουκᾶ τῷ Μουδῖρῃ Φερρῶν, ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης θά αἰτηθῇ τήν παρέμβασιν τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν πρός ἀνάκτησιν τῆς δευτέρας μουχαρρικῆς σφραγίδος τῆς Ρωμαϊκῆς Κοινότητος τῶν Φερρῶν, ὑφαρπαγείσης ὑπό χριστιανῶν τινῶν τῆς περιοχῆς πού ἀπεσκίρτησαν καί ἐνετάχθησαν εἰς τήν Βουλγαρικὴν Ἐξαρχίαν, καί τιμωρίαν τῶν ἐνόχων⁴²⁵.

Ἡ ἐνέργεια τῶν σχισματικῶν Βουλγάρων ἐν Φέρραις, διά τῆς χρησιμοποίησεως οἰκίας τινός ἐν εἵδει ἐκκλησίας καί τῆς προσκλήσεως Βουλγάρου σχισματικοῦ ἱερέως ἐκ Σόφιας πρός ἐξυπηρέτησιν τῶν θρησκευτικῶν τῶν ἀναγκῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ιδρύσεως ἐνορίας ἐν τῇ περιοχῇ, θά κινητοποιήσῃ ἐκ νέου τόν Αἵνου Λουκᾶν, ὁ ὁποῖος, διά τοῦ ἀπό 22^{ας} Ὀκτωβρίου 1897 νέου γράμματός του τῷ Μουδῖρῃ Φερρῶν, θά αἰτηθῇ τήν παρέμβασιν τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν πρός ἐπιβολήν τοῦ νόμου καί καταστολήν τῶν παρανόμων ἐνεργειῶν τῆς βουλγαρικῆς προπαγάνδας, ἐπὶ τῷ σκεπτικῷ ὅτι αὗται λαμβάνουν χώραν «ἄνευ ἀνάγκης, ἄνευ ἐκτελέσεως τῆς

⁴²¹ Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β΄44 (31 Ὀκτωβρίου 1896), σ. 725.

⁴²² Βλ. Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β΄44, §15 (31 Ὀκτωβρίου 1896), σσ. 733-734.

⁴²³ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ΄45 (20 Ὀκτωβρίου 1897), σ. 158.

⁴²⁴ Ὁ.π., σ. 159.

⁴²⁵ Βλ. Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἵνου Λουκᾶ 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ΄45 (15 Ὀκτωβρίου 1897), σσ. 163-164.

νομίμου καί καθιερωμένης κυβερνητικῆς διατυπώσεως καί ἄνευ ἐκδόσεως τοῦ ἀπολύτως ἀναγκαίου ὑψηλοῦ Αὐτοκρατορικοῦ ἱραδέ⁴²⁶»⁴²⁷. Καταδεικνύων τήν σημασίαν καί τάς ἐπιπτώσεις ἐκ τῆς δημιουργίας ἐν Φέρραις ἰδιαίτερας ἐθνικῆς κοινότητος, ὁ Λουκάς Πετρίδης θά αἰτηθῇ τήν ἐπιβολήν τῶν ὑπό τοῦ ποινικοῦ νόμου προβλεπομένων κατά τοῦ εἰρημένου Βουλγάρου σχισματικοῦ ἱερέως συνεπειῶν.

Ἡ συνεπής προσπάθεια τοῦ Λουκά Πετρίδου νά ὑπερασπισθῇ τό ἐν Φέρραις ποιμνίον του ἐκ τῆς βουλγαρικῆς προπαγάνδας καταγράφεται καί ἐν τῷ ἀπό 8^{ης} Αὐγούστου 1898 γράμματί του τῷ Μουτεσαρίφῃ τοῦ Δεδέ-Αγάτς Ebubekir Hazim Bey, δι' οὗ ἐπισυνάπτει, ἀπαντητικῶς πρὸς τόν ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 124 τεσκερέ τοῦ τελευταίου, περὶ κλειστον ἀντίγραφον τῆς ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 330 καί ἀπό 8^{ης} Σεπτεμβρίου 1897 σχετικῆς διαταγῆς τῆς Νομαρχίας Ἀδριανουπόλεως, καί ἀντίγραφον τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοκρατορικοῦ φερμανίου, ἀφορῶντος εἰς τόν ἐν Φέρραις ναόν τοῦ Ἀγίου Νικολάου, ἀνήκοντος εἰς τήν ὑπό τήν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Ὁρθόδοξον Κοινότητα Φερρών.

Ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης, διά τοῦ ἐν λόγῳ γράμματος, θά καταδείξῃ ὅτι αἱ βουλγαρικαί ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ εἰρημένου ναοῦ ἀντεστρατεύοντο, πέραν ἀπὸ τήν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν, καί τοὺς νόμους τοῦ Ὁθωμανικοῦ Κράτους. Ἀπορρίπτων τήν συλλογιστικὴν ὅτι διὰ τῆς οἰκονομικῆς συνδρομῆς τῶν προγόνων των οἱ Βούλγαροι ἐθεμελίωνον δικαιώματα κυριότητος ἐπὶ τοῦ ναοῦ, ὁ Αἴνου Λουκάς θά τονίσῃ μετ' ἐμφάσεως ὅτι «τά ἱερά καί ἐκπαιδευτικά καί φιλανθρωπικά καθιδρύματα ἐκάστης Κοινότητος ὑπὸ τήν κραταιάν αἰγίδα τῆς Α. Α. Μεγαλειότητος ἐκτελούσης δέν ἀνήκουσιν εἰς τοὺς εἰσφέροντας οἰονδήποτε χρηματικόν ποσόν πρὸς οἰκοδομὴν ἢ ἐπισκευὴν ἢ διαρρύθμισιν τούτων ἀλλ' εἰς αὐτὴν καί μόνον τήν Κοινότητα ἐπ' ὀνόματι τῆς ὁποίας ἐπετράπη νά κτισθῇ⁴²⁸», μετὰ τῆς διευκρινίσεως ὅτι ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἐπιτρέπεται ἡ ἐπιστροφή τῆς γενομένης ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἰδρυμάτων δωρεᾶς καί συνδρομῆς.

Ὁ Λουκάς Πετρίδης εἰς τήν ἐπιχειρηματολογίαν του, κατά τήν προσπάθειαν νά καταδείξῃ τό ἄτοπον τῶν βουλγαρικῶν ἐπιχειρημάτων, θά ὑπομνήσῃ ὅτι κατά τήν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἐκτίσθη δυνάμει βουγιουρουλτί, πολὺ πρό τῆς ἐκδόσεως τοῦ αὐτοκρατορικοῦ φερμανίου

⁴²⁶ Ὁ ἱραδές (irade) ἦτο σουλτανικὸν διάταγμα ὅπερ μετὰ τήν ἀνακήρυξιν τοῦ Ὁθωμανικοῦ Συντάγματος τοῦ 1876 ὑποδηλοῖ τήν ἐγγραφὴν σύμφωνα γνῶμην τοῦ Σουλτάνου εἰς τὰς κυβερνητικὰς ἀποφάσεις. Βλ. Κονόρτας, *Ὁθωμανικὲς θεωρήσεις γιὰ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο (17^{ος} - ἀρχὲς 20^{ου} αἰῶνα)*, ὅ.π, σ. 407.

⁴²⁷ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἴνου Λουκά 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (22 Ὀκτωβρίου 1897), σ. 167.

⁴²⁸ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου Αἴνου Λουκά 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (8 Αὐγούστου 1898), σ. 359.

χρονολογούμενου τῷ 1233, ὁ εἰρημένος ναός «ἐν Φέρραις οὐδεὶς Βούλγαρος τό γένος κατώκει ὡς βεβαιοῦσι τὰ ἀρχεῖα τῆς ὑποδιοικήσεως Φερρῶν καί αὐτοὶ οἱ γεροντότεροι Μωαμεθανοί»⁴²⁹, μετὰ τῆς ἐπιστημάνσεως ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν Φερρῶν προήρχοντο ἐκ τοῦ Ὁρτάκιοι τῆς Ἀδριανουπόλεως καί ἐκ τῆς Ἡπείρου. Τό δέ κτίσιμον τοῦ ἐν Φέρραις σχολείου ἐγένετο εἰς μεταγενεστέραν χρονικήν περίοδον, διὰ τοῦ μετασχηματισμοῦ τοῦ ἐκεῖσε ναοῦ καί τῶν ἱερατικῶν κελλίων, τρίς ἐπιδιορθωθέντος καί ἐπεκταθέντος μέχρι τό 1884.

Ὁ ἐπιστέλλων Ἱεράρχης, πρὸς τούτοις, θά τονίσῃ τό γεγονός ὅτι ἀπό τῆς ἐγκαταστάσεως ἱκανοῦ ἀριθμοῦ Βουλγάρων ἐν Φέρραις ἅπαντες οἱ ὀρθόδοξοι ἐκκλησιάζοντο ἀνεξαιρέτως φυλετικῆς καταγωγῆς ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ, ἐνῶ ἡ ἐκεῖσε ἐγκατάστασις Βουλγάρου ἱερέως, χρονολογούμενη ἀπό τριετίας (1895), ἐγένετο κατὰ παράβασιν τῶν αὐτοκρατορικῶν διατάξεων, τοῦ τελευταίου διαταράσσοντος τήν ἡσυχίαν τῶν νομοταγῶν χριστιανῶν ὑπηκόων καί διαπράττοντος παρανόμους καί ἀξιοποίνους ἐκκλησιαστικὰς πράξεις (μνηστείας, γάμους, ἴδρυσιν ἐκκλησίας ἄνευ τῆς νενομισμένης κρατικῆς ἀδείας κ.λπ.), κολαζομένας ὑπὸ τῶν ποινικῶν νόμων⁴³⁰.

Ὁ Λουκᾶς Πετρίδης, κατακλείων τό γράμμα του, θά ἐπαναλάβῃ τήν ἐκκλησίαν του διὰ τήν τιμωρίαν τοῦ εἰρημένου ἱερέως καί τήν ἄρσιν τῆς αἰτίας τῆς ἐν τῇ περιοχῇ παρατηρουμένης ταραχῆς, ὡς ἀπαραίτητον διὰ τήν ἐπικράτησιν τῆς κοινωνικῆς γαλήνης προϋπόθεσιν, τονίσας, μάλιστα, ὅτι τοιοῦτοτρόπως «καί οἱ χριστιανοὶ τῆς Κοινότητος Φερρῶν ἄνευ διακρίσεως ἐθνικότητος θέλουσιν ἐκκλησιάζεσθαι πάντες ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ ὡς ἀνέκαθεν ἐν ἀγάπῃ καί ὁμονοίᾳ, φυλάττοντες πάντα τὰ καθήκοντα τῆς ὑπηκοότητος καί εὐγνωμοσύνης πρὸς τήν Α. Α. Μεγαλειότητα τόν Τρισέβαστον ἡμῶν Σουλτᾶνον»⁴³¹.

Ἐνδιαφερούσας πληροφορίας περὶ τῆς ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Φερρῶν διεισδύσεως τῆς βουλγαρικῆς προπαγάνδας καταγράφονται ὑπὸ τοῦ Αἵνου Λουκᾶ ἐν τῷ ἀπὸ 7^{ης} Σεπτεμβρίου 1898 γράμματί του, τό ὁποῖον ἀπέστειλε τῷ Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντίνῳ Ε΄, κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 3639 καί ἀπὸ 25^{ης} Ἰουνίου 1898 πρὸς αὐτόν πατριαρχικῆς ἐπιστολῆς⁴³², δι' ἧς ἐκαλεῖτο ὁ Ποιμενάρχης τῆς περιοχῆς νά τοποθετηθῇ σχετικῶς πρὸς τὰς ἐν Φέρραις ἀξιώσεις τῶν σχισματικῶν Βουλγάρων ἐπὶ τῶν ἐκεῖσε καθιδρυμάτων τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας.

⁴²⁹ Ὁ.π., σ. 360.

⁴³⁰ Ὁ.π., σ. 362.

⁴³¹ Ὁ.π., σ. 363.

⁴³² Π.Α., *Πατριαρχικὴ Ἀλληλογραφία*, Κῶδιξ Α΄70, ἀριθμ. Πρωτ. 3639 (25 Ἰουνίου 1898), σ. 273.

Ὁ ΑἿνου Λουκάς, ἀφοῦ ὑπομνήσῃ ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δεκαετοῦς ποιμαντορίας του ἐπανειλημμένως ἔχει ἐνημερώσῃ σχετικῶς τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν, θά ἐπαναλάβῃ τὰ ἐξῆς περὶ τοῦ εἰρημένου Τμήματος στοιχεῖα:

- τὰ περίξ τῶν Φερρῶν βουλγαρικά χωρία πρό πολλοῦ εἶχον προσχωρήσει εἰς τὴν Βουλγαρικὴν Ἐξαρχίαν·

- τό 1894 ἐπετεύχθη παρά τῶν σχισματικῶν ἡ ἀπόκτησις τῆς ἀδείας τῶν κρατικῶν ἀρχῶν διὰ τό ἄνοιγμα βουλγαρικοῦ σχολείου ἐν Φέρραις καί τὴν ἐγκατάστασιν σχισματικοῦ ἱερέως, ἀποσκοποῦντος εἰς τὴν ἐξέγερσιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος τοῦ βουλγαρικοῦ πληθυσμοῦ, μέ ἀποτέλεσμα τὴν διάσπασιν τῆς ἡνωμένης –ἕως τότε– μικτῆς Ὀρθοδόξου Κοινότητος τῶν Φερρῶν·

- τὰ πληθυσμιακά δεδομένα κατὰ τὴν συγκεκριμένην χρονικὴν στιγμὴν συνίσταντο εἰς τό ὅτι ἡ συσταθεῖσα σχισματικὴ Βουλγαρικὴ Κοινότης ἠρίθμει περὶ τὰς τεσσαράκοντα οἰκογενείας «ἐναντι τῆς Ὁμογενοῦς Ὀρθοδόξου Κοινότητος ἀριθμούσης ἤδη περίπου ἑβδομήκοντα οἰκογενείας, ὥς τινες βουλγαρικαὶ ἐμμένουσαι εἰς τὰ πάτρια»⁴³³.

- ἡ στόχευσις τῶν σχισματικῶν Βουλγάρων ἀπεσκόπει ἀρχικῶς εἰς τὴν ἐξ ἡμισείας μετὰ τῶν ὁμογενῶν ὀρθοδόξων ἐξάσκησιν ἴσων δικαιωμάτων κυριότητος ἐπὶ τοῦ ναοῦ καί τοῦ σχολείου τῶν Φερρῶν ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως πραξικοπηματικῶ τῷ τρόπῳ σφετερισθῶσιν εἰς μεταγενέστερον στάδιον τὰ ἐν λόγῳ ἱδρύματα·

- ἡ κατὰ τό 1897 ἐπίδοσις τῷ Μουτεσαφίφῃ τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς σχετικῆς ἀναφορᾶς ἀπὸ μέρους τῶν σχισματικῶν Βουλγάρων πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ὡς ἄνω σκοποῦ·

- τό ἀλυσιτελές τῶν παραστάσεων τῆς Μητροπόλεως ΑἿνου πρὸς ματαίωσιν τῆς ὡς ἄνω στοχοθεσίας, λόγῳ καί τῆς ἐν Δεδέ-Ἀγάτς ἐγκαταστάσεως Βουλγάρου πράκτορος πρὸς ὑποβοήθησιν τοῦ ἔργου τῶν σχισματικῶν ὁμοεθνῶν του·

- ἡ ἀπὸ 6^{ης} Σεπτεμβρίου 1897 ἀπόφασις τοῦ Νομαρχιακοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀδριανουπόλεως, βάσει τῆς ἀπὸ 10^{ης} Ἀπριλίου 1897 ὑψηλῆς Βεζυρικῆς τηλεγραφικῆς διαταγῆς, δι' ἧς διετάσσετο ὁ Μουτεσαρίφης τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς Ebubekir Hazım Bey ὅπως ἐκτελέσῃ τὴν κάτωθι ἀπόφασιν: «ὅπου ὑπάρχουσι πλείονες τῆς μιᾶς ἐκκλησίαι, αὗται νά διανέμονται μετὰ τῶν ἐνδιαφερομένων Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων· ὅπου δέ μία ἐκκλησία ἐκεῖ ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ νά λειτουργῶσιν ἐκ περιτροπῆς καθ' ἑβδομάδα ὀρθόδοξος ἱερεὺς καὶ Βούλγαρος σχισματικὸς· ἢ

⁴³³ Π.Α., *Κῶδιξ Ἀλληλογραφίας Μητροπολίτου ΑἿνου Λουκά 1897-1901*, Κῶδιξ ΙΗ'45 (7 Σεπτεμβρίου 1898), σ. 398.

τούτου αδυνάτου ἤτοι νά μείνη μέν ἡ ἐκκλησία εἰς τήν μερίδα ἐκείνην ἐπ' ὀνόματι τῆς ὁποίας εἶναι ἐκδεδομένη ἡ ἄδεια τῆς πρώτης ἀνεγέρσεως αὐτῆς, ἀλλ' οὗτοι νά δώσωσιν εἰς τό ἕτερον μέρος ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῶν χρήματα πρός οἰκοδομήν ἐτέρας ἐκκλησίας ἢ καί Σχολείου· ἢ καί τούτου ὄντος αδυνάτου πρός διατήρησιν τῆς ἡσυχίας τοῦ τόπου νά κλείηται ἡ διεκδικουμένη ἐκκλησία»⁴³⁴.

• ἡ ἐπί τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω ἀποφασίς τοῦ ἐν Δεδέ-Ἀγάτς Διοικητικοῦ Συμβουλίου ὅπως ἡ Μητρόπολις Αἴνου τοποθετηθῇ ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω, τοῦ ἐπιστέλλοντος Ἱεράρχου παρασχόντος πληροφορίας καί καταθέσαντος τοῖς ἀρμοδίοις τό προαναφερθέν αὐτοκρατορικόν φερμάνιον ὑπό χρονολογίαν 1233.

Ὁ Αἴνου Λουκᾶς, κατακλείων τό ἀπό 7^{ης} Σεπτεμβρίου 1898 γράμμα, τό ὁποῖον ἀνεγνώσθη κατά τήν συνοδικήν συνεδρίαν τῆς 3^{ης} Ὀκτωβρίου 1898⁴³⁵, θά ἐπισυνάψῃ ἀντίγραφον τῆς ἐν λόγῳ ἀπαντήσεώς του, ὡς καί τοῦ πρακτικοῦ τοῦ Νομαρχιακοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀδριανουπόλεως, καί θά αἰτηθῇ τήν συνδρομήν τοῦ Προκαθημένου τῆς Ὁρθοδοξίας πρός ἐνίσχυσιν τῶν ἀσθενῶν ἐνεργειῶν τῆς Μητροπόλεως Αἴνου. Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ ἀντίδρασις τῆς Πατριαρχικῆς Συνόδου, ἡ ὁποία θά ἀποφασίσῃ τήν ἀποστολήν τῇ Α. Σεβασμιότητι, τῷ εἰρημένῳ Ἱεράρχῃ, τῆς ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 5528 καί ἀπό 8^{ης} Ὀκτωβρίου 1898 ἀπαντητικῆς πατριαρχικῆς ἐπιστολῆς⁴³⁶, δι' ἧς ἐκφράζεται ἡ εὐαρέσκεια τοῦ συνοδικοῦ σώματος «διὰ τήν ἐπὶ τοῦ προκειμένου αὐτῇ ἐνέργειαν καί ἐντελλομένη ἵνα κρατῇ ἐπὶ τοῦ ζητήματος ἐνήμερον τήν Ἱεράν Σύνοδον διὰ τά περαιτέρω»⁴³⁷.

Η. Συμπεράσματα

Τήν 22^{αν} Μαΐου 1899 ὁ Αἴνου Λουκᾶς, εἰς ἡλικίαν τεσσαράκοντα καί ἐννέα ἐτῶν, θά μετατεθῇ εἰς τήν Μητρόπολιν Δρυινοπόλεως⁴³⁸, μέ ἀποτέλεσμα νά ὁλοκληρωθῇ ἡ ἐνδεκαετής περίπου θητεία του ὡς Ποιμενάρχου τῆς Μητροπόλεως Αἴνου. Κατά τήν περίοδον τῆς

⁴³⁴ Ὁ.π., σσ. 399-400.

⁴³⁵ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 46 (3 Ὀκτωβρίου 1898), σ. 902.

⁴³⁶ Π.Α., *Πατριαρχική Ἀλληλογραφία*, Κῶδιξ Α' 70, ἀριθμ. Πρωτ. 5528 (8 Ὀκτωβρίου 1898), σ. 396.

⁴³⁷ Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 46, §4 (3 Ὀκτωβρίου 1898), σ. 904.

⁴³⁸ Ἡ μετάθεσις τοῦ Αἴνου Λουκᾶ εἰς τήν Μητρόπολιν Δρυινοπόλεως ἐκρίθη ἐπιβεβλημένη, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ κατά τήν αὐτὴν ἡμέραν (22 Μαΐου 1899) παυθέντος Δρυινοπόλεως Γρηγορίου Γιάνναρη ἢ Προδρόμου, ὁ ὁποῖος ἐκρίθη συνοδικῶς ἔνοχος διὰ νοσφισμὸν καί κατάχρησιν τῆς κοινοτικῆς περιουσίας, καί ἐφησυχάσαντος ἔκτοτε ἀρχικῶς εἰς τό Ἅγιον Ὅρος καί ἐν συνεχείᾳ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἄχρι τῆς κοιμήσεώς του, τήν 13^{ην} Νοεμβρίου 1926. Βλ. σχετικῶς Π.Α., *Συνοδικὰ Πρακτικά*, Κῶδιξ Β' 47, §9 (22 Μαΐου 1899), σσ. 386-387.

ποιμαντορίας του ἐν Αἴνῳ, ὁ Λουκάς Πετρίδης, ἀναλαβὼν τοὺς οἶακας τῆς Μητροπόλεως Αἴνου εἰς ἡλικίαν τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἐτῶν καὶ διὰ μίαν ἐνδεκαετίαν, ἦλθεν εἰς διάστασιν τόσον μετὰ τῶν κοινοτικῶν ἀρχῶν ὅσον καὶ μετὰ τῶν ἐπιτοπίων πολιτικῶν ἀρχῶν τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς, καθὼς διήνυε μίαν οὐχὶ τόσον ὥριμον περίοδον τῆς ζωῆς του.

Αἱ διενέξεις μετὰ τῶν κοινοτικῶν ἀρχῶν τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς, συμπυκνούμεναι εἰς τε τὸν τρόπον ἐκλογῆς τῆς ἐκεῖσε Ἐφοροεπιτροπῆς διὰ τῆς παρεισφύσεως εἰς τὰ συλλογικά ὄργανα διοικήσεως τῆς ἐκεῖσε Ὁρθοδόξου Κοινότητος προσώπων ἀρεστῶν, καὶ δὴ κατόχων μὴ ὀθωμανικῆς ὑπηκούοιτος, τῷ Αἴνῳ Λουκᾷ καὶ τὴν συλλογὴν τῆς ἀρχιερατικῆς ἐπιχορηγήσεως, ἐνεφανίσθησαν κατὰ τὴν ἀρχὴν (1889), κατὰ τὸ μέσον (1892-1894) καὶ κατὰ τὸ τέλος (1896-1897) τῆς εἰς Αἶνον ποιμαντορίας του ἄνευ τῆς ἀναδείξεώς των εἰς μεῖζον καὶ ἀνυπέρβλητον ζήτημα.

Πλέον σοβαρόν ἀνεδείχθη τὸ ζήτημα τῶν πολυκυμάντων σχέσεων τοῦ Αἴνου Λουκᾷ μετὰ τῶν ἐπιτοπίων ὀθωμανικῶν ἀρχῶν μέ θεσμικὰς συνεπειάς, σχετιζομένας μετὰ τῆς σθεναρᾶς ἀρνήσεως τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν νὰ ἐπιτρέψουν ἐπὶ μίαν διετίαν (1890-1891) τὴν παρεδρίαν τοῦ εἰρημένου Ἱεράρχου εἰς τὸ ἐν Δεδέ-Ἀγάτς Διοικητικὸν Συμβούλιον, χωρὶς, ὡστόσον, ἡ ὀθωμανικὴ διοίκησις νὰ ἐπιτύχῃ τὸν ἀπώτερόν της στόχον, τὴν μετάθεσιν, δηλονότι, τοῦ εἰρημένου Ἱεράρχου ἐκ τῆς Ἐπαρχίας του, μέ ἀποτέλεσμα ὁ Λουκάς Πετρίδης νὰ κατορθώσῃ νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν Μητρόπολιν Αἴνου διὰ μίαν εἰσέτι ὀκταετίαν.

Εἰς τὰ θετικά τῆς ποιμαντορίας τοῦ Αἴνου Λουκᾷ θὰ πρέπη νὰ πιστωθοῦν τόσον ἡ μεταφορὰ τῆς ἔδρας τῆς Μητροπόλεως του ἐκ τῆς παρακμαζούσης Αἴνου εἰς τὸ διακρινόμενον διὰ τὴν ἰδιαίτεραν πληθυσμιακὴν δυναμικὴν καὶ τὴν οἰκονομικὴν, ἐμπορικὴν καὶ πολιτικὴν ἀνέλιξιν Δεδέ-Ἀγάτς δι' ἐπίσημου ἐκκλησιαστικῆς ἀποφάσεως τὴν 23^{ην} Μαρτίου 1891, ὅσον καὶ ἡ συνεχὴς δραστηριοποίησίς του σχετικῶς πρὸς τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ ἐν Δεδέ-Ἀγάτς ναοῦ τοῦ Ἀγίου Νικολάου διὰ τῆς ἐκδόσεως ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του τοῦ πολυποθήτου σχετικοῦ φερμανίου (Ιούλιος 1892) καὶ τῆς κινητοποιήσεώς του πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἐξευρέσεως τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὰ ὑπὸ ἐξέλιξιν κατασκευαστικά ἔργα οἰκονομικῶν πόρων.

Ἡ ἀντιμετώπισις τῶν ἐκπαιδευτικῆς φύσεως ζητημάτων ἐν Δεδέ-Ἀγάτς ἀπὸ μέρους τοῦ Αἴνου Λουκᾷ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἀποφασιστικότητά του νὰ προασπίσῃ τὰ ἐθναρχικά δικαιώματα τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας ἐναντι πάσης κρατικῆς προσπάθειας διὰ τὴν περιστολὴν των, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἀπροσκόπτου λειτουργίας τῶν ἐν Δεδέ-Ἀγάτς σχολῶν, τῆς ἀνεμποδίστου συνεχίσεως τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ λειτουργήματος τῶν ἐκεῖσε διακονούντων

διδασκάλων καί τῆς ἐξευρέσεως λύσεως εἰς τό ζωτικόν ζήτημα τῆς καταβολῆς τοῦ κτηματικοῦ φόρου ἐπὶ τῶν εἰρημένων σχολῶν καί τῶν οἰκημάτων των ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐπὶ τῆς Ὀθωμανικῆς περιόδου καθιερωθέντων.

Συνελόντι δέ εἰπεῖν, ὁ Λουκάς Πετρίδης, διὰ τῆς ἐνδεκαετοῦς σχεδόν ποιμαντορίας του εἰς τὴν περιοχὴν, συνέβαλε, κατὰ τρόπον ἀποφασιστικόν –ἀπὸ μέρους του– εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν καί θεσμικῶν προϋποθέσεων διὰ τὴν μετὰ τὴν πάροδον εἰκοσαετίας καί πλέον, καί δὴ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1922, ἀνάδειξιν τοῦ Δεδέ-Ἀγάτς εἰς ἔδραν τῆς Μητροπόλεως Ἀλεξανδρουπόλεως.

CONCLUSIONS

On May 22, 1899, at the age of forty-nine, Loukas of Ainos was transferred to the Metropolis of Dryinoupolis, marking the conclusion of his approximately eleven-year tenure as the Hierarch of the Metropolis of Ainos. Having assumed the leadership of the Metropolis at the age of thirty-eight, Loukas Petridis's eleven-year pastorate was characterized by friction with both the communal leaders and the local political authorities of Dedeagatch (modern-day Alexandroupoli), occurring during a relatively less mature period of his life.

The disputes with the communal authorities of Dedeagatch—which primarily concerned the election process of the Board of Overseers (Ephoroepitropi), the infiltration of preferred individuals (specifically those holding non-Ottoman citizenship) into the administrative bodies of the local Orthodox community, and the collection of the episcopal subsidy—manifested during the beginning (1889), the middle (1892–1894), and the end (1896–1897) of his term in Ainos, though they never escalated into an insurmountable crisis.

Of greater gravity was the issue of the turbulent relations between Loukas and the local Ottoman authorities (1890–1891). This conflict had institutional repercussions, notably the steadfast refusal of the political authorities to permit the Hierarch's participation in the Administrative Council of Dedeagatch for a period of two years. Nevertheless, the Ottoman administration failed to achieve its ultimate objective: the Hierarch's removal from his province. Consequently, Loukas Petridis succeeded in remaining at the Metropolis of Ainos for an additional eight years.

Among the positive achievements of Loukas's tenure, credit must be given to the transfer of the Metropolitan seat from the declining city of Ainos to Dedeagatch—a city then distinguished by its unique demographic vitality and its economic, commercial, and political ascent. This transfer was ratified by an official ecclesiastical decision on March 23, 1891. Furthermore, he demonstrated persistent activity regarding the construction of the Church of Saint Nicholas in Dedeagatch, securing the long-awaited imperial decree (firman) in July 1892 and mobilizing efforts to procure the necessary financial resources for the ongoing construction.

Loukas's management of educational matters in Dedeagatch was marked by a resolute determination to defend the ethnarchic rights of the Mother Church against any state attempts at their curtailment. His efforts were directed toward the uninterrupted operation of the schools in Dedeagatch, the unhindered continuation of the teachers' educational ministry, and the resolution

of the vital issue concerning property tax payments on school buildings, based on established Ottoman-era precedents.

In summary, through his nearly eleven-year pastorate, Loukas Petridis decisively contributed to the creation of the ecclesiastical and institutional foundations that would, more than twenty years later in November 1922, lead to the designation of Dedeagatch as the seat of the Metropolis of Alexandroupolis.